

KINNITATUD
Keskkonnaameti
peadirektori 18.09.2018
käskkirjaga nr 1-2/18/13

MUUDETUD
Keskkonnaameti
24.03.2023
korraldusega nr 1-3/23/85

Väinamere hoiuala maismaaosa, Mõisaküla panga, Puiskarjamaa, Pullapää panga ja Österbi hoiuala ning Heinlaiu, Kadakalaiu ja Suuremõisa merikotka püsielupaiga kaitsekorralduskava

Keskkonnaamet 2018

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	6
1.1. ALA ISELOOMUSTUS.....	6
1.2. MAAKASUTUS.....	9
1.3. HUVIRÜHMAD.....	11
1.4. KAITSEKORD.....	12
1.5. UURITUS.....	13
1.5.1. Alal läbiviidud uuringud ja inventuurid.....	13
1.5.2. Riiklik seire.....	15
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus.....	17
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID.....	18
2.1. ELUSTIK.....	18
2.1.1. Väinamere hoiuala linnustik.....	18
2.1.2. Imetajad.....	50
2.1.3. Kalad.....	51
2.1.4. Selgrootud.....	51
2.1.5. Soontaimed.....	53
2.1.6. Samblad.....	68
2.1.7. Samblikud.....	69
2.2. KOOSLUSED.....	70
2.2.1. Rannikuelupaigad.....	70
2.2.2. Poollooduslikud elupaigad.....	77
2.2.3. Sood ja vee-elupaigad.....	98
2.2.4. Metsaelupaigad.....	105
2.2.5. Paljandid.....	112
2.3. KAITSEALUSED ÜKSIKOBJEKTID, ÜRGLOODUSE, MUINSUSKAITSE JA PÄRANDKULTUURI OBJEKTID.....	113
3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS.....	114
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE.....	117
4.1. INVENTUURID, SEIRE, UURINGUD.....	117
4.1.1. Valitud piirkondade haudelinnustiku inventuur.....	117
4.1.2. Elupaigatüübi jõed ja ojad inventuur.....	119
4.1.3. Leisi jõe alamjooksu hüdroloogiline uuring.....	120
4.1.4. Valitud piirkondade kaitstavate taimeliikide inventuur.....	120
4.1.5. Riiklik seire.....	122
4.1.6. Kaitsealuste ja ohustatud taimeliikide tulemusseire.....	123
4.1.7. Elupaigatüüpide tulemusseire ja valikuline kordusinventuur.....	124
4.1.8. Emaputkele olulisimate kasvualade väljavalimine ja liigile sobiva hooldusrežiimi määramine.....	124
4.1.9. Lindude toidubaasi uuring Väinameres.....	125
4.2. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE.....	125
4.2.1. Poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine.....	125
4.2.1.1. Rannaniitude (1630*) taastamine ja hooldamine Väinamere hoiuala.....	127
4.2.2. Pullapää panga jalami puhastamine võsast.....	139
4.2.3. Väikekiskjate ohjamine Viirelaiul, Rukkirahul, Eerikulaiul, Kakralaiul ja linnutähtsatel aladel.....	140
4.2.4. Linnutähtsate alade taastamine ja hooldamine.....	140

4.3. TARISTU.....	143
4.3.1. Piiride tähistamine	143
4.3.2. Piiritähiste hooldamine	144
4.3.3. Väinamere hoiuala tutvustavate infotahvlite hooldamine.....	144
4.3.4. Puhkekoha rajamine Pullapää panga hoiualal.....	144
4.3.5. Puhkekoha hooldamine Pullapää panga hoiualal.....	145
4.3.6. Infotahvli paigaldamine Viirelaiule	146
4.3.7. Vohilaiu koolme juurdepääsutee rekonstrueerimine	146
4.3.8. Jausa rannaniidu juurdepääsutee rajamine.....	148
4.3.9 Prassi rannaniidu juurdepääsutee renoveerimine.....	148
4.3.10 Nuudimetsa truubi paigaldamine Rannakülas	149
4.3.11. Ülekäigu rajamine Suuremõisa jõele	150
4.3.12. Säärenina vaatetorni renoveerimine.....	151
4.3.13 Vaatetorni rajamine Hellamaa randa	152
4.3.14. Salinõmme linnuvaatlustorni remont.....	153
4.3.15. Loopealsete taastamiseks vajaliku taristu hooldamine	153
4.3.15. Niitude hooldamiseks vajaliku tehnika ostmise	155
4.4. KAVAD, EESKIRJAD.....	156
4.4.1. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine ja uue kaitsekorralduskava koostamine	156
4.4.2. Hoiualade määruste muutmise	156
4.5. KAITSTAVA ALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAHARIDUS	157
4.5.1. Väinamere hoiuala tutvustava trükise koostamine	157
4.5.2. Väinamere hoiuala ja Väinamerd tutvustava keskkonnaharidusliku õppeprogrammi väljatöötamine	157
4.6. EELARVE	158
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE.....	171
VIITED	183
LISAD.....	185

Vastavalt looduskaitseeaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstava loodusobjekti alapõhise kaitse korraldamise aluseks. Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitseala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Väinamere hoiuala maismaosa, Mõisaküla panga, Puiskarjamaa, Pullapää panga ja Österbi hoiuala ning Heinlaiu, Kadakalau ja Suuremõisa merikotka püsielupaiga (osa Väinamere loodus- ja linnualast) kaitsekorralduskava eesmärgid on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast – selle kaitsekorra, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppide ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärgid ning anda hinnang iga eesmärgiks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärgid, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi järgmised avalikkuse kaasamise koosolekud: 04.04.13 Keskkonnaameti Haapsalu kontoris (Läänemaa); 04.04.13 Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses (Hiiumaa); 05.04.13 Leisi vallamajas (Saaremaa); 19.12.13 Keskkonnaameti Haapsalu kontoris (Läänemaa); 19.12.13 Hiiu Maavalitsuse saalis (Hiiumaa); 08.01.14 Varbla vallamajas (Pärnumaa); 08.01.14 Muhu lasteaia saalis (Saaremaa).

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Elle Puurmann (tel: 517 4811; e-post: elle.puurmann@keskkonnaamet.ee). Kava koostas MTÜ PÄRANDKOOSLUSTE KAITSE ÜHING (edaspidi PKÜ), vastutav ekspert Toomas Kukk (tel 518 9420; e-post: tom.kukk@gmail.com). Kava koostasid Peedu Saar (tel: 5534041; e-post: a30258@ut.ee), Leho Luigujõe (linnustiku osa; tel: 5079713; e-post: leho.luigujoe@emu.ee). Parandus- ja täiendustepanekuid tegid Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialistid Anni Kurisman (Läänemaa), Marja-Liisa Meriste (Pärnumaa), Kadri Paomees, Marii Aksiim ja Gunnar Raun (Saaremaa) ning Andres Miller (Hiiumaa); liigirühmi puudutavates küsimustes olid konsultantideks Agu Leivits (imetajad), Ly Lindman (liblikad), Renno Nellis (merikotkas), Mare Leis (samblad) ja Tõnu Talvi (teod) ning seire osas Triin Paakspuu. Keskkonnaameti spetsialistidest olid kaasatud Kaie Sarv, Kaie Kattai, Piret Sepp ja Annely Reinloo (maahoodus), Tiia Tänavsuu, Tõnis Ruber, Urmas Lambut (metsad), Rita Miller, Rein

Nellis, Maarja Nõmm, Riina Lillemäe, Ilona Lepik, Marju Erit (liigikaitse), Märt Kesküla, Melika Paljak (vee-elustik) ja Ave Huugen (loodusharidus ja külastuskorraldus) ning Riigimetsa Majandamise Keskusest Marju Pajumets ja Tiina Selart (külastuskorraldus).

KAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURVAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007-2013” JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA” PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE” MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS” PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

1. SISSEJUHATUS

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Väinameri on käärlise rannajoonega madal saarterikas mereosa, mis paikneb Lääne-Eesti saarte (Saaremaa, Hiiumaa, Muhu, Vormsi) ning mandri vahel. Saari ja mandrit eraldavad üksteisest väinad: Voosi kurk, Hari kurk, Soela väin, Väike väin ja Suur väin. Valdava osa Väinamere hoiuala territooriumist katab meri, mille kaitse korraldamisel on aluseks Väinamere hoiuala mereosa, Kadakalau viigerhülge, Pujuderahu hallhülge ja Selgrahu hallhülge püsielupaikade (osa Väinamere linnu- ja loodusalast) kaitsekorralduskava 2013–2022 (koost. MTÜ Balti Keskkonnafoorum, ekspert M. Kuris; edaspidi *Väinamere HA mereosa KKK*).

Käesolev kava hõlmab Väinamere hoiuala maismaaosa (välja arvatud Vormsi saarele jääv osa), **Mõisaküla panga, Puiskarjamaa, Pullapää panga ja Österbi hoiuala (HA)** ning **Heinlaiu, Kadakalau ja Suuremõisa merikotka püsielupaiga (PEP)** (joon. 1).

Kavaga hõlmatud alad ulatuvad kolme maastikurajooni – Hiiumaa, Saaremaa ja Lääne-Eesti madaliku – koosseisu. Ala maastikus valdavad erinevat tüüpi tasandikud (mere-, pae-, vähem moreenitasandikud), mida liigestavad rannikuvallistikud, harvem klint (Arold, 2005). Valdav osa alast on määratletud väärtuslike maastikena (näiteks Kagu-Hiiumaa, Kukerand ja Uisu pank, Paatsalu laiud ning Põhja-Muhu), mis tähendab, et ajalooliselt väljakujunenud maastiku ilmet ei tohi arendustegevuse käigus oluliselt muuta (Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakonna teemaplaneeringud „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused”).

Väinamere hoiuala hõlmab neli piirkonda: Lääne (66 200 ha), Saare (42 616 ha), Hiiu (60 253 ha) ja Pärnu (689 ha). Kaitsekorralduskavaga hõlmatud maismaaosa kogupindala on 5977 ha, millest Väinamere hoiuala Hiiumaa (Hiiu vallas) on 3230 ha, Läänemaa (Lääne-Nigula ja Vormsi vallas, Haapsalu linnas ning Lääneranna vallas) 1388 ha, Saaremaa (Muhu ja Saaremaa vallas) 1045 ha ja Pärnumaa (Lääneranna vallas) 314 ha (rannajoonena on kasutatud Maa-ameti Eesti põhikaarti 2017; hoiualade piir arvestab enne 2018. a haldusreformi olnud maakonnapiire). (joon. 1).

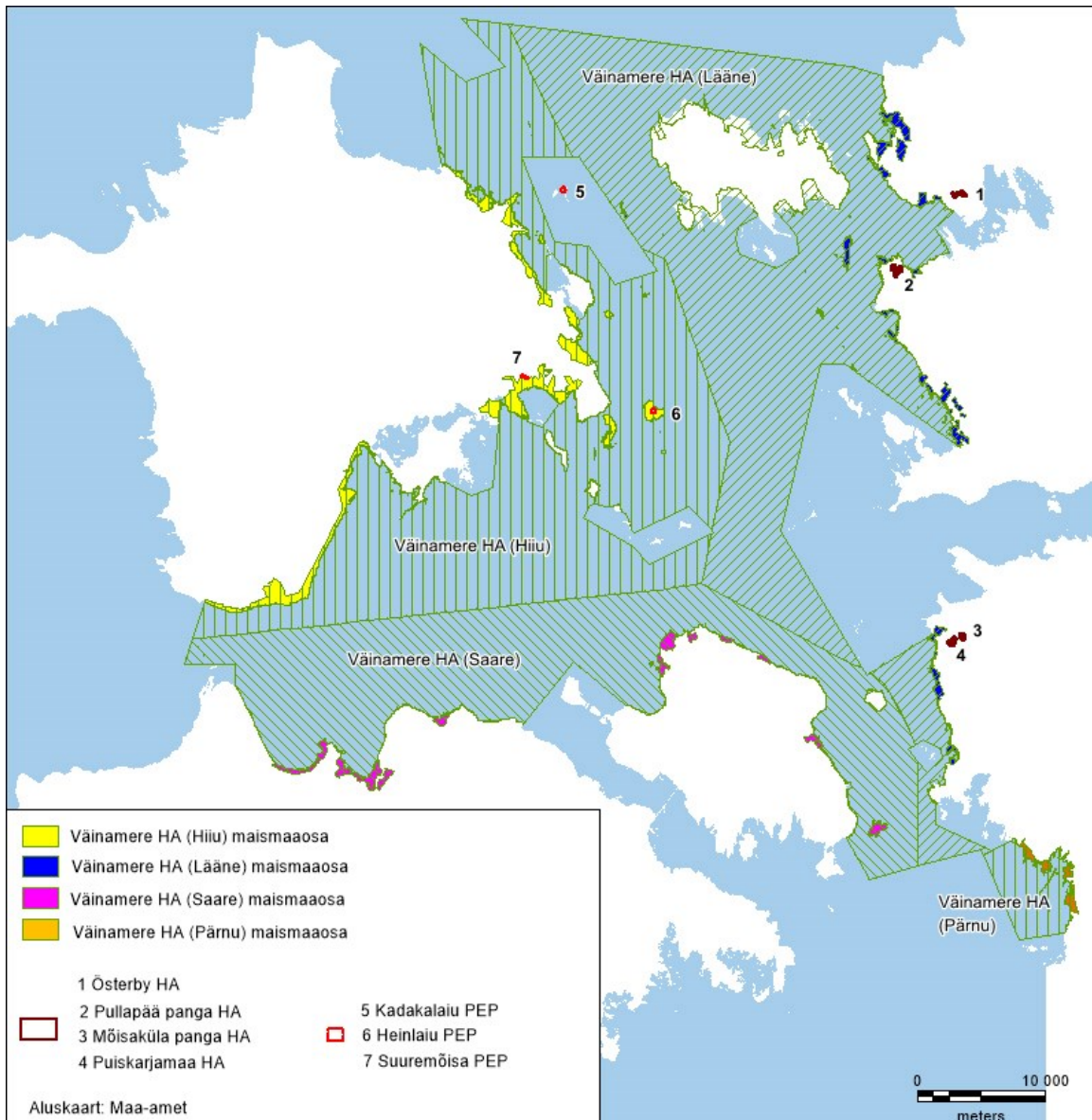
Alale on iseloomulikud erivevad rannikelupaigad. Sealsed elupaigad on valdavalt poollooduslikud, erinevad ranniku-, loo-, aru-, ja soostuvad rohumaad, mis püsivad hooldamise, karjatamise või niitmise tulemusena. Oluliselt vähem on alal metsi, millest looduskaitseks hinnatamad on suhteliselt noored esikmetsad maakerkealadel. Alal levib ka erinevat tüüpi soid.

Väinamere hoiuala elustik on mitmekesine. Tähelepanuväärselt liigirikas on enamasti merega seotud linnustik. Vähem või rohkem on merega seotud ka teised organismirühmad – taimed, imetajad ja selgrootud. Väinamere hoiualale (Hiiu maakond) jäävad looduskaitsealade alusel moodustatud Kadakalau, Tüllu, kaks Sarve ja Harilaiu merikotka püsielupaigad ning 2006. a moodustatud Harilaiu näsa-kuldsambliku püsielupaik.

Pärnu maakonnas asuva **Mõisaküla panga hoiuala** (6 ha) ilmestab sisemaine klint – Mõisaküla pank. Alal kaitstakse kõrge väärtusega arurohumaaid ning pangal kasvavaid kaitsealuseid taimeliike. **Puiskarjamaa hoiuala** (20 ha) on moodustatud puisrohumaade kaitseks. Lääne maakonnas asuva **Österbi hoiuala** (15 ha) väärtuseks on väikesed niidualad, kus võib kohata tavalisemaid kaitsealuseid käpalisi. **Pullapää panga hoiuala** (27 ha) on moodustatud ennekõike loodumetsade kaitseks. Pullapää pangal kasvab mitmeid kaitsealuseid taimeliike. Kavaga käsitletavat hoiualad on moodustatud 2007. a. (lisa 1).

Hiiu maakonnas asuvad **Heinlaiu** (12 ha), **Kadakalau** (13 ha) ja **Suuremõisa** (10 ha) **püsielupaigad** on moodustatud 2010. a merikotka (*Heliaeetus albicilla*) kaitseks. (lisa 2).

Kavaga käsitletavat hoiualad ja püsielupaigad kuuluvad **Väinamere linnu- (LiA) ja loodusala (LoA)** koosseisus rahvusvahelisse Natura 2000 alade võrgustikku (<http://natura2000.eea.europa.eu/#>). Ala jääb osaliselt UNESCO Lääne-Eesti saarte biosfääri programmalale (lisa 4).

Joonis 1. Kavaga käsitletavad hoiualad ja püsielupaigad. Erineva mustvalge viirutusega alad tähistavad Väinamere hoiuala mereosa.

1.2. MAAKASUTUS

Valdavalt on kavaga käsitletavatele aladele jääv maa eraomandis, oluliselt vähem on jätkuvalt riigi omandis olevat (JRO) maad ja riigimaad, marginaalsel pindalal on ka munitsipaal-, sega- ja avalik-õiguslikku maad (tabel 1; lisa 5).

Põhikaardi järgi jääb alale üle 2000 ha metsa ja ligi 2000 ha muu lagedana kaardistatud alasid (viimaste hulka kuuluvad sageli ka hoiuala eesmärgiks olevad väärtuslikud rannarohumaad). Ligikaudu poole väiksemal pindalal levivad rohumaadena kaardistatud kõlvikud, veelgi vähem on põlde ja põõsastikke. Teisi kõlvikutüüpe (sooalad, vooluveed, teed, hoonestus) on juba oluliselt väiksemal alal (tabel 2; lisa 5).

Tabel 1. Maaomand kavaga hõlmatud alal (maakatastri andmed seisuga jaanuar 2013, Lääne- ja Pärnumaa osas jaanuar 2018)

	Era- omand (ha)	Riigi- omand (ha)	Munitsipaal- omand (ha)	Sega- omand(h a)	Avalik- õiguslik omand (ha)	JRO (ha)
Väinamere HA (Hiiumaa)	2447	140	13	<0,1	-	675
Väinamere HA (Lääne)	1182	49	2	-	-	155
Väinamere HA (Pärnu)	294	1	-	-	-	19
Väinamere HA (Saare)	799	85	2	-	1	195
Mõisaküla panga HA	6,2	-	-	-	-	-
Puiskarjamaa HA	20	-	-	-	-	-
Pullapää panga HA	8	19	-	-	-	-
Österbi HA	15	-	-	-	-	-
Heinlaiu merikotka PEP	12	-	-	-	-	-
Kadakalau merikotka PEP	11	-	-	-	-	-
Suuremõisa merikotka PEP	-	10 (1)	-	-	-	-

Tabel 2. Kõlvikuline jaotus kavaga hõlmatud alal (alus Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart 2013, Läänemaa osas 2017)

	Mets¹ (ha)	Põõsastik (ha)	Rohu- maa (ha)	Sooala² (ha)	Põld (ha)	Voolu- veed³ (ha)	Muu lage⁴ (ha)	Teed⁵ (ha)	Hoones tus⁶ (ha)
Väinamere HA (Hiiu)	1346	242	530	<0,1	190	0,5	907	2,9	19
Väinamere HA (Lääne)	387	142	193	58	40	0,4	497	<0,1	9
Väinamere HA (Pärnu)	88	56	106	5	7	0,4	66	-	4
Väinamere HA (Saare)	294	51	337	-	10	2	360	1	1
Mõisaküla panga HA	<0,1	2	2,6	-	1,6	-	<0,1	-	<0,1
Puiskarjamaa HA	18	0,9	1,1	-	0,2	-	-	-	-
Pullapää panga HA	21	-	-	1,1	-	-	5,2	-	-
Österbi HA	10	-	3,4	0,2	<0,1	-	1	-	-
Heinlaiu merikotka PEP	11	-	0,1	-	-	-	0,9	-	-
Kadakalau merikotka PEP	2,7	7,3	-	-	-	-	1	-	-
Suuremõisa merikotka PEP	10	-	-	-	-	-	0,2	-	-

¹Põhikaardi kõlvikud 'mets' ja 'noor mets'

²Põhikaardi kõlvikud 'madalsoo' ja 'soovik'

³Põhikaardi kõlvik 'vooluveekogu'

⁴Põhikaardi kõlvikud 'muu lage', 'roostikud' ja 'liivane ala'

⁵Põhikaardi kõlvikud 'kõrvalmaantee püsi- ja kergkate'

⁶Põhikaardi kõlvikud 'eraõu' ja 'tootmisõu'

1.3. HUVIRÜHMAD

Peamised huvirühmad on piirkonna elanikud, maaomanikud ja riik erinevate institutsioonidega (tabel 3). Keskse tähtsusega on pärandkoosluste hoidjad – põllumajandustootjad ja talunikud. Tegemist on väiketootjatega, mis tähendab, et erinevaid maahooldajaid on palju.

Tabel 3. Huvirühmad

Huvirühm	Huvid
Maavalitsused (Hiiu, Lääne, Pärnu, Saare)	- turismi ja puhkemajanduse arendamine; - kohaliku elu edendamine; - maakasutuse suunamine vastavalt planeeringutele (teemaplaneering <i>Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused</i>); - väärtuslike maastike säilimine ning puhta ja mitmekesise looduskeskkonna hoidmine
Omaavalitsused (Hiiu, Lääne-Nigula, Lääneranna, Saaremaa, Muhu)	- turismi ja puhkemajanduse arendamine; - kohaliku (traditsioonilise) majandustegevuse soodustamine; - ehitustegevus; - kohaliku elu edendamine; - maastiku korrashoid; - maakasutuse suunamine vastavalt üld- ja detailplaneeringutele; - puhta ja mitmekesise looduskeskkonna hoidmine
Keskkonnaamet (KeA)	kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund
Keskkonna-inspeksioon (KKI)	keskkonnaalaste õigusrikkumiste ennetamine ja avastamine
Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)	praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel ja ala külastuse korraldamine kaitseala väärtuste soodsa seisundi säilitamiseks ning tutvustamiseks
Veeteede Amet	seotud eelkõige merealaga - ohutu laevaliikluse tagamine, meremärkide paigaldamine; - looduskaitsealase teabe jõudmine merekaardidele
Keskkonna-organisatsioonid (Läänemaa linnuklubi, Eesti Ornitoloogiaühing, Pärandkoosluste Kaitse Ühing, Eesti Looduseuurijate Selts, Eestimaa Looduse Fond)	- loodusväärtuste pikaajaline säilimine; - loodusväärtuste kaardistamine ja seire ning andmete kättesaadavus
Loodusteadlased	- ala loodusväärtuste uurimine ja kaardistamine ning andmete kättesaadavus
Põllumajandusettevõtjad ja poollooduslike koosluste hooldajad/taastajad (mittetulumusühingud, osäühingud, füüsilisest isikust ettevõtjad)	- piirangute vähesus; - järjepidev loodushoiutoetuste maksmine; - linnukahjude kompenseerimine; - kasumlik majandamine
Jahiseltsid	- looduskaitseliste piirangute vähesus; - jahiloomade kõrge arvukus; - väikekiskjate arvukuse ohjamine
Kutselised kalurid	seotud eelkõige merealaga - merele juurdepääsud; - hülge- ja kormoranikahjude kompenseerimine; - kalavarude hea seisund
Piirkonna majutusasutused ja (loodus)turismiga	- ala puhkemajanduslik kasutamine; - ala tutvustamine;

Huvirühm	Huvid
tegelevad ettevõtjad	- juurdepääs loodusväärtustele; - ettevõtlust soodustav taristu; - ligipääs merele, avatud kallasrada; - teede korrashoid
Puhkajad, väikelaevade omanikud, turistid	- loodusväärtuste eksponeeritus; - ligipääs merele, avatud kallasrada; - tähistatud lautri- ja ujumiskohad; - teede korrashoid; - majutus- ja telkimiskohtade olemasolu
Maaomanikud ja kohalikud elanikud	- looduskaitsete piirangute vähesus; - maastiku korrashoid; - teede korrashoid; - avatud kallasrada; - toimiv loodushoiutoetuste süsteem
Sadamate haldaja ja Väinamerel opereerivad laevafirmad	seotud eelkõige merealaga - sadamate arendamine (Rohuküla, Heltermaa, Virtsu, Kuivastu, Triigi, Sõru; AS Saarte Liinid); - minimaalsed piirangud praamiteede süvendamisele (AS Saarte Liinid)

1.4. KAITSEKORD

Hoiualade kaitsekord on sätestatud looduskaitseadusega (lisa 3.). Hoiuala on elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist. Arvestades kaitseeesmärki, võib hoiuala valitseja metsateatise menetlemisel seada tingimusi raie aja ja tehnoloogia osas. Kui kavandatav uuendusraie ei kahjusta hoiuala kaitse-eesmärkide säilimist ning nende struktuuride ja funktsioonide toimimist, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise või eelhindamise käigus või hoiuala teatise menetlemisel.

Kadalaiu, Heinlaiu ja Suuremõisa merikotka **püsielupaigas** kehtib kogu ulatuses looduskaitseadusest tulenev sihtkaitsevööndi kaitsekord (lisa 2). Sihtkaitsevööndi kaitsekord kehtib ka Väinamere hoiuala territooriumile jäävates Tüllis ja Sarve merikotka püsielupaigas ning Harilaiu näsa-kuldsambliku püsielupaigas, Hobulaiu merikotka püsielupaik on tsoneeritud üheks sihtkaitse- ja üheks piiranguvööndiks. Püsielupaiga sihtkaitsevööndis on majandustegevus keelatud. Merikotka püsielupaikades kehtib liikumispiirang 15. veebruarist kuni 31. juulini.

1.5. UURITUS

1.5.1. Alal läbiviidud uuringud ja inventuurid

Väinamere hoiuala (Hiiumaa)

5.06.2010–27.10.2010 tegi OÜ Metsaruum alal loodusdirektiivi elupaigatüüpide inventuuri. Välitöid tegid Marje Talvis, Aat Sarv, Taimo Tärnpu ja Aivar Hallang. Töö käigus kaardistati elupaigatüübid, samuti elupaigatüüpideks mittekvalifitseeruvad alad ning leitud kaitsealuste taimeliikide kasvukohad. Töö tulemusena esitati kaardipõhine koosluste hooldamis-taastamisjuhis (Talvis 2010). Lisaks on poollooduslikke kooslusi alal inventeerinud Meeli Mesipuu (2010, 2012, 2013), Bert Holm ja Toomas Kukkk (2010, 2012), Elle Roosalu (2007), Taavi Tuulik (2007), Sander Laherand (2012), Annely ja Bert Holm (2014, 2015), Pille Mänd ja Taimo Tärnpu (2016). Kadakalau elupaigatüübid inventeeris 2016. a Ants Animägi.

Väinamere hoiuala (Saaremaa)

28.06.2012–14.08.2012 tegi OÜ Consultare alal loodusdirektiivi elupaigatüüpide ning I ja II kategooria kaitsealuste taimeliikide inventuuri. Välitöid tegi Kadriann Saar, vähemal määral Marje Talvis. Töö tulemusel valmis kaardipõhine koosluste hooldamis-taastamisjuhis (Saar 2012). Lisaks on Saaremaa poollooduslikke kooslusi inventeerinud Annely ja Bert Holm (2016), Sander Lõuk (2013), Urmo Saar ja Piret Sepp (2015, 2016).

Väinamere hoiuala (Lääne- ja Pärnumaa)

2008. aasta juunis ja juulis tegi Eesti Looduseuurijate Selts Väinamere hoiuala mandriosas kaitstavate taimeliikide inventuuri. Välitöödel osalesid Toomas Kukkk, Mare Leis, Sirje Azarov, Silja Kana, Maarja Kukkk, Ott Luuk, Dora Kukkk ja Indrek Viil. Välitööde tulemustel kaardistati kaitsealused taimeliigid kogu ala ulatuses ning töö aruandes toodi välja liike ohustavad tegurid (Kana 2008).

2010. aasta suvel ja sügisel tegid Anneli Palo, Madli Linder ja Eerik Absalon loodusdirektiivi elupaigatüüpide inventuuri. Töö käigus kaardistati elupaigatüübid ja elupaigatüüpideks mittekvalifitseeruvad alad ning leitud kaitsealuste taimeliikide leiukohad. Välitööandmete põhjal valmis kaardipõhine koosluste hooldamis-taastamisjuhis (Palo jt 2010).

2014. aasta suvel tegid Ott Luuk ja Peedu Saar Hobulaiu elupaigatüüpide inventuuri.

Lisaks on alal inventeerinud poollooduslikke kooslusi Anneli Tamm ja Heiki Luhamaa (2010), Marje Talvis (2011), Meeli Mesipuu (2010, 2015), Toomas Kukkk (2015), Jaak-Albert Metsoja (2015).

Väinamere hoiuala elupaigatüübid on inventeeritud viimase 10 aasta jooksul. Kuna töid teostasid maakondade kaupa erinevad inimesed, on metoodikas väiksemaid erinevusi:

- potentsiaalse elupaigatüübi määramise võimalust on kasutatud Hiiumaal, kus potentsiaalsetena on kirjeldatud elupaigad esinduslikkusega D¹. Vähesel määral on potentsiaalse elupaigatüübi määramise võimalust kasutatud ka Lääne- ja Pärnumaal, kus potentsiaalsena kaardistatud elupaigad on D esinduslikkusega.

- kaasneva elupaigatüübi määramise võimalust on kasutatud Saare-, Lääne- ja Pärnumaal, Hiiumaal mitte.

- erinevad kultuuristamise mõjuga poollooduslikud kooslused on Pärnu- ja Läänemaal määratud peamiselt elupaigatüüpide 6510 ja 6210 alla; Saaremaal on jaotatud need erinevatesse tüüpidesse, samuti Hiiumaal, kus need on enamasti tähistatud potentsiaalsetena.

Mõisaküla panga hoiuala

19.08.1999 inventeerisid Mare Leis ja Priit Holtsmann poollooduslikud kooslused.

23.07.2009 tegi Meeli Mesipuu elupaigatüüpide kordusinventuuri.

30.05.2012 inventeerisid Anni Kurisman ja Elle Puurmann panga elupaigatüübi.

Puiskarjamaa hoiuala

09.08.1999 inventeerisid Mare Leis ja Priit Holtsmann loodusdirektiivi elupaigatüübid.

23.07.2009 tegi Meeli Mesipuu hoiuala elupaigatüüpide kordusinventuuri.

Pullapää panga hoiuala

27.05.2013 inventeeris Peedu Saar hoiuala metsaelupaigatüübid ja Pullapää panga. Tööde tulemusena anti kaitsekorralduslikud soovitused elupaikade kaitseks.

Österbi hoiuala

23.05.2000 inventeerisid Anneli Tamm ja Priit Holtsmann loodusdirektiivi elupaigatüübid.

22.08.2012 inventeerisid Meeli Mesipuu ja Thea Kull hoiualale jäävad poollooduslikud kooslused.

08.08.2015 inventeerisid Elle Roosalu ja Tiina Orav täiendavalt poollooduslikke kooslusi.

Rannikuelupaigatüübid

2016. a kaardistas Tallinna Ülikool (Reimo Rivi) rannikuelupaigatüübid (EMP rahastatav projekt „Ranniku (maismaaliste) elupaikade (Loodusdirektiivi I lisa: 1210, 1220, 1230, 1310, 1620, 1640, 2110, 2120, 2130, 2140, 2190 ja 2320) soodsa seisundi kriteeriumite ja seiremetoodika väljatöötamine”); edaspidi *Rannikuelupaikade projekt*).

Kaitstavate liikide kohta Väinamere hoiualal annab lisaandmeid Eesti Maaülikooli 2013. a tehtud uuring „Madala unilooa seisundi ja häiringute tekitamise vajaduse väljaselgitamine kaitsealadel olevates leiukohtades”.

---

¹ Elupaigatüüpide esinduslikkust hinnatakse järgmises skaalas: A – väga esinduslik, B – esinduslik, C – arvestatav esinduslikkus, D – madal esinduslikkus. Lisaks kasutatakse potentsiaalse (p) elupaigatüübi mõistet, mis tähendab, et praegu elupaigatüüp kriteeriumitele ei vasta, aga võib vastata teatud aja möödudes (negatiivse mõjuteguri lakkamisel).

1.5.2. Riiklik seire

Väinamere hoiualale jäävad riikliku seire 13 allprogrammi seirealad, teistel kavaga käsitletavatel hoiualadel riiklikku seiret ei tehta (tabel 4). Ülevaade seirest on esitatud lisan 6.

Tabel 4. Kavas käsitletavale alale jäävad riikliku seire allprogrammid ja seirealade/mõõtekohtade arv.

	Ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid	Haned, luiged ja sookurg	Ohtlike ainete seire rannikumeres ²	Rannikumere seire ²	Õõliblikate kooslused	Meresaaarte haudelinnustiku seire	Põhjaitimestiku seire rannikumeres ²	Hülged	Röövlinnud	Valitud elupaikade talilinnustik	Randa uhutud linnud	Kotkad ja must-toonekurg
	seirealade/mõõtekohtade arv												
Väinamere HA (Hiiu)	9	5	4	3	3	1	6	2	4	1			3
Väinamere HA (Lääne)	3	7	4	1	2		1	2	2		1	2	1
Väinamere HA (Pärnu)		1	1				10						
Väinamere HA (Saare)	2	15 ¹	1	3	2			2	1				
Heinlaiu merikotka PEP													1
Kadakalau merikotka PEP													1
Suuremõisa merikotka PEP													1

¹Muhu saarel Üügu pangal on ühel seirealal 13 mõõtekohta.

²Kuuluvad riikliku seire „Mereseire” programmi, käsitletakse Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskavas 2013–2022.

Toetudes seireveebi allprogrammide ülevaatele, seirearuannetele ja EELIS-le, on järgnevalt lühidalt tutvustatud Väinamere hoiualale jäävaid riikliku seire programmi „Eluslooduse mitmekesisuse ja maastiku seire” allprogramme. Allprogrammi „Hülged” ning riikliku seire programmi „Mereseire” tehtavat seiret käsitletakse Väinamere HA mereosa KKK-s.

Ohustatud taimekooslused (Natura 2000 kooslused)

Seire eesmärgiks on anda ülevaade valitud loodusdirektiivi elupaigatüüpide seisundist ja neis toimuvatest muutustest ajas; seirealad valitakse juhumeetodil. Väinamere hoiualal seiratakse Natura elupaigatüüpidest rannaniite (8 seireala), loopealseid (4 seireala) ja puisniite (2 seireala).

Ohustatud soontaimed ja samblaliigid

Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire objektiks on rahvusvaheliste lepetega kaitstavad taimed, samuti I ja II kategooria kaitsealused ja Eesti ohustatud liikide punasesse nimestikku kantud liigid. Seire tulemused on kasutatavad liikide seisundi

hindamisel ja vajaliku kaitserežiimi väljatöötamisel, samuti ühe parameetrina keskkonna seisundi hindamisel. Seiresamm varieerub ja sõltub liigi ohustatusest; seirealad valitakse juhumeetodil. Väinamere hoiualal seiratakse kokku 11 liiki soontaimi ja üht samblaliiki.

Ööliblikate kooslused

Ööliblikate seiret peetakse lihtsa meetodika (kasutatakse valguspüüniseid) ja eri seirepunktidest kogutava andmestiku hea ühildatavuse tõttu üheks informatiivsemaks selgrootute seire vormiks, mis annab informatsiooni kuni 750 liigi arvukuse kohta Eestis. Väinamere hoiualale jääb Salinõmme seirejaam (sja0839000) Hiiumaal, kus vaatlused toimuvad 1999. aastast. Salinõmme seirejaam on meretuultele avatuse tõttu läbi aastate üks liigivaesemaid.

Röövlinnud

Röövlindude seire eesmärgiks on hauklaste, pistrikuliste ja kakuliste seisundi jälgimine püsialadel. Seire käigus hinnatakse liikide kaupa isendite arvukust ja erinevaid pesitsemisega seotud näitajaid. Röövlindude populatsioonide seisund on heaks indikaatoriks looduse mitmekesisuse ja keskkonnasaaste hindamisel. Väinamere hoiualale jääb osaliselt Emmaste seirejaam (sja2866000) Hiiumaal.

Randa ujutud linnud

Randa ujutud lindude seire käigus läbitakse seiratav rannikulõik kaks korda aastas: kevadel ja sügisel. Läänemaale jääb kaks seireala.

Haned, luiged ja sookurg

Allprogrammi „Haned, luiged ja sookurg” seire toimub iga-aastaselt, kusjuures igal kolmandal aastal seiratakse vastavalt kas hanesid, luiki või sookurgi. Hanede seire aastal pööratakse peatähelepanu hallhanele (*Anser anser*) ja valgepõsk-laglele (*Branta laucopsis*) ning luikede seire aastal väikeluigele (*Cygnus columbianus*) ja lauluuigele (*Cygnus cygnus*). Vaheaastatel seiratakse fookuses mitte olevat liigirühma vähestel valitud püsiseirealadel. Väinamere hoiualale jääb kokku 10 seireala. Üks seirealadest jääb Hellamaa randa, kus on vaja parandada linnuloenduse tingimusi (Riikliku keskkonnaseire mitmekesisuse ja maastike seire allprogrammi „Haned, luiged ja sookurg”, koondaruanne 2012).

Kotkad ja must-toonekurg

Kavaga hõlmatud aladele jääb kokku 7 asustatud või asustamata merikotka pesa. Merikotka pesade asustatust, liigi sigimisedukust, aga ka kaitsekorrast kinnipidamist kontrollitakse kotkaste riikliku seire allprogrammi raames iga kolme kuni viia aasta tagant (seiresamm on varieeruv). Alates 2012. aastast kontrollitakse igal aastal 1/3 keskkonnaregistris olevatest pesadest.

Meresaarte haudelinnustik

Kavaga hõlmatud aladele jääb kokku 17 meresaarte haudelinnustiku seireala. Hiiumaa seirealad jäävad Hari kurku ja Heinlaiu ümbrusesse, Läänemaal Hari kurku, Pärnumaal Paatsalu lahte. Seireaeg on mai-juuni. Harilaiul, Kakralaiul, Kakrasahul, Eerikulaiul ja Hellamaa rahul viiakse seiret läbi igal aastal, Eerikurahul ja Rauarahul 5–10 aastase seiresammuga. Paatsalu lahe laidudel on ajavahemikul 2009–2012 linde loendatud igal aastal, aastatel 2013–2015 loendusi ei tehtid, misjärel seiratakse taas kolmel aastal järjest.

Valitud elupaikade talilinnustik

Kavaga hõlmatud aladele jääb üks valitud elupaikade talilinnustiku seireprogrammi seireala (233; sja5367000), mis asub Läänemaal Hari kurgus. Talilinnustiku loendusel kasutatakse transektloendust 10 kilomeetri pikkusel transektil. Võimalusel tehakse talve jooksul ühel seirealal kolm loendust. EELISE andmetel tehti Hari kurgu seirealal viimati vaatlusi 2010. aastal; kokku on seal aastate jooksul kirja pandud 22 liiki linde.

1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus

Linnustik

Valdav osa Väinamere hoiuala kaitse-eesmärkidest on linnud. Sellegipoolest on alapõhiseid andmeid pesitsevate linnuliikide kohta vähe. Enamasti on tegemist üldandmetega, mis kehtivad tervikuna Väinamere või Väinamere linnuala kohta. Ala suuruse tõttu on linnuinventuuri lausaline läbiviimine äärmiselt ressursimahukas. Kaitsekorralduskavas on välja toodud kaheksa (Hiiumaal 5, Saaremaal 2 ja Läänemaal 1) ornitoloogide poolt esile tõstetud linnustiku jaoks olulist ala kogupindalaga ligi 500 ha, kus tuleb esmajärjekorras haudelinnustikku inventeerida (vt pt 4.1.1). Kuna tegemist on niidurüdi tänaste või kunagiste pesitsusaladega, tuleb inventeerimise ajal niidurüdi, aga ka teisi kahlajaid eelkõige silmas pidada.

Eutrofeeruvus Väinameres on muutused lindude toidubaasis üheks linnuasurkonna liigilist koosseisu ja arvukust mõjutavaks teguriks. Teguri mõju on aga raske hinnata, sest puuduvad vastavad uuringud. Kavaga tehakse ettepanek viia Väinamere hoiualal läbi lindude toidubaasi uuring (vt pt 4.1.9).

Kaitsealused taimeliigid

Väinamere hoiuala Hiiumaa osas on kokku kaardistatud 38 kaitsealust taimeliiki, neist II kategooria liike on 14. Sageli on elupaiga polügoonid väga suured, puuduvad isendite arvukuse ja populatsiooni seisundi hinnangud. Need andmed on pärit 1990-ndate algusest, mil kaardistati laiema levikualad, kus liigid sobivates kasvukohtades võiksid kasvada. Vähesel määral on taimeliike kaardistatud ka Hiiumaa elupaigatüüpide kaardistamise käigus. Kasutades olemasolevaid andmeid tuleb alal läbi viia taimeliikide inventuur. Inventeeritav ala hõlmab teadaolevaid II kategooria liikide areaale, kus isendite arv ja populatsiooni seisund ei ole teada (vt pt 4.1.4).

Looduslikud vooluveekogud

Elupaigatüüp jõed ja ojad (3260) on Väinamere hoiualal Saaremaal kaitse eesmärgiks, aga jõgesid ja ojasid elupaigatüübina kaardistatud ei ole (vt pt 2.2.3.1; 4.1.2). Leisi jõega on seotud mitmed vähem või rohkem olulised reostusallikad ja hinnangud jõe seisule on vastukäivad. Läbiviidav uuring peaks andma hinnangu jõe seisundile ja tooma välja võimalikud tegevused jõe seisundi parandamiseks (vt pt 4.1.3).

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. ELUSTIK

2.1.1. Väinamere hoiuala linnustik

Väinameri oma arvukate siselahtedega, saarestikega ning mitmekesise rannavööndiga on oluliseks pesitsus- ja rändepeatuspaigaks paljudele vee- ja rannikulindudele. Kuna Väinameri paikneb vahetult Ida-Atlandi rändeteel, siis peatub siin kevadrändel u miljon veelindu. Sügisrändel ja sulgimisperioodil on peatujate hulk väiksem, kuid ulatub siiski sadadesse tuhandetesse. Suurkogumeid (summaarselt 50 000 – 100 000 isendit) moodustavad 7 liiki (valgepõsk-lagle, viupart, merivart, aul, mustvaeras, sõtkas ja lauk). Kaitsekorralduslikult olulisimad on 22 linnuliiki, kes moodustavad rändel suuri, rahvusvaheliselt tähtsaid rändekogumeid. Suurima looduskaitsega väärtusega linnuliikideks on väikeluik, kelle arvukus küünib kuni 10 000 isendini, hallhani (12 000), soopart (29 000) ja merivart (100 000 – 150 000), kõik 30-50% rändetee asurkonnast.

Kokku on Väinamere hoiualal kaitse-eesmärkidena nimetatud 104 linnuliiki, Kaitsekorralduskavas käsitletakse Väinamere hoiualal maismaal peatuvaid ning pesitsevaid ranniku- ja veelinde. Valiku kriteeriumiks on alal pesitsevad ja maismaaga seotud ning kaitse-eesmärkides märgitud linnuliigid. Hoiuala linnunimestikus on linnudirektiivi I lisa liike 44, siseriiklikult kaitstavaid liike 48 ning Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (*Eesti punases raamatus*) nimetatud liike 34 (lisa 7).

Väinamere linnuala (*LiA*) eesmärgiks ning Väinamere hoiuala eesmärgiks Hiiu-, Lääne- ja Pärnumaal on II kaitsekategooria liigid väikehuik (*Porzana parva*) ja põldsiitsitaja (*Emberiza hortulana*). Väikehuik Väinamere hoiualal ei pesitse ja tema kaitsmine seal ei ole prioriteetne. Liik levib merelahtede või siseveekogude kallaste roostikes ja hundinuiastikes. Põldsiitsitaja levik koondub valdavalt Mandri-Eestisse ja Väinamere hoiualaga ei ole liigi levik seotud. Kavaga tehakse ettepanek arvata väikehuik ja põldsiitsitaja Hiiu-, Lääne- ja Pärnumaal Väinamere hoiuala kaitse-eesmärkidest välja. Nende kaitse linnualal tagatakse eelkõige Matsalu rahvuspargis, kus need liigid on enam levinud.

Väinamere hoiuala eesmärgiks Läänemaal on II kaitsekategooria liigid mudanepp (*Lymnocyptes minimus*) ja jäälind (*Alcedo atthis*). Mudanepp on Eestis läbirändaja ja väikesearvuline haudelind. Väinamere hoiualal mudanepp ei pesitse ja tema kaitsmine seal ei ole prioriteetne. Jäälinnu levik koondub eranditeta Mandri-Eestisse ja Väinamere hoiualal võib liiki kohata juhusliku talvitujana. Kavaga tehakse ettepanek arvata mudanepp ja jäälind Väinamere hoiualal Läänemaal kaitse-eesmärkidest välja, sest nende levik ei ole alaga seotud.

Kavaga tehakse ettepanek arvata Väinamere hoiuala kaitse-eesmärkidest välja III kaitsekategooria ja riikliku kaitsestaatuseta linnuliigid, kelle kaitsmine Väinamere hoiualal ei ole prioriteediks: hallhaigur, valge-toonekurg, karvasjalg-viu, kaldapääsuke, hallõgija. Hallhaigru ja valge-toonekure kaitse tagatakse mujal looduslal.

Käsitlemata on merega e veepeegliga seotud rändlinnud, kelle liikide arvukust, paiknemist ning kaitset käsitletakse Väinamere HA mereosa KKK-s. Üheksat liiki (väikeluik, laululuik, mustlagle, aul, mustvaeras, väikekoskel, punakurk-kaur, järvekaur ja sarvikpütt) käsitletakse vaid mereosa KKK-s. Käesolevas kavas ei käsitleta ka talvituvate veelindude osa, kuna Väinameri pole arvestatav talvitusala, sest on enamikel talvedel jääga kaetud. Teave talvituspaikadest on väga hea ning selleks on kasutatud Eesti Maaülikooli Põllumajandus- ja keskkonnainstituudi ning Eesti Ornitoloogiaühingu andmebaaside andmeid.

2.1.1.1. Väinamere hoiuala haudelinnud

Väinamere hoiuala oma mitmekesiste elupaikadega pakub rikkalikult pesitsuspaiku paljudele linnuliikidele (tabel 5). Suurimat tähelepanu väärivad Väinameres paiknevad saared ning rannikul asuvad rannaniidud. Neis biotoopides pesitseb kõige enam kaitsekorralduslikult olulisi liike, st liike, kes on määratud kaitse-eesmärkideks ning kelle haudepaaride arv on enam kui 1% antud liigi Eestis pesitsevast populatsioonist. Kokku on neid liike 28, kellest 10 on linnudirektiivi I lisa liigid, 16 liiki kuuluvad looduskaitsealuse alusel erinevatesse kaitsekategooriatesse ja 14 linnuliiki on kantud Eesti punasesse raamatusse (lisa 7). Haudelindudest ületab Eestis pesitseva populatsiooni suurus 10% piiri viis liiki. Märkimist väärib räusa pesitsusaegne arvukus, mis on peaaegu pool Eesti asurkonnast ning seetõttu on ta Väinamerel üks olulisemaid liike pesitsusajal. Ristpart puudub kaitse-eesmärkidest, kuid kuna liigi haudeasurkond moodustab 10% Eesti asurkonnast, tuleb liik kaitse-eesmärgiks nimetada. Kokku pesitseb Väinamere hoiuala maismaosal 60 kaitse-eesmärkides märgitud linnuliiki. Pesitsevate paaride osakaalu arvutamisel (tabel 5) kasutati arvukuse hinnanguid, mis anti Eesti Ornitoloogiaühingu juures tegutseva lindude arvukuse komisjoni poolt ajavahemikul 2012–2013 (Elts jt 2013).

Tabel 5. Väinamere hoiuala haudelinnustik: elupaik (Sa-saared, Rn-rannaniidud, Ro-roostikud, Eh-ehitised, Pu-puistu, Ka-kadastik), haudepaaride arv, osakaal Eesti haudeasurkonnast (Elts jt 2013, EELIS, e-Elurikkus, Põllumajandus- ja keskkonnainstituudi andmebaas) ja populatsiooni suurus Väinamere linnualal (Natura standardandmebaas)

Liik	Elupaik	Pesitsevaid paare Väinamere HA		Pesitsejate osakaal %	Populatsiooni suurus Väinamere LiA	
		Min	Max		Min	Max
Räusktiir	Sa	0	100	45,0	200 paari	200 paari
Merivart	Eh	0	1	16,7	1 isend	50000 isendit
Väiketiir	Sa, Rn	30	50	13,3	50 paari	100 paari
Ristpart	Sa, Rn	50	70	10,0	-	-
Kivirullija	Sa, Rn	3	7	10,0	11 paari	50 paari
Randtiir	Sa, Rn	600	700	6,5	600 paari	-
Rohukoskel	Sa, Rn	20	40	6,0	250 isendit	-
Liivatüll	Sa, Rn	70	100	5,7	500	-
Punajalg-tilder	Sa, Rn	200	250	5,0	300 isendit	-
Kühmnokk-luik	Sa, Ro	120	150	3,6	2500 isendit	2500 isendit

Liik	Elupaik	Pesitsevaid paare Väinamere HA		Pesitsejate osakaal %	Populatsiooni suurus Väinamere LiA	
		Min	Max		Min	Max
Soopart	Sa, Rn	0	1	3,3	20000 isendit	20000 isendit
Tõmmuvaeras	Sa	5	10	3,3	30 paari	-
Valgepõsk-lagle	Sa	1	5	3,2	60000 isendit	60000 isendit
Rääkspart	Sa	50	80	2,6	115 paari	180 paari
Merikotkas	Pu	4	7	2,6	16 paari	16 paari
Hahk	Sa	50	100	2,5	2500	-
Tõmmukajakas	Sa	0	1	2,5	1	5
Tuttvart	Sa,Rn	70	100	2,1	25000 isendit	-
Viupart	Sa	1	5	2,0	50000 isendit	50000 isendit
Merisk	Rn, Sa	50	70	2,0	-	-
Niidurüdi	Rn, Sa	0	6	2,0	300	-
Hallhani	Sa, Ro	10	15	1,9	12000 isendit	-
Hüüp	Ro	1	5	1	50 paari	50 paari
Kalakajakas	Sa,Eh,Rn	200	250	1,8	1000 paari	1000 paari
Jõgitiir	Sa, Rn	120	150	1,8	200 paari	200 paari
Naaskelnokk	Rn, Sa	1	5	1,3	25 paari	50 paari
Luitsnokk-part	Sa, Rn	10	20	1,2	2000 isendit	2000 isendit
Kormoran	Sa	0	20	0,1	1 paar	4000 paari
Vööt-põõsalind	Ka,Sa	150	170	1,1	380 paari	-
Roo-loorkull	Ro,Sa	5	10	0,7	1 paar	50 paari
Soo-loorkull	Rn	1	5	0,5	-	-
Rooruik	Ro	5	10	0,5	-	-
Väiketüll	Rn, Eh	5	10	0,5	1	10
Jääkoskel	Pu,Eh	5	10	0,4	2000 isendit	-
Tuuletallaja	Pu, Ka	1	5	0,4	-	-
Piilpart	Sa	5	10	0,3	20000 isendit	20000 isendit
Tuttpütt	Ro, Sa	5	10	0,3	300 paari	-
Punaselg-õgija	Ka,Sa	100	150	0,3	100 paari	-
Hallpõsk-pütt	Ro	0	1	0,2	-	-
Raudkull	Pu,Ka	3	5	0,2	-	-
Lauk	Ro,Sa	5	10	0,2	50000 isendit	50000 isendit
Sookurg	Rn, Ro, Pu	10	20	0,2	13000 isendit	13000 isendit
Naerukajakas	Sa, Ro	20	50	0,2	1 paar	2000 paari
Nõmmelõoke	Pu,Ka	20	30	0,2	-	-
Rästas-roolind	Ro	20	30	0,2	-	-
Kormoran	Sa	0	20	0,1	1 paar	4000 paari
Sinikael-part	Sa, Rn, Ro	30	50	0,1	20000 isendit	20000 isendit
Punapea-vart	Sa,Rn	0	2	0,1	40000 isendit	-

Liik	Elupaik	Pesitsevaid paare Väinamere HA		Pesitsejate osakaal %	Populatsiooni suurus Väinamere LiA	
		Min	Max		Min	Max
Nurmkana	Rn	1	5	0,1	-	-
Täpikhuik	Rn,Sa,Ro	2	5	0,1	200 paari	-
Rukkirääk	Rn	20	50	0,1	300 paari	-
Kiivitaja	Rn, Sa	20	50	0,1	5500	-
Mustsaba- vigle	Rn,Sa	0	1	0,1	100 paari	-
Suurkoovitaja	Rn,Sa	3	5	0,1	300 paari	-
Väänkael	Pu, Ka	5	10	0,1	-	-
Väike- kirjurähn	Pu, Ka	5	10	0,1	-	-
Rägapart	Sa, Rn	0	1	0,0	1 isend	1000 isendit
Sõtkas	Pu;Eh	0	2	0,0	70000	-
Teder	Rn, Pu	3	5	0,0	-	-
Hiireviu	Pu	1	3	0,0	-	-

2.1.1.2. Väinamere hoiualal läbirändavad ja peatuvad linnud

Väinamere hoiualal kaitse-eesmärkidena nimetatud linnuliikidest on 98 liiki rändlinnud. Neist liikidest 29 on seotud merega, st nad moodustavad rändekogumeid vees ning seetõttu käsitletakse neid Väinamere HA mereosa KKK-s. Ülejäänud 69 liiki, kellest 41 liiki moodustavad rändekogumeid, on seotud rannikuga. Arvukuse hinnangud on antud vaid 27 linnuliigi kohta, kuna teiste liikide kohta vajaminev teave puudub (tabel 6).

Veelindude kevadist koondumist Väinamerre on uuritud üsna põhjalikult ja teave, mis käsitleb merel peatuvaid veelinde, on nüüdseks hea. Kõik tabelis 6ei esitatud arvud on üldarvud Väinamere kui terviku kohta. Rannikule koonduvatest veelindudest on suhteliselt hea ülevaade hanede ja laglede osas, väga olulise rühma, kahvajate kohta andmed puuduvad. Sügiskogumite kohta on teave jätkuvalt lünklik ning vajab täiendamist. Sügiskogumid on teadaolevalt väiksemad kui kevadkogumid, kuid see pole alati reeglilik (näit hallhani moodustab suurokogumeid just sügisrände ajal). Rahvusvaheliselt tähtsaid rändekogumeid moodustavad sügisel ka luigid – väikeluik, laululuik ja külmnökk-luik.

Tabel 6. Väinamerel peatuvate Väinamere hoiuala kaitse-eesmärkideks nimetatud rändlindude arvukuse hinnangud (Põllumajanduse- ja keskkonnainstituudi andmebaas) ja populatsiooni suurus Väinamere linnualal (Natura standardandmebaas)

Liik	Arvukuse hinnang 2000 - 2012	Osakaal rändetee asurkonnast (%)	Populatsiooni suurus Väinamere LiA	
			Min	Max
Külmnökk-luik	8500	3,4	2500 isendit	2500 isendit
Väikeluik	10000	50,0	1	15000
Laululuik	10000	16,9	1	10000
Rabahani	17000	2,8	1500 isendit	1500 isendit
Suur-laukhani	22000	2,2	4000 isendit	-

Liik	Arvukuse hinnang 2000 - 2012	Osakaal rändetee asurkonnast (%)	Populatsiooni suurus Väinamere LiA	
			Min	Max
Väike-laukhani*	50	50	11 isendit	50 isendit
Hallhani	12000	48,0	12000 isendit	-
Valgepõsk-lagle	60000	14,3	60000 isendit	60000 isendit
Viupart	50000	3,3	50000 isendit	50000 isendit
Rääkspart	2500	4,4	115 paari	180 paari
Piilpart	22000	4,4	20000 isendit	20000 isendit
Sinikael-part	20000	1,0	20000 isendit	20000 isendit
Soopart	29000	48,3	20000 isendit	20000 isendit
Rägapart	2500	0,1	1 isend	1000 isendit
Luitsnökk-part	2500	6,3	2000 isendit	2000 isendit
Punapea-vart	40000	11,4	40000 isendit	-
Tuttvart	110000	9,2	25000 isendit	-
Merivart	100000	32,3	1 isend	50000 isendit
Hahk	10000	1,3	2500	-
Aul	50000	2,5	13000 isendit	-
Mustvaeras	100000	6,3	6000	-
Tõmmuvaeras	10000	1,0	1 isend	10000 isendit
Sõtkas	70000	6,1	70000	-
Väikekoskel	1000	2,5	1000 isendit	-
Rohukoskel	2000	1,2	50	-
Jääkoskel	2000	0,7	2000 isendit	-
Kormoran	10000	8,3	1 paar	4000 paari

*50 isendit esineb kokku kogu Väinamere piirkonnas, sh Matsalu rahvuspark ja Silma looduskaitseala.

2.1.1.3. Väinamere hoiuala lindude ohutegurid ja meetmed

Väinamere HA kaitse-eesmärgiks olevatele linnuliikidele on ohutegurid röövlus (Rö), elupaikade hävimine ja kinnikasvamine (El), häirimine pesitsusaladel (HäP), häirimine rändepeatuspaikadel (HäR), muutused toidubaasis (Tb) ja linnujaht (Jah). Ohutegurite olulisust Väinamere HA linnustikule on järgnevas alapeatükkides (2.1.1.4, 2.1.1.5, 2.1.1.6) hinnatud alltoodud skaalal (Heredia *et al* 1996):

kriitilise tähtsusega – võib viia liigi hävimiseni 20 aasta jooksul;

suure tähtsusega – võib viia 20 aasta jooksul populatsiooni kahanemisele enam kui 20% ulatuses;

keskmise tähtsusega – võib viia 20 aasta jooksul populatsiooni kahanemisele märkimisväärsel osal areaalist vähem kui 20% ulatuses;

väikese tähtsusega – omab vaid lokaalset tähtsust, populatsiooni kahanemine 20 aasta jooksul on vähem kui 20%.

1. Röövlus (Rö)

Röövlus on väga suureks jätkuvaks probleemiks pesitsevatele hanelistele ja kurvitsalistele. Väga suur hulk kurni hävib rebaste, kährikute, minkide, vareslaste ja suurte kajakate rünnete tõttu.

Meede: röövlust on võimalik väikesaartel ohjata röövlomade kevadjahiga, jahti tuleks läbi viia igal aastal (vt pt 4.2.3). Keerulisem on röövluse ohjamine mandriosa ja suurte saarte rannaniitudel. Ennekõike tuleb seal väikekiskjate tõrjumist intensiivsemalt teha Väinamere hoiualal linnustiku jaoks kõige olulisematel rannaaladel, nn linnutähtsatel aladel (vt pt 4.2.4).

2. Häirimine pesitsusaladel (HäP)

Lindude pesitsemise ajal on kõige suuremaks ohuks linnusaarte külastamine, mille käigus suur osa hauduvatest lindudest peletatakse pesadelt. Kuna kasvab veesõidukite hulk, kasvab aasta-aastalt ka külastuste arv saartel. Häirimine on kumulatiivne ohutegur, sest lisaks pesade hülgamisele, kaasneb lindude pesadelt peletamisega röövluse märkimisväärne kasv ja otsene loodete hävimine (UV kiirgus). Eriti tundlikud on häirimise suhtes tihedates kolooniates pesitsevad linnud: kormoran, räusktiir ja tutt-tiir. Kormorani puhul piisab paaritunnilisest inimeste saarel viibimisest, et kogu koloonia hüljatakse. Täiendavalt on täheldatud munaloodete hävimist päikesekiirguse käes, eriti juhtudel, kui haudumine on katkenud 3–4 tunniks. Solitaarselt või hajusates kolooniates pesitsevatele veelindudele (hanedele, uju- ja sukelpartidele) on häirimise mõju väiksem, sest kõrges taimestikuses ei lahkuta pesadelt väga aegsasti. Häirimine pole väga oluliseks ohuteguriks ristpardile ja jääkosklale, sest nende pesad on paremini kaitstud ja varjatud, kuna nad pesitsevad pesakastides ja ehitistes, ning kümnokk-luigele, kes on tugev ja agressiivne liik ja jaksab enamasti oma kurna eest seista. Kui häirimine on pikaajaline ja linnud on pesast kaua aega eemal, suureneb oluliselt röövluse oht suurte kajakate poolt. Lisaks häirimisele haudealadel (linnusaartel) on mõne liigi puhul ohustatud ka pesakonnad, kes on laidudelt lahkunud. Enim ohustatud on hallhane pesakonnad, kes võtavad koos vanalindudega ette ulatuslikke toitumisrändeid. Taolistel retkedel ohustavad lennuvõimestumata linde eelkõige kiirpaadid ja skuutrid, vähem jahid.

Meede: liikumispiirangute kehtestamine ja sellest teavitamine. Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskavaga 2013–2022 tehakse lindude pesitsusaegset häirimist silmas pidades ettepanek muuta Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul kaitsekorda ja kehtestada liikumispiirang 1. aprill – 31. juuli. Käesoleva kavaga tehakse täiendavalt ettepanek muuta kaitsekorda ning kehtestada liikumispiirang Läänemaal Rukkirahul ning Pärnumaal Paatsalu lahe laidudel (vt pt 4.4.2, lisa 10). Vajalik on püstitada Viirelaiu randumiskohta teabetahvel, kus palutakse pesitsusajal (1.aprill – 31.juuli) saart mitte külastada ja selgitatakse selle vajalikkust (vt pt 4.3.6). Mõnevõrra aitab leevendada inimese poolt põhjustatud häirimist hoiuala piiride tähistamine (vt pt 4.3.1).

3. Häirimine rändepeatuspaiakadel (HäR)

Rändlinnud kasutavad rännetel tinglikult kolme rändestrategieid: JUMP strateegia puhul lennatakse peatumata väga suuri vahemaid ja tehakse vaid mõni rändepeatatus kogu rändeteel, SKIP strateegia puhul tehakse rändepeatusi tihedamini (3–4), HOP strateegia puhul peatutakse iga natukese aja tagant, st toitutakse sageli tegemata pikemaid rändepeatusi (Piersma, 1987). Kahe esimese rändestrategieid puhul on linnud eriti tundlikud häirimisele, kuna rändepeatusel viibitakse pikemat aega ja seal kogutud varurasvad määravad ära edaspidise rände kestvuse ning kiiruse. Esimest strateegiat kasutavad põhiliselt hanelised, teist kahvajad ja kolmandat kajakalised, kullilised ning värvulised. Suurim häirimisfaktor on linnujahiga kaasnev häirimine, mis Eestis tervikuna

aga ka Väinameres aasta aastalt suureneb ja millest võib tulevikus saada väga tõsine probleem rändepeatuspaike kaitseks.

Meede: linnujahi piiramine olulistest rändepeatuspaike. Kavaga tehakse ettepanek kaitsekorra muutmiseks Rukkirahul ja Paatsalu lahe laidudel (lisa 10). Linnujahipiirangute vajadus on vaadatud üle ja konkreetsed ettepanekud on tehtud üle-Eestilise projekti „Kaitstavate alade linnujahi analüüs” (2018; teostajad: Eesti Ornitoloogiaühing, Keskkonnaõiguse Keskus) raames. Analüüsi aruandes on tehtud ettepanek muuta looduskaitseala, et linnujahi reguleerimine oleks võimalik ka hoiualal. Aruandes on välja toodud rändveelindude kaitseks olulised alad. Väinamere hoiualal (Saare-, Hiiu- ja Läänemaal) on piiritletud alad, kus linnujahi piiramine on vajalik.

4. Lindude toidubaasi kahanemine (Tb)

Lindude toidubaasi kahanemise mõju on raske hinnata, sest otsesed uuringud puuduvad. Linnuasurkondade taastootmist pärssiva mõju (sobiva toidu nappus) tõukemehhanismiks on Väinamere vee eutrofeerumine – protsess, mis mõjustab elukooslust tervikuna. Eutrofeerumine võib kaasa tuua teatud organismide (limuste, kalaliikide) vohamise, kuid võib pärssida teiste lindude saakloomade biomassi. Väinamere pikaajalise linnuseire andmed viitavad sellele, et mitmete kala- ja limusetoiduliste lindude arvukuse kiired muutused on seostatavad toidubaasi muutustega. Enim ohustatud on kõik põhjaloomadest (limused) toituvad linnuliigid – ristpart, hahk, tõmmuvaeras ja tuttvart, kalatoidulistest jää- ja rohukoskel.

Meede: kaitsekorralduskavaga kavandatakse Väinamere hoiualal lindude toidubaasi uuring (vt pt 4.1.9).

5. Elupaikade kinnikasvamine ja hävimine (EI)

Rannaniitudel pesitsevate linnuliikide arvukuse kahanemise oluline põhjus on rannaniitude kinnikasvamine. Suurt osa rannaniitude hooldatakse ning nende seisund paraneb aasta-aastalt. Hooldamisest jäetakse sageli kõrvale suurte niitude vahel asuvad väikesed rannaniidud, mille tähtsust ei tohi alahinnata. Suurte ja väikeste niitude olemasolul tekib rannaniitude võrgustik, mis aitab oluliselt kaasa rannikulindude levimisele. Pesitsejate arvukuse vähenemise üheks põhjuseks on ka valed majandamisvõtted.

Meede: rannaniitude jt poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Linnutähtsate rannaniitude hooldamisel on oluline silmas pidada, et niit oleks avatud merele ja vähemalt 75% ulatuses madalmurune. Väinamere hoiualal on välja valitud 8 linnustiku jaoks kõige olulisemat, pidades ennekõike silmas niidurüdi vajadusi, piirkonda (vt pt 4.2.4), kus nähakse ette täiendavad tegevused / nõuded elupaiga seisundile ja kavandatakse vahendid selle saavutamiseks.

Roostikus pesitsevatele lindudele (hüüp, roo-loorkull) on oluline roostiku säilimine. Ennekõike on lindudele oluline vees kasvav roostik, oluliselt vähemväärtuslik elupaik on roostunud rannaniit.

Meede: rooalade majandamisel tuleb silmas pidada lindude pesitsusaega: roolõikust võib läbi viia külmunud pinnasel jaanuarist märtsini (sobivate tingimuste olemasolul ka detsembris). Väinamere hoiualal puuduvad sedavõrd esinduslikud roomassiivid, mis vääriksid kaitset püsiroostikualadena. Roostikurikkamad piirkonnad Väinamere hoiuala maismaaosal (või kaldaäärses rannikumeres) on välja toodud lisas 12.

6. Jaht (Jah)

Viimastel aastatel on üha murettekitavam jahiturismi surve meie rannikualadele, kus asuvad tihti ka tähtsad rändepeatuskohad ranniku- ja veelindudele. Üha sagedasemad on juhtumid, kus kasutatakse jahil keelatud vahendeid, näiteks häälpõletamist.

Meede: tõhustada jahijärelevalvet.

Laskmisest oluliselt suurem probleem on jahiga kaasnev häirimine, mida on käsitletud eespool (HäP ja Här).

Meede: linnujahi piiramiseks tehakse kavaga ettepanek kaitsekorra muutmiseks Rukkirahul ja Paatsalu lahe laidudel (lisa 10). Linnujahipiirangute vajadus on vaadatud üle ja konkreetsed ettepanekud on tehtud üle-Eestilise projekti „Kaitstavate alade linnujahi analüüs“ (2018) raames (vt meedet punktis 3 Häirimine rändepeatuspaikadel).

2.1.4.1. I kaitsekategooria linnuliigid

2.1.1.4.1. Kalakotkas (*Pandion haliaetus*)

I kat; linnudirektiivi lisa liik (*LiD*) I; KE – Väinamere HA Lääne mk; LiA – ei

Kalakotka arvukuse madalseis oli 60-ndatel ja 70-ndatel aastatel, arvukus hakkas kasvama 80-ndatel aastatel ja kasvab tänaseni. Eestis pesitseb hinnanguliselt 60–70 paari kalakotkaid (Elts jt, 2013). Liik on levinud Kirde-, Ida-, ja Lõuna-Eestis ja aegamööda liigub levikuala üle Kesk-Eesti lääne suunas. Üha sagedasemad kalakotkaste pesitsusaegsed kohtamised Lääne-Eesti maakondades ja saartel. Hiiumaal on kalakotkas väikesearvuline läbirändaja, liigi pesitsemise kohta seni andmed puuduvad (Leito ja Leito, 2011).

Liigi kaitse korraldamiseks on koostatud Kalakotka *Pandion haliaetus* kaitse tegevuskava.

EELISE andmetel kavaga hõlmatud hoiualadel ega nende lähistel kalakotkas ei pesitse, küll aga kohtab teda ornitoloogide hinnangul läbirändel, eriti Virtsu-Kuivastu piirkonnas.

- Pikaajaline ja kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Läänemaa: Väinamere piirkond on liigile sobiv läbirändeala.

Väinamere HA Läänemaa osa kaitse-eesmärkide ülevaatamisel kaaluda liigi kaitse-eesmärgiks jätmist, kuna Väinamere hoiuala osas on tegemist rändekoridoriga, mille kaitse võiks hoiuala eesmärgiks seada.

Mõjutegurid ja meetmed

Kõrgete ehitiste (tuulikute, elektriliinide, sildade) rajamine. Väinameri, eriti Virtsu-Kuivastu piirkond, on kalakotkale oluline rände „pudelikael”, mida läbib ohtralt liigi isendeid.

Meede: keskkonnamõjude hindamine kaitse väärtusi mõjutavate tegevuste kavandamisel ning liiki ohustavate tegevuste mittelubamine.

2.1.1.4.2. Kassikakk (*Bubo bubo*)

I kat; LiD I; KE – Väinamere HA Pärnu mk; LiA – jah

Eesti kassikaku populatsiooni suuruseks on 50–90 haudepaari ja arvukus on jätkuvalt mõõdukas vähenemises (Elts jt, 2013). Liigi levik koondub peamiselt rannikupiirkondadesse.

Liigi kaitse korraldamiseks on koostatud kassikaku *Bubo bubo* kaitse tegevuskava.

EELISE andmetel kavaga hõlmatud hoiualadel kassikakk ei pesitse. Ornitoloog Indrek Tammekänu andmeil jääb Pärnumaal seni kindlakstegemata pesakohaga kassikaku pesitsuspiirkond hoiualale või hoiuala vahetusse lähedusse. Hoiuala naabruses asub üks metsaraie tulemusel hävinud pesitsusala.

Lähimad pesad jäävad Saaremaal Triigi külla (mõnisada meetrit hoiuala piirist) ning Läänemaal Noarootsi (u 1,5 km hoiualast). Sealsete hoiualal asuvate poolloodulike koosluste taastamine ja hooldamine aitab tagada liigi toitumisalade soodsa seisundi.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levivad kassikakule toitumisaladena sobivad avatud maastikud (andmed on ebapiisavad täpsema kaitse eesmärgi seadmiseks).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Pärnumaa: kassikaku pesitsusalad on kindlaks tehtud, levivad kassikakule toitumisaladena sobivad hooldatud avatud maastikud vähemalt 50 ha ulatuses (andmed on ebapiisavad täpsema kaitse-eesmärgi seadmiseks).

Eesmärki täpsustatakse vahehindamise käigus pärast liigiinventuure.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Kassikaku täpsed pesitsusalad ei ole teada ning see ei võimalda seada vajadusel vajalikke tingimusi liigi kaitseks.

Meede: inventuur.

2. Avamaastike võsastumine ja roostumine (keskmise tähtsusega). Kassikakk toitub valdavalt avamaastikel ja seepärast on oluline tagada poollooduslike koosluste säilimine maastiku mosaiigis.

Meede: poollooduslikke kooslusi hooldatakse Väinamere hoiualal Pärnumaal vähemalt 50 ha-l.

2.1.1.4.3. Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*)

I kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; KE – Kadakalau, Heinlaiu ja Suuremõisa merikorka PEP; LiA – jah

Merikotka arvukuse viimane madalseis Eestis oli 70-ndatel, kui pesitsevate paaride arv oli väiksem kui 20. Sellest ajast peale on liigi arvukus pidevalt tõusnud ja ulatub nüüd 220–250 paarini (Elts jt, 2013). 2/3 merikotka populatsioonist pesitseb Lääne-Eestis ja saartel, 1/3 Peipsi järve ümbruses (Leibak jt, 1994). Väinamere rannikul ja suurematel väikesaartel pesitseb <20 paari merikotkaid (Kuus ja Kalamees, 2003), Hiiumaal tervikuna 15–20 paari (Leito ja Leito, 2011), Saaremaal kuni 50 paari (Kotkaklubi andmed). Merikotkas on paigalind, kes pesitseb niisketes kuuse-segametsades, rabastuvates männikutes ja hõredates mereranniku metsades, veekogudest mitte väga kaugel. Kauaaegse asustusega pesapaikades on merikotkal enamasti rohkem kui üks pesa, mida ta aastate järgi vahelduvalt kasutab. Peamisteks pesapuudeks on mänd ja haab. Merikotkas jahib peamiselt veelinde ja kalu.

Kadakalau merikotka püsielupaiga pesa leiti 2006. a. 2009. a oli pesas üks poeg. Renno Nellise andmetel oli edukas pesitsus ka 2010. a; 2016. a oli pesa asustamata ja kõrval oli vahemikus 2011–2015 ehitatud 2016. a asustamata pesa.

Heinlaiu merikotka püsielupaiga pesa leiti EELISE andmetel 2006. a, seisuga 2010 oli pesa varisenud. Uus pesa ja edukas pesitsus on registreeritud 2015. a, 2016. a oli pesa asustatud, aga poegadeta.

Suuremõisa merikotka püsielupaigas on EELISE andmetel kolm pesa. Renno Nellise andmetel oli neist seisuga 2013. a kaks varisenud ja üks asustamata. 2013. a lõpus leiti Suuremõisa merikotka pesast ligikaudu 350 meetri kaugusel kagu suunas hoiualal merikotka uus värskete tegevusjälgedega pesa, mis 2014. ja 2015. a oli asustatud, kuid poegi polnud, 2016. a asustamata. Merikotkapaar kolis tagasi vanale pesapuule (2016. a talvel leiti pesa) ja 2017. a oli pesas 2 poega (R. Nellise andmed).

Lisaks nimetatud püsielupaikadele asub Väinamere hoiualal veel seitse merikotka püsielupaika. Väinamere hoiualal Hiiumaal Tüllil merikotka püsielupaigas oli 2011. a (EELISE andmed) ja 2012. a (Renno Nellise andmetel) pesas kaks mädamuna) ebaõnnestunud pesitsus. 2014–2016 oli pesa asustamata; sama paar on ehitanud uue pesa, mis jääb hoiualalt välja. 2015. a leiti pesa Õunakus, kus 2015. a oli 2 poega, 2016. a 1 poeg ja 2017. a 1 poeg.

Väinamere hoiualal Läänemaal Hobulaiu püsielupaigas registreeriti pesitsemine 2002. a. Renno Nellise andmetel ei ole pesa aastatel 2010–2013 kontrollitud ja enne seda on pesa olnud pikalt asustamata, 2016. a oli pesa varisenud. 2017. a leiti saare põhjaosast uus pesa, mis oli asustamata. Merikotka pesa on ka Noarootsis Einbys; 2014. a 2 poega, 2016. ja 2017. a asustamata (Renno Nellise andmed).

Väinamere hoiualal Saaremaal on merikotka pesa Muhu saarel Koguväs (Renno Nellise andmetel 2016. a 1 poeg ja 2017. a 1 poeg), Võilaiul (2016. a pesa asustatud) ja Tornimäel Saaremaal (2016. a asustatud).

Väinamere hoiualal Pärnumaal merikotkaid ei pesitse, lähimad pesad jäävad hoiualast umbes 1 km kaugusele. Kuna Väinamere hoiualale jäävad olulised merikotka toitumisalad, siis on põhjendatud liigi nimetamine Pärnumaal hoiuala kaitse-eesmärgiks. Väinamere hoiuala Pärnumaa osa kaitse-eesmärkide ülevaatamisel kaaluda liigi eesmärgiks jätmist ning arvestada, kas toitumisalad on kaitstud elupaigatüüpide säilitamise kaudu.

Kavaga hõlmatud aladele jäävad asustatud, aga ka 2017. a seisuga asustamata või varisenud pesad. Kõigi nimetatud pesitsusalade kaitsekorra jätkuv säilitamine on põhjendatud. Merikotkad on paigatruud linnud ja seetõttu on sobivate pesitsusterritooriumite kaitsmine vajalik. Suure tõenäosusega teeb liik samale alale uue pesa. Näiteid on ka sellest, kus vanale pesapuule on ehitatud uus pesa.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Kavaga hõlmatud aladel pesitseb vähemalt 10 merikotka paari.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA (Hiiu-, Lääne-, Pärnu- ja Saaremaa): vähemalt seitse asustatud pesa;
Kadalaiu merikotka PEP: üks asustatud pesa;
Suuremõisa merikotka PEP: üks asustatud pesa;
Heinlaiu merikotka PEP: üks asustatud pesa.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Pesitsusaegne häirimine (suure tähtsusega) on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: merikotka püsielupaikades kehtib liikumiskiirang 15. veebruarist kuni 31. juulini. Pesitsemisega seotud eriti häirimistundlikul perioodil 15. veebruar – 15. juuni tuleb hoiduda lindu häirivatest tegevustest (ennekõike igasugune metsaraie) pesale lähemal kui 500 m (Merikotka kaitse tegevuskava 2013).

2. Toitumisalade kvaliteedi langus (keskmise tähtsusega). Olgugi, et liik toitub valdavalt meres, on olulised ka rannikul paiknevad avamaastikud, ennekõike rannaniidud. Merikotkale on oluline hooldatud rannaniitude pindala suurenemine ja seisundi paranemine.

Meede: rannaniitude hooldamine ja hooldusest väljalangenud alade taastamine.

3. Arendustegevus rannikul.

Meede. Rannaniitude (ja teiste levinumate poollooduslike koosluste) eesmärkide hulka arvamine Väinamere hoiualal Pärnumaal. Kaardistatud ja eesmärgiks oleva elupaigatüübi kaitse võimaldab kaitsta ka liigikaitsele olulisi piirkondi arendustegevuse eest.

2.1.1.4.4. Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*)

I kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Niidurüdi arvukuse maksimum oli möödunud sajandi keskel, mil Eestis pesitses kuni 1500 paari. Hinnanguliselt on praegu pesitsevate paaride arv Eestis 180–230 (Elts jt, 2013), neist üle poole asustab Väinamere piirkonda. Asurkond levib Lääne-Eestis ja saartel, üksikuid paare arvatakse pesitsevat ka Põhja-Eestis. Pesitsevad niidurüdid saavad Eestisse märtsi lõpus või aprilli alguses ja lahkuvad juba juunis või juulis. Niidurüdil on elupaigale küllalt spetsiifilised nõudmised. Pesitsemiseks sobiv saliidne või suprasaliinne rannaniit on kuivendamata ja mitmekesise struktuuriga. Sobiv niit peab olema kohati üleujutatav, madalmurusa taimkattega, ohtrate järk-järgult kuivavate lompidega, mudalaikude ja veesoontega. Pesa ehitab lind niiduseljandikule, pisut kõrgema rohustuga laiku. Niidurüdi võib pesitseda ka rabas, kus ta eelistab madala taimestikuga mudaseid laike. (Niidurüdi kaitse tegevuskava 2018)

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel kolm pesitsusala. 2005. a on Hellamaa rahul registreeritud üks pesitsev paar ja Eerikurahul 2 paari. 2008. a on Emmaste kandis Lepiku, Pärna ja Rannaküla küla maade rannaniitudel registreeritud 1–2 niidurüdi paari, hilisemate inventuuride käigus pole liiki alalt leitud. Emmaste leiukohad jäävad väga esinduslikele (A) rannaniitudele ja need on potentsiaalselt olulised pesitsusalad ka 2017. a seisuga.

Hiiumaal tervikuna pesitseb 8–12 niidurüdi paari, eelkõige Käina lahe – Kassari maastikukaitsealal (MKA).

Väinamere HA Läänemaa. Tuuru küla rannaalale ulatub niidurüdi suurem elupaik (u 0,3 ha), kus on registreeritud liigi vaatlusi alates 1995. a (EELIS). 2011. a vaadeldi alal 8 paari. Elupaik jääb Väinamere hoiualal I taastamise prioriteediga niidukooslustele.

Väinamere HA Pärnumaa. EELISE andmetel üks niidurüdi vaatlus 2003. a (isendite arv ei ole teada). Leiukoht jääb rannikulõukale, mida ümbritsevad esinduslikud (B) ja väga esinduslikud (A) rannaniidud ja mis on potentsiaalselt oluline pesitsusala ka 2017. a. Hinnanguliselt pesitseb seal 0–1 paari (Niidurüdi kaitse tegevuskava).

Väinamere HA Saaremaa. EELISE andmetel 2003. a kolm vaatlust: Leisi kandis Parasmetsa külas (1–2 isendit) ja Mujaste külas (isendite arv ei ole teada) ning Muhus Rannaküla külas (1–2 isendit). Leiukohad jäävad väga esinduslikele (A) ja esinduslikele (B) rannaniitudele ja need on potentsiaalselt olulised pesitsusalad ka 2017. a seisuga. Väga perspektiivne liigi pesitsemisala on Viirelaid, sest lähedalasuval Võilaiul on Eesti mõistes oluline liigi pesitsemisala.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 15 niidurüdi paari.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 4 niidurüdi paari;
Väinamere HA Läänemaa: levib niidurüdi pesitsemiseks sobivaid rannaniite vähemalt 47 ha-l (Varni rannaniit);

Väinamere HA Pärnumaa: vähemalt 1 niidurüdi paar;
Väinamere HA Saaremaa: vähemalt 1 niidurüdi paar.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Avamaastike võsastumine ja roostumine (kriitilise tähtsusega).

Meede: poollooduslike koosluste taastamisel ja hooldamisel tuleb eelistada Väinamere hoiuala linnutähtsaid piirkondi (vt pt 4.2.4). Niidurüdile on äärmiselt olulised kõik välja toodud piirkonnad kogupindalaga 500 ha. Niidurüdi puhul on väga tähtis hooldamise kvaliteet – probleemiks on liiga madal karjatamiskoormus, roostikuriba veepiiril, kõrgrohostu ojade ja märede servades, liiga ohtralt põõsa- ja puutukki, niitmise korral järelkarjatamise puudumine. Niidurüdi pesitsusaladel tuleb tagada roostikuvaba veepiir ja niit peab olema madalmurune vähemalt 75% ulatuses.

2. Elupaikade killustumine (suure tähtsusega).

Meede 1: Viirelaiu taastamine. Viirelaid (kuulub ka nn linnutähtsate alade hulka) on eriti perspektiivne liigi pesitsemisala, sest lähedalasuval Võilaiul on Eesti mõistes oluline liigi pesitsemisala. Viirelaiu taastatud rannaniidud koos Võilaiuga pakuks olulisel hulgal kvaliteetelupaiku kõigile rannakurvitsalistele (sh niidurüdile) ning tõstaks tõenäoliselt nende pesitsusasarukondade elujõudu regioonis.

Meede 2: kui teadaolevad või potentsiaalsed rüdi elupaigad (s.o linnutähtsad alad) on soodsas seisundis, tuleb laiendada rannaniidu hooldust piirnevatele aladele ning väiksematele niitudele, mis on justkui sildadeks suuremate elupaigalaikude vahel.

3. Väikekiskjate arvukuse tõus (kriitilise tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine nii hoiuala laidudel (ennekõike Viirelaiul ja Hellamaa rahul) kui ka suurematel saartel ja mandriosas, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt pt 4.2.3).

4. Rannaniitude veerežiimi muutus (kriitilise tähtsusega; laiemalt elupaikade hävimise kontekstis).

Meede: rüdi elupaigas asuvad või sellega piirnevad kraavid tuleb lasta looduslikult kinni kasvada; kooskõlastuste andmisel lubada uuendada eesvoole minimaalses vajalikus mahus, et oleks tagatud äravool.

5. Häirimine pesitsusaladel (kriitilise tähtsusega).

Meede: pesitsusaladel tuleb vältida inimese viibimist ajavahemikul 15. aprill – 1. juuli. Viirelaiule paigaldada infotahvel soovitusena mitte viibida saarel lindude pesitsusajal 1. aprillist 31. juulini (vt pt 4.3.6).

6. Arendustegevus elupaikades.

Meede: Rannaniitude ja teiste levinumate poollooduslike koosluste eesmärkide hulka arvamine Väinamere hoiualal Pärnumaal. Kaardistatud ja eesmärgiks olev elupaigatüüp võimaldab põhjendatult kaitsta loodusväärtusi arendustegevusele kooskõlastuse andmisel.

2.1.1.4.5. Tutkas (*Philomachus pugnax*)

I kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Euroopa parasvöötmes pesitseva tutka asurkonna arvukus on viimastel aastakümnetel katastroofiliselt kahanenud. Eestis on säilinud asurkonna suurus 10–30 pesitsevat emaslindu ja liigi arvukus on jätkuvas languses (Elts jt, 2013). Läbirändajana on liik kohati väga arvukas, olulisemad rändepeatuspaigad jäävad sisemaale. Lind saabub Eestisse aprillis ja lahkub septembris.

Tutkas pesitseb erinevates avamaastikes – lammi- ja rannaniitudel ning soodes, ennekõike on ta niiskete heinamaade lind, vähem pesitseb tutkas karjamaadel. Rannaniitudel asustab tutkas merest kaugemaid, suprasaliinseid alasid, eriti nende soostuvaid osi, ennekõike põhjusel, et tutkale on niidumosaiigis olulised mageveealad.

Tutka kaitse korraldamiseks on koostatud tegevuskava 2010-2013.

Väinamere HA Hiiumaa. EELISes ei ole andmeid liigi kohta alal. Hiiumaal tervikuna tavaline läbirändaja ja haruldane haudelind, keda võib üksikute paaridena kohata pesitsemas vaid Kassari ja Käina rannaniitudel (Leito ja Leito, 2011).

Väinamere HA Läänemaa. EELISE andmetel Virtsu alevikus 2 lähestikku paiknevat 2000. a punktobjektina tähistatud leiukohta: neist ühes on loendatud 48 isendit ja ala on kirjas kui läbirändeala, teine on märgitud kui võimalik ühe paariga pesitsusala. Mõlemad leiukohad jäävad kavaga koostatud poollooduslike koosluste hooldamise-taastamise kava alusel I prioriteediga taastatavatele rannaniitudele. Lisaks on EELISE andmetel 2011. a kevadel loendatud läheduses paikneval Mõisalahel (Puhtu-Laelatu looduskaitsealal) 30 rändel olevat lindu. Läänemaal tervikuna pesitseb teadaolevalt 2 tutka paari (Tutka kaitse tegevuskava).

Väinamere HA Pärnumaa. EELISes andmeid liigi pesitsemisest alal ei ole.

Väinamere HA Saaremaa. Saaremaal kohtab tutkast läbirändel nii rannikul kui ka rannikulähedastel järvedel, vähem saare sise- ja põhjaosas (Mänd, 1996), pesitsejana liik teadaolevalt puudub. Tutka kaitse tegevuskavas on võimaliku pesitsusalana märgitud Viirelaid.

Praegu kavaga hõlmatud hoiualadel tutkas ei pesitse.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levivad tutkale rändepeatuspaikadena sobivad hooldatud rannaniidud vähemalt 500 ha-l (s.o linnutähtsad alad).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levivad tutkale rändepeatuspaikadena sobivad hooldatud rannaniidud vähemalt 500 ha-l (s.o linnutähtsad alad).

Mõjutegurid ja meetmed

Avamaastike võsastumine ja roostumine (kriitilise tähtsusega).

Meede: rannaniitude hooldamine ja taastamine. Kuna tutkas teadaolevalt kavaga hõlmatud aladel ei pesitse, siis ei näe kava ette alasid, mis peaksid vastama spetsiaalselt tutka elupaigavajadustele. Kuigi valdavalt liigub tutkas rändel läbi Eesti sisemaa kaudu ja Eestit läbivast rändearukonnast peatub Väinamere piirkonnas ainult väike osa, tuleb tagada rändepeatuspaikade olemasolu. Tutkale sobivad rändepeatuspaikadena kõik linnutähtsate aladena piiritletud alad (475 ha).

2.1.1.4.6. Väike-laukhani (*Anser erythropus*)

I kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Väike-laukhani on üliohustatud rändlind, kes teeb Eestis rändepeatusi. Üheks liigi arvukuse vähenemise põhjuseks võivad olla kliimamuutused. Euroopa rändete fennoskandia väike-laukhanede populatsiooni on hinnatud vaid ligikaudu 100 isendile. Neist umbes 50-isendiline rändeparv peatub igal kevadel Matsalu rahvuspargi (RP) rannaniitudel ja Haapsalu lahtede piirkonnas. On suur tõenäosus, et väike-laukhaned võivad sattuda ka Väinamere hoiuala rannaniitudele. Väike-laukhane tegevuskava kohaselt on liigile rändepeatuspaikadena sobilike rannaniitude loetelus Väinamere hoiualale lähimad alad Tahu rannaniit Silma looduskaitsealal, Põgari-Sassi rannaniit Matsalu rahvuspargis, Käina lahe – Vaemla lahe rannaniit Käina lahe – Kassari maastikukaitsealal ja Võilai rannaniit Võilai hoiualal.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levivad väike-laukhanedele rändepeatuskohtadena sobivad rannaniidud vähemalt 500 ha-l (s.o linnutähtsad alad).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levivad väike-laukhanedele rändepeatuskohtadena sobivad rannaniidud vähemalt 500 ha-l (s.o linnutähtsad alad).

Mõjutegurid ja meetmed

1. Rändepeatuskohtade kadumine ja nende kvaliteedi langus (kriitilise tähtsusega).

Meede: poollooduslike koosluste taastamisel ja hooldamisel tuleb eelistada Väinamere hoiuala linnutähtsamaid piirkondi (vt pt 4.2.4). Väike-laukhanele on potentsiaalselt olulised kõik linnutähtsad piirkonnad.

2. Linnujaht (kriitilise tähtsusega). Jahimeeste võime eristada haruldasi liike tavalistest on sageli halb. Samas ei saa hoiualal kehtiva kaitsekorra kohaselt jahikeeldu kehtestada.

Meede: Väike-laukhane kaitse tegevuskavas kavandatud tegevuste jahimeeste koolituse hanede määramisel (pt 6.3) ning avalikkuse teavitamise (pt 6.4) elluviimine. Kaitstavate alade linnujahi analüüsi (2018) aruandes on tehtud ettepanek looduskaitseaduse

muutmiseks, et jahipiiranguid saaks kehtestada ka hoiualal ning toodud olulisemad rändepeatusalad, kus linnujahipiirangud on vajalikud.

2.1.1.5. II kaitsekategooria linnuliigid

2.1.1.5.1 Hüüp (*Botaurus stellaris*)

II kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Saare ja Pärnu mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 300–500 hüübipaari ja arvukus püsib stabiilne (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal pesitseb hinnanguliselt 1–5 paari (tabel 5).

EELISE andmetel hüübi leiukohti kavaga hõlmatud hoiualadel ei ole. Hiiumaal jäävad lähimad leiukohad Käina lahe – Kassari maastikukaitsealale. Hiiumaal tervikuna on tegemist tavalise läbirändajaga, kes pesitseb saare lõuna- ja kaguosa roostikurikastel lahtedel (Leito ja Leito, 2011). Läänemaal on hoiuala piirile lähimad leiukohad Vormsi maastikukaitsealal ja Silma looduskaitsealal, Matsalu rahvuspargis ja Puhtu-Laelatu looduskaitsealal. Pärnumaal jäävad lähimad hüübi leiukohad Nehatu looduskaitsealale. See näitab, et suure tõenäosusega pesitseb hüüp ka hoiualal, kus levivad ulatuslikud roostikualad. Saaremaal hüübi leiukohti Põhja-Saaremaal ja Muhu saarel ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 5 hüübipaari.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 3 hüübipaari.

Eesmärke täpsustatakse haudelinnustiku inventuuri tulemuste alusel.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Hüübi täpsed pesitsusalad ei ole teada ning see ei võimalda seada vajadusel vajalikke tingimusi liigi kaitseks.

Meede: inventuur.

2. Roostike intensiivne majandamine. Hüüp eelistab pesitseda kohtades, kus on säilinud vana pilliroogu. Väga suurepinnaline roovarumine (nt bioenergeetilistel eesmärkidel) muudab rooala hüübi jaoks ebasobivaks. Väikese tähtsusega ohutegur, sest Väinamere hoiualal ei ole teada hüübi kindlaid pesitsusalasid (tabelis 5 esitatud arvukus 15 paari on hinnanguline).

Meede: pesitsusaladel tuleb roo majandamist piirata selliselt, et aastane pilliroo varumine ei tohi ületada 20% konkreetse roostikuala pindalast (Hawke, Jose 1996). Roostikulindude tegevuskavas on toodud optimaalse elupaiga suuruseks 20 ha, aga sellesse tuleb suhtuda paindlikult, lähtudes konkreetsest alast. Pesitsusalad täpsustatakse haudelinnustiku inventuuril.

2.1.1.5.2. Kivirullija (*Arenaria interpres*)

II kat; LiD - ei; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 30–50 paari kivirullijaid ja liigi arvukus on jätkuvas tugevas languses (Elts jt, 2013). Liigi arvukuse languse põhjused ei ole teada (eElurikkus). Väinamere hoiualal pesitseb 3–7 kivirullija paari (tabel 5). Kivirullija pesitseb kivirandadel, esmastel rannavallidel ja rannaniitudel.

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel pesitses 1 paar Eerikulaiul 2008. a, Hellamaa rahul 2008. a ja Hõralaiul 2007. a. Meresaarte haudelinnustiku riikliku seire andmetel pesitses 2010. a üks paar Kakrarahul ja kaks paari Eerikulaiul. Hiiumaal tervikuna on kivirullija tavaline läbirändaja ja väikesearvuline pesitseja mererannikul ja laidudel (Leito ja Leito, 2011).

Väinamere HA Läänemaa. Harilaiul pesitses EELISE andmetel 2005. a 1 paar ning meresaarte haudelinnustiku riikliku seire andmetel 2010. a 2 paari kivirullijaid.

Väinamere HA Pärnumaa. EELIS-s alal ega ala lähiumbruses vaatlusi registreeritud ei ole. E-Elurikkuse andmetel on üht paari vaadeldud 2010. a Oosäärel ja 2006. a Saluputkel.

Väinamere HA Saaremaa. EELISs liigi vaatlusi Väinamere hoiualal ega selle läheduses ei ole registreeritud, samuti puuduvad liigi vaatlused e-Elurikkuses.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 10 kivirullija paari.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 5 pesitsevat paari;
Väinamere HA Läänemaa: vähemalt 2 pesitsevat paari;
Väinamere HA Pärnu- ja Saaremaa: levivad pesitsemiseks sobivad hooldatud rannaniidud koos neid ääristavate rannikuelupaigatüüpidega (1210, 1220 ja 1620; andmed on ebapiisavad täpsema kaitse-eesmärgi seadmiseks).

Mõjutegurid ja meetmed

1. Häirimine pesitsusaladel (suure tähtsusega) ja rändepeatuspaikades (väikese tähtsusega).

Meede 1: kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul vastavalt Väinamere HA mereosa KKK-s tehtud ettepanekule selliselt, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli.

Meede 2: kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek muuta kaitsekorda Paatsalu lahe laidudel ja Rukkirahul ning moodustada kaitseala (lisa 10). Rukkirahul teadaolevalt liik ei pesitse, aga tegemist on potentsiaalselt kivirullijale olulise alaga.

2. Röövlus (suure tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine nii hoiuala laidudel (ennekõike Eerikulaiul, Hellamaa rahul ja Harilaiul) kui nn suursaarte ja mandriosa rannikul, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt pt 4.2.3).

2.1.1.5.3. Naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*)

II kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 150–300 paari naaskelnokki ja arvukus on stabiilne (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal pesitseb 1–5 paari naaskelnokki (tabel 5).

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel pesitses 2001. a 1 paar Erikulaiul. E-Elurikkuse andmetel on 2012. a Nasva külas kirja pandud kaks isendit ja Jausa külas 1 isend, 2013. a on 30 isendit vaadeldud Jausa külas Karjamaa ninal ja 21 isendit Utu külas. Nii EELISE kui ka e-Elurikkuse andmetel koondub suurem osa liigi vaatlustest Käina lahe –Kassari maastikukaitsealale ja selle lähiümbrusesse. Hiiumaal tervikuna on liigi arvukus 50–70 pesitsevat paari (Leito ja Leito, 2011).

Väinamere HA Läänemaa. EELISE andmetel registreeriti 2008. a Lõpe lahe kaldal neli leiukohta, kõigis vaadeldi üht paari (kaks leiukohta Metsakülas, üks Tuuru ja Varni külas).

Väinamere HA Pärnumaa. EELISE andmetel hoiualal ega selle läheduses liigi leiukohti ei ole.

Väinamere HA Saaremaa. EELISE andmetel Väinamere hoiualal ega selle läheduses liigi leiukohti ei ole. Samuti puuduvad liigi vaatlused e-Elurikkuses, küll on viimases ohtralt vaatlusi ala lähinaabruses Kõinastu leel.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 10 naaskelnoka paari.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 1 pesitsev paar;
Väinamere HA Läänemaa: vähemalt 4 pesitsevat paari;
Väinamere HA Pärnu- ja Saaremaa: pesitsemiseks sobivad hooldatud rannaniidud levivad vähemalt linnutähtsate alade ulatuses, s.o Tamse (42 ha) ja Viirelaid (87 ha); andmed on ebapiisavad täpsema kaitse eesmärgi seadmiseks.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Elupaikade degradeerumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu (suure tähtsusega).

Meede: poollooduslike koosluste taastamisel ja hooldamisel tuleb eelistada Väinamere hoiuala linnutähtsaid piirkondi (vt pt 4.2.4). Naaskelnokale on potentsiaalselt olulised kõik väljavalitud piirkonnad.

2. Häirimine pesitsusaladel (suure tähtsusega) ja rändepeatuspaikades (väikese tähtsusega).

Meede 1: kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul (Väinamere HA mereosa KKK) selliselt, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli.

Meede 2: kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek muuta kaitsekorda ja moodustada kaitseala Rukkirahule (lisa 10). Olgugi et liik hetkel Rukkirahul ei pesitse, on tegemist liigile potentsiaalselt olulise pesitsusalaga.

3. Röövlus (suure tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine nii hoiuala laidudel (ennekõike Eerikulaiul) kui ka suursaarte ja mandriosa rannikul, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt pt 4.2.3).

2.1.1.5.4. Soopart (*Anas acuta*)

II kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 10–20 paari sooparte ja liigi arvukus on jätkuvas tugevas languses (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal on ennekõike vaja tagada liigile head läbirännutingimused, sest alal, ennekõike rannikumeres peatub igal aastal hinnanguliselt 29 000 isendit, mis moodustab ligi poole Eestit läbiva rändetee asurkonnast (tabel 6). Väinamere hoiualal pesitseb maksimaalselt üks soopardi paar.

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel on 2001. a ühe pesitseva paari vaatlus Eerikulaiul. Hiiumaal tervikuna on liik tavaline läbirändaja ja haruldane haudelind, kokku 1–5 paari (Leito ja Leito, 2011).

Väinamere HA Läänemaa. EELISE andmetel vaatlusi hoiualal ei ole. Ka Läänemaal tervikuna on vaid kolm vaatlust, neist kaks Vormsil ja üks Matsalu RP põhjaosas.

Väinamere HA Pärnumaa. EELISE andmetel vaatlusi hoiualal ega Pärnumaal tervikuna ei ole.

Väinamere HA Saaremaa. EELISE andmetel vaatlusi hoiualal ei ole. Saaremaal tervikuna on kaks vaatlust.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 1 soopardi paar, rannikumeres peatub rände ajal vähemalt 29 000 isendit.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 1 pesitsev paar;
Väinamere HA rannikumeres peatub rände ajal vähemalt 29 000 isendit.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Elupaikade degradeerumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu (keskmise tähtsusega).

Meede: poollooduslike koosluste taastamisel ja hooldamisel tuleb eelistada Väinamere hoiuala linnutähtsamaid piirkondi (vt pt 4.2.4). Soopardile on potentsiaalselt kõige olulisem Viirelaid.

2. Häirimine pesitsusaladel ja rändepeatuspaiakadel (keskmise tähtsusega).

Meede: kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul (Väinamere HA mereosa KKK) selliselt, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli.

3. Röövlus (suure tähtsusega).

Meede: esmatähtis on väikekiskjaid tõrjude hoiuala praegusel ainsal teadaoleval soopardi pesitsusalal Eerikulaiul (vt pt 4.2.3), aga ka Rukkirahul ja Viirelaiul kui kõige perspektiivsematel pesitsusaladel.

4. Linnujaht (keskmise tähtsusega). Jahimeeste võime eristada haruldasi liike tavalistest on sageli halb. Samas ei saa hoiuala kaitsekorra raames jahikeeldu kehtestada.

Meede: Väike-laukhane kaitse tegevuskavaga kavandatud jahimeeste koolituse (pt 6.3) elluviimine.

2.1.1.5.5. Räusktiir (*Hydroprogne caspia*)

II kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 150–250 paari räusktiire ja arvukus on stabiilne (Elts jt, 2013). Väinamere hoiuala saartel ja laidudel pesitsevate tiirude arvukus kõigub aastati tugevalt ning jääb vahemikku 0–100 pesitsevat paari, mis on ligi pool Eesti haudeasurkonnast (tabel 5). Liigi jaoks kõige olulisem pesitsusala on Kakralaid.

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel 2007. a ühe paari vaatlus Eerikulaiul. Hiiumaal tervikuna on räusktiir haruldane haudelind ja veidi tavalisem läbirändaja, kelle suurem osa teadaolevatest pesapaikadest jääb laidudele (Leito ja Leito, 2011).

Väinamere HA Läänemaa. EELISE andmetel vaatlusi hoiualal ei ole. Lähimad vaatlused Matsalu RP loodeosa laidudel.

Väinamere HA Pärnumaa. EELISE andmetel vaatlusi hoiualal ei ole. Lähimad vaatlused on Varbla laidudel.

Väinamere HA Saaremaa. EELISE andmetel vaatlusi hoiualal ega ala läheduses ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb regulaarselt vähemalt 100 paari räusktiire.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal (Kakralaiul) pesitseb regulaarselt vähemalt 100 paari.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Häirimine pesitsusaladel (keskmise tähtsusega).

Meede 1: Viirelaiule infotahvli paigaldamine, mis soovitab mitte viibida laiul lindude pesitsusajal 1. aprill – 31. juuli (vt pt 4.3.6). Olgugi, et liik hetkel laiul ei pesitse, on tegemist väga liikuva linnuga, kes võib laiul suure tõenäosusega asustada.

Meede 2: kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul selliselt, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31. juuli (Väinamere HA mereosa KKK).

Meede 3: kaitsealade moodustamine Rukkirahule ja Paatsalu lahe laidudele (lisa 10). Olgugi et liik hetkel nimetatud laidudel ei pesitse, on tegemist väga liikuva linnuga, kes võib saared suure tõenäosusega asustada.

2. Röövlus (keskmise tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel, ennekõike Kakralaiul (vt pt 4.2.3).

2.1.1.5.6. Sooräts (*Asio flammeus*)

II kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 10–50 paari ja liigi arvukus on aastati tugevalt kõikuv (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal on ennekõike tegemist rändlinnuga, vähesel määral pesitsejaga (tabel 6).

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel on 2006. a ühe paari vaatlus Hellamaa rahul. Liik on varem pesitsenud ka Kadakalaiul, Hiiumaal tervikuna on ta haruldane haudelind (Leito ja Leito, 2011).

Lääne-, Pärnu- ja Saaremaa. EELISE andmetel soorätsu hoiualal ega lähiümbruses vaadeldud ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 1 soorätsu paar.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal on vähemalt 1 pesitsev paar.

Mõjutegurid ja meetmed

Elupaikade degradeerumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu (keskmise tähtsusega).

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Soorätsule on poollooduslikest kooslustest kõige olulisemad rannaniidud ja loopealsed.

2.1.1.5.7. Tutt-tiir (*Sterna sandvicensis*)

II kat; LiD I, KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 700–1000 paari ja liigi arvukus on stabiilne (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal on ennekõike tegemist rändlinnuga, kes peatub madalas rannikumeres (tabel 6). Kuna tutt-tiiru kolooniad on väga liikuvad, siis pole tulevikus välistatud selle liigi koloonia teke mõnel Väinamere hoiuala väikesaarel.

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel ühe paari vaatlus Hellamaa rahul (2006) ja Hõralaiul (2007). Liik on pesitsenud ka Eerikulaiul (Leito jt, 2011).

Väinamere HA Läänemaa. EELISE andmetel liigi vaatlusi hoiualal ei ole. Alale lähimad vaatlused jäävad Matsalu RP edelaosa laidudele ja Puhtu-Laelatu looduskaitsealal Kõbajatele.

Väinamere HA Pärnu- ja Saaremaa. EELISE andmetel liigi vaatlusi hoiualal ega ala naabruses ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb regulaarselt vähemalt 1 tutt-tiirude koloonia.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb regulaarselt vähemalt 1 tutt-tiirude koloonia.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Häirimine pesitsusaladel ja rändepeatuspaikadel (keskmise tähtsusega).

Meede 1: kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul selliselt, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli (Väinamere HA mereosa KKK).

Meede 2: kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek muuta kaitsekorda ja moodustada kaitsealad Rukkirahule ja Paatsalu lahe laidudele (Lisa 10). Olgugi et liik hetkel nimetatud saartel ei pesitse, on tegemist liikuva linnuga, kes võib saared suure tõenäosusega asustada.

2. Röövlus (keskmise tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel, ennekõike Hellamaa rahul ja Eerikulaiul (vt pt 4.2.3).

2.1.1.5.8. Tõmmukajakas (*Larus fuscus*)

II kat; LiD I, KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eesti pesitseb 10–30 paari ja arvukas on jätkuvas tugevas languses (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal pesitseb maksimaalselt üks tõmmukajaka paar (tabel 5).

Väinamere HA Hiiumaa. EELISE andmetel Kakralaiul 2008. a 1 paari pesitsemine. Liik on tõenäoliselt 2000ndatel pesitsenud ka Selgrahul (Leito ja Leito, 2011).

Väinamere HA Lääne-, Pärnu- ja Saaremaal. EELISE andmetel liigi vaatlusi hoiualal ega ala naabruses ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 1 tõmmukajaka paar.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal vähemalt 1 pesitsev paar.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Häirimine pesitsusaladel (keskmise tähtsusega).

Meede: kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul selliselt, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli (Väinamere HA mereosa KKK). Olgugi, et kindlat pesitsemist nimetatud laidudel ei ole teada, võib liik suure tõenäosusega need mõne paariga asustada.

2. Röövlus (väikese tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel (vt pt 4.2.3).

2.1.1.5.9. Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*)

II kat; Li D I; KE – Väinamere HA Lääne mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 3000–6000 paari valgeselg-kirjurähne, liigi arvukus on stabiilne (Elts jt, 2013). Liik levib Eesti mandriosas vanemates leht- ja segametsades, aga võib asustada ka poollooduslikke lehtpuupuistuid, nt puisniite. Väinamere hoiualal on liik ennekõike talvituja, vähesel määral ka haudelind.

Valgeselg-kirjurähnile on koostatud kaitse tegavuskava (eelnõu).

Väinamere HA Läänemaa. EELISE andmetel registreeriti 2008. a Noarootsis Paslepa lahest kirdes ühe paari võimalik pesitsemine.

Väinamere HA Pärnumaa. EELISE andmetel hoiuala territooriumile liigi vaatlusi ei jää. Lähimad vaatlused on Nehatu LKA-1 ja selle lähiümbruses.

Saare- ja Hiiumaal valgeselg-kirjurähni ei esine.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 1 valgeselg-kirjurähni paar.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Läänemaa: vähemalt 1 pesitsev paar.

Mõjutegurid ja meetmed

Metsaraie (keskmise tähtsusega).

Meede: mitte teha raiet valgeselg-kirjurähni pesitsuspaigas lindude pesitsusajal 1. märtsist 30. juunini.

2.1.1.5.10. Merivart (*Aythya marila*)

II kat; LiD ei; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Eestis pesitseb 1–5 paari merivarte ja arvukus on jätkuvas tugevas languses (Elts jt, 2013). Väinamere hoiuala on liigile oluline rändepeatuskoht. Seal peatub igal aastal ligikaudu 100 000 isendit, mis on ligi kolmandik liigi Eestit läbiva rändetee asurkonnast (tabel 6). Pesitsevaid paare hoiualal ei ole või on hinnanguliselt maksimaalselt 1.

EELISE andmetel liigi vaatlusi Väinamere hoiualal ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 1 merivardi paar.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 1 merivardi paar.

Mõjutegurid ja meetmed

Häirimine rändepeatuspaikades (keskmise tähtsusega).

Kuna liik peatub rannikumeres, siis hoiuala maismaaosa kavaga ohuteguri leevendamiseks tegevusi ei kavandata.

2.1.1.5.11. Rohunepp (*Gallinago media*)

II kat; LiD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Pärnu mk; LiA – jah

Rohunepi pesitsusaegne arvukus Eestis on 600–800 isalindu ja viimase kümne aasta arvukus on arvatavasti stabiilne (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal liik ei pesitse, kaitsekorra eesmärgiks on ennekõike rändepeatuskohtadena sobivate rannaniitude olemasolu tagamine.

EELISE andmetel liigi vaatlusi Väinamere hoiualal ega selle naabruses ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levivad rohunepile rändepeatuskohtadena sobivad hooldatud rannaniidud vähemalt 500 ha-l (s.o linnutähtsad alad).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levivad rändepeatuskohtadena sobivad hooldatud rannaniidud vähemalt 500 ha-l (s.o linnutähtsad alad); andmed on ebapiisavad täpsema kaitse-eesmärgi seadmiseks.

Mõjutegurid ja meetmed

Elupaikade degradeerumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu (väikese tähtsusega).

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Rohunepile on poollooduslikest kooslustest kõige olulisemad rannaniidud. Poollooduslike koosluste taastamisel ja hooldamisel tuleb eelistada Väinamere hoiuala linnutähtsaid piirkondi (vt pt 4.2.4).

2.1.1.5.12. Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*)

II kat; LiD ei; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; LiA – jah

Mustsaba-vigle pesitsusaegne arvukus Eestis on 400–700 paari ja see on mõõdukas languses (Elts jt, 2013). Väinamere hoiuala on liigile ennekõike rändepeatuspaik, alal pesitseb hinnanguliselt maksimaalselt 3 paari (tabel 5).

EELISE andmetel liigi vaatlusi Väinamere hoiualal ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 5 mustsaba-vigle paari.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal pesitseb vähemalt 3 mustsaba-vigle paari.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Elupaikade degradeerumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu (suure tähtsusega).

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Mustsaba-viglele on poollooduslikest kooslustest kõige olulisemad rannaniidud. Poollooduslike koosluste taastamisel ja hooldamisel tuleb eelistada Väinamere hoiuala linnutähtsamaid piirkondi (vt 4.2.4), mis kõik on mustsaba-viglele rändepeatuspaikadena potentsiaalselt olulised.

2. Häirimine pesitsusaladel (suure tähtsusega) ja rändepeatuspaikadel (väikese tähtsusega).

Meede 1: kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul sellisel, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli (Väinamere HA mereosa KKK). Olgugi et kindlat pesitsemist nimetatud laidudel ei ole teada, võib liik laiud asustada.

Meede 2: Viirelaiule infotahvli paigaldamine, mis soovitab mitte viibida laiul lindude pesitsusajal 1. aprill – 31. juuli (vt pt 4.3.6). Olgugi et kindlat pesitsemist laiul ei ole teada, võib liik laiud asustada.

Meede 3: kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek muuta kaitsekorda ja moodustada kaitseala Rukkirahule ja Paatsalu lahe laidudele mis võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli (lisa 10).

3. Röövlus (suure tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt pt 4.2.3).

2.1.1.5.13. Väikekajakas (*Larus minutus*)

II kat; LiD I; KE – Väinamere HA Lääne mk; LiA – ei

Väikekajaka pesitsusaegne arvukus Eestis on 500–1000 paari ja see on arvatavasti languses (Elts jt, 2013). Väinamere hoiualal on liigile ennekõike oluline rannikumeri, kus levivad sobivad rändepeatuspaigad, Väinamere hoiualal liik ei pesitse.

EELISE andmetel liigi vaatlusi Väinamere hoiualal ega selle naabruses ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiuala rannikumeres on väikekajakale sobivad rändepeatuspaigad.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Lääne maakond: Väinamere hoiuala rannikumeres on liigile sobivad rändepeatuspaigad (andmed on ebapiisavad täpsema kaitse eesmärgi seadmiseks).

Väinamere hoiuala Läänemaa osa kaitse-eesmärkide ülevaatamisel kaaluda väikekajaka kaitse-eesmärgiks jätmist. Tegemist on rändekoridoriga, mille hoiuala kaitse-eesmärgiks seadmist tuleks edaspidi kaaluda.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Häirimine pesitsusaladel ja läbirändel (keskmise tähtsusega).

Meede 1: Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul kaitsekorra muutmine selliselt, et võimaldab kehtestada liikumispiirangu lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli (Väinamere HA mereosa KKK). Laidudel pesitsevate lindude kaitseks liikumispiirangu rakendamine tagab kaitse ka väikekajakale.

Meede 2: Rukkirahul ja Paatsalu lahe laidudel kaitseala moodustamine ja liikumispiirangu kehtestamine lindude pesitsusajal 1. aprill – 31 juuli (lisa 10). Laidudel pesitsevate lindude kaitseks liikumispiirangu rakendamine tagab kaitse ka väikekajakale.

2. Röövlus (keskmise tähtsusega).

Meede: väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt pt 4.2.3).

2.1.1.6. III kaitsekategooria ja teised kaitse-eesmärgiks olevad linnuliigid

Väinamere hoiuala rannikualad on pesitsusalaks arvukale linnustikule, sh III kaitsekategooria ja linnudirektiivi liikidele, kes on samuti seatud ala eesmärgiks. Nende

liikide hinnanguline arvukus, ohutegurid ja meetmed on toodud tabelis 7. Kaitse-eesmärgiks on seatud, et arvukus ei tohi väheneda.

Roostikulindude kaitseks piiratud rookasutusega alad on toodud lisas 12.

Tabel 7. Väinamere hoiualal III kaitsekategooria ja teiste kaitse-eesmärgiks olevate linnuliikide kaitse-eesmärgid (kaitsekorraldusperioodi ja pikaajaline kaitse-eesmärk kattuvad), ohutegurid ja meetmed. Tumedas kirjas on Väinemare linnuala eesmärgid.

Liik	Kaitse-eesmärk	Ohutegur ja hinnang (pt 2.1.1.3)				Meede
		Kriitilise tähtsusega	Suure tähtsusega	Keskmise tähtsusega	Väikese tähtsusega	
Kühmnokk-luik	120–150 haudepaari			HäP	Rö	- väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3) - kaitsealade moodustamine linnurikastel laidudel (vt 4.4.2)
Rabahani	vähemalt 17 000 läbirändavat lindu			HäR, Jah	El	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)
Suur-laukhani	vähemalt 22 000 läbirändavat lindu			HäR, Jah	El	
Hallhani	10–15 haudepaari; vähemalt 12 000 läbirändavat lindu		Rö	Jah, HäP, HäR	El	Täpsed pesitsusalad ei ole teada. - linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4) - pesitsusalade läheduses piirata roo majandamist selliselt, et aastas ei ületaks roo varumine 20% rooala pindalast (liik eelistab mosaiikset roostikku). Hallhane kavaga hõlmatud aladel EELISe andmetel kaardistatud ei ole, tabelis 5 esitatud arvukus on hinnanguline ja täpsed pesitsusalad ei ole teada. Kui liigi pesitsusala(d) edaspidi alal kaardistatakse, tuleb arvestada seda roostikualade majandamisele piirangute seadmisel (roostikulindude tegevuskavas ei ole optimaalset elupaiga suurust välja toodud, küll aga öeldakse, et pigem eelistab liik mosaiikset roostikku). - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Valgepõsk-lagle	1–5 haudepaari; vähemalt 60 000 läbirändavat lindu		Rö, HäP, El	Jah, HäR		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Ristpart	50–70 haudepaari		Rö, HäR		El, HäP	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4) - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Viupart	1–5 haudepaari; vähemalt 50 000 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, Jah, HäP		
Rääkspart	50–80 haudepaari; vähemalt 2 500 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, Jah, HäP		
Piilpart	1–5 haudepaari; vähemalt 50 000 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, Jah, HäP		

Liik	Kaitse-eesmärk	Ohutegur ja hinnang (pt 2.1.1.3)				Meede
		Kriitilise tähtsusega	Suure tähtsusega	Keskmise tähtsusega	Väikese tähtsusega	
Sinikael-part	30–50 haudepaari; vähemalt 20 000 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, Jah, HäP		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4) - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Rägapart	vähemalt 1 haudepaar; vähemalt 2 500 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, Jah, HäP		
Luitsnokk-part	10–20 haudepaari; vähemalt 2 500 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, Jah, HäP		
Punapea-vart	vähemalt 2 haudepaari; vähemalt 40000 läbirändavat lindu		Rö, El	Jah, HäP		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Tuttvart	70–100 haudepaari; vähemalt 110 000 läbirändavat lindu		Rö, El	Jah, HäP	Tb	
Hahk	50–100 haudepaari; vähemalt 10000 läbirändavat lindu		Rö, El	HäP, HäR	Jah, Tb	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2); - väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Tõmmuvaeras	5–10 haudepaari, vähemalt 10000 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, HäP	Jah, Tb	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Sõtkas	vähemalt 2 haudepaari, vähemalt 70 000 läbirändavat lindu			HäR, Jah		- jahi piiramine olulistel rändveelindude peatusaladel
Rohukoskel	20–40 haudepaari, vähemalt 2 000 läbirändavat lindu		Rö, El	HäR, HäP	Jah	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Jääkoskel	5–10 haudepaari, vähemalt 2 000 läbirändavat lindu		Rö	HäR	Jah, HäP	- väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Teder	3–5 haudepaari	Rö		El	HäP	- väikekiskjate arvukuse piiramine nn mandriosas (vt 4.2.3) - metsaraiete ajaline piirang pesitsusajal
Nurmkana	1–5 haudepaari	Rö		El	HäP	- väikekiskjate arvukuse piiramine mandriosa ja suursaarte rannikul, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)

Liik	Kaitse-eesmärk	Ohutegur ja hinnang (pt 2.1.1.3)				Meede
		Kriitilise tähtsusega	Suure tähtsusega	Keskmise tähtsusega	Väikese tähtsusega	
						- loopealsete taastamine ja hooldus
Tuttpütt	5–10 haudepaari			El	HäP, Rö	- väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Hallpöskpütt	vähemalt 1 haudepaar			El	HäP, Rö	
Kormoran	kormoranile kui ohjatatavale liigile kaitse-eesmärke ei seata		Rö, HäP			- väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel (vt 4.2.3)
Roo-loorkull	5–10 haudepaari				HäP, El	Teadaolevaid leiukohti on EELISE andmetel neli. Hooldamise soovitusel on antud igale leiukohale järgnevalt: Klo9105003 – D-esinduslikkusega roostunud rannaniidul (pindala 3,5 ha); poollooduslike koosluste hooldamise-taastamise kava alusel III prioriteedi taastatav rannaniit. Rannaniitu ei tohi kasutada roo varumiseks. Rannaniidu võib taastada edaspidise pideva karjatamise eesmärgil. Klo9104942 – C-esinduslikkusega roostunud rannikulõukal (4,6 ha). Rannikulõugas tuleb jätta looduslikku arengusse roostikulindude pesitsemisalaks. Klo9104929 – vahetult ümbritsetud kõrge taastamispotentsiaaliga Varni niiduga. Täiendavaid nõudeid roo säilitamiseks leiukohas ette ei nähta. Klo9109810 – elupaiga ulatuses tuleb roostik jätta looduslikku arengusse. Elupaika läbib Paadrema jõe õgvendatud alamjooks, mis kuulub riigi poolt hooldatavate ühiseesvoolude hulka ja mida võib hooldada minimaalses vajalikus mahus.
Välja-loorkull	andmed on ebapiisavad täpse kaitse-eesmärgi seadmiseks				HäR	
Soo-loorkull	1–5 haudepaari				HäP	
Raudkull	3–5 haudepaari			El	HäP	- mitte teha raiet pesitsusperioodil 15.04–31.08
Hiireviu	1–3 haudepaari			El	HäP	- mitte teha raiet pesitsusperioodil 01.04–15.07
Tuuletallaja	1–5 haudepaari			El	HäP	- mosaiikse mustriiga maastike säilitamine, ala metsade ja poollooduslike koosluste säilimine vastavalt kavaga seatud eesmärkidele (vt 2.2.2 ja 2.2.4); - mitte teha raiet pesitsusperioodil
Rooruik	5–10 haudepaari			El		Rooruiku kavaga hõlmatud aladel EELISE andmetel kaardistatud ei ole, täpsed pesitsusalad ei ole teada. - pesitsusalade läheduses tuleb roo majandamist piirata selliselt, et aastast ei ületaks roo varumine 20% rooala pindalast. Liik eelistab mosaiikset roostikku. (Roostikulindude tegevuskava)

Liik	Kaitse-eesmärk	Ohutegur ja hinnang (pt 2.1.1.3)				Meede
		Kriitilise tähtsusega	Suure tähtsusega	Keskmise tähtsusega	Väikese tähtsusega	
Täpikhuik	2–5 haudepaari			El		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4) Täpikhuigu ainus teadaolev leiukoht (Klo9114366) alal jääb Hiiumaale Salinõmme külla A-esinduslikkusega hooldamata rannaniidule. Inventuuriandmeid silmas pidades ei ole tegemist roo majandamise osas perspektiivse alaga. Täpikhuik eelistab madalvees kasvavat mosaiikset kõrgrohustut. Rannaniitu hooldades tuleb tagada kõrgrohustulaikude säilimine täpikhuigu elupaigas.
Rukkirääk	20–50 haudepaari			El		- niitude hooldamine
Lauk	5–10 haudepaari			El	HäP	- märgade niidualade jätkuv hooldamine
Sookurg	10–20 haudepaari		HäR	HäP	Rö	- väikekiskjate arvukuse piiramine suursaarte ja mandriosa rannikul, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Merisk	50–70 haudepaari		Rö, HäP, El		HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Väiketüll	5–10 haudepaari		Rö, HäP, El		HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4) - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Liivatüll	70–100 haudepaari		Rö,HäP, El		HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Rüüt	levivad liigile pesitsemiseks ja läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			HäR; El		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)
Plüü	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			HäR, El		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)
Kiivitaja	20–50 haudepaari		Rö,Hä, El	HäR		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4) - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Suurrüdi	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			HäR, El		
Väikerüdi	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)

Liik	Kaitse-eesmärk	Ohutegur ja hinnang (pt 2.1.1.3)				Meede
		Kriitilise tähtsusega	Suure tähtsusega	Keskmise tähtsusega	Väikese tähtsusega	
Värbrüdi	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	
Kövernokk-rüdi	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	
Plütt	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)
Vöötsabavigle	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)
Suurkoovitaja	3–5 haudepaari		Rö, El	HäP	HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Tumetilder	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	-linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)
Heletilder	levivad liigile pesitsusaladena ja läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	
Mudatilder	levivad liigile pesitsusaladena ja läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud			El	HäR	
Punajalg-tilder	200–250 haudepaari		Rö, HäP, El		HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Veetallaja	levivad liigile läbirändeks sobivad hooldatud rannaniidud				HäR	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4)
Naerukajakas	20–50 haudepaari			Rö, HäP		- väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)
Kalakajaks	200–250 haudepaari			Rö, HäP	El	- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine hoiuala laidudel ja linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3)

Liik	Kaitse-eesmärk	Ohutegur ja hinnang (pt 2.1.1.3)				Meede
		Kriitilise tähtsusega	Suure tähtsusega	Keskmise tähtsusega	Väikese tähtsusega	
Jõgitiir	120–150 haudepaari		Rö, HäP	El		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine nii laidudel (ennekõike Eerikulaiul ja Hellamaa rahul) kui suursaarte ja mandriosa rannikul, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3); - kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul ja liikumispiirangu sätestamine lindude pesitsusajal (Väinamere HA mereosa KKK); seire andmetel pesitsevad neil laidudel mitmekümnest isendist koosnevad kolooniad
Randtiir	600–700 haudepaari		Rö, HäP	El		- linnutähtsate rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4); - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel (ennekõike Harilaiul, Eerikulaiul ja Hellamaa rahul) ning suursaarte ja mandriosa rannikul, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3); - kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul ja liikumispiirangu sätestamine lindude pesitsusajal (Väinamere HA mereosa KKK); seire andmetel pesitsevad neil laidudel mitmekümnest isendist koosnevad kolooniad
Väiketiir	30-50 haudepaari		Rö, HäP	El		- linnutähtsate alade rannaniitude eelishooldamine (vt 4.2.4) - väikekiskjate arvukuse piiramine laidudel (ennekõike Harilaiul ja Hellamaa rahul) ja mandriosa ning suursaarte rannikul, ennekõike linnutähtsatel aladel (vt 4.2.3) - kaitsekorra muutmine Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul (Väinamere HA mereosa KKK); seire andmetel liik pesitseb nimetatud laidudel
Mustviires	rannikumeri on liigile sobiv pesitsus- ja rändepeatuskoht	kuna liik peatub rannikumeres, siis liigile olulisi alaga seotud ohutegureid ei ole				
Värbkakk	alal levib värbkakule pesitsemiseks ja talvitumiseks sobiv metsamaastik				El, HäP	- ala metsaelupaikade säilimine vastavalt kavaga seatud eesmärkidele (vt 2.2.4); mitte teha raiet pesitsusajal
Väänkael	5–10 haudepaari				HäP, El	- ala metsaelupaikade säilimine vastavalt kavaga seatud eesmärkidele (vt 2.2.4); mitte teha raiet pesitsusajal
Hallpea-rähn	alal levib hallpea-rähnile pesitsemiseks ja talvitumiseks sobiv metsamaastik			El	HäP	- ala metsaelupaikade säilimine vastavalt kavaga seatud eesmärkidele (vt 2.2.4); mitte teha raiet pesitsusajal
Väikekirjurähn	5–10 haudepaari				HäP	- ala metsaelupaikade säilimine vastavalt kavaga seatud eesmärkidele (vt 2.2.4); mitte teha raiet pesitsusajal 01.03–30.06
Nõmme-lööke	20–30 haudepaari				El	- kadastike taastamine ja hooldus.

Liik	Kaitse-eesmärk	Ohutegur ja hinnang (pt 2.1.1.3)				Meede
		Kriitilise tähtsusega	Suure tähtsusega	Keskmise tähtsusega	Väikese tähtsusega	
Rästas-roolind	20–30 haudepaari	olulisi alaga seotud ohutegureid ei ole.				
Vööt-põõsalind	150–170 haudepaari				EI	- kadastike taastamine ja hooldus.
Punaselg-õgija	100–150 haudepaari				EI	

2.1.2. Imetajad

Väinamere looduslal on kaitse-eesmärkideks neli imetajaliiki: hallhüljes (*Helichoerus grypus*), viiherhüljes (*Phoca hispida botnica*), saarmas (*Lutra lutra*) ja tiigilendlane (*Myotis dasycneme*). Hall- ja viiherhüljest käsitletakse Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskavas.

2.1.2.1. Käsitliivalised

Tiigilendlane (*Myotis dasycneme*)

II kat; loodusdirektiivi lisa (LoD) II, IV; KE – ei; LoA – jah

Tiigilendlane on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel ohulähedane liik. Keskkonnaregistri andmetel on liik registreeritud Väinamere hoiualal Pärnumaal Hõbesalu külas, kuhu on kaardistatud üks ligi hektari suurune elupaik. Tegemist on väikese osaga suuremast 48 ha suurusest alast, mis jääb valdavalt hoiualast välja (Nehatu looduskaitsealale) ja on kaardistatud kui liigile oluline lennuala ning suvine varjupaik (viimane vaatlus aastast 2008).

Lisaks tiigilendlasele on Väinamere hoiualal leitud veel neli nahkhiireliiki: veelendlane (*Myotis daubentonii*), suurkõrv (*Plecotus auritus*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*) ja pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*). Keskkonnaregistri andmetel jäävad nimetatud liikide elupaigad Hõbesalu ja Paatsalu külla, Virtsu alevikku ning Hanikatsi ja Saarnaki laiule. Tegemist on lennu- või varjealadega. Kaardistatud elupaigad jäävad kavaga hõlmatud hoiualadele riivamisi. Loetletud neli liiki on Eestis levivatest nahkhiirtest kõige tavalisemad (Tegevuskava nahkhiirte kaitse korraldamiseks) ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku andmeil ohuvälised. Nende lennualasid leiab mujalgi varjulistes lahesoppides üle ala, aga need ei ole kaardistatud.

Tiigilendlase kaitse looduslal tagatakse Matsalu rahvuspargi kaitse-eesmärkide täitmisega.

2.1.2.2. Saarmas (*Lutra lutra*)

III kat; LoD II ja IV; KE – Väinamere HA Hiiu ja Lääne mk; LoA – jah

Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel on saarmas ohuvälise liik, kelle sobivad elupaigad on nii seisu- kui vooluveekogud.

Keskkonnaregistris saarma leiukohti kavaga hõlmatud hoiualadele kantud ei ole. Samuti on liigi kohta vähe infot Natura standardandmebaasi andmevormis: saarmas levib loodusosal tavalise liigina ja asurkonna hinnang on C (loodusalal elutseb kuni 2% Eesti saarma populatsioonist).

Kaudselt kirjeldab saarma arvukust hoiualal või selle vahetus läheduses riikliku seire allprogramm „Saarmas ja kobras”. Seire käigus tehakse tegevusjälgede otsimise abil kindlaks liigi viibimine kontrollalal.

Ekspert Meelis Leivitsa andmetel on saarmas Väinamere rannikupiirkonnas tavaline ja liigi eesmärgiks seadmine on põhjendatud.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Saarmas elutseb alal.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiu- ja Läänemaa: saarmas elutseb alal.

Mõjutegurid ja meetmed:

Alaga seotud olulised ohutegurid puuduvad.

2.1.3. Kalad

Väinamere loodusosal on kaitse-eesmärgiks neli kalaliiki: harilik hink (*Cobitis taenia*), võldas (*Cottus gobio*; kaitse-eesmärk ka Väinamere HA Hiiu- ja Läänemaa), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*; kaitse-eesmärk ka Väinamere HA Hiiumaa) ja harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*). Kalu käsitletakse Väinamere HA mereosa KKK-s.

2.1.4. Selgrootud

2.1.4.1. Liblikalised

Väinamere loodusosal on kaitse-eesmärgiks kaks liblikaliiki.

Teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*)

Suur-mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*)

III kat; LoD II; KE – Väinamere HA (Lääne ja Saare mk); LoA – jah

EELIS-es nimetatud liikide leiukohti Väinamere loodusosal ei ole. Vahetult ala piirist välja jäävas päevaliblikate koosluste riiklikul seirealal Aruküla külas Pühalepa vallas (Sarve maastikukaitsealal) pole samuti kumbagi mosaiikliblika liiki kirjeldatud. E-Elurikkuse andmetel jääb Väinamere loodusalale (Puhtu-Laelatu looduskaitsealale) üks teelehe-mosaiikliblika leiukoht ja kolm suur-mosaiikliblika leiukohta. Nii suur- kui ka teelehe mosaiikliblika kaitse tegevuskavas teadaolevid liikide leiukohti Väinamere hoiualal toodud ei ole.

Eesti ohustatud liikide punase nimestiku andmetel ei ole **teelehe-mosaiikliblika** ohustatus puuduliku andmestiku tõttu hinnatav. Liigi tegevuskava andmetel teelehe-mosaiikliblikas Eestis otseselt ohustatud ei ole ja liigi seisund on pigem rahuldav.

Teelehe-mosaiikliblikas asustab eelkõige madala rohttaimestikuga päiksele avatud niisket avamaastikku, Eesti oludes mitmesuguseid niite ja raiesmikke. Eestis on liigi peamiseks ja suure tähtsusega ohuteguriks elupaikade võsastumine ja fragmenteerumine. Hooldusmeetmena eelistab teelehe-mosaiikliblikas pigem elupaiga karjatamist kui niitmist. Väikse tähtsusega ehk lokaalseteks ohuteguriteks on taimestiku struktuuri muutused, maade kuivendamine, heinategu korruga suurel alal, ülekarjatamine, ehitustegevus.

Liblikate kaitses on kriitilise tähtsusega röövikute toidutaimi kindlakstegemine. Teelehe-mosaiikliblika röövikute eelistatavim toidutaim on peetrileht (*Succisa pratensis*) (Meister 2013). Hoiuala poollooduslikes kooslustes, eelkõige rannaniitude suprasaliinses vööndis ja erinevates soostuvates niidukooslustes on peetrileht tavaline ja levinud liik.

Suur-mosaiikliblikas on Eestis laialt levinud, kuid mitte üldlevinud. Suur-mosaiikliblikas asustab eelkõige avamaastikulaikudega keskmise niiskusastmega lehtpuumetsaga maastikku. Liigile ei sobi elupaiga pikaajalised üleujutused. Lisaks puisniitudele on Eestis suur-mosaiikliblikale sobivaks elupaigaks majandatav mets, kus on ka raiesmikke ja teid. Ka karjatamine metsas loob liigile sobivaid poolavatud koosluselaike. Tegemist on metsakoosluste varaste suktsessioonistaadiumite liigiga, mis tähendab, et liik ei asusta vanu inimhõljuta metsi. Samuti puudub liik ka vahetult põllumajandusmaaga piirnevatel aladel.

Kuna suur-mosaiikliblika Eesti populatsioon tervikuna ei ole ettenähtavas ajalisel perspektiivis ohustatud, pole vähemalt esialgu (ohumärkide ilmneniseni) suur-mosaiikliblika kaitse tegevuskavaga kavandatud rakendada aktiivseid abinõusid.

Mõlema liigi elutsükel ei ole vahetult mereäärsete kooslustega seotud ja nende levimine mereäärsetel kooslustel on pigem juhuslik (kirjavahetus Ly Lindmaniga). Eelöeldud silmas pidades tuleks kaaluda hoiuala kaitse-eesmärkide ülevaatamisel suur- ja teelehe-mosaiikliblika Väinamere hoiuala Lääne- ja Saaremaa kaitse-eesmärkidest välja arvamist.

2.1.4.2. Limused

Väinamere looduslal on kaitse-eesmärgiks neli limuseliiki: paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), vasakkeermene pisitigu (*Vertigo angustior*), väike pisitigu (*Vertigo genesii*) ja luha-pisitigu (*Vertigo geyeri*). Neist ükski ei ole eesmärgiks kavaga hõlmatud hoiualadel. Kavaga ei tehta ka ettepanekut nimetada limuseid kaitse-eesmärkide hulka; nende kaitse looduslal tagatakse teistel kaitsealadel.

Paksukojalise jõekarbi leiukohti ei ole kavaga hõlmatud hoiualadel teada. Viimastel aastatel on täpsustatud Virtsu – Puhtu – Rame piirkonna pisitigude leiuandmeid. Uuemate andmete kohaselt pisitigude esinemisala Väinamere hoiualale ei ulatu (info

kirjavahetusest Tõnu Talviga), mistõttu ei ole põhjendatud liikide kaitse-eesmärgiks seadmine.

2.1.5. Soontaimed

Väinamere hoiualale jääb nii metsi, niite kui soid, mistõttu ala taimestik on mitmekesine. Lisaks koosluste rohkusele suurendavad ala liigilist mitmekesisust spetsiifilise taimestikuga lubjakivipaljandid ja ala suur geograafiline ulatus. Suurim mitmekesisus on erinevate vahetult merega seotud liikide osas. Ala asendi tõttu on kõige olulisem kaitsta vahetult rannikuga seotud liike, kellele väinamereäärsed kooslused moodustavad olulise osa kogu Eesti asurkonnast.

Kavaga hõlmatud hoiualadel kasvab EELISE ja ohustatud soontaim- ja samblaliikide riikliku seire aruannete andmetel 50 liiki II ja III kategooria kaitsealuseid taimi (tabel 8).

Väinamere loodusala kaitse-eesmärkideks on alal esinevad loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigid (tabel 8). Ainus loodusalal eesmärgiks seatud liik, kelle leiukohti kavaga hõlmatud aladel teadaolevalt ei ole, on nõmmnelgi (*Dianthus arenarius*) tüüpalamliik *Dianthus arenarius subsp arenarius*. Samuti ei leidnud botaanikud Peedu Saar ja Toomas Kukk 2014. a püst-linalehikut (*Thesium ebracteatum*), kontrollides loodusala ainust leiukohta Väinamere hoiualal Varbla kandis (konsulterides leiukoha ühe esmaavastaja Vilma Kuusega, selgus, et EELISE punkt võib olla kaardile kantud valesti ja taime kasvukoht jääb kuni mõnisada meetrit eemale).

Väinamere hoiualal (Hiiu-, Lääne- ja Saaremaal) on kaitse-eesmärkideks kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja madal unilook (*Sisymbrium supinum*). Teistel kavaga hõlmatud hoiualadel taimi kaitse eesmärkidena nimetatud ei ole.

Järgnevalt on täpsemad leiuandmed, eesmärgid ja ohutegurid koos meetmetega välja toodud nendel liikidel, kes on hoiu- või loodusalal kaitse-eesmärkideks, samuti liikidel, kelle osas tehakse leiuandmete analüüsi tulemusel ettepanek need ühel või teisel hoiualal kaitse-eesmärkide hulka arvata; need on emaputk (*Angelica palustris*), randtarn (*Carex extensa*), rand-soodahein (*Suaeda maritima*), müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*), pruun raunjalg (*Asplenium trichomanes*), soohilakas (*Liparis loeselii*), aasnelk (*Dianthus superbus*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*) ja kärbesõis (*Ophrys insectifera*). Liigid on ökoloogiliste nõudmiste alusel jagatud kolme gruppi: 1. ranniku või muu kamardumata aladega seotud taimed; 2. inimpeglilikud või vähest inimõju eelistavad taimed; 3. poollooduslike kooslustega seotud taimed.

Kõige rikkalikumad kaitsealuste taimede leiukohad Väinamere hoiualal Läänemaal jäävad Lõpe lahe idakaldale Tuuru külla, Paslepa lahe idakaldale Paslepa külla ja Mõniste lahe ümbrusesse Virtsu lähedale. Väinamere hoiualal Saaremaal on enam leiukohti Kallaste, Nõmmküla ja Pallasmaa külade maadel Muhu saare põhja- ja loodes osas ning Pärnumaal Paatsalu lahe rannikul. Hiiumaal on kaitsealuste taimeliikide leiukohti rohkem Pühalepa ja Käina kandis, vähem Emmaste rannikul. Eriti liigirikkad on nn Kagu-Hiiumaa alad, s.o piirkonnad, mis jäävad Sarve maastikukaitsealast põhja ja läände.

Tabel 8. Kavaga hõlmatud hoiualadelt teadaolevad kaitsealused soontaimed keskkonnaregistri ja riikliku seire allprogrammi ohustatud soontaime- ja samblaliikide seire andmetel. Tumedas trükis välja toodud liigid, mis on ühel või teisel kavaga käsitletaval hoiualal kaitse-eesmärgiks ja rohelisel taustal on tähistatud konkreetsel alal eesmärgiks olev liik.

Eestikeelne nimi	Ladinakeelne nimi	Väinamere HA				Mõisaküla panga HA	Puiskaramaa HA	Pullapää panga HA	Österbi HA	Väinamere LoA eesmärk	Kaitsekategooria / ohustatus / loodusdirektiivi II lisa liik
		Hiiu mk	Lääne mk	Pärnu mk	Saare mk						
Emaputk ^{1,3}	<i>Angelica palustris</i>	+	+	+	-	-	-	-	-	X	II/ Ohulähedane/+
Veripunane koldrohi ³	<i>Anthyllis coccinea</i>	+	+	+	-	-	-	-	-		III/ Ohulähedane/-
Müür-raunjalg ²	<i>Asplenium ruta-muraria</i>	-	-	-	-	-	-	+	-		II/ Ohualdis/-
Pruun raunjalg ²	<i>Asplenium trichomanes</i>	-	-	-	-	+	-	+	-		II/ Ohualdis/-
Kare jürilill ¹	<i>Cardamine hirsuta</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		III/Ohulähedane/-
Randtarn ^{1,3}	<i>Carex extensa</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		II/ Ohulähedane/-
Klibutarn ^{1,3}	<i>Carex glareosa</i>	+	-	-	-	-	-	-	-		II/ Ohualdis/-
Madal kadakkaer ¹	<i>Cerastium pumilum</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		II/ei ole hinnatud/-
Lääne-mõõkrohi ^{2,3}	<i>Cladium mariscus</i>	-	+	+	-	-	-	-	-		III/ Ohulähedane/-
Kõdukoralljuur ²	<i>Corallorhiza trifida</i>	-	-	-	+	-	-	-	-		II/ Ohustatud/-
Kaunis kuldking^{2,3}	<i>Cypripedium calceolus</i>	+	+	-	+	-	-	-	-	X	II/ Ohulähedane/+
Balti sõrmkäpp ^{2,3}	<i>Dactylorhiza baltica</i>	+	+	+	-	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-
Vööthuul-sõrmkäpp ^{2,3}	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	+	+	+	+	-	-	+	-		III/ Ohuväline/-
Kahkjaspunane sõrmkäpp ^{2,3}	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	+	+	+	+	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-
Täpiline sõrmkäpp ²	<i>Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		II/ Puuduliku andmestikuga/-
Russowi sõrmkäpp ²	<i>Dactylorhiza russowii</i>	+	-	-	-	-	-	-	-		II/ Ohualdis/-
Aasnelk ³	<i>Dianthus superbus</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		II/ Ohustatud/-
Müürkevadik ¹	<i>Draba muralis</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		III/ Ohulähedane/-
Tumepunane neuuvaip ^{2,3}	<i>Epipactis atrorubens</i>	+	+	-	-	-	-	+	-		III/ Ohuväline/-
Laialehine neuuvaip ^{2,3}	<i>Epipactis helleborine</i>	+	+	-	+	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-
Soo-neuuvaip ^{2,3}	<i>Epipactis palustris</i>	+	+	+	-	-	+	+	-		III/ Ohuväline/-
Harilik käoraamat ³	<i>Gymnadenia conopsea</i>	+	+	+	+	+	+	+	-		III/ Ohuväline /-
Hall soolmalts ¹	<i>Halimione pedunculata</i>	+	-	-	-	-	-	-	-		II/ Ohulähedane/-
Harilik muguljuur ^{2,3}	<i>Hermimum monorchis</i>	+	+	-	+	-	-	-	-		II/ Ohulähedane/-
Kaljukress ¹	<i>Hornungia petraea</i>	+	+	-	-	-	-	+	-		III/ Ohulähedane/-
Soohiilakas ^{2,3}	<i>Liparis loeselii</i>	+	+	-	+	-	-	-	-	X	II/ Ohualdis/+
Väike käöpõll ²	<i>Listera cordata</i>	-	-	-	+	-	-	-	-		II/ Ohualdis/-
Suur käöpõll ^{2,3}	<i>Listera ovata</i>	+	+	+	+	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-
Mets õnapuu ²	<i>Malus sylvestris</i>	+	+	-	+	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-
Harilik porss ²	<i>Myrica gale</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		III/ Ohulähedane/-
Pruunikas pesajuur ²	<i>Neottia nidus-avis</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-
Kärbesõis ^{2,3}	<i>Ophrys insectifera</i>	+	+	-	+	-	-	-	-		II/ Ohulähedane/-
Jumalakäpp ³	<i>Orchis mascula</i>	+	-	-	+	-	+	+	-		II/ Ohulähedane/-
Hall käpp ³	<i>Orchis militaris</i>	+	+	+	+	+	+	-	-		III/ Ohulähedane/-
Tõmmu käpp ³	<i>Orchis ustulata</i>	-	+	-	-	-	-	-	-		II/ Ohustatud/-
Suur soomukas ^{2,3}	<i>Orobanchae elatior</i>	-	-	-	-	+	-	-	-		III/ Ohulähedane/-
Karvane lippernes ^{2,3}	<i>Oxytropis pilosa</i>	-	+	-	-	-	-	-	-		II/ Ohualdis/-
Kahelehine käokeel ^{2,3}	<i>Platanthera bifolia</i>	+	+	+	+	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-

Eestikeelne nimi	Ladinakeelne nimi	Väinamere HA				Mõisaküla panga HA	Puiskaramaa HA	Pullapää panga HA	Österbi HA	Väinamere LoA eesmärk	Kaitsekategooria / ohustatus / loodusdirektiivi II lisa liik
		Hiiu mk	Lääne mk	Pärnu mk	Saare mk						
Rohekas käoheel ^{2,3}	<i>Platanthera chlorantha</i>	+	+	+	+	+	+	-		III/ Ohuväline/-	
Aas-karukell ^{1,2,3}	<i>Pulsatilla pratensis</i>	-	+	-	-	-	-	+	-	III/ Ohuväline/-	
Mets pirnipuu ²	<i>Pyrus pyrastrer</i>	+	+	-	-	-	-	-	-	III/ Ohulähedane/-	
Rand-kesakann ¹	<i>Sagina maritima</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	II/ Ohualdis/-	
Tui-tähtpea ³	<i>Scabiosa columbaria</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	III/ Ohualdis/-	
Värvi-paskhein ³	<i>Serratula tinctoria</i>	-	+	-	-	-	-	-	-	III/ Ohualdis/-	
Madal unilook¹	<i>Sisymbrium supinum</i>	+	+	-	-	-	-	+	-	X	III/ Ohulähedane/+
Rand-soodahein ¹	<i>Suaeda maritima</i>	+	+	-	-	-	-	-	-		II/ Ohulähedane/-
Niidu-asparhernes ^{1,3}	<i>Tetragonolobus maritimus</i>	+	+	+	-	-	-	-	-		III/ Ohulähedane/-
Ahtalehine ängelhein ³	<i>Thalictrum lucidum</i>	-	+	-	-	-	-	-	-		III/ Ohuväline/-
Püst-linalehik ³	<i>Thesium ebracteatum</i>	-	-	+	-	-	-	-	-		II/ Ohualdis/+
Lodukannike ²	<i>Viola uliginosa</i>	+	-	-	-	-	-	-	-		III/ Ohulähedane/-

¹Ranniku või kamardumata aladega seotud taimed

²Inimpeglilikud või vähest inimõju eelistavad taimed

³Poollooduslike kooslustega seotud taimed

2.1.5.1. Ranniku või muu kamardumata aladega seotud taimed

Lisaks allpool eraldi käsitletud liikidele kasvab II kaitsekategooria taimeliikidest alal EELISE andmetel veel klibutarn (*Carex glareosa*), hall soolmalts (*Halmione pedunculata*) ja rand-kesakann (*Sagina maritima*). Nimetatud liikide leiuandmed on vanad ja ebamäärased või on teadaolevalt alal isendeid väga väikesel arvil. Ohtralt on alal kaardistatud madalat kadakkaera (*Cerastium pumilum*), aga ka need andmed on reeglina vanad ja leiukohad piiritletud ulatuslike areaalidena, mis liigi tänast levikut täpselt ei kajasta. Kõigi nimetatud liikide ja sarnase ökoloogiaga III kaitsekategooria taimeliikide (tabel 8) kaitse on tagatud eesmärgiks olevate elupaigatüüpide, ennekõike rannaniitude ja rannikuga seotud elupaigatüüpide kaitsega.

2.1.5.1.1. Madal unilook (*Sisymbrium supinum*)

III kat; LoD II ja IV; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk; LoA – jah

Madal unilook kasvab niiskematel loodudel, kallastel, põlevkivikarjäärades ja kamardumata kohtades. Isendite lühikese eluea tõttu on loomulik, et arvukus kasvukohas kõigub ja taimede paiknemine aastati muutub. Taim levib Lääne- ja Põhja-Eestis lubjarikkal pinnal paiguti¹. Liigi kaitse vajadust suurendab asjaolu, et tegemist on ka

¹ Taimede peatükis (2.1.5) kasutatavad sagedushinnangud ja nende tähendused Leht jt (1999) järgi:

harva – leiukohti 20-30, enamasti ühes piirkonnas;

paiguti – levinud üle Eesti, kuid levik piirdub teatud aladega, kus ta on enam-vähem tavaline;

tavaline – sobivatel kasvukohtadel enamasti ohtralt, kuid mitte kõikjal üle Eesti;

sage – sobivatel kasvukohtadel enam-vähem kõikjal ja ohtralt.

Euroopa mõistes kitsa levikuga liigiga. Kavaga hõlmatud aladel seiratakse liiki Vahtrepa seirealal Hiiumaal.

Väinamere HA Hiiumaa. Üks leiukoht Aruküla külas. Liigi viimane vaatlus on pärit 2000. a, kui kaardistati elujõuline populatsioon 200 isendiga, 2006. a ja 2011. a taime samast kohast ei leitud (andmed Vahtrepa seirealalt). Elupaikade inventuuri andmetel (Talvis, 2010) asub Vahtrepa seireala C-esinduslikkusega loopealsel (6280*). Konkreetne seireala on niiskem ja tugevalt rohustunud loopealne, kus madalale uniloogale vajalikke kuivemaid paljandeid ei ole. Seirealalt liigi leidmine ei ole tõenäoline ka tulevikus, kuid laiemalt loopealsel leidub siiski liigile sobivaid paljandeid, ka näiteks seda läbival pinnasteel. Peale loopealsel toimunud taastamistoid on kindlasti lisandunud sobivaid häiringukohti, kus edaspidi liik kasvada saab.

Väinamere HA Läänemaa. Üks leiukoht Kiviküla külas. Viimane vaatlus on pärit 2008. a, isendite arv ja populatsiooni seisund ei ole kirjeldatud; leiukoht ei ole eeldatavasti kuigi elujõuline. 2013. a liiki ei leitud; varasema kasvukoha hooldamiseks soovitakse ala karjatada (Madala unilooga seisundi..., 2013). Tegemist on suvilapiirkonnaga ja edaspidine karjatamine alal ei ole tõenäoline.

Pullapää panga hoiualal kooritud pinnasega klibusel paepealsel on 2012. a kaardistatud 3 kasvukohta kogupindalaga 40 m². Kasvukohtades on kirja pandud kokku rohkem kui 100 isendit.

Kavaga tehakse ettepanek nimetada madal unilook Pullapää panga hoiuala kaitse eesmärgiks. Olemasolevad andmed näitavad populatsiooni elujõulisust ja alale jääb liigi jaoks ohtralt potentsiaalselt sobivat elupaika. Hoiuala keskosas on ala, kus on õhuke mullakiht eemaldatud ja tekkinud on kooslus, kus taimede kasvutingimused on mõneti sarnased loopealsetele, kus liigi kaitsmine peab olema prioriteetne.

Kavaga tehakse ettepanek arvata madal unilook Saare maakonnas Väinamere hoiuala kaitse-eesmärkidest välja, sest puudub info liigi levikust alal ja ei ole teada potentsiaalselt sobivaid elupaiku. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek kaaluda hoiualade määruse uuendamisel madala unilooga väljaarvamist Väinamere hoiuala Läänemaa osa kaitse-eesmärkidest, sest ainukeses varasemas Kiviküla leiukohas liiki ei ole enam leitud ja populatsiooni taastumine on vähetõenäoline.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Madal unilook levib Väinamere hoiualal;
Madal unilook levib Pullapää panga hoiualal elujõulise populatsioonina, kokku vähemalt 100 isendit.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: madala unilooga kasvuks leidub sobivaid kamardumata elupaiku (andmed on ebapiisavad täpsema eesmärgi seadmiseks);
Väinamere HA Läänemaa: madal unilook levib Kiviküla leiukohas (andmed on ebapiisavad täpsema eesmärgi seadmiseks);
Pullapää panga HA: madala unilooga kasvupaiga kogupindala on vähemalt 40 m², isendite arv vähemalt 100.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Kasvukohtade kinnikasvamine ja võsastumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Madala unilooga jaoks on kõige olulisemad õhukese mullakihiga poollooduslikud kooslused, s.o kavaga hõlmatud aladel loopealsed ja (loo)kadastikud.

2. Kamardumata kasvukohalaikude kadumine.

Meede: kava ei näe ette kamardumata kasvukohtade kunstlikku tekitamist, sest sobivad kasvukohad tekivad poollooduslike koosluste majandamise käigus keskmisest kõrgema karjatamiskoormusega aladele (nt loomade kogunemiskohad).

3. Liigi kahjustamine teadmatuses (Pullapää panga hoiuala).

Meede: ala külastajate suunamine, ametliku puhkekoha rajamine (vt 4.3.4).

2.1.5.1.2. Emaputk (*Angelica palustis*)

II kat; LoD II ja IV; KE: HA – ei; LoA – jah

Emaputk on kahe- või mitmeaastane niisketel niitudel, mere-, jõe- või kraavikallastel kasvav taim. Taime leviku kese Eestis langeb Väinamere ümbrusesse (eriti Lääne ja Pärnu maakonda) ja Liivi lahe rannikule, vähem on liiki Suur-Emajõe vesikonnas (Emaputke kaitse tegevuskava).

Väinamere HA Hiiumaa. Kaks kasvukohta Pühalepa kandis kogupindalaga 13 ha. Vaatlused on tehtud 2004. a ja 2008. a ning kokku on kahel alal kirja pandud ligikaudu 100 isendit. Elupaikade inventuuri andmetel jäävad kasvukohad B- ja C-esinduslikkusega hooldamata rannaniitudele (Talvis, 2010).

Väinamere HA Läänemaa. Emaputke kasvukohad ääristavad katkendliku ribana kogu Väinamere hoiuala rannikut, mõnevõrra harvem on kasvukohti Matsalu lahest lõuna poole jäävas osas. Alal on registreeritud 59 kasvukohta kogupindalaga 238 ha ja 33 punktobjektina tähistatud leiukohta. Elupaikade inventuuri (Palo jt, 2010) alusel jääb suurem osa kasvukohti D- või C-esinduslikkusega rannaniitudele, aga liik levib ka kõrgema esinduslikkusega rannaniitudel. Vähem levib liik kadastikes ja erinevat tüüpi soostuvatel ning aruniitudel.

Väinamere HA Pärnumaa. Registreeritud 13 kasvukohta kogupindalaga 49 ha ja 2 punktobjektina tähistatud leiukohta. Kasvukohad koonduvad Paatsalu lahe rannikule. Valdav osa kasvukohti on kaardistatud viimase viie aasta jooksul ja taime levikut kirjeldatakse hajusa või tavalisena. Elupaikade inventuuri (Palo jt, 2010) järgi levib liik peamiselt D- kuni B-esinduslikkusega rannaniitudel.

Kavaga tehakse ettepanek lisada emaputk Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks Lääne- ja Pärnumaal, sest liigi leviku kese Eestis jääb Väinamere piirkonda. Rohkem kui

kolmandik EELIS-sse kantud emaputke kasvukohtade kogupindalast jääb Väinamere hoiualale Lääne- ja Pärnumaal.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Emaputk levib Väinamere hoiualal Lääne- ja Pärnumaal vähemalt 300 ha-l tavalise taimena.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Läänemaa: emaputke kasvukohtade kogupindala on vähemalt 238 ha. Liigi sagedushinnang kasvukohas on ‚tavaline‘ või ‚sage‘;
Väinamere HA Pärnumaa: emaputke kasvukohtade kogupindala on vähemalt 49 ha. Liigi sagedushinnang kasvukohas on ‚tavaline‘ või ‚sage‘.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Kasvukohtade roostumine ja võsastumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Emaputkele on poollooduslikest kooslustest kõige olulisemad rannaniidud.

2. Karjatamine koormusel, mis tagab rannaniidu taimestu madalmurususe. Emaputk tunneb end hästi ebapiisavalt majandatud või hiljuti mahajäetud rannaaladel, aga korralikult madalmurusaks hooldatud niitudelt liik kaob. Samas on madalmurusus oluline paljudele teistele eesmärgiks olevatele linnu- ja taimeliikidele, mistõttu karjatamiskoormuse määramisel ei saa alati emaputkega arvestada. Praegust liigi laia levikut ja suhteliselt väikesel pindalal läbiviidavat koosluste hooldamist arvestades on tegu väikese tähtsusega ohuteguriga.

Meede: emaputkele olulisemate kasvualade väljavalimine ja vajadusel liigile sobiva kaitsereežiimi määramine (vt pt 4.1.8).

2.1.5.1.3. Randtarn (*Carex extensa*)

II kat; LoD ei; KE – ei; LoA – ei

Randtarn levib mererannal Lääne-Eestis ja saartel, paiguti.

Väinamere HA Hiiumaa. EELIS-s 8 leiukohta kogupindalaga 84,8 ha. Kasvukohad paiknevad hajusalt üle hoiuala. Viies kasvukohas ei ole isendite arv ega populatsiooni seisund teada, kuigi Kuri küla rannaniidul loendati 2008. a liigi elupaiga loodenurgas u 30 taimet. Salinõmme randtarna seirealal loendati 2010. a 3750 puhmikut ja 2016. a vaid 650 puhmikut või üksikut taimet 2,2 ha-l, kuid sellest vaid 0,5 ha asub hoiualal ja 2016. a liiki hoiualalt ei leitud. Kuigi 2016. a oli elupaik kohati rohkem roostunud, oli tehtud rannaniidu taastamistöid ja toimus karjatamine. Jausa küla kasvukohas (areaal ulatub hoiualale 20,4 ha-l) on 2010. a hinnatud liigi arvukus ohtraks. Lisaks leiti 2014. a samal rannaniidumassiivil (u 1 km põhja pool) 20 taimet kogum. Elupaikade inventuuri andmetel (Talvis, 2010) jäävad liigi leiukohad erineva esinduslikkusega rannaniitudele, vähem on elupaigatüüpi soolakulised muda- ja liivarannad (1310).

Väinamere HA Läänemaa. 3 kasvukohta kogupindalaga 2,4 ha ja 15 punktobjektina kaardistatud leiukohta. Kasvukohad jäävad peamiselt Haapsalu ja Matsalu lahe vahelisele rannaalale. Kõik vaatlused on tehtud viimase kümne aasta jooksul, valdavalt 2008. a inventuuri käigus, kokku on kirja pandud üle 400 isendi. Elupaikade inventuuri (Palo jt, 2010) järgi jäävad kasvukohad peamiselt hooldamata esinduslikele (B) rannaniitudele.

Kavaga tehakse ettepanek nimetada randtarn Väinamere hoiualal kaitse-eesmärgiks Hiiu- ja Läänemaal. Liigi levik on seotud rannaniitude ja teiste rannakooslustega, mis levivad Väinamere hoiualal suurel pindalal. Lisaks teadaolevatele on seal arvatavasti ka kaardistamata kasvukohti.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Randtarn levib Väinamere hoiualal Hiiu- ja Läänemaal elujõuliste populatsioonidena kokku vähemalt 20 ha -l ja liigi arvukus on vähemalt hajusalt kuni ohtralt.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: Vähemalt 8 leiukohta, randtarna isendite arvukus on hajusalt kuni ohtralt; kasvukohtade pindala on vähemalt 20 ha;
Väinamere HA Läänemaa: Vähemalt 18 leiukohta, randtarna isendite arv on vähemalt 400.

Mõjutegurid ja meetmed

Kasvukohtade roostumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: rannaniitude taastamine ja hooldamine.

2.1.5.1.4. Rand-soodahein (*Suaeda maritima*)

II kat; LoD ei; KE – ei; LoA – ei

Rand-soodahein levib paiguti mererannas soolakutel Lääne-Eesti rannikul ja saartel. Nagu teistelgi üheaastastel taimedel, on ka rand-soodaheina populatsioonid sobivate elupaikade olemasolu korral küllalt liikuvad ja ohtrushinnangud aastati tugevalt kõikuvad.

Väinamere HA Hiiumaa. EELIS-es on seitse leiukohta (viis kasvuala) kogupindalaga 29 ha. Kasvukohad paiknevad hajusalt üle hoiuala. Viimase kümne aasta jooksul on külastatud kolme leiukohta. Jausa rannikul 2,5 ha suurusel soolakulaigul oli 2010. a liiki ohtralt, Salinõmme soolakul loendati liiki samal aastal riikliku seire käigus üle 28 tuhande isendi 5,7 ha-l, millest 1,2 ha jääb hoiualale. Kuri seirealal tehti viimati vaatlus 2012. a, mil 0,12 ha-l loendati 1250 isendit ja populatsiooni vitaalsus hinnati heaks. Elupaikade inventuuri (Talvis, 2010) järgi jäävad kasvukohad elupaigatüüpi soolakulised muda- ja liivarannad (1310) ning rannaniitudele (1630*; madalamatele osadele, liigveelohkudesse/soolakutele).

Väinamere HA Läänemaa. EELIS-es on viis kasvukohta kogupindalaga 11 ha ja 9 punktobjektina tähistatud leiukohta. Suurem osa kasvukohti jääb Väinamere hoiuala Ridala piirkonda, eriti Lõpe lahe idakaldale. Enamus kasvukohtadest on kaardistatud

2008. a, mil populatsioonid on hinnatud elujõuliseks ja taime arvukus on valdavalt esitatud sõnalise hinnanguna. Ühelt 0,3 ha suuruselt kasvukohalt on kirja pandud tuhandeid taimi. Rand-soodaheina seiratakse Nõmme seirealal: 2008. a loendati 100 m²-l 10 isendit ja populatsiooni vitaalsus hinnati keskmiseks. Elupaikade inventuuri (Palo jt, 2010) andmetel jäävad kasvukohad erineva esinduslikkusega rannaniitudele (madalamatesse liigveelohkudesse/soolakutele).

Kavaga tehakse ettepanek lisada rand-soodahein Hiiu- ja Läänemaal Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks. Liigi lisamine kaitse eesmärkide hulka on põhjendatud sellega, et liigi levik on seotud taolist tüüpi rannikualadega, mis levivad Väinamere hoiualal väga suurel pindalal. Lisaks teadaolevatele on arvatavasti ka kaardistamata kasvukohti.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Rand-soodahein levib Väinamere hoiualal Hiiu- ja Läänemaal elujõuliste populatsioonidena, kokku vähemalt 4000 isendit 10 ha suurusel kasvualal.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 7 leiukohta, rand-soodaheina kasvuala pindala on vähemalt 10 ha ja isendite arv vähemalt 2000.
Väinamere HA Läänemaa: vähemalt 14 leiukohta, rand-soodaheina kasvuala pindala on vähemalt 0,3 ha ja isendite arv vähemalt 2000.

Mõjutegurid ja meetmed

Kasvukohtade roostumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: rannaniitude taastamine ja hooldamine. Rand-soodaheinale on elupaigaks rannaniitudel kujunenud soolakud.

2.1.5.2. Inimpeglilikud või vähest inimõju eelistavad taimed

Lisaks allpool eraldi käsitletud liikidele kasvab II kaitsekategooria taimeliikidest alal EELISE andmetel veel väike käopõll (*Listera cordata*; üks leiukoht), täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata* subsp *cruenta*; 14 leiukohta), kõdukoralljuur (*Corallorhiza trifida*; üks leiukoht) ja russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*; üks leiukoht). Tegemist on peamiselt soostuvates metsades (kõdukoralljuur ja väike käopõll) ning madal- või siirdesoodes (täpiline sõrmkäpp ja russowi sõrmkäpp) kasvavate liikidega, kelle leviku kese Eestis ei ole seotud Väinameriga. Nimetatud liikide kaitse ja teiste sarnase ökoloogiaga III kaitsekategooria taimeliikide (tabel 8) kaitse on tagatud soo- ja metsaelupaigatüüpide kaitsega. Lisaks tekitab täpilise sõrmkäpe puhul alamliigi korrektne määramine ka asjatundjate hulgas jätkuvalt vaidlusi, mistõttu ei peeta vajalikuks taksonit kaitse-eesmärgiks nimetada.

2.1.5.2.1. Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*)

II kat; LoD II ja IV; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk; LoA – jah

Kaunis kuldking levib hajusalt üle Eesti peamiselt kuuse-segametsades ja puisniitudel, vähem lodumetsades, kadastikes või sooservades. Taim eelistab poolavatud kasvukohti. Kaunis kuldking on mitmeaastane ja õitseb mai lõpus ja juunis.

Väinamere HA Hiiumaa. EELIS-es on kolm kauni kuldkinga kasvukohta. Salinõmme külas on 2008. a loendatud 0,02 ha-l 55 isendit, 2010. a Kõlnõmme külas 0,1 ha-l 2 isendit ning 2015. a Soonlepa külas 0,35 ha-l 159 võsu. Kõik kasvukohad paiknevad elupaigainventuuri andmetel (Talvis, 2010) vähemalt osaliselt C-esinduslikkusega kadastikes (5130), Soonlepa küla kasvukoht asub peamiselt lookaasikus.

Väinamere HA Läänemaa. EELISE andmetel on üks kauni kuldkinga leiukoht Tuuru külas, kus 2008. a on kirja pandud 6 isendit. Elupaiga inventuuri andmetel (Palo jt, 2010) asub leiukoht B-esinduslikkusega kadastikus (5130).

Väinamere HA Saaremaa. EELISE andmetel on Muhumaal Kallaste külas kaks kauni kuldkinga kasvukohta kogupindalaga 0,7 ha, kus 2012. a kirja pandud kokku 106 isendit. Mõlemad kasvukohad asuvad elupaigatüüpide inventuuri andmetel (Saar, 2012) A- ja B-esinduslikkusega loopealsetel (6280*), kus kaasneva elupaigatüübina levib kadastik (5130).

Kuna liik moodustab puhmikuid, pole alati kindel, kas loendatud on isendeid või võsusid, mis ühes puhmikus kuuluvad üldjuhul samale isendile.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Kaunis kuldking levib Väinamere hoiualal Hiiu-, Lääne- ja Saaremaal elujõuliste populatsioonidena, kokku vähemalt 150 isendit.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 3 kasvukohta, 100 kauni kuldkinga võsu (50 isendit) 0,4 ha suurusel kasvualal;
Väinamere HA Läänemaa: kaunis kuldking levib vähemalt ühe populatsioonina, kus isendite arv on vähemalt 6 (andmed on ebapiisavad täpsema eesmärgi seadmiseks);
Väinamere HA Saaremaa: vähemalt kaks kasvuala kogupindalaga 0,7 ha; isendite arv vähemalt 100.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Kasvukohtade kinnikasvamine, võsastumine ja metsastumine; rohukamara hävimine koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Kaunile kuldkingale on poollooduslikest kooslustest kõige olulisemad puisniidud, puiskarjamaad, kadastikud ja loopealsed.

2. Ülemäärane karjatamiskoormus on potentsiaalseks ohuteguriks. Kaunis kuldking on inimtegevuse suhtes pigem tundlik liik ega talu liigset inimmõju. Tugeva koormusega karjatamine võib liigile kahjulik olla. Samuti eelistab liik poolvarjulisi kasvukohti. Hooldatavale alale jääb üks Saaremaa kasvukoht ja osaliselt üks Hiiumaa kasvukoht.

Meede: kui seire näitab, et liigne karjatamine mõjub liigi populatsioonile halvasti, võib kaaluda mõnel aastal kasvuala piiritlemist taraga.

2.1.5.2.2. Müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*)

II kat; LoD ei; KE – ei; LoA – ei

Müür-raunjalg on paepragudes ja müüridel kasvav eostaim. Liik levib Lääne-Eestis ja saartel, harva. Tegemist on elupaigaspetsiifilise liigiga, kelle levik jääb Eestis alati piiratuks (EELIS-esse on kantud 52 müür-raunjala leiukohta kogu Eestis).

Pullapää panga hoiualal levib müür-raunjalg viiel kasvukohal. 2008. a on kaardistatud üks 200 m² suurune kasvukoht Pullapää pank. Botaanik Peedu Saar hindas 2013. a liigi arvukuse Pullapää pangal ohtraks (kümned isendid). 2012. a on Ilona Lepik kaaristanud paesel maapinnal kolm väikest kasvukohta kogupindalaga 40 m², igas kasvukohas on kirja pandud üks isend. 2013. a kaardistas Peedu Saar inimtekkelisel loopealsel hoiuala keskosas 70 m² kasvualal 30 isendit ja hindas populatsiooni seisundi heaks.

Kavaga tehakse ettepanek nimetada müür-raunjalg Pullapää panga hoiuala kaitse-eesmärgiks. Harva esinevate elupaigaspetsiifiliste liikide populatsioonide seisund sõltub oluliselt ka juhuslikest mõjuteguritest, mistõttu on iga elujõulise populatsiooni kaitsmine oluline. Pullapää panga hoiualale jääb tähelepanuväärselt palju nii looduslikku (Pullapää pank) kui ka inimtekkelist (mullast kooritud ala hoiuala keskosas) potentsiaalset elupaika, kus liigi kaitsmine peab olema prioriteetne.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Müür-raunjalg levib Pullapää panga hoiualal elujõuliste kogumikena, kokku vähemalt 50 isendit.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Pullapää panga HA: Pullapää pangal levib müür-raunjala ohtralt (kümneid isendeid). Väljaspool panka on kasvuala vähemalt 70 m² ja isendite arv vähemalt 30.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Prahi vedamine liigi kasvukohtadesse.

Meede: külastusobjektile taristu rajamine ja hooldus, vajadusel prahi äravedu.

2. Panga võsastumine. Kuigi müür-raunjalg talub küllalt hästi varju, kahjustaks teda panga ja panga jalami täielik võsastumine ja kinnikasvamine. Praegu on pank mõõdukalt võsastunud, mis taime elupaigatingimusi arvatavasti oluliselt ei kahjusta.

Meede: pangaaluse puhastamine võsast.

2.1.5.2.3 Pruun raunjalg (*Asplenium trichomanes*)

II kat; LoD ei; KE – ei; LoA – ei

Pruun raunjalg on paepragudes kasvav eostaim. Liik levib Lääne-Eestis ja saartel, harva. Tegemist on elupaigaspetsiifilise liigiga, kelle levik jääb Eestis alati piiratuks. EELIS-es on 71 pruuni raunjala leiukohta kogu Eestis.

Pullapää panga hoiualal on 2008. a kaardistatud üks 0,02 ha suurune liigi kasvukoht (Pullapää pank). 2013. a hindas Peedu Saar liigi arvukuse Pullapää pangal ohtraks (kümned isendid).

Mõisaküla panga hoiualal kaardistas Ilona Lepik 2012. a paeastangul 1 ha suuruse kasvuala, kus liigi arvukus on hinnatud rohkeks.

Kavaga tehakse ettepanek nimetada pruun raunjalg Pullapää panga ja Mõisaküla panga hoiuala kaitse-eesmärgiks. Harva esinevate liikide populatsioonide seisund sõltub väga oluliselt ka juhuslikest mõjuteguritest, mistõttu on iga elujõulise populatsiooni kaitsmine oluline. Pullapää panga ja Mõisaküla panga hoiualale jääb tähelepanuväärselt palju potentsiaalset elupaika – Pullapää ja Mõisaküla pank, kus liigi kaitsmine peab olema prioriteetne.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Pruun raunjalg levib Pullapää panga ja Mõisaküla panga hoiualal elujõuliste populatsioonidena, mõlemal hoiualal vähemalt 30 isendit.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Pullapää panga HA: pruuni raunjala arvukuse hinnang Pullapää pangal on ,ohtralt' (kümned isendid);
Mõisaküla panga HA: pruuni raunjala arvukuse hinnang Mõisaküla pangal on ,ohtralt' (kümned isendid).

Mõjutegurid ja meetmed

Panga võsastumine. Kuigi pruun raunjalg talub küllalt hästi varju, kahjustaks teda panga ja panga jalami täielik võsastumine ja kinnikasvamine. Praegu on pank mõõdukalt võsastunud, mis taime elupaigatingimusi arvatavasti veel ei kahjusta.

Meede: pangaaluse puhastamine võsast.

2.1.5.3. Poollooduslike kooslustega seotud taimed

Ennekõike poollooduslike kooslustega seotud liikidest tehakse ettepanek arvata kaitse-eesmärkideks soohiilakas (*Liparis loeselii*), aasnelk (*Dianthus superbus*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*) ja kärbesõis (*Ophrys insectifera*).

Alal kasvavad II kategooria taimeliikidest EELISE andmetel ka jumalakäpp (*Orchis mascula*), tõmmu käpp (*Orchis ustulata*) ja püst-linalehik (*Thesium ebracteatum*) – kõik need on seotud lubjarikaste aruniitude, loopealsete ja kadastikega. Mõnevõrra tinglikult on poollooduslike kooslustega seotud ka karvane lippernes (*Oxytropis pilosa*), kes kasvab pigem mitmesugustel häiringualadel. Viimati nimetatud liikide kaitse-eesmärgiks seadmine ei ole põhjendatud, sest nende leviku kese Eestis ei ole seotud Väinameriga ning nende ja teiste poollooduslike kooslustega seotud III kategooria taimeliikide (tabel 8) kaitse tagatakse poollooduslike elupaigatüüpide kaitsega.

2.1.5.3.1. Soohiilakas (*Liparis loeselii*)

II kat; LoD II ja IV; KE – ei; LoA – jah

Soohiilakas levib peamiselt lubjarikastes soodes ja soostuvatel niitudel sagedamini Lääne-Eestis rannikupiirkondades (EELISE 354 leiukohast 288 jäävad Hiiumaa, Lääne- ja Saaremaale). Soohiilaka leiuandmete korrastamiseks viidi 2013. a läbi inventuur (Tali, 2013).

Väinamere HA Hiiumaa. Pühalepa kandis neli leiukohta (kolmes piirkonnas) kogupindalaga 2,5 ha. Leiukohtadest kokku on aastatel 2008–2104 kirja pandud 32 isendit, kusjuures Heltermaa seirealal loendati liiki viimati 2014. a 14 isendit (sh 11 generatiivset) 0,9 ha-l. Elupaikade inventuuri alusel (Talvis, 2010) jäävad leiukohad A-esinduslikkusega loopealsetele (6280*) ja B-esinduslikkusega madalsoo elupaika (7230), riivamisi ka rannaniidule (1630*).

Väinamere HA Läänemaa. 5 kasvuala kogupindalaga 0,46 ha ja 7 punktobjektina kaardistatud leiukohta. Kasvualad jäävad peamiselt Noarootsi Paslepa lahe idakaldale, vähem on leiukohti Hanila piirkonnas EELISE andmetel on leiukohtades kokku kirja pandud üle 300 taime, valdav osa vaatlusi on tehtud 2008. a. Paslepa lahe ümbruse leiukohad on üle inventeeritud 2013. a, kui kolmest leiukohast kogupindalaga 1,3 ha on kokku kirja pandud 110 isendit. Ka Hanila leiukohad on 2013. a inventeeritud: kolmest leiukohast kogupindalaga 0,1 ha on leitud 23 isendit. Elupaikade inventuuri andmetel (Palo jt, 2010) jääb valdav osa leiukohtadest madal- või siirdesohu (7140, 7230). Lisaks on hoiuala lõunaosas (Esivere küla) 2009. a kaardistatud üks 22 hektari suurune liigi kasvuala, kus isendite arv ei ole teada. Soohiilaka seireala on Kukerannas.

Väinamere HA Saaremaa. 9 leiukohta kogupindalaga 27 ha ja üks punktobjektina tähistatud leiukoht. Valdav osa leiukohtadest jääb Muhu saare loodeossa. Enamus leiukohti on üle vaadatud 2012. a ja kokku on kirja pandud üle 600 isendi. Soohiilaka inventuuri käigus (Tali, 2013) vaadati üle kõik leiukohad, välja arvatud üks (punktleiukohana kaardistatud klo9328217 Kallaste külas). Täpsustatud liigi kasvukohtade kogupinda on 8,1 ha, millel kasvab 45 isendit. Elupaikade inventuuri alusel (Saar, 2012) jäävad leiukohad liigirikaste madalsoode (7230), allikasoo (7160) ja loopealsete (6280*) elupaigatüüpidesse, aga liigi kasvualad ulatuvad ka rannaniitudele (1630*). Soohiilaka seireala on Leisis.

Kavaga tehakse ettepanek lisada soohiilakas Väinamere hoiualal kaitse-eesmärgiks Lääne- ja Saaremaal, sest liigi levik koondub Lääne-Eesti piirkonda ja Väinamere hoiualale jäävad liigi elujõulised populatsioonid ning suures ulatuses potentsiaalselt liigile sobivat elupaika, s.o lubjarikkaid madalsoid ja soostuvaid niite.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Soohiilakas levib Väinamere hoiualal Lääne- ja Saaremaal elujõuliste populatsioonidena kokku vähemalt 9 ha suurusel kasvualal 200 isendiga.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Läänemaa: vähemalt 5 leiukohta, soohiilaka kasvuala pindala on vähemalt 1,4 ha ja isendite arv vähemalt 100;

Väinamere HA Saaremaa: vähemalt 7 leiukohta, soohiilaka kasvuala pindala on vähemalt 8,1 ha ja isendite arv vähemalt 50.

Mõjutegurid ja meetmed

1. Kasvukohtade roostumine ja võsastumine poollooduslike koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Soohiilakale on poollooduslikest kooslustest kõige olulisemad niisked loopealsed ja mitmesugused loodusliku rohustuga soostuvad niidud.

2. Tugeva koormusega pidev karjatamine. Soohiilakas kasvab sageli liigirikastes madalsoodes, mille kuulumine poollooduslike koosluste hulka ja sellest tulenev pideva hooldamise vajadus tekitab asjatundjate hulgas vaidlusi. Hooldamist vajavad kuivendamise mõjuga ja sellest tulenevalt roostuvad/võsastuvad kooslused. Rikkumata veereziimiga kooslused sageli hooldamist ei vaja ja elupaigatüübile omane habras ja orhideederikas rohukamar on tugeva koormusega karjatamise suhtes tundlik.

Meede: hooldatavate alade kompleksis olevad liigirikkad madalsood tuleb vajadusel karjatamiskoormuse piiramiseks eraldada karjaaedadega, mis võimaldab tundlikemate alade hooldamist periooditi. Hooldamise vajadust hinnatakse Keskkonnaameti poolt või jooksvalt hooldamise käigus ja märgitakse ära hooldustegevuse kooskõlastamisel.

2.1.5.3.2. Aasnelk (*Dianthus superbis*)

II kat; LoD ei; KE – ei; LoA – ei

Aasnelk kasvab nii avatud kui poolavatud kuivades kasvukohtades. Liik on olnud hajusalt levinud üle Eesti, kuid uuemad leiud koonduvad Lääne- ja Loode-Eestisse.

Väinamere HA Hiiumaa. Pühalepa kandis neli kasvukohta kogupindalaga 66 ha. Üks leiukoht paikneb Hellamaa rannas ja teised laidudel: Hellamaa rahul, Hõralaiul ja Heinlaiul. 8,6 ha suurune rikkalik leiukoht asub Hellamaa rahul B-esinduslikkusega kadastikus, kus 2008. a on kirja pandud tuhandeid isendeid. 2014. a loendati u 1190 puhmikut ka 0,5 ha-l Hellamaa rannakadastikus. Hõralaiu ja Heinlaiu leiukohtades ei ole isendite arv ega vaatluse aeg teada ning sealsed kooslused on suures osas võsastunud ja seetõttu liigile sobimatuks muutunud. Liik võib olla säilinud Hõralaiu keskosas ja Heinlaiu idaotsas.

Väinamere HA Läänemaa. Kõik leiukohad paiknevad võrdlemisi lähestikku Lõpe lahe idakaldal ja on kaardistatud 2008. 0,01 ha suurune leiukoht Allika külas asub B-esinduslikkusega liigiikkal niidul (6270*; Palo jt, 2010); kolm punktobjektina kaardistatud leiukohta Tuuru külas, kus kokku on kirja pandud 71 isendit, asuvad B-esinduslikkusega kadastikus (5130; Palo jt, 2010).

Kavaga tehakse ettepanek nimetada aasnelk Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks Hiiumaal. Hellamaa rahule jääb väga esinduslik populatsioon ning hoiualale jääb alale potentsiaalselt sobivaid kasvukohti, kus on teada vanu, kontrollimata leiuandmeid.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Aasnelk levib Väinamere hoiualal Hiiumaal elujõulise populatsioonina kokku vähemalt 8 ha-l, kus on tuhandeid isendeid.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: Hellamaa rahu aasnelgi populatsiooni kasvuala on vähemalt 8,6 ha ja isendite arv ulatub tuhandettesse.

Mõjutegurid ja meetmed

Kasvukohtades puurinde tihenemine ja metsastumine, rohukamara hävimine koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: kadastike taastamine ja hooldamine, eelkõige Hellamaa rahul.

2.1.5.3.3. Harilik muguljuur (*Herminium monorchis*)

II kat; LoD ei; KE – ei; LoA – ei

Harilik muguljuur levib rannikulähedastel niisketel (loo)niitudel Lääne-Eestis ja saartel. Üksikud leiukohad on teada Tartumaalt. EELISE andmetel on liigil Eestis kokku üle 300 leiukoha: esindulikemates kasvukohtades kasvab sageli koos sadu või isegi tuhandeid isendeid.

Väinamere HA Hiiumaa. 17 kasvuala kogupindalaga 182 ha, millest valdav osa jääb Pühalepa piirkonda. Kuues kohas puuduvad andmed arvukuse ja seisundi kohta. Mujal on loendatud liiki aastatel 2009–2016 kokku 4200 isendit 213 ha-l. Isenditerohkemad leiukohad on Heltermaa ja Vahtrepa vahelisel loopealsel ja Sääre külas asuval loopealsel, mille esinduslikkus on M. Talvise (2010) inventuuriandmetel valdavalt A, oluliselt vähem B ja C. Seal loendati 2009. a 2200 isendit, kuid liigi arvukus oli seal kindlasti suurem, sest alal ei kaardistatud kõiki isendeid. Hiljem on liiki vaadeldud ala lõunaosas, kuid kogu alal pole lausloendust tehtud.

Väinamere HA Läänemaa. 10 kasvuala kogupindalaga 15 ha ja 19 punktobjektina tähistatud leiukohta, mis on valdavalt kaardistatud 2008. a ja 2010. a. Esivere rannikule jääb kaks leiukohta: üks 10 isendiga leiukoht B-esinduslikkusega rannaniidul (Palo jt, 2010) ja teine Mõniste lahe idakaldal 9,6 ha suurune kasvuala, kus isendite arv on hinnatud sadadesse (elupaigatüübid 1630*, 6270*, 5130 esinduslikkusega D kuni A). Suurem osa leiukohti jääb Ridala valla maadele; kõige rohkem leiukohti on Tuuru külas Lõpe lahe idakaldal. Sõltuvalt leiukohast on kirja pandud kümneid või sadu isendeid, mõnel juhul on arvukus esitatud hinnanguna ohtralt. Leiukohad jäävad väga erinevatesse elupaigatüüpidesse: 1630*, 5130, 6270*, 6410, 6430, 7230; esinduslikkusega D kuni A (Palo jt, 2010).

Väinamere HA Saaremaa. Kolm leiukohta kogupindalaga 13 ha Muhu loodeosas. Leiukohad on kaardistatud 2012. a ja kokku on kirja pandud 170 isendit. Leiukohad jäävad elupaigatüüpide inventuuri andmetel B- ja C-esinduslikkusega loopealsetele ning A-esinduslikkusega rannaniidule (Saar, 2012).

Kavaga tehakse ettepanek nimetada harilik muguljuur Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks Hiiu- Lääne- ja Saaremaal, sest taime levik Eestis koondub Lääne-Eesti rannikupiirkondadesse ja saartele. Väinamere hoiualal levivad isendirikkad populatsioonid.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Harilik muguljuur levib Väinamere hoiualal Hiiu-, Lääne- ja Saaremaal elujõuliste populatsioonidena kokku vähemalt 100 ha suurusel alal 2500 isendiga.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt viis hariliku muguljuure kasvukohta kogupindalaga 67 ha ja isendite arv 2000;
Väinamere HA Läänemaa: harilikku muguljuurt levib vähemalt 29 leiukohas kogupindalaga 15 ha, isendite koguarv ulatub sadadesse;
Väinamere HA Saaremaa: vähemalt kolm kasvukohta kogupindalaga 13 ha ja isendite arv 170.

Mõjutegurid ja meetmed

Kasvukohtades puurinde tihenemine ja metsastumine, rohukamara hävimine koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Kavaga hõlmatud aladel on harilikule muguljuurele on kõige olulisemad kasvukohad loopealsed ja (loo)kadastikud.

2.1.5.3.4. Kärbesõis (*Ophrys insectifera*)

II kat; LoD ei; KE – ei; LoA – ei

Kärbesõis levib lubjarikastel avatud ja poolavatud kasvukohtades paiguti, põhiliselt Lääne-Eestis ja saartel. Enamasti ei ole liigi leiukohad kuigi isenditerikkad, kokku on EELISE andmetel Eestis üle kuuesaja kärbesõie leiukoha.

Väinamere HA Hiiumaa. 18 leiukohta kogupindalaga 153,8 ha, mis jäävad Pühalepa kanti. Elupaikade inventuuri andmetel (Talvis, 2010) jäävad kasvukohad valdavalt loopealsetele (6280*), oluliselt vähem kadastikesse ja muudesse niidukooslustesse (5130, 6210* ja 7230). Viimasel kümnel aastal kontrollitud leiukohtadest on 17,5 ha-l hinnatud liigi arvukuseks üksikud kuni mõõdukalt ja 32,4 ha-l loendatud kokku 470 isendit, sh isendirohkemad kohad olid Heltermaal (KLO9334352, KLO9334339). Kuue leiukoha puhul ei ole isendite arv ja populatsiooni seisund teada.

Väinamere HA Läänemaa. Neli kasvukohta kogupindalaga 10 ha ja 16 punktobjektina tähistatud leiukohta. Liigi leiukohti jääb hajusalt üle kogu hoiuala Läänemaa osa, rohkem on Tuuru külas Lõpe lahe idakaldal (elupaigatüüpides 5130 ja 6270*) ja Mõniste lahe idakaldal (elupaigatüüpides 1630*, 5130, 6270* ja 7230), samuti Noarootsis Paslepa lahe idakaldal mõõkrohusoona kaardistatud koosluses (7210*). Enamasti on kirja pandud üksikud isendid, harva kümned.

Väinamere HA Saaremaa. 10 leiukohta kogupindalaga 26 ha ja 1 punktobjektina tähistatud leiukoht. Leiukohad asuvad Muhu saare loode- ja põhjaosas ning on kõik (v.a üks aastast 1993) üle vaadatud aastal 2012, mil kokku on kirja pandud üle 400 isendi. Elupaigatüüpide inventuuri andmetel (Saar, 2012) jäävad leiukohad valdavalt B- või C-esinduslikkusega loopealsetele (6280*), vähem rannaniidule (1630*, esinduslikkus A) ja soostuvale niidule (7230, esinduslikkus B).

Kavaga tehakse ettepanek nimetada kärbesõis Väinamere hoiualal kaitse-eesmärgiks Hiiu- ja Saaremaal, sest hiljuti kogutud andmete järgi levivad piirkondades elujõulised esinduslikud, suurepindalised kärbesõie populatsioonid.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Kärbesõis levib Väinamere hoiualal Hiiumaal ja Saaremaal elujõuliste populatsioonidena, kasvukohtade kogupindalaga on vähemalt 55 ha ja isendeid 800.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaal: liigi kasvukohad vähemalt kolmes piirkonnas kogupindalaga 30 ha ja isendite arv vähemalt 400.
Väinamere HA Saaremaal: vähemalt kümme kasvukohta kogupindalaga 25 ha ja isendite arv 400.

Mõjutegurid ja meetmed

Kasvukohtade puurinde tihenemine ja metsastumine, rohukamara hävimine koosluste hooldamise lakkamise tõttu.

Meede: poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Kavaga hõlmatud aladel on kärbesõiele kõige olulisemad kasvukohad loopealsed ja (loo)kadastikud.

2.1.6. Samblad

Väinamere looduslal on kaitse-eesmärgiks kolm samblaliiki: kõnt-tanukas (*Encalypta mutica*; II kat, ohualdis), jäik keerdsammal (*Tortella rigens*; II kat, ohualdis) ja roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*; II kat, ohulähedane). Keskkonnaregistri andmetel nimetatud liikide leiukohti kavaga käsitletavatele hoiualadele ei jää. Ainus kaitsealuse samblaliigi leiukoht kavaga hõlmatud aladel jääb keskkonnaregistri andmetel Muhu saarele, kus Üügu panga lähisteles on kaardistatud läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*; III kat, ohulähedane).

Kõnt-tanukas on seatud kaitse eesmärgiks Väinamere hoiualal Hiiumaal. Hiiumaa ainus kõnt-tanuka leiukoht jääb Väinamere hoiualast välja Kadakalaiule (Kadakalau viigerhülge püsielupaik; Väinamere loodusala). Tegemist on 2000. a brüoloog L. Kannukese poolt kirjeldatud 0,02 hektari suuruse kasvukohaga laiu kirderanniku klübuvalil (Vellak jt, 2001).

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek arvata kõnt-tanukas Väinamere hoiuala Hiiumaa kaitse-eesmärkidest välja. Väinamere looduslal kasvab kõnt-tanukas lisaks Vormsi maastikukaitsealal ja on maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks.

2.1.7. Samblikud

Väinamere hoiualale Läänemaal jääb II kaitsekategooria näsa-kuldsambliku (*Caloplaca verruculifera*) Harilaiu püsielupaik. Püsielupaik hõlmab 5,3 ha suuruse ala Harilaiu põhjaosas, kus on kaardistatud kolm näsa-kuldsambliku kasvukohta. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel on tegemist ohulähedase liigiga, kelle ohutegurid ei ole teada. Liik elutseb graniitkividel, eelistades nn lindude istumiskive (Randlane ja Saag, 2004). Tartu ülikooli botaanikute poolt läbiviidud projekti „Vähetuntud elurikkus – sammalde ja samblike kaitsealused, ohustatud ja tunnusliigid” tulemusel liigile antud kaitsekorralduslikud soovitusel on järgmised: kasvukohtades tuleb vältida tegevusi, mis võivad talluseid kahjustada, näiteks kivide otsas ronimist ning lõkke tegemist kivide vahel.

Samblikud ei ole kavaga hõlmatud hoiualadel ega Väinamere looduslal kaitse-eesmärgiks seatud.

2.2. KOOSLUSED

Väinamere hoiualale jäävad valdavalt poollooduslikud ranniku-, loo-, aru- ja soostuvad rohumaad, pindala järgi oluliselt vähem on metsa ja vahetult rannaga seotud kooslusi. Suur osa kõigist kooslustest vastab loodusdirektiivi Natura elupaigatüüpide kriteeriumidele.

Mõisaküla panga, Puiskarjamaa ja Österbi hoiualal levivad peamiselt poollooduslikud kooslused. Mõisaküla panga hoiualal on sisemaine pank. Pullapää panga hoiualal levivad valdavalt metsad ja sisemaine pank.

Kaitse-eesmärgiks on kavaga hõlmatud aladel erinevad elupaigatüübid, mille üldiseks eesmärgiks on, tulenevalt loodusdirektiivist, nende soodsa seisundi säilitamine või taastamine.

Järgnevalt on levivad elupaigatüübid jagatud viide suuremasse gruppi: ranniku- (pt 2.2.1), poollooduslikud (pt 2.2.2), sood ja vee-elupaigad (pt 2.2.3), metsaelupaigad (pt 2.2.4) ja paljandid (pt 2.2.5).

Elupaigatüüpe kuivad nõmmed (4030) ning rusukallete ja jäärakute metsad (9180*) ei ole kavaga hõlmatud hoiualadel kaardistatud. Kavaga tehakse ettepanek arvata elupaigatüüp kuivad nõmmed (4030) Hiiu- ja Läänemaal Väinamere hoiuala kaitse-eesmärkidest välja ning rusukallete ja jäärakute metsad (9180*) Pullapää panga hoiuala kaitse-eesmärkidest välja. Mõlemad elupaigatüübid on esindatud loodusala Matsalu rahvusparkis.

Alal on inventeeritud elupaigatüüpe, mida ühelgi hoiualal ega ka loodusala kaitse-eesmärkideks nimetatud ei ole: vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), siirde- ja õõtsiksood (7140), ning okasmetsad oosidel ja moreenikuuhjatistel (9060). Nende eesmärgiks seadmine ei ole põhjendatud, kuna pindala on väike ja esinduslikkus ei ole kõrge. Kavaga tehakse ettepanek arvata Läänemaal Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*; pt 2.2.3.3), elupaigatüüp on ka Väinamere loodusala eesmärgiks.

2.2.1. Rannikelupaigad

Ranniku elupaigatüüpe on Väinamere hoiualal kaardistatud 95,4 ha, millele lisanduvad alad (peamiselt rannaniidud), kus rannikelupaigatüüp on kaasnev (tabel 9). Paali (1997) järgi on peamiselt tegemist salinise rannaniidu kasvukohatüüpi (2311) kooslustega. Rannikelupaigad on valdavalt vahetult merevee ja jää mõju all ega vaja enamasti soodsa seisundi säilimiseks inimese sekkumist. Sageli lähevad rannikelupaigad sujuvalt üle poollooduslikeks kooslusteks ja sellisel juhul neid vajadusel osana poollooduslike koosluste kompleksist hooldada võibki. Viimane on paljudel rannaaladel oluline ka roovaba veepiiri hoidmiseks. Poollooduslike kooslustena võib liigi-, enamasti linnukaitsealistel eesmärkidel hooldada ka elupaigatüübiks väikesaared ja laiud (1620) inventeeritud alasid. Arvestades kavaga hõlmatud alale jääva rannajoone pikkust, on erinevat tüüpi randu palju: levinuimad on lauskjad möllirannad, vähem on moreenrandu, oluliselt väiksemas ulatuses pank- ja liivarandu. Lisaks maastikulisele väärtusele on need

väga olulised ala eesmärgiks olevatele lindudele (pt 2.1.1) ja taimedele (pt 2.1.5.1). Väinameri on tiheda laevaliiklusega sisemeri, kus liiguvad nii kauba- kui reisilaevad. Võimalik merereostus on potentsiaalseks ohuks ennekõike just rannikelupaikadele. Kava ei näe ette meetmeid ja tegevusi võimaliku merereostuse vältimiseks/likvideerimiseks.

Rannikelupaikade alla võib arvata ka **roostikud**, mis ei ole Väinamere hoiualal kaitse-eesmärgina välja toodud, küll on aga eesmärkide hulgas mitmeid roostikega seotud linde: hüüp, roo-loorkull, hallhani, väikehuik, täpikhuik, rooruik. Roostike strateegias Väinamere piirkonnas 2008–2018 tuuakse välja, et hoiualadel võiks roolõikust lubada suuremas mahus kui teistel kaitstavatel aladel, s.o 50% ulatuses roostike pindalast. Väinamere hoiualal roostikke eraldi kaardistatud ei ole. Järgnevalt on välja toodud nimetatud strateegias esitatud kaardi alusel roostikerikkamad piirkonnad Väinamere hoiualal (tegemist on satelliitandmete järgi koostatud kaardiga, mis ei ole kuigivõrd täpne).

Väinamere HA Hiiu maakond. Soonelepa lahe sisesopp; EELISE andmetel samas lähedal hoiualal täpikhuigu leiukoht, lisaks ohtralt erinevate roostikulindude leiukohti läheduses Käina lahe-Kassari maastikukaitsealal.

Väinamere HA Läänemaa. Paslepa lahe piirkond Noarootsis (EELISE endmetel piirkonda roostikulindude leiukohti ei jää) ja Lõpe lahe piirkond Ridala rannikul (EELISE andmetel on Lõpe lahe lähedusse 5 roo-loorkulli leiukohta, neist 3 jäävad hoiualale).

Väinamere HA Pärnumaa. Paatsalu lahe sisesopid; EELISE andmetel jäävad piirkonda (Nehatu looduskaitsealale) mitmed täpikhuigu, rooruigu ja roo-loorkulli leiukohad (üks roo-loorkulli leiukoht jääb ka hoiualale), mõne kilomeetri kaugusele hoiuala piirist ka kaks hüübi leiukohta.

Väinamere HA Saaremaa. Suuremad olulised rooalad Väinamere hoiualal puuduvad; EELISE andmetel roostikulindude leiukohti ei ole.

Elupaikadena on väärtuslikud ennekõike püsivalt vees kasvavad roostikud, oluliselt vähem roostunud rannaniidud (Roostikulindude kaitse tegevuskava). Elupaigatüüpide inventuuri (Palo jt, 2010; Talvis, 2010) andmetel on potentsiaalsed roostikud Hiiu-, Lääne- ja Pärnumaal rannikulõugastena (1150*) kaardistatud kooslused. Hiiumaal on roostikualadeks Hopi järv (u 8 ha; Suuresadama külas) ja Rannakodu järv (u 1 ha; Sääre külas; tugevalt roostunud). Kaitsekorralduskava alusel on nimetatud järvede ümber roostunud rannaniitude (1630*) taastamine madala prioriteediga (III). Teine tugevalt roostunud rannaniitude piirkond Hiiumaal on Soonlepa lahe sisesopis. Läänemaal on Lõpe lahe kaldal rannikulõugastena (1150*) kaardistatud Laomäe allikajärv (u 10 ha) ja sellest sellest 200 meetrit edela suunas paiknev kooslus (u 4,5 ha) tugevasti roostunud (inventuuriandmetes soovitatakse kooslusi küll niita ja karjatada). Pärnumaal on roostunud lõukaid Paatsalu lahe idakaldal kogupindalaga u 7 hektarit.

Sellegipoolest pole väljatoodud roostikud sedavõrd esinduslikud, et vääriskid säilitamist püsiroostikualadena. Seda enam, et väga esinduslikud rooalad jäävad Väinamere hoiualaga piirnevatele kaitsealadele (Matsalu, Silma, Käina lahe-Kassari).

Tabel 9. Rannikelupaigatüüpide esinduslikkus ja pindala (ha) Väinamere hoiualal kavaga hõlmatud alal. Tumedas trükis on välja toodud eesmärgiks oleva elupaigatüübi pindala; X tähistab elupaigatüüpi, mis on eesmärgiks, aga mida pole alal kaardistatud; loodusala eesmärgi info:
<http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=EE0040002>

ELUPAIGA-TÜÜP	Väinamere HA (Hiiu)	Väinamere HA (Lääne)	Väinamere HA (Pärnu)	Väinamere HA (Saare)	Mõisakül a panga HA	Pullapää panga HA	Väinamere eesmärk (ha)	LoA ¹
Esmased rannavallid (1210)	B 1,1 C 0,04 D 0,6	B 1,7 D 1,0	C 0,1 D 0,3	B 0,6 C 0,1 D 0,4			102	
Püsitaimestuga kivirannad (1220)	B 4,5 C 0,4 D 4,1	B 2,6 D 13,8	C 3,4 D 5,1	B 5,0 C 0,9 D 10,2			73	
Merele avatud pankrannad (1230)		0,2		A 0,8			3	
Soolakulised muda- ja liivarannad (1310)	A 0,7 B 0,7	X					126	
Väikesaared ning laiud (1620)	28,9	34,9	5,7	6,4			734	
Püsitaimestuga liivarannad (1640)		D 7,0		D 0,03			4	
Lubjakivipaljandid (8210)					<0,1	A 0,25	3	

2.2.1.1. Esmased rannavallid (1210)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Saare ja Lääne mk; LoA – jah

Esmaste rannavallide alla liigitatakse lainete kuhjatud liiva-, kruusa- või klibuvalle veepiiril või selle lähedal. Esmaseid rannavalle näeb Eestis peaaegu kõikjal pankade naabruses, paerannikutel ning liivarandades. (Paal, 2007).

B-, C- ja D-esinduslikkusega esmaseid rannavalle on Väinamere hoiualal kaardistatud 5,9 ha, lisaks on märgitud kaasnevana rannaniitudel. Paali (1997) järgi on tegemist saliinse rannaniidu kasvukohatüüpi (2311) kooslustega. Elupaik on tulenevalt rannaprotsessidest muutlik, väikse laiusega ning teistele elupaigatüüpidele sujuva üleminekuga. Looduslikud tegurid (lainetuse, jää, tormid) mõjutavad oluliselt esmaste rannavallide pindala.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Esmaseid rannavalle levib Väinamere hoiualal kokku vähemalt 5,9 ha ning vähemalt 4 ha ulatuses on B-esinduslikkusega, ülejäänud osas C. Elupaigatüübi seisund ja ulatus ei ole inimtegevuse tagajärjel halvenenud/vähenenud.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Elupaigatüübi seisund ja ulatus ei ole vahetu inimtegevuse tagajärjel halvenenud/vähenenud.

Väinamere HA Hiiumaa: alal levib esmaseid rannavalle 1,7 ha ja vähemalt 1,1 ha B-esinduslikkusega;

Väinamere HA Läänemaa: alal levib esmaseid rannavalle 2,7 ha ja vähemalt 1,7 ha B-esinduslikkusega;

Väinamere HA Saaremaa: alal levib esmaseid rannavalle 1,1 ha ja vähemalt 0,6 ha B-esinduslikkusega.

Ohutegurid ja meetmed

Mootorsõidukiga sõitmine. Esmaste rannavallide habras taimkate ja pinnas on mootorsõidukite poolt kergesti kahjustatav, samuti häirib rannas sõitmine seal peatuvaid ja pesitsevaid linde.

Meede: inimeste teadlikkuse tõstmine kaitstava ala väärtustest, keskkonnaharidus. Ranna piiranguvööndis on § 37 alusel väljaspool teid mootorsõidukiga sõitmine keelatud.

2.2.1.2. Püsitaimestikuga kivirannad (1220)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Saare ja Lääne mk; LoA – jah

Elupaigatüüp hõlmab jämedast kruusast ja veeristikust rannavalle ning kiviseid moreenrandu, kuhu tormilained tavaliselt ei ulatu ning kus on kujunemas või kujunenud püsitaimestu. Kivirannad moodustavad loomuliku jätku esmastele kivivallidele. Moreenrannad on levinud eelkõige Põhja-Eesti klindiesisel avatud rannikul, aga ka Saaremaa läänerrannikul, Väinamere saartel ja Liivi lahe põhjaosas. (Paal, 2007).

Püsitaimestikuga kivirandu on Väinamere hoiualal kaardistatud 50 ha (lisaks märgitud kaasnevana rannaniitudel), esinduslikkuse hinnangud varieeruvad (B-st D-ni). Paali (1997) järgi on tegemist rannaniidu tüübirühma (231), enamasti saliinse rannaniidu kasvukohatüüpi (2311) kooslustega. Vähestel juhtudel on haruldase kooslusena kirjeldatud punase aruheina koosluse asparherne variatsiooni. Kaasnevaks on määratud elupaigatüüpi 1210.

Inventuuril antud kaitsekorralduslikes soovitusetes soovitatakse elupaik jätta looduslikku arengusse, samas rõhutatakse mitmel juhul, et ala võib ka karjatada.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Püsitaimestikuga kivirandu levib Väinamere hoiualal kokku vähemalt 41,5 ha, kusjuures B-esinduslikkusega vähemalt 12,1 ha.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: püsitaimestikuga kivirandu on vähemalt 9 ha ja neist vähemalt 4,5 ha on esinduslikud (B).
Väinamere HA Läänemaa: püsitaimestikuga kivirandu on vähemalt 16,4 ha ja neist vähemalt 2,6 ha on esinduslikud (B).
Väinamere HA Saaremaa: püsitaimestikuga kivirandu on vähemalt 16,1 ha ja neist vähemalt 5 ha on esinduslikud (B).

Positiivsed mõjutegurid

Toimiv poollooduslike koosluste hooldamise süsteem (maaelu arengukava keskkonnameetme alameetmena ja loodushoiutoetused ning -tööd), mis aitab kivirandade roovabana hoidmisele, kui need piirnevad rannaniiduga.

Ohutegurid ja meetmed

Randade roostumine, mis esineb eelkõige karjatamata rannalõikudel. Sageli on tegemist rannaniitude ja veepiiri vahele jäävate koosluseribadega.

Meede: toetada koosluse hooldamist ja taastamist ning roovaba veepiiri hoidmist piirnevate poollooduslike koosluste hooldamise, karjatamise raames. Talvise roolõikuse tarbeks sellele kooslusele roolõikamise mahtudele lisapiiranguid ei seata ning roogu võib varuda terve koosluse ulatuses.

2.2.1.3. Merele avatud pankrannad (1230)

LoD I; KE – Väinamere HA Saare mk; LoA – jah

Elupaigatüüpi arvatakse merelainete aktiivse mõju piirkonnas asuvad pangad (Paal, 2007).

Väga esinduslikke (A) merele avatud pankrandu on Väinamere hoiualal kaardistatud 0,8 ha (400 m ulatuses). Tegemist on Pulli e Oiu pangaga Saaremaal. Mitmel pool on määratud pankrandu kaasneva elupaigatüübina. Paali (1997) järgi kuulub kooslus paekivitaimestu kasvukohatüüpi (4111).

Merele avatud pankranda on inventeeritud 0,2 ha ulatuses Väinamer hoiualal Läänemaal.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väga esinduslik (A) merele avatud pankrand Väinamere hoiualal Saaremaal levib 0,8 ha (400 m ulatuses).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Saaremaa: väga esinduslik (A) merele avatud pankrand levib 0,8 ha (400 m ulatuses).

Ohutegurid ja meetmed

Ala risustamine. Saaremaa Silurimaa geopargi osana on Pulli pank üks Saaremaa külastatavaid turistide sihtkohti.

Meede: külastajate teavitamine, infrastruktuuri hooldamine ja vajadusel koristamine.

2.2.1.4. Soolakulised muda- ja liivarannad (1310)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu ja Lääne mk; LoA – jah

Elupaigatüüpi arvatakse soolakulaike, kus märjal sooldunud mullal kasvavad suuremate või väiksemate laikudena soolalembesed üheaastased taimed. (Paal, 2007).

Soolakulisi muda- ja liivarandu on Väinamere hoiualal kaardistatud Hiiumaal 1,4 ha ulatuses (A- ja B-esinduslikkusega). See on esinduslik Salinõmme soolak, kus toimub riilik seire. Paali (1997) järgi on see salinise rannaniidu kasvukohatüüpi (2311) kooslus. Soolakud on kaitsealuse taimeliigi rand-soodaheina, harvem randtarna kasvukohaks.

Soolakulisi muda- ja liivarandu (1310) on kaardistatud kaasneva elupaigatüübina rannaniitudel (1630*). Läänemaa osas on kujunenud soolakud just rannaniitude osana ja seetõttu on põhjendatud nende eesmärgiks seadmine ka Läänemaa osas.

Tegemist on võrdlemisi dünaamiliste kooslustega, mida looduslikud tegurid (veetase, tormid) oluliselt mõjutavad ning maakerkega randadel looduslikult arenevate kooslustega.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Soolakulisi muda- ja liivarandu on Väinamere hoiualal hajusalt rannaniitudel; säilinud on esinduslik (A, B) Salinõmme soolak 1,4 ha Väinamere Hoiualal Hiiumaal.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 1,4 ha, kusjuures neist 0,7 ha on väga esinduslikud ja ülejäänud esinduslikud (B);

Väinamere HA Läänemaa: soolakulisi muda- ja liivarandu levib kaasneva elupaigatüübina rannaniitudel (andmed on ebapiisavad täpsema kaitse-eesmärgi seadmiseks).

Positiivsed mõjutegurid

Toimiv poollooduslike koosluste hooldamise süsteem (maaelu arengukava keskkonnameetme alameetmena ja loodushoiutoetused ning -tööd), mis aitab kaasa soolakute kamardumata ja roovabana hoidmisele, kui need piirnevad rannaniiduga.

Ohutegurid ja meetmed

1. Randade roostumine, mis esineb eelkõige karjatamata rannalõikudel.

Meede 1: toetada soolakute hooldamist ja taastamist piirneva rannaniidu hooldamisega. Tegemist ei ole rangelt poollooduslike kooslustega, sellegipoolest peaksid soolakulised muda- ja liivarannad roostumise vältimiseks olema karjatatavad. Karjatamine loob avatud kasvukohalaid ja soodustab sageli haruldaste (rand-soodahein, rand-kesakann, liht-randpung jt) lühiealiste taimede arengut.

Meede 2: roo niitmine ja eemaldamine.

2. Raskete masinatega tekitatud rööpad ja pinnasekahjustused on potentsiaalseks ohuteguriks.

Praeguse karjatamise madala intensiivsuse juures ei ole ülekarjatamine ohuks.

Meede: vältida raskete masinatega sõitmist üle õrna pinnasega soolakukoosluste rannaniitude taastamis- ja roovarumistöödel.

2.2.1.5. Väikesaared ja laiud (1620)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk; LoA – jah

Eestis on üle kolmesaja ühe kuni kümne hektari suuruse saare ning rohkem kui tuhat veel väiksemat väikesaart. See elupaigatüüp on oluline eeskätt lindude pesitsus- ja puhkepaigana ning hüljeste lesilana. (Paal, 2007).

Väikesaari ja laide on Väinamere hoiualal kaardistatud ligi 76 ha. Paali (1997) järgi on tegemist rannaniitude tüübirühma (231), enamasti saliinse rannaniidu kasvukohatüüpi (2311) kooslustega.

Hiiumaal on väikesaarte elupaigatüüpi arvatud Hülgerahu, Umbrahu, Rambirahu, Võrkrahu, Ratasrahu, Paasrahu, Eerikulaid ja Karedelaid; Läänemaal Alarahu, Endurahu, Härma rahu, Kivirahu ja Kustase rahu; Pärnumaal Albilaid, Vestilaid, Hassalaid, Oosäär, Saluputk, Vareserahu ja Väike Viirg; Saaremaal Säari säär.

Valdavas osas on tegemist väikeste aktiivse lainetuse ja jää vahetu mõju all olevate rahudega, suuremad alad on sageli heterogeensed, kus võib olla erinevaid rannikelupaigatüüpe. Suuremad neist on olnud inimesest mõjutatud kalurite ajutiste elamiste, niitmise, karjatamise jm näol. Suuremad alad on kasutatavad rannakarjamaadena. Loetletud laidudest on linnustiku seisukohalt olulisimad Eerikulaid Hiiumaal, Paatsalu lahe laiud Pärnumaal.

Kavaga tehakse ettepanek nimetada elupaigatüüp väikesaared ja laiud (1620) kaitse-eesmärgiks Väinamere hoiualal Pärnu maakonnas, sest need on olulised eelkõige linnustiku kaitse seisukohalt.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Esinduslikud väikesaared ja laiud levivad Väinamere hoiualal lindude jaoks olulise pesitsus-, toitumis- ja peatuspaigana kokku vähemalt 76 ha-l.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: väikesaari ja laide on 29 ha;

Väinamere HA Läänemaa: väikesaari ja laide on 35 ha;

Väinamere HA Pärnumaa: väikesaari ja laide on 6 ha;

Väinamere HA Saaremaa: väikesaari ja laide on 6 ha.

Elupaigatüübi pindala võib muutuda tingituna looduslikest protsessidest, eelkõige maakerkest.

Positiivsed mõjutegurid

Toimiv poollooduslike koosluste hooldamise süsteem (MAK keskkonnameetme alameede ja loodushoiutoetused ning -tööd), mis võimaldab toetada ka saarte pärandkoosluste hooldamist. Samas tuleb mõnda, et toetuse määrad ei ole piisavad katmaks kõiki saarte pärandkoosluste hooldamisega seotud kulusid.

Ohutegurid ja meetmed

Võsastumine, kulustumine ja roostumine, mille tagajärjel väheneb saarte elupaikade mitmekesisus. Ohutegur on olulisem lainetusele kaitstud väikesaartel.

Meede: Liigikaitseliste vastuväidete puudumisel tuleb roostumise vältimiseks väikesaari ja laide karjatada. Jätkata praegu kasutuses olevate alade karjatamist, sh tagada loomade varjetingimused ning transport saartele ja tagasi.

2.2.1.6. Püsitaimestuga liivarannad (1640)

LoD I; KE – Väinamere HA Saare ja Lääne mk; LoA – jah

Elupaigatüüp hõlmab liivase ranniku supralitoraali (kuni luideteni), mida iseloomustab püsitaimestu olemasolu (Paal, 2007).

Püsitaimestuga liivarandu on Väinamere hoiualal kaardistatud Läänemaal 7 ha ja Saaremaal 0,03 ha, esinduslikkuse hinnang D. Madal esinduslikkuse hinnangu tingib nende esinemisalade väike ulatus. Püsitaimestuga liivarannad moodustavad sageli kompleksi rannavallidega. Paali (1997) järgi on tegemist suprasaliinse rannaniidu kasvukohatüüpi (2312) kooslustega.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levivad püsitaimestuga liivarannad vähemalt 7 ha.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Läänemaa: püsitaimestikuga liivarandu on vähemalt 7 ha.
Väinamere HA Saaremaa: püsitaimestikuga liivarandu on vähemalt 0,03 ha.

Ohutegurid ja meetmed

Püsitaimestikuga liivarannana kaardistatud Kukeranna ranna suur külastatavus, ranna kujunemine puhkerannaks ja loodusliku taimestiku vaesumine. Rannast idas paiknevas kadastikus on väikesi tähistamata lõkke- ja telkimisplatse. Liigne külastuskoormus võib elupaigatüübi esinduslikkust vähendada.

Meede: külastajate teavitamine; Kukeranna jätmine looduslikuks rannaks ja mitte arendada Kukeranda välja avalikuks puhkerannaks.

2.2.2. Poollooduslikud elupaigad

Poollooduslike kooslusi on kavas käsitletavatel hoiualadel kaardistatud 3416 ha (KR_plk; tabel 10). Suure osa kogu pindalast moodustavad rannaniidud (ligi 1181 ha), märkimisväärsetel pindalal on loopealseid (570 ha), kadastikke (ligi 232 ha), kuivi niite lubjarikkal mullal (207 ha) ja puiskarjamaid (ligi 253 ha); teisi niidutüüpe on oluliselt vähem. Poollooduslikel kooslustel kasvab suurem osa hoiuala kaitsealustest taimeliikidest (pt 2.1.5) ja need kooslused, eelkõige rannaniidud, on väga olulised alal pesitsevatele ja läbirändavatele lindudele (2.1.1). Suurimaks ohuteguriks poollooduslikele kooslustele on majandamise lakkamine ja sellega kaasnevad muutused liigilises koosseisus. 2016. a hooldati kavaga hõlmatud aladel ligi 1103 ha (EELISE kaardikiht

PLK_hooldatud_2016) ja taastati ligi 99 ha poollooduslikke kooslusi, tarasid karjatamiseks rajati kogupikkusega ligi 4,5 km.

Kaitsekorralduskava valmimise käigus koostati kavaga hõlmatud hoiualadele poollooduslike koosluste MapInfo-põhine hooldamise-taastamise kava (pt 4.2.1, lisa 11), mis hõlmab ka elupaigatüüpe lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*) ja liigirikkad madalsood (7230), mida käsitletakse kava alapeatükis 2.2.3. Poollooduslikud kooslused on prioritseeritud koosluste esinduslikkuse, kaitsealuste liikide vajadustest, hooldamise olemasolust ja linnutähtsate aladega kattuvusest, elupaigatüüpide inventuurides antud soovitustest ja vähemal määral ala ligipääsetavusest lähtuvalt.

Poollooduslike koosluste kaitse-eesmärgi seadmisel on üldjuhul välja jäetud pindalad, mis on inventeeritud D-esinduslikkusega ja/või mille taastamine ning kasutuselevõtt ei ole tõenäoline (väikesed niidualad, kaugel suurematest niidualadest, juurdepääsuteed puuduvad). Kaugem eesmärk (30 aasta perspektiivis) on seatud selliselt, et niidualad oleksid vähemalt esinduslikud (B).

Prioriteetide seadmisel on esmatähtsate elupaigatüüpide taastamine üldjuhul I prioriteet, vaid väiksema looduskaitse väärtusega raskesti ligipääsetavad ja väikesed alad on II (või ka III) prioriteet. Elupaigatüüpide, mis ei ole märgitud kui esmatähtsad, taastamine on üldjuhul II prioriteet, väiksema esinduslikkusega raskemini ligipääsetavad alad III prioriteet; väga kõrge väärtusega ja juba taastatavad niidud on ka I prioriteet. Hoolduses olevate ja taastatud koosluste edasine hooldus on üldjuhul I prioriteet.

Taastamise aja kavandamisel on arvestatud eelkõige ala looduskaitse väärtust, paiknemist juba hooldatavate alade naabruses ja kus on teavet, siis ka võimaliku hooldaja olemasolu ja huvi. Niiduala taastamiseks on kavandatud maksimaalselt 3 aastat.

Positiivsed mõjutegurid

Toimiv poollooduslike koosluste hooldamise toetuste süsteem (MAK keskkonnameetme alameetmena ja loodushoiutoetused ning -tööd), mis on niidukoosluste säilimise eeldus, võimaldab toetada niitude taastamist ja hooldamist. Vajalik on toetuste jätkuv rakendamine ja inimeste teavitamine võimalikest toetustest niidualade kasutushoidmiseks ja maastikuhoolduseks.

Tabel 10. Poollooduslike elupaigatüüpide pindala (ha) hoiualadel. Tumedas trükis on välja toodud eesmärgiks olev elupaigatüüp; **0** tähistab elupaigatüüpi, mis on eesmärgiks, aga mida pole alalt kaardistatud

ELUPAIGA-TÜÜP	Väinamere HA (Hiiu mk)	Väinamere HA (Lääne mk)	Väinamere HA (Pärnu mk)	Väinamere HA (Saare mk)	Mõisa-küla panga HA	Puis-karja-maa HA	Österbi HA	Väinamere LoA eesmärk
Rannaniidud (1630*)	A 341,3 B 206,6 C 223,8 D 145,3 118,6	A 24,2 B 91,8 C 99,3 D 201,9	B 51,8 C 14,8 D 14,2	A 64,6 B 187,4 C 59,6 D 35,5				6071
Kadastikud (5130)	A 2,9 B 23,4 C 24,7 D 0,5 9,6	A 7,2 B 21,4 C 60,4 D 27,8	A 3,3 B 20,4 C 19,3 D 6,0	C 1,7 D 3				914
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210, 6210*)	A 1,5 B 10,9 C 14,2 D 0,4 0,5	A 4,9 B 27,9 C 17,3 D 3,2	A 0,2 B 4,7 C 0,6	B 100,4 C 15,8 D 2,1	B 1,8 (6210*)		B 0,8 (6210*)	515
Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	B 3,9 C 8,8 D 3,9 0,6	A 21,4 B 25,5 C 8,4 D 1,8	B 1,5 C 1 D 1,9	B 0,3				570
Lood (6280*)	A 28,8 B 37,8 C 129,9 D 9,8 110,6	A 9,7 B 16,5 C 9,8 D 9,8		A 13,1 B 56,5 C 137,7				2108
Sinihelmikakooslused (6410)	0,2	A 2,7 B 1,0 C 0,9 D 1,2						190
Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	D 0,6	A 5,2 B 1,9 C 17,9 D 8,4	C 1,8					773

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	C 4,9 D 12,5	B 0,9 C 4,2	A 0,4	C 0,5	C 0,7 D 1,6		C 1,8 D 0,6	743
Puisniidud (6530*)	B 2,2 C 1,6	B 1,6 C 2,4		B 11,0 C 28,4			0	392
Liigirikkad madalsood (7230)	A 1,1 B 9,6 C 7,5 D 3,2	A 9,0 B 4,6 C 7,6 D 11,3	A 0,7 C 0,4 D 0,1	B 23,6 D 2,2				941
Puiskarjamaad (9070)	B 25,9 C 38,3 D 25,5 21,6	A 15,3 C 0,4 D 0,7	C 7,7 D 1,2	A 5,8 B 26,1 C 60,4 D 7,1	B 1,9	A 7,8 B 6,1 C 1,2		661

2.2.2.1. Rannaniidud (1630*)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Saare ja Lääne mk; LoA – jah

Rannaniidud on lauged madalakasvuliste taimedega looduslikud või pool-looduslikud rohumaad. Ühelt poolt mõjutab nende niitude taimkatte kujunemist maakerge, teisalt kujundab neid inimene. Madalmurused rannaniidud on paljud lindude pesitsus- ja toitumispaigad. Eestis on ulatuslikumad rannaniidud Saaremaal, Hiiumaal, Läänemaal ja Pärnumaal. (Paal, 2007).

Rannaniidud on Väinamere hoiualal ulatuslikult esindatud. Rannaniite on Väinamere hoiualal kaardistatud 1880,6 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Kaasneva tüübina on elupaika kaardistatud koos kuivade lubjarikkal mullal niitude (6210*), loodude (6280*), kadastike (5130) ja puiskarjamaadega (9070). Paali (1997) järgi on tegemist rannaniitude tüübirühma (231) kooslustega. Kaasnevate elupaigatüüpidega on välja toodud erinevaid poollooduslike elupaiku, vähem ranniku-, harva soo- või metsaelupaigatüüpe.

2016. a hooldati kavaga hõlmatud aladel 741 ja taastati 163 ha rannaniite. Tegemist on karjatatavate aladega, vähem niidetavatega. Madala esinduslikkusega koosluste näol on enamasti tegemist roostunud niidualadega, mis väärivad taastamist. Rannaniitudel kasvavad sageli tavalisemad III kategooria kaitsealused taimeliigid. II kategooria kaitsealustest taimeliikidest on rannaniitudega seotud emaputk, harilik muguljuur, randtarn ja rand-soodahein, aga ka klibutarn, rand-kesakann, hall soolmalts ja madal kadakkaer. Rannaniitudel levib haruldase taimekooslusena (Paal, 1997) punase aruheina niidu-asparherne variatsioon. Sageli leiab ka majandatavatel aladel roostikulaike või on rooriba piki veepiiri. Madala intensiivsusega hooldamise korral elupaigad roostuvad või, suprasaliinsetel aladel, kadastuvad ja kasvavad kinni männiga.

Keskkonnaameti maahoolduse spetsialistide hinnangul jäävad ala kõige esinduslikumad rannaniidud Hiiumaal Tärkma küla ümbrusse ja ulatuvad kitsama alana Sõru sadamani, samuti Õunaku poolsaarele ja Kaevatsi laiule. Tähelepanuväärseid rannaniite jääb Hiessaare, Vahtrepa, Soonlepa, Luguse ja Jausa küla maadele. Läänemaal jäävad esinduslikumad rannaniidud Hanila kanti Rannaküla külasse.

Tabel 11. Rannaniitude (1630*) hooldamise ja taastamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I	258,6	589,8	175	32,6	88,1	227,8	59,1	8,3
II	175,6		165,6		21,2		2,5	
III	3		44		8,9		14,1	

Kavaga tehakse ettepanek lisada elupaigatüüp rannaniidud (1630*) Väinamere HA kaitse-eesmärgiks ka Pärnumaal, kus rannaniite on kaardistatud kokku rohkem kui 80 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad B-st D-ni. Tamba külas asuval rannaniidul on I kategooria kaitsealuse linnuliigi niidurüdi kunagine pesitsusala. Rannaniitudel kasvab

ohtralt kaitse-eesmärgiks olevat emaputke ja tavalisemaid III kategooria kaitsealuseid taimeliike (kahkjaspunane sõrmkäpp, niidu asparhernes, suur käopõll, veripunane koldrohi). Samuti on rannaniidud olulised toitumisalad läheduses pesitsevatele I kategooria kaitsealustele lindudele kassikakule ja merikotkale. Rannaniidud moodustavad suurema osa Väinamere HA Pärnumaa poollooduslikest kooslustest ja vajavad hooldust. 2016. a oli hoolduses rohkem kui 850 ha rannaniite.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib rannaniite kokku vähemalt 1861 ha, millest väga esinduslikke (A) on vähemalt 1466 ha ja ülejäänud on vähemalt esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 1027 ha rannaniite, neist väga esinduslikke (A) rannaniite on vähemalt 756 ha, esinduslikke (B) 96 ha ja arvestatava esinduslikkusega (C) 175 ha;

Väinamere HA Läänemaa: vähemalt 417 ha rannaniite, neist väga esinduslikke (A) 120 ha, esinduslikke (B) 95 ha ja arvestatava esinduslikkusega (C) 202 ha;

Väinamere HA Pärnumaa: vähemalt 71 ha rannaniite, neist esinduslikke (B) vähemalt 61 ha, arvestatava esinduslikkusega (C) 10 ha;

Väinamere HA Saaremaa: vähemalt 346 ha rannaniite, neist väga esinduslikke (A) rannaniite on vähemalt 296 ha, esinduslikke (B) 30 ha, arvestatava esinduslikkusega (C) 20 ha.

Ohutegurid ja meetmed

1. hoolduse lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: roostumine, kulustumine ja kadastumine. Tegu on kõige olulisema ohuteguriga. Toimuv hooldamine on ära hoidnud elupaiga lausalise kinnikasvamise, kuid paljudel aladel on karjatamiskoormus ilmselt ebapiisav, samuti on osa alasid endiselt hooldusest täiesti väljas. Võrreldes teiste poollooduslike kooslustega on hooldatud rannaniitude osakaal küllalt suur. Absoluutarvuna on hooldamata rannaniitude pindala jätkuvalt suur.

Meede 1: rannaniitude jätkuv hooldamine karjatamise või niitmise teel. Parandada kasutuses olevate alade hooldust: suurendada karjatamiskoormust või kombineerida karjatamist ja niitmist, eemaldada tekkiv võsa ning puhastada madalad lombid ja rand roost (pt 4.2.1).

Meede 2: taastada ja taaskasutusse võtta mittehooldatavaid aga taastamispotentsiaaliga rannaniite.

2. Valed hooldusvõtted, niite mahajätmine. Niitmine (sealhulgas roo niitmine ala taastamisvõttena) ja niite mahajätmine välistab küll võsastumise, aga kulustumise tõttu halvendab enamiku kaitse väärtusega taimeliikide kasvu- ja lindude toitumis/pesitsemis tingimusi.

Meede: maahooldajate teavitamine ja koolitus.

3. Roostikuriba veepiiril. Ka hästi hooldatud rannaniidud ei sobi lindudele pesitsemiseks, kui niidu ja veepeegli vahel on roostikuriba.

Meede: tagada karjatades loomade juurdepääs veepiirile või tõrjuda roostikku niites.

4. Kuivendus. Kuivendamise (negatiivne)mõju rannaniitudele on inventuuriandmetes välja toodud ühel 3,8 hektari suurusel alal Pärnumaal.

Meede: mitte lubada rajada uusi kraave ja lubada olemasolevaid hooldada minimaalses vajalikus mahus, tagades vee äravool, kujundades neile võimalikult laaged kaldad ning looduslikum (loogetega) voolusäng. Kui liigikaitselistel või elupaiga hooldamisvajadusest tulenevatel põhjustel ei ole vaja olemasolevaid kraave rekonstrueerida, tuleb need jätta looduslikku arengusse. Maaparandussüsteemide ja kuivenduskraavide kohta Väinamere hoiualal annab ülevaate lisa 13.

5. Ehitamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: lubada olemasolevate ehitiste hooldustöid nii, et see ei kahjustaks elupaigatüüpi, kuid mitte lubada uute ehitiste püstitamist, sh paadisildade ja lautrikohtade rajamist elupaigatüübile.

2.2.2.2. Kadastikud (5130)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Saare ja Lääne mk; LoA – jah

Kadastikud on poollooduslikud kooslused, mis enamasti on kujunenud karjatamise ning niitmise lõppemisel loopealsetel (alvaritel), liivanõmmedel jm kuivades kasvukohtades asuvatele endistele niitudele. (Paal, 2007). Lookadastikke leidub kõige rohkem Saaremaal ning Loode- ja Põhja-Eesti paepealsetel, nõmmekadastikke sisemaa liiva-aladel (Paal, 2007).

Kadastikke on Väinamere hoiualal kaardistatud 231,6 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Kadastikud on levinud kompleksis rannaniitude suprasaliinsete osade, aruniitude ja loopealsetega. Paali (1997) järgi on tegemist looniitude (211), pärisaruniitude (214) või loometsade (111) tüübirühma kooslustega, harvem soostuvate niitude (241) või salumetsade (116) tüübirühma kooslustega.

2016. a hooldati kavaga hõlmatud aladel 10,8 ja taastati 5,4 ha kadastikke. Valdav osa kooslustest vajab kadakate harvendamist ja karjatamist. Kadakate harvendamist ja männi väljaraiet tuleks aeg-ajalt läbi viia ka juba hooldatavates kadastikes. Kadakate liituvus peab olema 0,3 ja 0,5 vahel. Kultuuristamata ja säilinud rohukamaraga kadastikes on rohurinne liigi- ja kaitsealuste taimede poolest rikas. Kadastikega sagedamini seostuvad II kategooria kaitsealused taimed on harilik muguljuur, kärbesõis, madal kadakkaer, kaunis kuldking, aga ka jumalakäpp, aasnelk, tõmmu käpp ja püst-linalehik. Keskkonnaameti maahooldusspetsialistide hinnangul jäävad ala esinduslikumad kadastikud Hiiumaal Kaevatsi laiule ning Salinõmme külla (Tuulikumäe ja Mere kinnistutele).

Tabel 12. Kadastike hooldamise ja taastamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I	0,2	7,7		1,3				3,9
II	42,1		75,3		1,6		37,8	
III	11,2		38,1		3,4		6,7	

Kavaga tehakse ettepanek lisada elupaigatüüp kadastikud (5130) Väinamere HA kaitse-eesmärgiks ka Pärnumaal, kus kadastikke on kaardistatud kokku 49 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Kohati on kadastikud elupaigaks tavalisematele III kategooria kaitsealustele taimedele (suur käöpõll, harilik käoraamat, niidu-asparhernes), samuti on kadastikus II kategooria kaitsealuse taimeliigi püst-linalehiku kasvukohad. Kadastikud moodustavad Pärnumaal koos teiste poollooduslike kooslustega kompleksi, mida peab hooldama.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib kadastikke vähemalt 210 ha, neist vähemalt 165 ha väga esinduslikud (A), ülejäänud esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: kadastikke (5130) on vähemalt 61 ha, neist väga esinduslikke (A) kadastikke on vähemalt 32 ha, esinduslikke (B) 13 ha, arvestatava esinduslikkusega (C) 16 ha;

Väinamere HA Läänemaa: kadastikke (5130) on vähemalt 100 ha, neist väga esinduslikke (A) 10 ha, esinduslikke (B) 65 ha, arvestatava esinduslikkusega (C) 25 ha;

Väinamere HA Pärnumaa: kadastikke (5130) on vähemalt 44 ha, neist väga esinduslikke (A) kadastikke on vähemalt 27 ha, esinduslikke (B) 14 ha ja arvestatava esinduslikkusega 3 ha;

Väinamere HA Saaremaa: kadastikke (5130) on vähemalt 5 ha, neist esinduslikke (B) 1 ha, ülejäänud 4 ha arvestatava esinduslikkusega (C).

Eesmärgiks seatud pindala on väiksem inventeeritust, sest arvestatud ei ole kadastikke, mis paiknevad niidualade – esmatähtsate linnualade – sees ning kus linnustiku kaitse seisukohalt on vajalik avatud niidualade taastamine ja säilitamine.

Ohutegurid ja meetmed

1. Hooldamise lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: põõsarinde mosaiiksuse kadumine, rohurinde vaesumine, kadastike tihenemine, liituvuse kasv ja metsastumine. Tegu on kõige olulisema ohuteguriga.

Meede 1: kadastike jätkuv hooldamine karjatamise ja võsaraie teel (vt pt 4.2.1 ja 4.2.1.2).

Meede 2: taas kasutusse võtta mittehooldatavaid aga taastamispotentsiaaliga kadastikke, kusjuures taastada ka sellisel juhul, kui edaspidine järjepidev hooldamine ei ole garanteeritud, vältimaks rohukamara täielikku hävimist, sest (loo)kadastikud on võrdlemisi väheproduktiivsed kooslused. Taastamis- ja hooldamistegevusel tuleb alles jätta vanad ja suured kadakad.

2. Ehitamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: lubada olemasolevate ehitiste hooldustöid nii, et see ei kahjustaks elupaigatüüpi, kuid mitte lubada uute ehitiste püstitamist elupaigatüübile.

2.2.2.3. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210 ja 6210* – olulised orhideede kasvukohad)

LoD I; KE – Väinamere HA Saare ja Lääne mk, Mõisaküla panga HA; LoA – jah

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad poollooduslikud liigirohked aruniidud kuivadel ja poolkuivadel lubjarikkastel muldadel, samuti sūrjaniidud – mõlemad on olulised käpaliste kasvukohana. Aruniidud on levinud peamiselt Lääne-Eesti madalikul ja läänesaartel, aga ka Põhja-Eesti lavamaal. Sūrjaniidud seevastu kasvavad eelkõige küngastel ja seljandikel põuakartlikel korese- ja lubjarikkastel muldadel, neid leidub rohkem Põhja- ja Lääne-Eestis. (Paal, 2007).

Kuivi niite lubjarikkal mullal (6210*) on Väinamere hoiualal kaardistatud 204,6 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Kaasnevana on elupaigatüüpi kaardistatud rannaniitude (1630*), kadastike (5130) ja loodudega (6280*). Kuivi niite lubjarikkal mullal (6210*) on Mõisaküla panga hoiualal 1,8 ha ja Österbi hoiualal 0,6 ha.

2016. a hooldati Väinamere hoiualal ligi 111 ha kuivi niite lubjarikkal mullal ja taastamises oli 8,1 ha (Saaremaal). Mõisaküla panga hoiualal oli hoolduses 1,3 ha kuivi niite lubjarikkal mullale (6210*). Sageli on tegemist peamiselt maastikulise väärtusega kunagiste kultuurheinamaade või põldudega, mille taimestik on aja möödudes looduslähedaseks muutunud. Samuti tõstab selliste koosluste taastamise ja hooldamise prioriteetsust asjaolu, et need on ka väikese floristilise väärtuse korral olulised peatuskohad (ränd)lindudele. Harva on kaardistatud haruldase kooslusena väärtustatud lubika-pääsusilma kooslust (Paal, 1997). Loodusliku rohustu korral kasvab koosluses sageli tavalisemaid kaitsealuseid käpalisi. Keskkonnaameti maahoolduse spetsialistide hinnangul jäävad elupaigatüübi esinduslikumad alad Läänemaal Kiviküla külasse.

Tabel 13. Lubjarikkal mullal kuivade niitude hooldamise ja taastamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa		Österbi HA		Mõisaküla panga HA	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I	16,9	8,8	23,7	21,4	40,3	77,9	5,3	0,2	0,8		0,5	1,3
II	1,6		3,8									
III												

Kavaga tehakse ettepanek nimetada elupaigatüüp kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*) Österbi HA kaitse-eesmärgiks. 6210*-na kaardistatud 0,8 ha suurune niiduala on hoiuala kõige looduslikuma ilmega niidukooslus. Seal kasvab ohtralt III kategooria kaitsealust orhideed halli käppa, tõenäoliselt levib alal ka teisi tavalisemaid kaitsealuseid liike. Hall käpp on botaanikute hinnangul (T. Ploompuu) Eestis kahaneva arvukusega liik. Nii elupaigatüübi kui ka taimestiku poolest on tegemist kõige väärtuslikuma alaga kogu Österbi hoiualal.

Kavaga tehakse ettepanek lisada elupaigatüüp kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*) Väinamere HA kaitse-eesmärgiks Hiiumaal ja Pärnumaal. Elupaigatüüpi on Hiiumaal kaardistatud 27,5 ha (üle 12 ha A- ja B- esinduslikkusega) ning 8,8 ha on hoolduses. Niidud levivad enamasti väikeste laikudena hajusalt üle hoiuala, paiknevad eesmärgiks olevate poollooduslike koosluste mosaiigis ja vajavad hooldamist. Väinamere hoiualal Pärnumal on elupaigatüüpi 5,5 ha, valdavalt A- ja B-esinduslikkusega; hoolduses on 0,2 ha.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Kavaga hõlmatud hoiualadel levib lubjarikkal mullal kuivi niite vähemalt 201 ha, neist väga esinduslikke (A) on vähemalt 167 ha ja ülejäänud niidud on esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 27 ha kuivi niite lubjarikkal mullal, neist väga esinduslikke (A) on vähemalt 2 ha, esinduslikke (B) 13 ha, ülejäänud 12 ha arvestatava esinduslikkusega (C) ha;

Väinamere HA Läänemaa: vähemalt 49 ha kuivi niite lubjarikkal mullal, neist väga esinduslikke (A) on vähemalt 5 ha, esinduslikke (B) 22 ha, arvestatava esinduslikkusega (C) 22 ha;

Väinamere HA Saaremaa vähemalt 118 ha kuivi niite lubjarikkal mullal, neist väga esinduslikke (A) on vähemalt 111 ha, esinduslikke (B) 7 ha;

Väinamere HA Pärnumaa: vähemalt 5 ha kuivi niite lubjarikkal mullal, neist väga esinduslikke (A) on vähemalt 1 ha, esinduslikke (B) 4 ha,

Mõisaküla panga HA: lubjarikkal mullal kuivi niite on vähemalt 1,8 ha ja nende esinduslikkus on vähemalt B;

Österbi HA: lubjarikkal mullal kuivi niite on vähemalt 0,8 ha ja nende esinduslikkus on vähemalt B.

Ohutegurid ja meetmed

1. Hoolduse lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris, ennekõike võsastumine ja kulustumine. Tegu on kõige olulisema ohuteguriga, sest paljudel aladel on karjatamiskoormus liiga väike ja osa alasid on kasutusest väljas.

Meede 1: niidualade jätkuv hooldamine niitmise või karjatamise teel, parandada kasutuses olevate alade hooldust: suurendada karjatamiskoormust, kombineerida vajadusel karjatamist niitmise ja järjekindlalt eemaldada tekkiv võsa (vt ka pt 4.2.1 ja 4.2.1.3).

Meede 2: taastada ja kasutusse võtta kasutusest väljalangenud mittehooldatavaid aga taastamispotentsiaaliga kuivi niite lubjarikkal mullal.

2. Valed hooldusvõtted, niite mahajätmine. Tegemist on elupaigatüübiga, mida põlluilmelisusest tulenevalt majandatakse sageli niitmise teel. Niitmine ja niite mahajätmine välistab küll võsastumise, aga kulustumise tõttu halvendab enamiku taimede kasvutingimusi.

Meede: niite koristamine; maahooldajate teavitamine poollooduslike koosluste õigetest hooldamise ja taastamise võtetest tegevuste kooskõlastamisel ja teabepäeval.

3. Ehitamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: lubada olemasolevate ehitiste hooldustöid nii, et see ei kahjustaks elupaigatüüpi, kuid mitte lubada uute ehitiste püstitamist elupaigatüübile.

2.2.2.4. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk; LoA – jah

Siia elupaigatüüpi on arvatud nii liigirohked aruniidud lubjavaestel kuivadel või parasniisketel muldadel kui ka liigirikamad paluniidud. Võrreldes liigirikaste aruniitudega kasvavad selles koosluses toitainete suhtes vähem nõudlikud taimeliigid. Sellised niidud on levinud üle Eesti lubjavaeste liiv- ja liivsavimuldadega aladel. (Paal, 2007).

Lubjavaesel mullal liigirikkaid niite on Väinamere hoiualal kaardistatud 75,2 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Kaasneva tüübina on elupaika kaardistatud loodude (6280*) ja rannaniitudega (1630*). Paali (1997) järgi on tegemist pärisaruniitude (214) või soostunud niitude (241) tüübirühma kooslustega, oluliselt vähem paluniitude tüübirühma (213) kooslustega. Haruldaste kooslustena on kaardistatud raudtarna, lubika-pääsusilma ja punase aruheina koosluse niidu-asparherne variatsiooni (Paal, 1997). Kultuuristamise mõjuta kooslused on sageli kaitsealuste taimeliikide kasvukohad. II kategooria kaitsealustest taimedest kasvavad alal sagedamini harilik muguljuur ja kärbesõis.

2016. a hooldati Väinamere hoiualal 11,4 ha liigirikkaid niite lubjavaesel mullal, taastamistöid elupaigatüübis ei tehtud. Valdavalt on need hooldamata ja kinni kasvavad kooslused.

Kavaga tehakse ettepanek seada liigirikkad niidud lubavaesel mulla (6270*) Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks ka Pärnumaa osas.

Tabel 14. Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude hooldamise ja taastamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I	4,7	7,8	50,6	2,5	0,3		0,2	1,1
II	0		2,2				0,8	
III	4,5		1,8	0			2,3	

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib lubjavaesel mullal liigirikaid niite vähemalt 69 ha, neist väga esinduslikud (A) on vähemalt 35 hektarit, ülejäänud on esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt esinduslikke (B) lubjavaesel mullal liigirikaid niite on 12 ha;

Väinamere HA Läänemaa: lubjavaesel mullal liigirikaid niite on vähemalt 55 ha, neist väga esinduslikke (A) 21 ha, esinduslikke (B) 26 ha, arvestava esinduslikkusega (C) 8 ha;

Väinamere HA Saaremaa: vähemalt esinduslikke (B) lubjavaesel mullal liigirikaid niite on 0,3 ha.

Väinamere HA Pärnumaa: vähemalt esinduslikke (B) lubjavaesel mullal liigirikaid niite on 1 ha, arvestatava esinduslikkusega (C) 1 ha.

Ohutegurid ja meetmed

1. Hoolduse lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris, ennekõike võsastumine ja kulustumine.

Meede 1: niidualade jätkuv hooldamine karjatamise ja/või niitmise ja niite koristamise teel ja hoolduse parandamine: suurendada karjatamiskoormust ning järjekindlalt eemaldada tekkiv võsa (vt ka 4.2.1 ja 4.2.1.3).

Meede 2: taastada mittehooldatavaid aga taastamispotentsiaaliga liigirikaid niite.

2. Valed hooldusvõtted, niite mahajätmine. Tegemist on elupaigatüübiga, mida põlluilmelisusest tulenevalt majandatakse sageli niitmise teel. Niitmine ja niite mahajätmine välistab küll võsastumise, aga kulustumise tõttu halvendab enamiku taimede kasvutingimusi.

Meede: niite koristamine. Maahooldajate teavitamine poollooduslike koosluste õigetest hooldamise ja taastamise võtetest tööde kooskõlastamisel ja infopäevadel.

3. Ehitamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: lubada olemasolevate ehitiste hooldustöid nii, et see ei kahjustaks elupaigatüüpi, kuid mitte lubada uute ehitiste püstitamist elupaigatüübile.

2.2.2.5. Lood (alvarid; 6280*)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk; LoA – jah

Loopealsed katavad väga õhukese mullakihi (mõnest kuni paarikümne sentimeetrit) ja tasase pinnamoega paepealseid alasid. Need on enamasti kuivad või väga kuivad kasvukohad. Looniite leidub lubjakivi avamusaladel Lääne- ja Pärnumaal, saartel ja Põhja-Eesti lavamaal. (Paal, 2007).

Loodusid on Väinamere hoiualal kaardistatud 570 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Kaasnevaks on elupaigatüüpi kaardistatud rannaniitudele (1630*) ja kadastikele (5130). Paali (1997) järgi on tegemist kuiva (2111) või niiske (2112) looniidu kasvukohatüüpi kooslustega, vähem on loopealseid kaardistatud rannaniitude (231) või pärisaruniitude (214) tüübirühma. Kaasnevaks elupaigatüübiks on loodudele sagedamini määratud rannaniite (1630*), kadastikke (5130), kuivi niite lubjarikkal mullal (6210), liigirikkaid niite lubjavaesel mulla (6270*), liigirikkaid madalsoid (7230) ja puiskarjamaid (9070).

2016. a hooldati Väinamere hoiualal Hiiumaal 111,1 ha, Läänemaal 5,4 ha ja Saaremaal 25,1 ha looniite. Põhiliseks hoolduse viisiks on karjatamine, mis on soodsa seisundi saavutamise ja säilitamise eelduseks. Hooldamise lakkamisel kasvavad loopealsed kinni kadakate või männiga. Hooldamise ja taastamise teeb raskeks asjaolu, et tihti on esinduslikud alad väikeste laikudena teiste, (sageli metsakoosluste) vahel. Väga sageli on tegemist kaitsealuste taimeliikide kasvukohtadega. II kaitsekategooria taimedest kasvavad alal harilik muguljuur, kärbesõis, madal kadakkaer, aga ka soohilakas, jumalakäpp ja tõmmu käpp.

Soodsas seisundis olevaks saab lugeda sellist looniitu, mis on valdavalt lage ja madalmurune. Keskkonnaameti maahoolduspetsialistide hinnangul jäävad ala esinduslikumad loopealsed Hiiumaal Hiiessaare ja Vahtrepa küladesse (Lõuka kinnistu), samuti Kaevatsi laiule; Läänemaal Rannaküla külasse; Saaremaal Muhus Kallaste külasse.

Lood on kõrge taastamise prioriteediga alad, kuna elupaigatüüp on esmatähtis ja on mitmete kaitsealuste liikide kasvukohaks. Käimasolev LIFE-Nature projekt *Life to Alvars* (2014-2019) toetab otseselt Hiiumaal Heltermaa-Vahtrepa loolade ja Saaremaal Nõmmküla-Üügu loolade taastamist ja edasist hooldust.

Tabel 15. Loodude hooldamise ja taastamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I	151,8	134,5	30,5	5,4	176,8	30,5		
II	8,4		9,8					
III	2							

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib loodusid kokku vähemalt 547 ha, vähemalt 527 ha loodusid on väga esinduslikud (A), ülejäänud 20 ha on vähemalt esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: loodusid (6280*) on vähemalt 294 ha, neist väga esinduslikke (A) vähemalt 30 ha, esinduslikke (B) 256 ha ja arvestatava esinduslikkusega (C) 8 ha;

Väinamere HA Läänemaa: loodusid (6280*) on vähemalt 46 ha, neist väga esinduslikke (A) 10 ha, esinduslikke (B) vähemalt 26 ha ja 10 ha arvestatava (C) esinduslikkusega;

Väinamere HA Saaremaa: loodusid (6280*) on vähemalt 207 ha, neist väga esinduslikke (A) vähemalt 13 ha, ülejäänud 194 ha esinduslikud (B).

Ohutegurid ja meetmed

1. Hooldamise lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: põõsarinde tihenemine ja rohukamara kadumine, metsastumine, s.o peamiselt männiga kinnikasvamine. Tegu on kõige olulisema ohuteguriga, sest paljudel aladel on karjatamiskoormus ebapiisav.

Meede 1: loopealsete jätkuv hooldamine, parandada hooldust: suurendada karjatamiskoormust ning eemaldada järjekindlalt tekkiv võsa (vt ka 4.2.1 ja 4.2.1.2).

Meede 2: taas kasutusse võtta mittehooldatavaid, aga taastamispotentsiaaliga loopealseid.

2. Ehitamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: lubada olemasolevate ehitiste hooldustöid nii, et see ei kahjustaks elupaigatüüpi, kuid mitte lubada uute ehitiste püstitamist elupaigatüübile.

2.2.2.6. Sinihelmikakooslused (6410)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk; LoA – jah

Sinihelmikas kasvab savikatel toitaeinevaestel muldadel. Et Eestis on enamik sinihelmikaniitudest kujunenud tugeva inimõju (kuivendamise) tagajärjel, siis pole neil looduskaitsest väärtust. Tähelepanu vajavad kuivendamata aladel leiduvad rohke sinihelmikaga kooslused. (Paal, 2007).

Sinihelmikakooslusi on Väinamere hoiualal Läänemaal kaardistatud 5,8 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Rannaniitude (1630*) ja lubjarikkal mullal kuivade niitudega (6210) kaasneva elupaigatüübina on sinihelmikakooslusi kaardistatud Saaremaal. Hiiumaal on sinihelmikakooslusi kaardistatud 0,2 ha. Paali (1997) järgi on tegemist soostunud niitude (241), korra madalsoode (311) tüübirühma kooslustega. Tegemist on sinihelmikarohkete (ajuti) niiskete suhteliselt liigivaeste kooslustega, kus vähesel määral võib kasvada tavalisemaid kaitsealuseid taimeliike. II kaitsekategooria taimeliikidest on üksikutel juhtudel kaardistatud harilikku muguljuurt.

Üldiselt iseloomustab sinihelmikaniite rohurinde vaesumine ennekõike kuivendamise mõjul ja hooldamist/taastamist raskendav mätastumine.

Väinamere hoiualal Hiiumaal on sinihelmikakooslusi kaardistatud 0,2 ha. Tegemist on avalikus kasutuses oleva supelrannaga ja seetõttu sinna taastamist ja hooldust ei kavandata. Kavaga tehakse ettepanek kaaluda hoiualade määruste uuendamisel sinihelmikakoosluste (6410) eesmärgiks jätmist arvestades poollooduslike koosluste kontrolli käigus saadud andmeid ja uuemaid inventuure. Sinihelmikakooslusi esineb kaasneva elupaigatüübina.

2016. a seisuga sinihelmikaniite kavaga hõlmatud aladel ei hooldatud. Väinamere hoiualal Läänemaal on 4,6 ha II prioriteetsusega taastatavaid sinihelmikakooslusi, 1,2 ha niitude taastamine on III prioriteet (tabel 16).

Tabel 16. Siniheminakoosluste hooldamise ja taastamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I								
II			4,6					
III			1,2					

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib väga esinduslikke (A) sinihelmikakooslusi vähemalt 3 ha, esinduslikke (B) 2 ha.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Läänemaa: sinihelmikakooslusi on vähemalt 4,6 ha, neist väga esinduslikke (A) vähemalt 2,7 ha, esinduslikke (B) 1,9 ha;

Väinamere HA Saaremaa: alal on sinihelmikakooslused säilinud (andmed on ebapiisavad täpsema kaitse-eesmärgi seadmiseks, kuna elupaigatüüp on kaardistatud kaasnevana).

Väinamere HA Hiiumaa: alal on sinihelmikakooslused säilinud (andmed on ebapiisavad täpsema eesmärgi seadmiseks).

Ohutegurid ja meetmed

1. Majandamise lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: peamiselt võsastumine, roostumine, kulustumine ja mätastumine.

Meede: taastada ja kasutusse võtta mittehooldatavaid, aga taastamispotentsiaaliga sinihelmikaniite. Tänapäeval sinihelmikaniite (jt soostuvaid niite) peamiselt karjatatakse. (vt 4.2.1 ja 4.2.1.5).

2. Kuivendamine uute kraavide rajamise või olemasolevate hooldamise kaudu.

Meede: kuna tegemist on kuivendamise suhtes väga tundliku kooslusega, tuleb vältida uute kraavide rajamist sellele kooslusele ja selle vahetusse lähedusse; olemasolevate kraavide hooldamisel ei tohi kraave sügavamaks kaevata, eesvoolusid tuleb hooldada minimaalses vajalikus mahus, eemaldada voolutakistused.

2.2.2.7. Niiskuslembed kõrgrohustud (6430)

LoD I; KE – Väinamere HA Lääne mk; LoA – jah

Elupaigatüüp hõlmab kõrgemakasvuliste soontaimedega rohustuid, mis paiknevad kitsa ribana peamiselt jõekallastel aga ka metsaservades. Omaette kooslustena need niiduribad kaitseväärtust ei oma, kuid nad moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma ala ümber.

Niiskuslembeid kõrgrohustuid on Väinamere hoiualal Läänemaal kaardistatud 33,5 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni. Paali (1997) järgi on tegemist peamiselt soostunud niitude (241), harva pärisaruniitude (214) tüübirühma kooslustega. Valdavalt on tegemist (liigniiskete suhteliselt liigivaeste vähem või rohkem võsastunud kooslustega, kus kultuuristamise mõjuta alal kasvavad tavalisemad III kategooria kaitsealuseid taimeliigid kahkjaspunane sõrmkäpp, suur käopõll, kahelehine käokeel. II kategooria kaitsealustest taimeliikidest kasvab alal harilik muguljuur.

2016. a hooldati niiskuslembeseid kõrgrohustuid Väinamere hoiualal Läänemaal kokku 3,1 ha (tabel 17).

Tabel 17. Niiskuslembeste kõrgrohustute hooldamise ja taastamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I				3,1				
II			22,2					
III			7,6					

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib niiskuslembeid kõrgrohustuid vähemalt 25 ha ning neist väga esinduslikke (A) on vähemalt 5 ha, ülejäänud niidud on esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Läänemaa: väga esinduslikke (A) niiskuslembeseid kõrgrohustuid on vähemalt 5 ha, esinduslikke (B) 8 ha ja 12 ha arvestatava esinduslikkusega (C).

Mõjutegurid ja meetmed

1. Hooldamise lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: peamiselt võsastumine, roostumine, kulustumine ja mätastumine. Mõnevõrra väiksema tähtsusega ohutegur kui enamike teiste poollooduslike koosluste puhul, sest liigniiskuse tingimustes säilib kooslub mitmel pool ka hoolduseta.

Meede: taas kasutusse võtta mittehooldatavaid aga taastamispotentsiaaliga niiskuslembeid kõrgrohustuid. Tänapäeval niiskuslembeid kõrgrohustuid (jt soostuvaid niite) peamiselt karjatatakse (vt ka 4.2.1 ja 4.2.1.5).

2. Kuivendamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: mitte lubada rajada uusi kraavide kooslusele ja selle vahetusse lähedusse; eesvoolusid võib hooldada minimaalses vajalikus mahus, eemaldada voolutakistused.

2.2.2.8. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu ja Saare mk; LoA – jah

Sellesse elupaigatüüpi määratakse vähesel määral kuni mõõdukalt väetatud rohumaad. Et väetamine vähendab oluliselt liigirikust, siis pole niisugustel niitudel Eestis kaitseväärtust, kuid kohati võivad need olla olulised puhveralad muude väärtuslikumate elupaikade vahel ja ümber. Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad ka rohkem kui kümne aasta eest sööti jäetud põllumaad, millel looduslik taimekate on enam-vähem taastunud. (Paal, 2007).

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite on Väinamere HA-l kaardistatud 23,4 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad A-st D-ni (tabel 10). Nimetatud niite on Mõisaküla panga HA-l 2,3 ha ja Österbi HA-l 2,4 ha. Kooslustel on peamiselt maastikuline väärtus ja need on potentsiaalselt olulised rändlindude peatuskohad.

2016. a hooldati kavaga hõlmatud aladel 6,9 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite (tabel 18).

Tabel 18. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude taastamise ja hooldamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa		Mõisaküla panga HA		Österbi HA	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I		5,5								1,5		
II	3,8				0,5				0,8		2,2	
III	7,9										0,3	

Kavaga tehakse ettepanek nimetada aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud Österbi HA kaitse-eesmärgiks. Österbi HA-l on elupaigatüüpi kaardistatud 2,4 ha (1,8 ha C- ja 0,6 ha D-esinduslikkusega). Koos 0,8 ha liigirikaste niitudega (6210*; vt 2.2.2.3) moodustavad need ühtse elupaigakompleksi.

Kavaga tehakse ettepanek nimetada aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud Mõisaküla panga HA kaitse-eesmärgiks. Mõisaküla panga HA-l on elupaigatüüpi kaardistatud 2,3 ha (0,7 ha C- ja 1,6 ha D-esinduslikkusega) ning sellest 1,5 ha oli 2016. a hooldatav.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite vähemalt 9,8 ha ning niidud on vähemalt esinduslikud (B).

Mõisaküla panga hoiualal levib aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite vähemalt 1,5 ha ning niidud on vähemalt esinduslikud (B).

Österbi hoiualal levib vähemalt 1,8 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite ning niidud on vähemalt esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite on säilinud vähemalt 9,3 ha vähemalt arvestatava (C) esinduslikkusega.

Väinamere HA Saaremaa: aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite on säilinud vähemalt 0,5 ha vähemalt arvestatava (C) esinduslikkusega.

Mõisaküla panga hoiuala: aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite on säilinud vähemalt 1,5 ha vähemalt arvestatava (C) esinduslikkusega

Österbi HA: aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite on säilinud vähemalt 1,8 ha vähemalt arvestatava (C) esinduslikkusega.

Ohutegurid ja meetmed

1. Valed hooldusvõtted, niite mahajätmine. Sageli on tegemist endiste põllumaadega, mille taimestik on aja möödudes mõnevõrra liigirikkamaks muutunud ja mida enamasti hooldatakse niitmise teel. Niidet ei tohi maha jätta (ka purustatuna mitte), sest see halvendab enamiku vähearvukate (sageli kaitsealuste) taimede kasvutingimusi.

Meede: niite koristamine; maahooldajate teavitamine poollooduslike koosluste õigetest hooldamise ja taastamise võtetest tööde kooskõlastamisel.

2. Hoolduse lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris, peamiselt võsastumine ja kulustumine. Mõnevõrra väiksema tähtsusega ohutegur kui enamike teiste poollooduslike koosluste puhul, sest tegemist on kasutuses olevate püsirohumaadega kunagistel põldudel.

Meede: niidualade jätkuv hooldamine niitmise või karjatamise teel (vt ka 4.2.1 ja 4.2.1.3).

2.2.2.9. Puisniidud (6530*)

LoD I, KE – Väinamere HA Hiiu, Saare ja Lääne mk, Österbi HA; LoA – jah

Puisniidud on liigirikka taimestikuga poollooduslikud kooslused, kus avatud niidulapid vahelduvad väikeste puudetukkade ja põõsastega. Sel moel loodud mitmekesised valgus- ja niiskustingimused võimaldavad kõrvuti kasvada nii niidu- kui ka metsataimedel. Kõige rohkem puisniite on säilinud ja viimasel kümnendil ka taastatud läänesaartel, Lääne- ja Pärnumaal. (Paal, 2007).

Puisniite on Väinamere HA-l kaardistatud 47,2 ha (valdavalt Saaremaal), esinduslikkuse hinnangud B ja C. Seiratav on Hiievälja puisniit. Paali (1997) järgi on tegemist

pärisaruniitude (214), loometsade (111), soostuvate metsade (131) või salumetsade (116) tüübirühma kooslustega.

2016. a hooldati kavaga hõlmatud aladel 5,7 ha Saaremaal (tabel 19). Taastatud niidualad on Saaremaal 5,2 ha, Läänemaal (Hobulaiul) 1,7 ha ELF poolt taastatud puisniiduosa vajab veel täiendavalt taastamist. Valdavalt on alale jäävad puisniidud hooldamata ja kinnikasvavad, kuid kõrge taastamispotentsiaaliga kooslused. Sageli kasvavad seal tavalisemad III kategooria kaitsealused taimeliigid kahelehine ja rohekas käokeel, suur käöpõll, pruunikas pesajuur, soo-neiuvaip, harilik käoraamat, mets-õunapuu jt. Keskkonnaregistri andmetel kavaga hõlmatud hoiualade puisniitudel II kategooria kaitsealuseid taimeliike ei kasva, potentsiaalselt võivad need olla elupaigaks kaitse-eesmärgiks olevale kaunile kuldkingale.

Tabel 19. Puisniitude taastamise ja hooldamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I	2,1		1,6		28,4	10,9		
II	1,7		2,4					
III								

Österbi hoiualal, kus puisniidud on kaitse-eesmärgiks, ei ole viimastel inventuuridel puisniite kaardistatud. Kavaga tehakse ettepanek arvata puisniidud välja Österbi hoiuala kaitse-eesmärkidest.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib puisniite kokku vähemalt 47 ha, kusjuures väga esinduslikke (A) on vähemalt 11 ha, ülejäänud 36 ha niidud on esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: väga esinduslikke (A) puisniite on vähemalt 2 ha ja esinduslikke (B) 2 ha;

Väinamere HA Läänemaa: vähemalt esinduslikke (B) puisniite on 4 ha;

Väinamere HA Saaremaa: väga esinduslikke (A) puisniite on vähemalt 11 ha, ülejäänud 28 ha on esinduslikud (B).

Ohutegurid ja meetmed

1. Hoolduse lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: mosaiiksuse kadumine, põõsarinde tihenemine, metsastumine ja rohukamara kadumine. Tegu on kõige olulisema ohuteguriga. Puisniite niidetakse kas käsitsi või väiketehnikaga, mida aga napib.

Meede 1: puisniitude hooldamise jätkamine niitmise teel (vt ka 4.2.1 ja 4.2.1.4), parandada hoolduse kvaliteeti, eemaldada pealetulev võsa.

Meede 2: taas kasutusse võtta mittehooldatavaid aga taastamispotentsiaaliga puisniite.

Meede 3: Soetada puisniitude hoolduseks vajalikku väiketehnikat.

2. Valed hooldusvõtted, niite mahajätmine. Puisniite tuleb hooldada niitmise teel. Niitmine ja niite mahajätmine välistab küll võsastumise, aga kulustumise halvendab enamiku taimede kasvutingimusi. Karjatamine on lubatud pärast niitmist. Potentsiaalseks ohuks on ka vanade, suurte, sh surnud puude väljaraie.

Meede: maahooldajate teavitamine õigetest hooldamise ja taastamise võtetest. Raieatistite menetlemisel arvestada elupaiganõudlustega.

3. Ehitamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: mitte lubada uute ehitiste püstitamist elupaigatüübile.

2.2.2.10. Puiskarjamaad (9070)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Saare ja Lääne mk, Puiskarjamaa HA; LoA – jah

Puiskarjamaal vahelduvad avatud niidulapid hõreda metsa, puudetukkade või põõsastikega. Rohukamar, mille moodustavad eeskätt niidutaimed, on kujunenud pikaage se karjatamise mõjul ning püsib vaid juhul, kui jätkub tavapärase kasutus. Puiskarjamaadele on omane tiheduse varieeruvust tihedast metsast kuni väikeste lagendikeni. Puiskarjamaid leidub rohkem Lääne-Eestis ja sealsetel saartel. (Paal, 2007).

Puiskarjamaid on Väinamere hoiualal kaardistatud 233,4 ha, esinduslikkuse hinnangul on A-st D-ni. Puiskarjamaa hoiualal on puiskarjamaid 15,1 ha ja Mõisaküla panga hoiualal 1,9 ha (kaasnev elupaigatüüp 6210*). Kaasnevana on elupaika kaardistatud loodude (6280*) ja kadastikega (5130).

Suurem osa Väinamere hoiualal inventeeritud puiskarjamaid jääb Hiiu- ja Saaremaale, vähem on puiskarjamaid mandril. Need on osaliselt karjatatavad alad, sageli erinevatel põhjustel nõrgalt kamardunud. Ka hooldatavad alad on sageli liialt tiheda ja vähe liigendatud puistuga. Tihti on puiskarjamaad tavalisemate III kategooria kaitsealuste taimeliikide suure käopõlle, kahelehise käokeele, vööthuul-sõrmkäpa jt kasvukohad. Kaitse-eesmärgiks olevatest liikidest on puiskarjamaad potentsiaalselt olulised kaunile kuldkingale.

Keskkonnaameti maahoolduse spetsialistide hinnangul jäävad elupaigatüübi esinduslikumad alad Hiiumaal Salinõmme külasse (Tuulikumäe ja Mere kinnistud); Läänemaal Kiviküla külasse; Saaremaal Muhu saarele Hellamaa külasse.

2016. a hooldati puiskarjamaid Väinamere hoiualal Hiiumaal 19,5 ha, Läänemaal 15 ha ja Saaremaal 17,6 ha. Taastatavaid puiskarjamaid oli 2016. a Hiiumaal 2,7 ha. Puiskarjamaa hoiualal hooldati 2016. a 12,8 ha puiskarjamaid (tabel 20).

Tabel 20. Puiskarjamaade taastamise ja hooldamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa		Puiskarjamaa HA		Mõisaküla panga HA	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I	5	29,4		15		17,6				12,8		
II	66,7		1,1		44,9		7,7		1,9		1,9	
III	0,4		0,1		36,9		1,2					

Puiskarjamaade väärtuse näitajateks on taimestiku liigirikkus, käpaliste jm haruldaste taimede esinemine, tamme jt laialehiste puuliikide esinemine ning looduslik uuendus, linnurikkus, samuti traditsioonilise maakasutuse jätkumine.

Kavaga tehakse ettepanek lisada puiskarjamaad Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks Pärnumaal. Alal on puiskarjamaid kaardistatud kokku 8,9 ha, valdavalt arvestatava esinduslikkusega (C). Puiskarjamaad on tavalisemate III kategooria kaitsealuste käpaliste kasvukohad ja puistutes kohtab sageli laialehiseid liike. Puiskarjamaad koos teiste poollooduslike kooslustega moodustavad kompleksi, mis vajab hooldust.

Väinamere hoiualal Saaremaal on ligi 37 ha puiskarjamaid (9070), mis on hinnatud degradeerunuteks ning mis on kujunemas laialehiseks metsaks (9020*) ning nende pindala ala eesmärkide hulka ei ole arvestatud.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib puiskarjamaid vähemalt 194 ha, neist väga esinduslikud (A) on vähemalt 130 ha, ülejäänud 64 ha puiskarjamaad on esinduslikud (B).

Puiskarjamaa hoiualal levib vähemalt 15 ha väga esinduslikke (A) puiskarjamaid.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: puiskarjamaid (9070) vähemalt 101 ha, neist vähemalt esinduslikke (B) on 46 ha ja arvestatava esinduslikkusega (C) 55 ha;

Väinamere HA Läänemaa: puiskarjamaid (9070) on vähemalt 16 ha, neist väga esinduslikke (A) vähemalt 15 ha, esinduslikke (B) 1 ha;

Väinamere HA Pärnumaa: puiskarjamaid (9070) on vähemalt 14 ha, neist väga esinduslikke (A) vähemalt 8 ha, esinduslikke (B) 6 ha;

Väinamere HA Saaremaa: puiskarjamaid (9070) on vähemalt 63 ha, neist väga esinduslikke (A) vähemalt 6 ha, esinduslikke (B) 48 ha ja arvestatava esinduslikkusega (C) 9 ha;

Puiskarjamaa HA: väga esinduslikke (A) puiskarjamaid on vähemalt 8 ha, esinduslikke (B) 7 ha, kokku hoiualal 15 ha.

Ohutegurid ja meetmed

1. Hoolduse lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: mosaiiksuse kadumine, võsastumine, põõsarinde tihenemine, rohukamara kadumine ja niiduliikide asendumine metsaliikidega. Tegu on kõige olulisema ohuteguriga, sest karjatavate puistute pindala on liiga väike ja paljudel juhtudel on koormus ebapiisav.

Meede 1: puiskarjamaade jätkuv hooldamine karjatamise teel (vt ka 4.2.1 ja 4.2.1.4), hoolduse kvaliteedi parandamine.

Meede 2: taas kasutusse võtta mittehooldatavaid aga taastamispotentsiaaliga puiskarjamaid.

2. Ülekarjatamine. Keskmise tähtsusega ohutegur. Taastatavate puiskarjamaade puhul tuleb jälgida, et loomad ei hävitaks habrast alles kujunevat rohukamarat.

Meede: loomade hajutamine üle suurema pinna, vajadusel puiskarjamaa teatud osade aiaga piiramine.

2.2.3. Sood ja vee-elupaigad

Soid ja soostuvaid niite on kaardistatud Väinamere hoiualal suhteliselt väikesel pindalal – 153 ha. Sellele lisandub ala, kus soo elupaigatüüp on määratud kaasnevana. Ligi 90% ulatuses on tegemist soostuva niidu või madalsoo ilmeliste kooslustega. Need omakorda jagunevad tüpoloogiliselt kaheks: sood, kus kasvab lääne-mõõkrohi (7210*), ja teised, kus mitte (7230). Erinevate sooelupaigatüüpide pindalast ja esinduslikkusest alal annab ülevaate tabel 21. Sageli on tegemist kaitsealuste taimeliikide kasvukohtadega (vt 2.1.5); kaitse-eesmärgiks seatud liikidest on need ennekõike olulised soohilakale.

Soode puhul on valdavalt tegemist kooslustega, mida osaliselt võiks madalal karjatamiskoormusel hooldada. Sõltuvalt veerežiimist püsivad soostunud niidud hooldamata avatuna võrdlemisi kaua, kuivendatud alad võsastuvad oluliselt kiiremini.

Olulisematest looduslikest, sageli õgvendatud sängidega vooluveekogudest jäävad alale Suuremõisa ja Luguse jõgi ning Jausa oja Hiiumaal; Paadrema jõgi ja Küti oja Pärnumaal; Leisi ja Võlupe jõgi ning Oitme ja Randküla oja Saaremaal. Väinamere hoiualale jäävad nimetatud vooluveekogudest ainult lühikesed lõigud alamjooksudel.

Tabel 21. Väinamere hoiualal soo- ja vee-elupaigatüüpide pindala (ha). Tumedas trükis on välja toodud eesmärgiks olev elupaigatüüp; **0** tähistab elupaigatüüpi, mis on eesmärgiks, aga mida pole alal kaardistatud

ELUPAIGA-TÜÜP	Väinamere HA Hiiumaa	Väinamere HA Läänemaa	Väinamere HA Pärnumaa	Väinamere HA Saaremaa	Eesmärk Väinamere LoA-I
Mändvetikakooslustega veekogud (3140)		A 10			
Jõed ja ojad (3260)	0,4			0	0
Siirde- ja õõtsiksood (7140)		A 6,1			
Allikad ja allikasood (7160)	B 0,2	0		A 0,2	5

Lubjarikkad madalsood lääne- mõõkrohuga (7210*)	B 0,1	B 35	A 1,8	B 2,5	137
Liigirikkad madalsood (7230)	A 1,1 B 9,6 C 7,5 D 3,2	A 9,0 B 4,6 C 7,6 D 11,3	A 0,7 C 0,4 D 0,1	B 23,6 D 2,2	941

2.2.3.1. Jõed ja ojad (3260)

LoD I; KE – Väinamere HA Saare mk; LoA – jah

See elupaigatüüp hõlmab Eestis jõgede ja ojade neid lõike, mis on püsinud looduslikus või looduslähedases seisundis. Enamasti loovad sellised jõed mitmekesiseid elupaiku, mida asustab liigirikas ja väärtuslik jõe-elustik. (Paal, 2007).

Elupaigatüübina jõed ja ojad on Väinamere hoiualal kaardistatud Luguse jõgi Hiiumaal 0,4 ha, hinnangud elupaigatüübile puuduvad. Paali (1997) järgi kuulub kooslus vooluvee kasvukohatüüpi (6121).

Saaremaal on suuremad vooluveekogud Leisi (250 m ulatuses) ja Võlupe (1000 m) jõe ning Oitme (600 m) ja Randküla (500 m) oja alamjooksud. Elupaigatüüpi Väinamere hoiualal Saaremaal kaardistatud ei ole.

Läänesaarte alamvesikonna veemajanduskavas (2006) hinnatakse Leisi jõe seisund rahuldavaks ehk keskmiseks ning Võlupe jõe, Oitme ja Randküla oja seisund heaks. Veemajanduskava järgi on Leisi jõgi keskmisest suurema reostuskoormuse all, sest on suublaks kolmele reoveepuhastile, millest kaks töötavad mitterahuldavalt. Leisi jõkke jõuab otse Karja puhasti heitvesi ning kraavide kaudu ka Veske ja Leisi aleviku heitvesi. Kõik puhastussüsteemid on rekonstrueeritud 2009.–2010. a. Suublas teostatakse regulaarselt seiret ning enamasti, aga mitte alati, vastab vee seisund nõuetele (KeA veespetsialist M. Paljak suul.). Leisi jõe riikliku hüdrobioloogilise seire (seirejaam Leisi jõgi sja9831000) kohaselt jõe seisund ei ole hea ja selle põhjusi tuleks täiendavalt uurida. Kaitsekorralduskava kaasamiskoosolekul (Leisi vallamaja, 05.04.2013) märgiti, et Leisi jõe alamjooksu seisund on viimastel aastatel (aastakümnel) halvenenud: jõe suue ummistub setetest ja kasvab vähehaaval kinni. Seisundi halvenemise põhjused ei ole üheselt teada, selleks võivad olla ülesvoolu paiknevad vähi- ja kalakasvatused kui ka olme reovee jõudmine jõkke.

KAUR koostatud ja 2017. a veemajanduskavade komisjonis 2017. a kinnitatud koondseisundi hinnang Leisi jõe lõigule Eikla mnt sillast suudmeni (Leisi_2) on „kesine“; põhjuseks on KAUR toonud hüdro-morfoloogilise eripära, survetegurina on välja toodud muud paisud ja tõkestusrajatised. Veemajanduskava meetmeprogrammis 2015-2021 on planeeritud kaks meetet, mis mõlemad on seotud kalade rändetingimuste parandamisega: 1) täiendav järelevalve ja ettekirjutused ebaseadusliku tegevuse lõpetamiseks ja kalade läbipääsu tagamiseks (loastamata tõkestusrajatis), rakendajaks KKI; 2) kalade rändetingimuste parandamiseks ja kalade läbipääsu tagamiseks tehnilise meetme väljatöötamine/alternatiivide kaalumise, rakendajaks on veekasutaja.

Läänesaarte alamvesikonna veemajanduskavas nähakse ette jõgede seisundi järkjärguline parandamine. Tööde esimeses etapis koostati nimekiri elupaikadena väärtuslikest ja säilitamist vajavatest jõelõikudest. Nimekirjas on välja toodud lõigud nii Leisi kui Võlupe jõest, kuid need lõigud ei jää Väinamere hoiualale.

Leisi (ka Võlupe) jõgi on oluline lõhe, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaik. Eesti Mereinstituudi poolt läbiviidud meriforelli kudejõgede uuringu (Järvekülj jt, 2012) andmetel ei ole jõe seisund halb: jões on piisavalt elupaiku, jõe suue on avatud ning jões ei ole rändetakistusi. Ka vähipüük jões näitab, et elustiku seisund on normaalne. Kohalike elanike poolt esile tõstetud särje arvukuse olulist langust võib seostada särje üldise arvukuse kahanemisega rannikumeres.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Leisi ja Võlupe jõed ning Randküla ja Oitme ojad on Väinamere hoiuala ulatuses (s.o kokku 2,3 km) heas seisundis.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Saaremaa: Väinamere hoiuala ulatuses on Leisi jõe seisund vähemalt rahuldav ehk keskmine, Võlupe jõe, Randküla ja Oitme oja seisund hea.

Andmed on ebapiisavad täpsema eesmärgi seadmiseks.

Ohutegurid ja meetmed

1. Setete kuhjumine Leisi jõe alamjooksule.

Meede: Leisi jõe hüdroloogiline uuring, et selgitada välja setete kuhjumise põhjused ja võimalikud tegevused jõe tervendamiseks.

2. Jõekallaste võsastumine.

Meede: jõgede ja ojade kallaste hooldamine koos piirnevate poollooduslike kooslustega, valdavalt rannaniitudega.

2.2.3.2. Allikad ja allikasood (7160)

LoD I; KE – Väinamere HA Saare ja Lääne mk; LoA – jah

Elupaigatüüp hõlmab eelkõige allikasoid, kuid ka ümbritseva soota allikaid, mis on olulised elupaigad mitmetele haruldastele taime- ja loomaliikidele. Allikad ja allikasood paiknevad seal, kus põhjavesi voolab või igitseb maapinnale. Rikkumata allikasoid on Eestis järele jäänud üsna vähe. Eesti veerikkamad allikad on karstialadel. (Paal, 2007).

Allikaid ja allikasoid on Väinamere hoiualal kaardistatud 0,4 ha, esinduslikkuse hinnangud on A ja B. Paali (1997) järgi on tegemist liigirikka madal soo (3112) kasvukohatüüpi kooslustega.

Hiiumaal on kaardistatud üks allikasoo. Saaremaal inventeeritud allikasoo on karjatatav, aga säiliks inventeerija hinnangul ka hooldamata. Kooslus on paljude kaitsealuste käpaliste kasvukoht. Keskkonnaregistri andmetel levib alal soohiilakas (vt 2.1.5.3.1), kellele allikalised kooslused on üheks tüüpiliseks kasvukohaks.

Läänemaal ei ole allikasoid põhi- ega kaasneva elupaigatüübina kaardistatud, samuti ei jää hoiualale allikaid Eesti vektorpõhikaardi järgi. Tõenäoliselt on allikalised kooslused jäänud inventuuris eraldi välja toomata. Allikalisi alasid levib ka Väinamere hoiualal Läänemaal. Elupaigainventuuri andmetes (Palo jt, 2010) on viiteid koosluse (või koosluse osa) allikalisusele kuuel alal kahel pool Matsalu lahte (kogupindalaga 22 ha; määratud elupaigatüüpina 1630, 6270 või 7230). Samuti anti kaitsekorralduskava kaasamiskoosolekul (Haapsalu, 19.12.2013) teavet allikaliste koosluste esinemise kohta Paslepa lahe põhjakalda (Telise küla) roostunud rannaniitudel. Kõigis nimetatud kohtades levib ohtralt tavalisemaid III kategoori kaitsealuseid taimeliike. Hoiuala kaitse-eesmärkidena nimetatud liikidest kasvab neis randtarn, soohiilakas ja emaputk.

Liigniiskete kooslustena allikasood üldjuhul hooldamist ei vaja. Väikesi allikalisi niidulaike, mis on suurema poollooduslike koosluste ala osa (Läänemaal), võib hooldada niidukompleksi osana.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib väga esinduslikke (A) allikasoid vähemalt 0,2 ha.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Saaremaa: väga esinduslikke (A) allikasoid on vähemalt 0,2 ha.

Väinamere HA Läänemaa: allikalisi kooslusi levib laikudena teiste elupaigatüüpidega kaasnevana; andmed ei ole piisavad täpsema kaitse-eesmärgi seadmiseks.

Ohutegurid ja meetmed

1. Karjatamine tugeva koormusega. Inventuuriandmetes (Saar 2012) märgitakse, et väikesed allikasoo alad on karjatatavad. Allikasooode habras taimkate ja pinnas ei talu tugevat karjatamist. Pigem mõjub hooldamata jätmise allikasooode seisundile hästi.

Meede: maahooldajate teavitamine poollooduslike koosluste hooldamiseks kooskõlastuste andmisel vajadusest poollooduslike koosluste kompleksis olevatel allikalistel aladel karjatamiskoormust piirata.

2. Kuivendamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: mitte lubada elupaigatüüpi mõjutada võivate uute kraavide rajamist elupaigatüübile ja selle lähedusse.

2.2.3.3. Lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*)

LoD I; KE – ei; LoA – ei

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad haruldase ja kaitstava lääne-mõõkrohu kasvukohad. Kooslus levib nii lubjarohke põhjaveega madalsoodes kui ka toitainerikka mullaga soostuvatel niitudel. Niisuguseid kooslusi leidub Eestis peamiselt Saaremaal, Hiiumaal, Muhus, Lääne- ja Loode-Eestis. (Paal, 2007).

Lääne-mõõkrohuga lubjarikkaid madalmeid on Väinamere hoiualal kaardistatud 39 ha, esinduslikkuse hinnangud on A või B. Paali (1997) järgi on tegemist liigirikka madalme (3112), oluliselt harvem liigirikka soostuva niidu (2412) kasvukohatüüpi kooslusega. Need on kooslused, kus kasvab ohtralt kaitsealuseid taimeliike, sageli on tegemist kujunevate soodega, mis võivad olla üleujutatavad.

Inventuuri andmetel on mõõkrohusood majandamata, osasid alasid on varem karjatatud. Kuivendamise mõju kooslustele ei ole inventuuri andmetes välja toodud. Tegemist ei ole lausaliselt mõõkrohuga (mida kariloomad ei söö) kaetud aladega, vaid kooslustes kasvab ka teisi lõikheinalisi (tarnad, villpead, load) ja kõrrelisi. Soodes, kus roostumine ja võsastumine on probleemiks, võib roo ja võsa taastamise käigus eemaldada.

Kavaga tehakse ettepanek arvata elupaigatüüp lubjarikkad madalmeed lääne-mõõkrohuga (7210*) Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks Läänemaal. Läänemaal on kaardistatud ligi 90% Väinamere hoiualale jäävatest mõõkrohusoodest (35 ha). Need on esinduslikud (B) ja ohtrate kaitsealuste taimeliikide kasvukohad. II kategooria kaitsealustest taimeliikidest kasvavad alal täpiline sõrmkäpp, kärbesõis ja soohiilakas.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib vähemalt 35 ha esinduslikke (B) mõõkrohusoid.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Läänemaal: vähemalt esinduslikke (B) mõõkrohusoid on vähemalt 35 ha.

Ohutegurid ja meetmed

1. Mõõkrohusoode võsastumine ja roostumine. Väikese tähtsusega ohutegur, sest valdavalt aeglaselt võsastuvad kooslused.

Meede: võsa ja pilliroo eemaldamine mõõkrohusoodest. Kuna tegemist on potentsiaalse ohuteguriga, siis eraldi tegevusi kaitsekorralduskavaga ei kavandata.

2. Karjatamine tugeva koormusega. Mõõkrohusoode taimkate ei talu intensiivset karjatamist. Väikese tähtsusega ohutegur, sest mõõkrohusoode levik hoiualal ei soosi alade karjatamist.

Meede: maahooldajate teavitamine tegevuste kooskõlastamisel soostuvate koosluste taastamise ja hooldamise eripäradest.

3. Kuivendamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: kuna tegemist on kuivendamise suhtes väga tundliku kooslusega, tuleb vältida uute kraavide rajamist kooslusele ja selle vahetusse lähedusse.

2.2.3.4. Liigirikkad madalood (7230)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu, Saare ja Lääne mk; LoA – jah

Elupaigatüüp hõlmab liigirikkamat osa madaloodest, mis enamasti toituvad lubjarikkast põhjaveest. Valitsevad madalakasvulised tarnad ja pruunsamblad, rohkesti leidub lubjalembeseid liike, teste seas käpalisi. Eestis laieneb see elupaigatüüp ka liigirikastele soosuvatele niitudele. Liigirikkaid madaloid kohtab rohkem Lääne-, Loode- ja Põhja-Eestis, mujal harva. Ka liigirikkad soostuvad niidud seonduvad peamiselt Lääne- ja Loode-Eestiga, eriti Kasari ja Pärnu jõgikonnaga. (Paal, 2007).

Liigirikkaid madaloid on Väinamere hoiualal kaardistatud ligi 81 ha, esinduslikkuse hinnangud on A-st D-ni. Liigirikkaid madaloid on kaasnevatena ranna- ja looniitudega ning kadastikega. Paali (1997) järgi on tegemist soostuva niidu (241) või madalood (311) tüübirühma kooslustega.

Väinamere hoiualal esinevad liigirikkad madalood (7230) valdavalt koos märgade niitudega (kujunenud rannaniitude suprasaliinse vööndi soostumisel, loolade halva äravooluga paigus) ja kohati ka väikeste laikudena metsakoosluste sees. Enamasti on tegu suhteliselt noorte soodega, mille turbakiht ei ole kuigi tüse ja mida on varasematel aegadel kasutatud heina- või karjamaadena.

Liigirikkad madalood on sageli tavalisemate III kategooria kaitsealuste taimeliikide kasvukohad. II kategooria kaitsealustest taimedest levivad seal kärbesõis, soohilakas ja harilik muguljuur. Haruldaste kooslustena (Paal, 1997) on kaardistatud ääristarna kooslust, lubika-pääsusilma kooslust ja punase aruheina koosluse niidu-asparherne variatsiooni. Soodsaks saab selle elupaigatüübi seisundi lugeda juhul, kui veerežiim on looduslähedane ja elupaik ei võsastu ning on kas lage või mosaiikne. Tegemist on poollooduslike kooslustega – soosuvate niitudega.

2016. a hooldati kavaga hõlmatud aladel kokku 11 ha liigirikkaid soostuvaid niite (Väinamere hoiualal Saaremaa; tabel 22). Valdavalt on tegemist hooldamata kooslustega.

Tabel 22. Soosuvate niitude taastamise ja hooldamise prioriteetsus

Prioriteet	Väinamere HA Hiiumaa		Väinamere HA Läänemaa		Väinamere HA Saaremaa		Väinamere HA Pärnumaa	
	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)	taastamine (ha)	hooldamine (ha)
I						11		
II	11,9		10,5		12,3			
III	9,5		21		2,2			

Väinamere hoiualal Läänemaal on 1 ha ala endise järve kohale kujunev madal soo, mis hooldust ei vaja. 11,3 ha liigirikkaid madal sooid on degradeerunud (D), asuvad teistest niidualadest kaugel ja nende taastamine ei ole tõenäoline ning seepärast ei ole nende pindala eesmärkide hulka arvestatud.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib liigirikkaid madal sooid vähemalt 63 ha, vähemalt 51 ha on väga esinduslikud (A), ülejäänud ala on esinduslik (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: liigirikkaid madal sooid (7230) on vähemalt 19 ha, neist väga esinduslikke (A) 1 ha, esinduslikke (B) 11 ha ja arvestatava esinduslikkusega (C) 7 ha.

Väinamere HA Läänemaa: liigirikkaid madal sooid (7230) on vähemalt 21 ha, neist väga esinduslikke (A) 10 ha, esinduslikke (B) 6 ha, arvestatava esinduslikkusega (C) 5 ha;

Väinamere HA Saaremaa: vähemalt esinduslikke (B) liigirikkaid madal sooid on 23 ha.

Ohutegurid ja meetmed

1. Soostuvate niitude hoolduse lakkamine ja sellega seonduvad muutused koosluse struktuuris: peamiselt võsastumine ja roostumine. Keskmise tähtsusega ohutegur, sest madal sood on suhteliselt aeglaselt võsastuvad kooslused.

Meede 1: hooldatavate alade jätkuv hooldamine. Tänapäeval hooldatakse soostuvaid niite peamiselt karjatades (vt ka 4.2.1 ja 4.2.1.5).

Meede 2: taastada ja võtta taas kasutusse hooldamist vajavaid liigirikkaid soostuvaid niite. Ennekõik vajavad hooldamist kuivendamise mõjuga kooslused, mis võsastuvad ja roostuvad oluliselt kiiremini kui loodusliku veerežiimiga alad.

2. Karjatamine tugeva koormusega. Keskmise või väikese tähtsusega ohutegur, sest teiste koosluste kompleksis ei eelista loomad valdavalt lõikheinalistest koosnevat taimestikku. Madal soode puhul tuleb tähele panna, et loomad ei kahjustaks habrast rohukamarat. Soode ja soostuvate koosluste taimkate on karjatamise suhtes tundlikum kui aruniitude taimkate, eriti tundlikud on käpalisterohked madal sood.

Meede: vajadusel koosluse teatud osade aiaga piiramine.

3. Kuivendamine. Kuivendamise negatiivne mõju elupaigatüübile on Väinamere hoiualal Läänemaal välja toodud neljal alal kogupindalaga 5,3 ha, Saaremaal kahel alal kogupindalaga 2,2 ha. Hiiu- ja Pärnumaal inventuuriandmetes kuivendamise mõju elupaigatüübile välja toodud ei ole.

Meede: Tegevuste kooskõlastamisel mitte lubada kooslust mõjutavate uute kraavide rajamist elupaigatüübile ja selle vahetusse lähedusse. Soovitav on elupaigatüüpi mõjutada

võivad kraavid jätta looduslikku arengusse; eesvoolu hooldada minimaalses vajalikus mahus, eemaldada voolutaksitused ning kujundada need laugeteks voolunõvadeks. Läänemaal läbib liigirikkaid madalsoid Allika maaparandusehitise eesvool, mis teenindab põllumajandusmaastikku sisemaal. Maaparandussüsteemide ja kuivenduskraavide hooldamise kohta Väinamere hoiualal vt lisa 13.

2.2.4. Metsaelupaigad

Metsaelupaigatüüpe on Väinamere ja Pullapää panga hoiualal kaardistatud 342 ha (tabel 23). Paali (1997) järgi kuuluvad need aru- (11), soostuvate (13) ja madal soo (14) metsade klassi. Metsaeraldiste suurus jääb enamasti ühe ja kümne hektari vahele. Valdavalt on metsade puhul tegemist keskmise vanusega ja ebaühtlase inimõjuga puistutega, millest suuremat osa on kunagi karjatatud. Inimõjuta metsadeks võib lugeda osad esikmetsad maakerkealadel. Metsades levivad sageli tavalisemad III kategooria kaitsealused taimeliigid. II kategooria kaitsealustest taimeliikidest on metsadega seotud väike käopõll ja kõdu-koralljuur (vt pt 2.1.5). Metsade seisundi säilimiseks ja paranemiseks tuleb need jätta looduslikku arengusse.

Vajadusel saab avaliku metsaregistri (*MR*) takseerandmetest lisa- või võrdlusmaterjali hoiualade metsade kohta. Kõige suuremas ulatuses on takseerandmetega kaetud metsaelupaigad Väinamere hoiualal Saare- ja Pärnumaal, kõige vähem Hiiumaal.

Eraldi ei käsitleta kavas elupaigatüüpi rusukallete ja jäärakute metsad (9180*), mis on kaitse-eesmärgiks Pullapää panga hoiualal. Hoiualal elupaigatüüpi ei ole ja kavaga tehakse ettepanek see kaitse-eesmärkidest välja arvata. Samuti ei käsitleta eraldi okasmetsi oosidel ja moreenikuhjatistel (9060), sest elupaigatüüpi on väga väikesel (0,3 ha; Väinamere HA Pärnumaa) alal ja on väheesinduslik (D) ning ei ole kavaga hõlmatud hoiualadel kaitse-eesmärgiks.

Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks Hiiumaal ning Väinamere loodusala eesmärgiks on rohunditerikkad kuusikud (9050). Rohunditerikkaid kuusikuid (9050) ei ole varasemate ega viimaste inventuuride käigus Väinamere hoiualal Hiiumaal kaardistatud ning kavaga tehakse ettepanek arvata elupaigatüüp Väinamere hoiuala Hiiumaa kaitse-eesmärkidest välja. Rohundirikkaid kuusikuid on kaardistatud Väinamere hoiualal Pärnumaal 1,2 ha D-esinduslikkusega. Metsaregistri andmetel on tegemist naadi kasvukohatüübi metsaga, kus enamuspuuliigi vanus on 70 aastat. See on varem karjatatud mets, kus hiljuti on tehtud raiet. Elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks on soovitatav nii puistu kui veerežiim jätta looduslikule arengule; huvi korral võib koosluse taastada puiskarjamaana ning kaitsta ala edaspidi poolloodusliku kooslusena. Kuna rohunditerikaste kuusikute (9050) pindala on väike ja esinduslikkus madal, siis ei ole elupaigatüübi kaitse-eesmärgiks seadmine põhjendatud.

Pullapää panga hoiuala ja Väinamere loodusala kaitse-eesmärgiks on siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek arvata elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) välja Pullapää panga hoiuala kaitse-eesmärkidest, sest elupaigatüüpi alal ei ole; 2000-ndate aastate alguse Natura pilootprojekti inventuuri

elupaigatüübi määrang on ekslik. Siirdesoo- ja rabametsi on Väinamere hoiualal Läänemaal kaardistatud 6,7 ha, esinduslikkuse hinnangud on A ja B. Kuna elupaigatüüp on levinud väikesel pindalal ja ei ole alale tüüpiline, siis siirdesoo- ja rabametsade Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks seadmine ei ole põhjendatud. Elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks on soovitatav nii puistu kui ka veerežiim jätta looduslikule arengule.

Kaitsekorralduskava koostamise käigus tehti kaardipõhine metsade hooldamise juhend. Juhend katab kõik metsaelupaigatüüpideks inventeeritud alad. Hooldamise juhendi koostamisel kasutati viimaste inventuuride andmeid ja võimalusel MR takseerandmeid. Kaardikihi koostamisel koondati inventuuride andmed ühte andmevormi, kuhu lisati täiendava info sisestamiseks viis andmevälja. Üldised soovitusel elupaigatüüpide kohta on välja toodud metsaelupaigatüüpe kirjeldavates alapeatükkides.

Enamike kaitse-eesmärgiks olevate metsakoosluste säilimiseks puurinde kujundamine raiete abil vajalik ei ole ning koosluste väärtust suurendab pigem looduslikule arengule jätmine. Siiski võib mõningates madalama väärtusega (eelkõige C- ja/või D-esinduslikkusega) metsakooslustes kujundusraie abil koosluse väärtust tõsta. Eramaaomanikul on õigus kasutada omal maal raiatud puitu enda tarbeks, nt küttepuudena. Erandkorras on hoiualal lubatud tööd ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimiseks ja metsakahjustuste leviku tõkestamiseks (lisa 14).

Positiivsed mõjutegurid

Natura 2000 metsa toetus maaelu arengukava raames kompenseerib metsaomanikule metsade majandamisest saamata jääva tulu. 2012. a oli Natura metsa toetusõiguslikke alasid Väinamere hoiualal Hiiumaal 959 ha, Läänemaal 314 ha, Pärnumaal 72 ha, Saaremaal 115 ha; Puiskarjamaa hoiualal 4,7 ha, Pullapää panga hoiualal 5,5 ha ja Österbi hoiualal 9,2 ha.

Tabel 23. Metsaelupaigatüüpide pindala (ha) Pullapää panga hoiualal ja Väinamere hoiualal. Tumedas trükis on välja toodud eesmärgiks olev elupaigatüüp; **0** tähistab elupaigatüüpi, mis on eesmärgiks, aga mida pole alalt kaardistatud

ELUPAIGA-TÜÜP	Väinamere HA (Hiiuma)	Väinamere HA (Lääne)	Väinamere HA (Pärnu)	Väinamere HA (Saare)	Pullapää panga HA	pindala kavaga hõlmatud aladel	Eesmärk Väinamere LoA
Vanad loodumetsad (9010*)	p 32,7	D/p 95,4		B 43,4	B 6,5 C 5,0 p 4,6	187,6	747
Laialehised metsad (9020*)	C 1,3 p 3,6	C 5,7 D 1,2		D 1,7	B 1,7	15,2	1262
Rohundirikkad kuusikud (9050)	0		p 1,2			1,2	3
Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjaltistel (9060)			p 0,3			0,3	

Soostuva ja soo-lehtmetsad (9080*)	B 3,0 C 30,7 p 82,0	B 1,8 C 6,3 D 2,4²	B 0,8 C 2,0		B 1,4	130,4	3081
Rusukallete ja jäärakute metsad (9180*)					0	0	3
Siirdesoorabametsad (91D0*)		A 1,6 B 5,1			0	6,7	12

2.2.4.1. Vanad loodusmetsad (9010*)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu ja Saare mk, Pullapää panga HA; LoA – jah

Elupaigatüüp hõlmab eeskätt puutumatu või vähese inimõjuga vanu metsi aga ka looduslikult uuenenud hiljutisi põlendikke katvaid nooremaid puistuid.

Vanu loodusmetsi on Väinamere hoiualal kaardistatud 171 ha, esinduslikkuse hinnangud on B või D ja Pullapää panga hoiualal 16 ha, esinduslikkuse hinnangud on D kuni B. Paali (1997) järgi on tegemist loo- (111), palu- (113), laane- (114), salu- (116) või soostuvate (131) metsade tüübirühma kooslustega. MR takseerandmetel on tegemist väga erinevate kasvukohatüüpidega: kastikuloo, tarna, tarna-angervaksa, pohla, mustika, sinilille, karusambla-mustika ja jänesekapsa-mustika. Peapuuliigi vanus varieerub puistutes 10 kuni 156 aastat ning enamuspuuliigiks on valdavalt mänd. Vanad loodusmetsad on paiguti tavalisemate III kategooria kaitsealuste taimeliikide kasvukohad, II kategooria liikidest kasvab neis EELISE andmetel väike käopõll ja kõdu-koralljuur.

Tegemist on võrdlemisi eriilmeliste ja erinevas vanuses männi enamusega metsadega. Maakerkealadel on metsakooslused suhteliselt noored ja inimõjuta. Elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks tuleb nii puistu kui veerežiim jätta looduslikule arengule. Peamiselt Läänemaal on vanadeks loodusmetsadeks (9010*) inventeeritud kooslusi varem karjatatud ja seda võib teatud tingimustel (ala on ümbritsetud või piirneb suures ulatuses hooldatava poolloodusliku kooslusega) lubada ka kaitsekorralduslikul perioodil. Juhul, kui alasid karjatatakse, tuleb need taastada puiskarjamaana ja edaspidi poolloodusliku kooslusena kaitsta. Karjatamist ei tohi lubada koosluses, kus kasvab tallamisõrnu või pesitseb häirimistundlikke liike.

Vanades loodusmetsades (9010*) alal ei elutse liike, kelle elutingimuste parandamiseks peaks metsade struktuuri raie abil muutma. Liigikaitselistel eesmärkidel võib kaitseala valitseja lubada kujundusraiet. Kujundusraiega võib loodusilmelisuse ja vanuselise mitmekesisuse suurendamiseks vajadusel harvendada ka neid puistuid, kus esinduslikkus on madal. Raiet võib lubada väljaspool lindude pesitsusaega, üldjuhul 1. august kuni 31. märts. Pinnase kahjustamise vältimiseks võib raiet teha külmunud pinnasega, erandjuhul kooskõlastatult hoiuala valitsejaga ka muul ajal.

Kavaga tehakse ettepanek lisada vanad looduspõõsad (9010*) Väinamere HA Läänemaa osa kaitse-eesmärgiks. Vanu looduspõõs on Väinamere hoiualal Läänemaal kaardistatud 96 ha. Kuigi põõsad on D-esinduslikkusega (suhteliselt noored), on hinnatud nende kui kujunevate esikõõsade üldine looduskaitsevärtus kõrgeks (B; Palo, 2010).

Metsaelupaigatüüpide kaitse-eesmärgi seadmisel on arvestatud ka D esinduslikkusega metsaelupaiga pindala, sest D näitab praegust koosluse väiksemat vanust.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Väinamere hoiualal levib vanu looduspõõs vähemalt 170 ha ning neist vähemalt 43 ha on esinduslikud (B), ülejäänud on arvestatava esinduslikkusega (C).

Pullapää panga hoiualal levib B-esinduslikkusega vanu looduspõõs vähemalt 11 ha.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Väinamere HA Hiiumaa: vanu looduspõõs säilib looduslähedases seisundis vähemalt 32 ha (vähemalt C-esinduslikkusega);

Väinamere HA Läänemaa: vanu looduspõõs säilib looduslähedases seisundis vähemalt 95 ha (vähemalt C-esinduslikkusega);

Väinamere HA Saaremaa: vanu looduspõõs säilib looduslähedases seisundis vähemalt 43 ha (vähemalt B-esinduslikkusega);

Pullapää panga HA: vanu looduspõõs säilib looduslähedases seisundis vähemalt 11 ha (B-esinduslikkusega vähemalt 6,6 ha, ülejäänud 5 ha esinduslikkus C).

Ohutegurid ja meetmed

1. Elupaigatüüp ei ole Väinamere hoiualal Läänemaal kaitse-eesmärgiks, mistõttu on vanad looduspõõsad piisava kaitseta.

Meede: hoiualade määruse täiendamine ja vanade looduspõõsade arvamine Läänemaa osas Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgiks.

2. Metsamajanduslik tegevus, sh metsaraie on potentsiaalseks ohuteguriks. Ohutegur tuleneb ka metsaomanike teadmatusel hoiuala metsadele seatud piirangute osas. Mõõdukalt oluline ohutegur, sest kavaga hõlmatud alad on valdavalt eraomanduses ja maaomanikke on palju.

Meede: jätkata metsateatiste menetlemisel elupaiganõudluste arvestamist ja tagada järelevalve. Kujundusraiet võib lubada madalama väärtusega kooslustes (eelkõige C- ja D-esinduslikkusega kooslustes), lubades nt kujundada häile, harvendada puistut, kusjuures vanad ja jalalsurnud jämedamad puud tuleb alati säilitada.

2.2.4.2. Vanad laialehised metsad (9020*)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu mk; LoA – jah

Elupaigatüüpi arvatakse vanad salumetsad, mille puurindes valitsevad pärn, tamm, vaher, jalakas ja/või saar. Lopsaka alustaimestikuga laialehised metsad on meil jäänukid aastatuhandete tagusest soojemast ja niiskemast kliimaperioodist, ning need sarnanevad

Kesk- ja Lõuna-Euroopas levinud laialehiste metsadega. Rohkem leidub neid Pandivere ja ka Otepää kõrgustikel, Harju-, Rapla- ja Läänemaal, Pärnumaa loodeosas ning Saaremaal. (Paal, 2007).

Laialehiseid metsi on Väinamere hoiualal kaardistatud 13 ha, esinduslikkuse hinnangud on C või D, Pullapää panga hoiualal 1,7 ha B-esinduslikkusega. Paali (1997) järgi on tegemist salu- (116), loo- (111) või soostunud metsade (131) tüübirühma kooslustega. MR takseerandmeid on laialehiste metsade kohta väheses ulatuses ainult Läänemaal, kus kasvukohatüübiks on määratud tarna-angervaksa ja enamuspuuliigi vanuseks on 90 aastat. Laialehised metsad on paiguti tavalisemate III kategooria kaitsealuste taimeliikide kasvukohad; keskkonnaregistri andmetel levivad seal laialehine, tumepunane ja sooneiuvaip, rohekas käokeel, pruunikas pesajuur, harilik käoraamat, hall käpp, vööthuul-sõrmkäpp, mets-õunapuu. II kategooria taimeliike aladel registreeritud ei ole, potentsiaalselt võivad laialehised metsad olla elupaigaks eesmärgiks olevale kaunile kuldkingale. Laialehiste metsade levikualale on vähesel määral kaardistatud haruldase kooslusena naadisaarikut ja -tammikut.

Valdavalt on tegemist kunagi karjatatud metsadega, mis karjatamise lakkamisel on muutunud põlismetsailmelisemaks (lamapuit, kaduvad niidutaimestik liigid). Teatud tingimustel, kui ala on ümbritsetud või piirneb suures ulatuses hooldatava poolloodusliku kooslusega, võib laialehisteks metsadeks inventeeritud kooslusi karjatada ka kaitsekorralduslikul perioodil. Juhul kui laialehisteks metsadeks inventeeritud kooslusi karjatatakse või niidetakse, tuleb need taastada kas puiskarjamaana või -niiduna ja sellisena ka keskkonnaregistrisse kanda. Elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks tuleb kooslustes veerežiim jätta looduslikule arengule.

Elupaigatüübi looduskaitseliku väärtuse suurendamiseks, nt kui laialehiste puuliikide osakaal ei ole oluliselt üle 50% või on takistatud laialehiste puuliikide järelkasv, võib elupaigatüübis kujundusraie käigus välja raiuda mitte-laialehiseid puulikke, nt kuuse järelkasvu. Laiialehisteks metsadeks inventeeritud kooslustes ei elutse kavaga hõlmatud hoiualadel liike, kelle elutingimuste parandamiseks peaks metsa struktuuri raie abil muutma. Liigikaitsealustel eesmärkidel võib kaitseala valitseja lubada kujundusraiet. Raiet võib lubada väljaspool lindude pesitsusaega üldjuhul 1. august kuni 31 märts. Pinnase kahjustamise vältimiseks tuleb raiet läbi viia külmunud pinnasega, erandjuhul hoiuala valitsejaga kooskõlastatult ka muul ajal.

Kavaga tehakse ettepanek nimetada laialehised metsad (9020*) Pullapää panga hoiuala kaitse-eesmärgiks. B-esinduslikkusega laialehiseid metsi on Pullapää panga hoiualal 1.7 ha. Sealne mets on ennekõike väärtuslik üksikute väga vanade laialehiste puude ja rikkaliku alustaimestiku poolest. Mets moodustab terviku teiste alale jäävate kaitse-eesmärgiks olevate metsakooslustega.

Kuigi Väinamere hoiualal Läänemaal on elupaigatüüpi u 7 ha, ei seata seal laialehiseid metsi kaitse-eesmärgiks, sest inventuuri (Palo jt, 2010) alusel pole elupaigad seal kuigi esinduslikud (tabel 22). Tegemist on enamasti poollooduslike koosluste vahel asuvate

väikeste kinnikasvanud puiskarjamaadega. Ainus suurem ala (u 4 ha) on kuivendamise mõjuga.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levib vähemalt esinduslikke (B) vanu laialehiseid metsi kokku 5 ha.
Pullapääa panga hoiualal levib vähemalt esinduslikke (B) laialehiseid metsi 1,7 ha.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: vähemalt 5 ha laialehiseid metsi vähemalt arvestatava (C) esinduslikkusega.
Pullapää panga HA: vähemalt esinduslikke (B) laialehiseid metsi 1,7 ha.

Ohutegurid ja meetmed

Metsaraie on potentsiaalseks ohuteguriks. Ohutegur tuleneb ka metsaomanike teadmatuses hoiuala metsadele seatud piirangute osas. Mõõdukalt oluline ohutegur, sest kavaga hõlmatud alad on valdavalt eraomanduses ja maaomanikke on palju.

Meede 1: jätkata metsateatiste menetlemisel elupaiganõudluste arvestamist ja tagada järelevalve. Kujundusraiet võib lubada madalama väärtusega kooslustes (eelkõige C- ja D-esinduslikkusega kooslustes), lubades nt kujundada häile, harvendada puistut, kusjuures vanad ja jalalsurnud jämedamad puud tuleb alati säilitada.

2.2.4.3. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)

LoD I; KE – Väinamere HA Hiiu ja Lääne mk, Pullapää panga HA; LoA – jah

Soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüp on laiamaahuline kooslus, millesse kuuluvad nii meie soostuvad metsad, (päris)madalloometsad kui ka lodumetsad. Kõik need kasvavad tasasel maal, laugetes nõgudes või nõlvade jalamil, kus põhjavesi on maapinna lähedal. Soostuvaid ja madalloometsi leidub kõikjal, kuid rohkem on neid Kesk- ja Loode-Eestis, lodumetsi kasvab enam Kirde-, Kesk- ja Edela-Eestis. (Paal, 2007).

Soostuvaid ja soo-lehtmetsi on Väinamere hoiualal kaardistatud 129 ha, esinduslikkuse hinnangud varieeruvad B-st D-ni, Pullapää panga hoiualal 1,4 ha B esinduslikkusega. Paali (1997) järgi on tegemist soostuvate (131) või madalloometsade tüübirühma kooslustega, mitmes kohas on kaardistatud ranniku-lodumetsa kasvukoha alltüüpi (14121). MR takseerandmetel on tegemist angervaksa, tarna, tarna-angervaksa, sõnajala ja naadi kasvukohatüübiga. Puistu vanus varieerub 15 kuni 100 aastani. Enamuspuuliigiks on reeglina kask või sanglepp.

Elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks tuleb kooslustes veerežiim jätta looduslikule arengule. Peamiselt Läänemaal on neid metsakooslusi varem karjatatud ja seda võib alal, mis on ümbritsetud või piirneb suures ulatuses hooldatava poolloodusliku kooslusega, teatud tingimustel lubada karjatamist ka kaitsekorralduslikul perioodil. Juhul, kui soostuvaid ja soo-lehtmetsi karjatatakse, tuleb need taastada puiskarjamaadena ja

edaspidi kaitsta poolloodusliku kooslusena. Karjatamist ega muud tüüpi häiringuid ei tohi lubada Hiiumaal merikotka pesapuu lähedases elupaigas.

Kavaga hõlmatud aladel soostuvates ja soo-lehtmetsades ei elutse liike, kelle elutingimuste parandamiseks peaks metsa struktuuri raie abil muutma. Liigikaitsetel eesmärkidel võib kaitseala valitseja lubada kujundusraiet. Ala valitseja võib kujundusraiet lubada ka metsaeraldise elupaigatüübile vastavuse suurendamiseks, näiteks okaspuude osatähtsuse vähendamiseks puistus. Raiet võib lubada väljaspool lindude pesitsusaega üldjuhul 1. august kuni 31 märts. Pinnase kahjustamise vältimiseks tuleb raiet läbi viia külmunud pinnasega, kooskõlastatult hoiuala valitsejaga võib raiet erandjuhul teha ka muul ajal.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Väinamere hoiualal levib vähemalt arvestava esinduslikkusega (C) soostuvaid ja soo-lehtmetsi kokku vähemalt 126 ha.
Pullapää panga hoiualal levib vähemalt esinduslikke (B) soostuvaid ja soo-lehtmetsi 1,4 ha.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Väinamere HA Hiiumaa: soostuvaid ja soo-lehtmetsi säilib looduslähedases seisundis vähemalt 115 ha vähemalt arvestatava (C) esinduslikkusega;
Väinamere HA Läänemaa: soostuvaid ja soo-lehtmetsi säilib looduslähedases seisundis vähemalt 10 ha vähemalt arvestatava (C) esinduslikkusega;
Pullapää panga HA: soostuvaid ja soo-lehtmetsi säilib looduslähedases seisundis vähemalt 1,4 ha, vähemalt esinduslikena (B).

Ohutegurid ja meetmed

1. Metsade kuivendamine. Kuivendamise mõju elupaigatüübile on inventuuriandmetes Väinamere hoiualal Läänemaal välja toodud ühel 4,2 ha alal ja Hiiumaal ühel 0,6 ha alal.

Meede: olemasolevaid maaparandussüsteeme ja eesvoolusid on soovitatav hooldada minimaalses vajalikus matus, eemaldades voolutakistused. Mitte lubada uute koosluse seisundit mõjutavate kraavide rajamist elupaigatüübile (vt lisa 13) või selle vahetusse naabrusse. Hiiumaal metsaelupaika läbib Temba maaparandusehitise eesvool. Läänemaal jäävad metsaelupaika vanad väiksemad kraavid, mis on soovitatav jätta looduslikku arengusse.

2. Metsaraie on potentsiaalselt ohuteguriks. Ohutegur tuleneb ka metsaomanike teadmatusest hoiuala metsadele seatud piirangute osas. Mõõdukalt oluline ohutegur, sest kavaga hõlmatud alad on valdavalt eraomanduses ja maaomanikke on palju.

Meede 1: jätkata metsateatiste menetlemisel elupaiganõudluste arvestamist ja tagada järelevalve. Kujundusraiet võib lubada madalama väärtusega kooslustes (eelkõige C- ja

D-esinduslikkusega kooslustes), lubades nt kujundada häile, harvendada puistut, kusjuures vanad ja jalalsurnud jämedamad puud tuleb alati säilitada.

2.2.5. Paljandid

2.2.5.1. Lubjakivipaljandid (8210)

LoD I; KE – Mõisaküla panga HA, Pullapää panga HA; LoA – jah

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad Eestis paeseinandid nende pragudes kasvava taimestuga. Elupaigatüüp lubjakivipaljandid ei paikne vahetult rannikul lainetuse mõju piirkonnas, tegemist on nn sisemaiste pankadega. Karbonaatsete kivimite seinandeid leidub Põhja-Eesti pankrannikul, Soome lahte suubuvate jõgede kanjonorgudes, üksikuid järsakuid on veel sisemaale jäävatel Lääne-Eesti klindi paekõlvikutel. (Paal, 2007).

Mõisaküla panga hoiualal on lubjakivipaljandeid (8210) kaardistatud 130 m ulatuses pindalaga 0,013 ha. Pullapää panga hoiualal on A-esinduslikkusega lubjakivipaljandeid kaardistatud 140 m ulatuses pindalaga 0,25 ha. Mõisaküla ja Pullapää pangal kasvavad II kategooria kaitsealuseid taimeliigid pruun ja müür-raunjalg (vt 2.1.5.2.2 ja 2.1.5.2.3).

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Lubjakivipaljandid on säilinud looduslähedases seisundis Mõisaküla panga hoiualal 0,01 ha (130 m) ja Pullapää panga hoiualal väga esinduslikuna (A) 0,25 ha (140 m).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Mõisaküla panga HA: lubjakivipaljandid on säilinud looduslähedases seisundis kogu ulatuses 0,01 ha (130 m).
Pullapää panga HA: lubjakivipaljandid on säilinud looduslähedases seisundis väga esinduslikena (A) kogu ulatuses 0,25 ha (140 m).

Ohutegurid ja meetmed

Pullapää panga jalami võsastumine. Panga parema eksponeerimise eesmärgil on selle jalamilt eemaldatud puid, kuid nende asemele on kasvanud kohati tihe lehtpuuvõsa.

Meede: panga jalamilt võsa eemaldamine.

2.3. KAITSEALUSED ÜKSIKOBJEKTID, ÜRGLOODUSE, MUINSUSKAITSE JA PÄRANDKULTUURI OBJEKTID

Väinamere hoiualale jääb üks kaitsealune looduse üksikobjekt – 2003. a kaitse alla võetud **Võlupe e Artur Luha rändrahn** Saaremaal Mujaste külas. Üksikobjekti ümber on 50 m raadiusega piiranguvöönd. Rändrahn asub kõrge väärtusega hooldataval rannaniidul.

Ürglooduse objekte on kavaga hõlmatatud aladel arvukalt. Valdavalt on tegemist rändrahnudega, ürglooduse objektid on ka **Pulli** (Saaremaal) ja **Uisu pank** (Läänemaal).

Muinsuskaitseobjektidest asuvad Hiiumaal kolm II maailmasõjaegset kahurialust Hiessaare külas (hooldamata puiskarjamaal; 9070 esinduslikkusega C) ja Valipe kindlustatud elamu kultuurkiht Valipe külas (elupaigatüüp p9010). Võsastumise vältimiseks võib nimetatud objektidel ja nende läheduses lubada käsitsi raiet ja karjatamist (kirjavahetus Hiiumaa muinsuskaitseeltsi juhi Dan Lukasega). Väinamere hoiualale ulatuvad Soonlepa mõisakompleksi (Hiiumaal), Jaani kiriku (Saaremaal) ja Salumetsa talu kalmistu (Pärnumaal) kaitsevööndid.

Pärandkultuuri objekte on alal kaardistatud 117, neist enam kui pooled jäävad Hiiumaale. Levinud on kunagiste taluhoonete asemed, lubja- ja tellisepõletamise ahjud, linaleoaugud, lautrid, kiviaiad ja tuulikud, Hiiumaal on ohtralt militaarajalooga seotud objekte (kaevikud, rannapatarei alused). Enamasti on pärandkultuuri objektidest looduses säilinud jäljed.

3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Arvestades ennekõike Väinamere ja sellega seonduva eluslooduse liigirikkust ning unikaalsust, aga ka ala suurust, tuleb hoiualasid rohkem tutvustada eesmärgiga, et väärtused paremini säiliks.

Kavaga hõlmatud aladel spetsiaalseid külastusuuringuid läbi viidud ei ole. Võib arvata, et enam külastatav piirkond on Pullapää panga hoiuala Haapsalu lähedal. Hoiuala läbib Läänemaa tervisetee – Riisipere-Haapsalu-Rohuküla raudteetammile rajatud ligi 60 km tee jalakäijatele ja jalgratturitele. Alal asub väikese infotahvliga tähistatud Pullapää klint e klindimägi, mille läheduses on omaalgatuslikke lõkkeplatse.

Kavaga hõlmatud aladele jääb veel kolm paeastangut: Pulli pank Väinamere hoiualal Saaremaal, Uisu pank Väinamere hoiualal Läänemaal ja Mõisaküla pank Mõisaküla panga hoiualal. Loetletutest kõrgeim, tuntuim ja arvatavasti kõige külastatavam on Pulli pank.

Külastatavad kohad Väinamere hoiualal (või selle vahetus naabruses) Hiiumaal on linnuvaatlustornid. Vahetult alale jääb renoveerimist vajav Säärenina vaatetorn (vt pt 4.3.13) koos u 200 m kagusse jääva RMK Säärenina lõkkekohaga. Väinamere hoiualaga vahetult seotud on ka ala piiridest välja jääv ja samuti renoveerimist vajav Salinõmme linnuvaatlustorn (vt pt 4.3.15). Ornitoloogide poolt on tehtud ettepanek rajada veel üks vaatetorn Hellamaa randa (vt pt 4.3.14). Torni saaksid linnuvaatlusteks kasutada huvilised, aga see aitaks läbi viia ka lindude riiklikku seiret.

Populaarsust koguvad avamere süstamatkad, mille käigus külastatakse ka Väinamere meresaari aina sagedamini. Väinamere mereosa kaitsekorralduskavas 2012–2021 tehakse lindude pesitsusaegset häirimist silmas pidades ettepanek muuta Harilaiul, Eerikulaiul, Uuemaarahul ja Hellamaa rahul kaitsekorda selliselt, et saaks kehtestada liikumispiirangu 1. aprill – 31. juuli. Käesoleva kavaga täiendavaid ettepanekuid kaitsekorra muutmiseks ja liikumispiirangute seadmiseks ei tehta. Küll aga peetakse vajalikuks paigaldada Viirelaiu randumiskohta teabetahvel, kus palutakse lindude pesitsusajal 1. aprill – 31. juuli saart mitte külastada ja selgitatakse selle vajalikkust (vt pt 4.3.6).

Külastuskorraldusest lähtuvalt vajavad tähelepanu hoiualal asuvad enamkasutatavad supluskohad, mis paiknevad enamasti liivarandadel. Elupaigatüübina on Väinamere hoiualal liivarandu (1640) kaardistatud ainult 0,6 hektarit Läänemaal (vt pt 2.2.1.6) Kukurannas, mis on tuntud supluskoh. Teised Väinamere hoiuala Läänemaale jäävad tuntumad supluskohad on Telise külas ja Pusku külas (Topu puhkeala), Hiiumaal Suuresadama külas (Sääreninal) ja Nasva külas (Lussuliiva) ning Saaremaal Rannakülas ja Triigi külas. Triigi poolsaare läänerannikul paikneb RMK Ninanuki metsaonn, kus matkajatele on ööbimis- ja söögitegemisvõimalused, poolsaare idaküljel asub vahetult ala piiril RMK Triigi telkimisala. Külastajate teavitamiseks on vajalik pöörata loetletud piirkondades enam tähelepanu kaitstava ala piiri tähistamisele (vt pt 4.3.1).

Väinamere hoiuala piirneb tuntumate vanemate kaitstavate aladega: Matsalu rahvuspark, Silma, Nehatu ja Puhtu-Laelatu looduskaitseala. Väinamere hoiuala puhul on ka eraldivõetuna tegemist väga olulise kaitstava alaga, seda ennekõike ulatuslikku mereosa ning pesitsevate ja läbirändavate lindude kaitset silmas pidades. Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskavas 2012–2021 nähakse ette mereosa väärtuste tutvustamist stendidel seitsmes hoiualaga vahetult piirnevas sadamas: Rohukülas, Heltermaal, Svibys, Triigil, Sõrus, Virtsus ja Kuivastus (vt pt 4.3.3).

Väinamere hoiuala kohta tuleb anda teavet väiksemate piirnevate kaitsealade – Vormsi, Vahtrepa, Sarve, Käina lahe-Kassari, Hiiumaa laidude, Üügu ja Kesselaiu – infotahvlitel.

Internetis on hoiualasid tutvustavaid materjale vähe. Alade ja nende kaitse-eesmärkide kohta saab teavet Eesti eluslooduse infosüsteemi (EELIS) avalikust rakendusest, piire ja lisainfot saab vaadata Maa-ameti kaardiserverist.

Visioon:

- hoiuala külastajate poolt saadav teave hoiualade kohta on mitmekesine ja soodustab keskkonnateadlikkuse kasvu;
- külastusega seotud taristu on piisav, kuid mitte ülemäärane ega kahjusta hoiualde elupaiku ja maastikupilti.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

- info ala loodusväärtuste ja kaitsekorra kohta jõuab huvigruppideni;
- alal on heatasemelised looduses viibimise võimalused;
- ala külastuse korraldamisel arvestatakse häirimistundlike liikidega (merikotkas, rannikulinnustik).

Väinamere hoiuala tutvustatakse piirnevate kaitstavate aladega ühtse elurikka tervikuna.

Meetmed

1. Pullapää panga jalamile rajatakse ametlik puhkekoht pingi/pinkide ja infotahvliga (vt pt 4.3.4); vaadeldavuse parandamiseks puhastatakse Pullapää panga jalam võsast (vt pt 4.2.2).
2. Hellamaa randa rajatakse vaatetorn, mis on avatud kõigile külastajatele ja aitab kaasa lindude riikliku seire läbiviimisel (pt 4.3.14).
3. Viirelaiu randumiskohta paigaldatakse infotahvel, kus palutakse külastajatel mitte viibida saarel ajavahemikul 1. aprill kuni 31. juuli ja selgitatakse selle vajalikkust (vt pt 4.3.6 ja 2.1.1.3.2).
4. Väinamere hoiuala kohta antakse teavet väiksemate piirnevate kaitstavate alade infotahvlitel ja sadamatesse püstitatavatel Väinamere hoiuala infotahvlitel (vt pt 4.3.3).
5. Kavaga hõlmatud hoiualade lühitutvustused tehakse kättesaadavaks valdade ja Keskkonnaameti veebilehel.
6. Väinamere hoiuala kohta koostatakse trükis, mis on esmajärjekorras kättesaadav pdf-kujul (vt pt 4.5.2).

7. Väinamere hoiuala ja Väinamerd tutvustatakse keskkonnaharidusliku õppeprogrammiga (vt pt 4.5.1).
8. Kavaga hõlmatud alad tähistatakse looduses piiritähistega (vt 4.3.1).

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

Vastavalt olulisusele on tegevused jaotatud järgmiselt:

I prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;

II prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;

III prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

4.1. INVENTUURID, SEIRE, UURINGUD

4.1.1. Valitud piirkondade haudelinnustiku inventuur

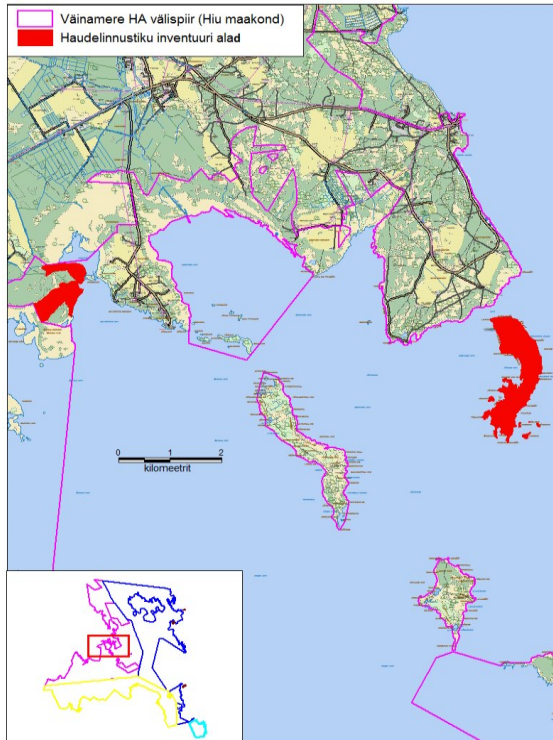
Väinamere HA Hiiu, Pärnu ja Saare mk

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1 (linnud) seatud eesmärkide täitmise jälgimiseks ja tegevuste kooskõlastamisel sisendi andmiseks.

Inventuuri eesmärk on saada ajakohane ülevaade haudelindude liigilisest koosseisust, kaitstavate või oluliseks kaitseväärtuseks olevate liikide levikust ja arvukusest. Inventuur tuleb läbi viia kuuel alal kogupindalaga ligi 400 ha (joon 2), valdavalt jäävad alad rannaniitudele: Hiiumaal Kaevatsi laiul (128 ha) ja Õunaku poolsaarel (56 ha); Pärnumaal Tambas (39 ha); Saaremaal Parasmetsas (89 ha), Völupel (37 ha) ja Tamses (37 ha). Inventuur viiakse läbi ühekordse loendusena. Kuna tegemist on I kaitsekategooria kaitsealuse liigi niidurüdi tänaste või kunagiste pesitsusaladega, tuleb niidurüdi inventuuri ajal eriliselt tähelepanu pöörata.

Kui 2017. a läbiviidud Väinamere linnuala linnustikuinventuur katab kogu ala ja annab piisavalt andmeid, siis ei ole täiendav inventuur vajalik.

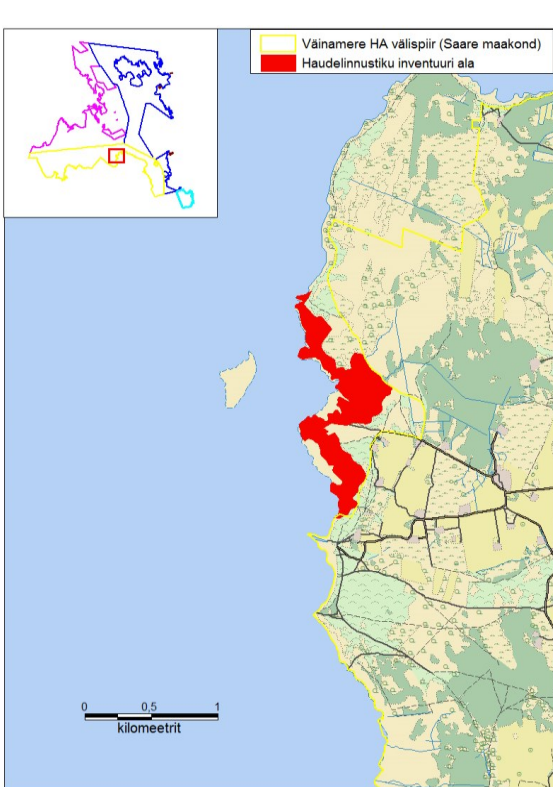
Tegevuse prioriteet I, kavandatav aeg 2019. a; korraldaja Keskkonnaamet.

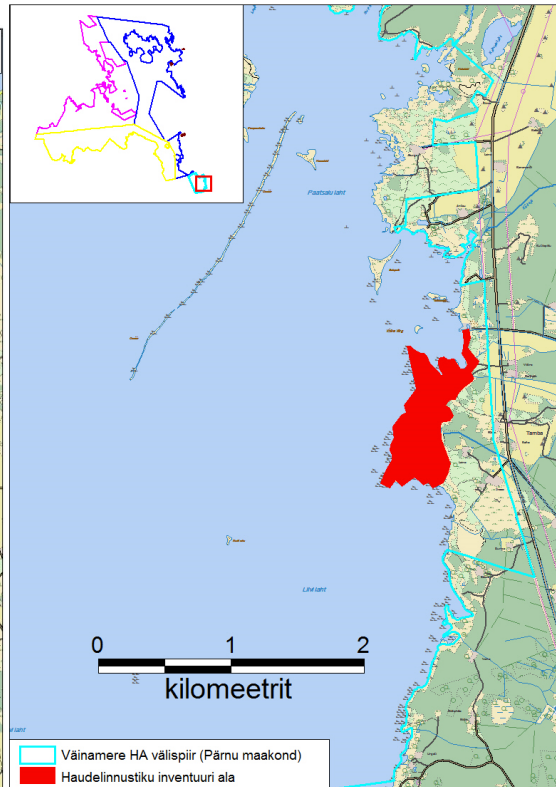
Kaevatsi laid ja Õunaku ps.

Parasmetsa ja Võlupe

Tamse

Tamba

Joonis 2. Valitud piirkondade haudelinnustiku inventuuri alad

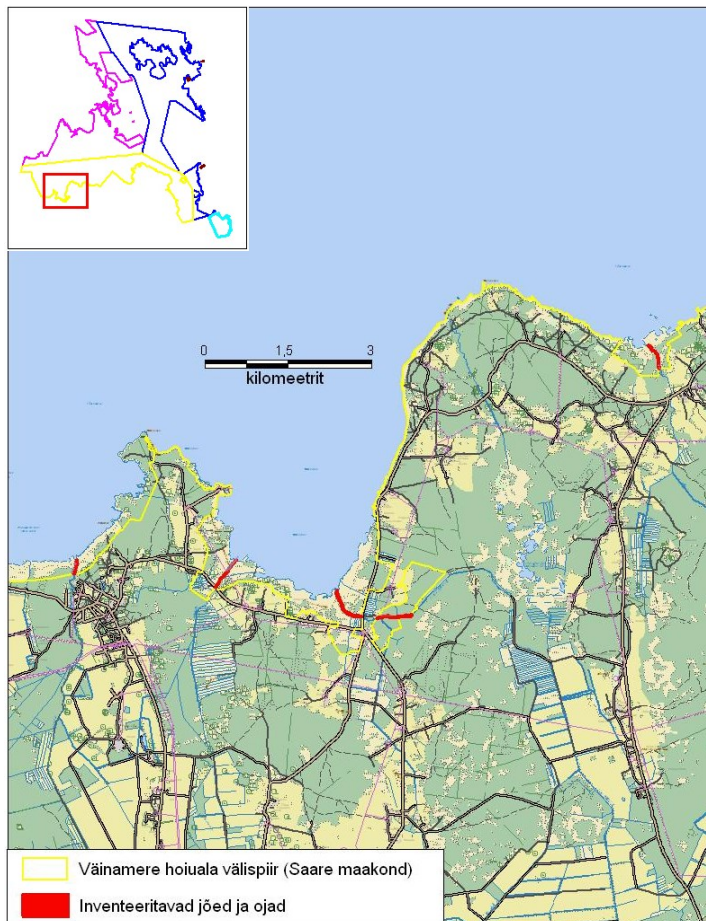
4.1.2. Elupaigatüübi jõed ja ojad inventuur

Väinamere HA Saare mk

Tegevus on vajalik väärtusele 2.2.3.1 (jõed ja ojad) seatud eesmärgi täpsustamiseks ja vajadusel kaitsemeetmete sõnastamiseks.

Väinamere hoiualal Saaremaal on elupaigatüüp jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgiks, elupaigatüüpi inventeeritud ei ole. Suuremad osaliselt alale jäävad vooluveekogud on Leisi ja Võlupe jõgi ning Oitme ja Randkküla oja (joonis 3). Esialgsed hinnangud jõgede ja ojade seisundile saab Läänesaarte alamvesikonna veemajanduskavast ning Leisi ja Võlupe jõele riiklikust seirest. Töö käigus tuleb elupaigatüüp kaardistada ja anda seisundhinnangud vastavalt Natura elupaigatüüpide kaardistamise juhendile.

II prioriteedi tegevus, kavandatud aeg 2019. a; korraldaja Keskkonnaamet.

Joonis 3. Elupaigatüübi jõed ja ojad inventuur (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart)

4.1.3. Leisi jõe alamjooksu hüdroloogiline uuring

Väinamere HA Saare mk

Tegevus on vajalik väärtusele 2.2.3.1 (jõed ja ojad) seatud eesmärgi täitmiseks.

Hinnangud Leisi jõe seisundile on vastukäivad, jõge on viimastel aastakümnetel mõjutanud erinevad reostusallikad (vt 2.2.3.1). Hüdroloogilise uuringu eesmärk on välja selgitada olulisemad jõe alamjooksu seisundi halvenemise põhjused ja näha ette võimalikud tegevused jõe alamjooksu tervendamiseks. Kuna Leisi jõge seiratakse riikliku jõgede hüdrobioloogilises seires (sja9831000), siis on põhjalik andmestik vee keemia ja elustiku kohta olemas. Uuringu eesmärk on selgitada, miks üksikud näitajad (näiteks fütopenose hulk) normi ületavad, teha kindlaks võimalik reostuse allikas ja anda vajadusel konkreetsed kaitsekorralduslikud soovitusel elupaiga kaitseks.

Kuna andmed on vajalikud edasise kaitsekorraldusliku tegevuse kavandamiseks, on tegevus II prioriteet. Kavandatud aeg 2019. a, korraldaja Keskkonnaamet.

4.1.4. Valitud piirkondade kaitstavate taimeliikide inventuur

Väinamere HA Hiiu mk.

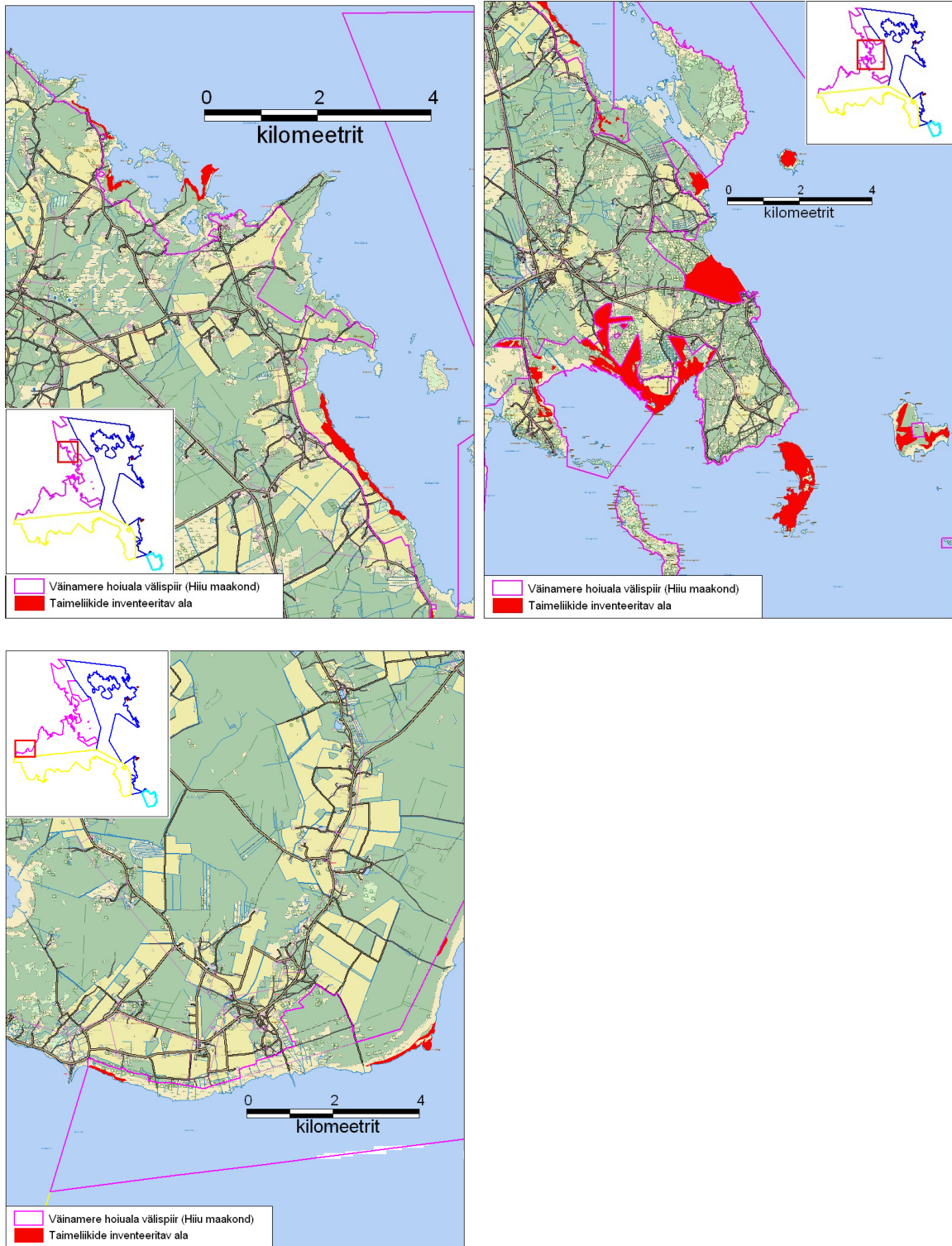
Töö on vajalik väärtustele 2.1.5 (taimed) seatud eesmärkide täpsustamiseks ja tegevuste kooskõlastamiseks vajaliku sisendi saamiseks. Inventuuri vajalikkust on põhjendatud alapt-s 1.5.3.

Inventuuriala hõlmab EELISes olevaid II kategooria kaitsealuste liikide leiukohti, mis on kaardistatud üle kümne aasta tagasi ning kus isendite arv ja populatsiooni seisund ei ole teada. Inventuurialale jääb osa Vahtrepa ja Heltermaa külade vahel asuvast ulatuslikust loopealsest, mis on botaaniliselt huvipakkuv ja kus on surve ehitamiseks. Inventeeritava ala hulka on lisatud ka elupaigatüüpide inventeerimise käigus (Talvis, 2010) kaardistatud II kategooria kaitsealuste taimede leiukohad, kus olemasolev info ei ole piisav (valdavalt kattuvad EELISest inventuuri valitud aladega). Inventeeritava ala kogupindala on 635 ha (joonis 4).

Töö eesmärk on saada ülevaade kaitsealuste liikide levikust ja seisundist. Töö käigus tuleb kaardistada kõik leitud I ja II kategooria kaitsealused taimeliigid, hinnata nende isendite arv ja populatsiooni seisund. III kategooria liikide kaardistamisel võib piirduda arvukuse hinnangutega.

Kuivõrd andmete kvaliteedi parandamine on kaitse tõhustamiseks oluline, kuid ka praeguste andmete põhjal on võimalik kaitset korraldada, on tegevus II prioriteet. Tegevus on kavandatud 2019. a, korraldaja Keskkonnaamet.

Joonis 4. Valitud piirkondade kaitstavate taimeliikide inventuur (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

4.1.5. Riiklik seire

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk

Riikliku seire raames tehtavad tööd on I prioriteet. Töid teostatakse vastavalt riikliku seire programmile. Töö korraldaja on Keskkonnaagentuur (KAUR). Seiretegevusi on kirjeldatud alapeatükis 2.1.5.

4.1.5.1. Ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire

Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk.

Tegevus on vajalik väärtuste 2.2.2 (poollooduslike koosluste) jaoks seatud eesmärkide täitmise kontrolliks. Seireandmeid saab kasutada Väinamere HA Hiiumaal eesmärgiks olevate elupaigatüüpide soolakulised muda ja liivarannad (1310), rannaniidud (1630*), kadastikus (5130) ja puisniidud (6530*) tulemusseires; Läänemaal elupaigatüüpide rannaniidud (1630*) ja lood (6280*) tulemusseires; Saaremaal elupaigatüüpide lood (6280*) ja puisniidud (6530*) tulemusseires.

4.1.5.2. Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk.

Tegevus on vajalik väärtusele 2.1.5 (taimed) seatud eesmärkide täitmise kontrolliks. Seireandmeid saab kasutada Väinamere HA Hiiu maakonnas madala unilooaga ja randsoodaheina tulemusseires; Lääne maakonnas rand-soodaheina tulemusseires.

4.1.5.3. Ööliblikate koosluste seire

Väinamere HA Hiiu mk

Seireandmeid ei saa otseselt kasutada ala eesmärgiks olevate liikide kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamisel, küll aga on see oluline üle-Eestilises mastaabis, kuna on ainus ööliblikate seireala Hiiumaal.

4.1.5.4. Röövlindude seire

Väinamere HA Hiiu mk

Tegevus on vajalik väärtuse 2.1.1 (linnud) jaoks seatud eesmärkide täitmise kontrolliks. Seireandmeid saab kasutada Väinamere HA Hiiu maakonnas kaitse-eesmärgiks olevate soorätsu ning roo- ja välja-loorkulli tulemusseires.

4.1.5.5. Riiklik seire haned, luigid ja sookurg

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk

Tegevus on vajalik väärtuse 2.1.1 (linnud) jaoks seatud eesmärkide täitmise kontrolliks. Seire tulemusi saab kasutada Väinamere hoiualal eesmärgiks olevate hallhane, valgepõsk-lagle, väik- ja laululuige ning sookure tulemusseires.

4.1.5.6. Riiklik seire kotkad ja must-toonekurg

Väinamere HA Hiiu ja Lääne mk, Heinlaiu, Kadakalaiu ja Suuremõisa merikotka PEP

Tegevus on vajalik väärtusele 2.1.1.4.3 (merikotkas) seatud eesmärgi täitmise jälgimiseks. Seireandmeid saab kasutada merikotka tulemusseires Väinamere HA Hiiu ja Lääne maakondades ja merikotka püsielupaikades.

4.1.5.7. Meresaarte haudelinnustiku seire

Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Pärnu mk

Tegevus on vajalik väärtuste 2.1.1 (linnud), 2.2.1.5 (väikesaared ja laiud) jaoks seatud eesmärkide täitmise kontrolliks. Seireandmeid saab kasutada meresaartel pesitsevate eesmärgiks olevate linnuliikide tulemusseires Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Pärnu maakondades.

4.1.5.8. Valitud elupaikade talilinnustiku seire

Väinamere HA Lääne mk

Seireandmeid Väinamere HA maismaaosa tulemusseires otseselt kasutada ei saa (seni loendatud lindude valimis ei ole eesmärgiks olevaid liike), kuid see annab lisateavet ala loodusväärtuste ja seisundi kohta.

4.1.6. Kaitsealuste ja ohustatud taimeliikide tulemusseire

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk, Pullapää panga HA

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.5 (taimed) seatud eesmärkide täitmise kontrolliks.

Taimeliikide tulemusseiresse on kaasatud kõik kavaga hõlmatud hoiualadel eesmärgiks olevad liigid ja liigid, mille osas tehakse kavaga ettepanek need eesmärgiks seada. Seirealadeks on eesmärgiks olevate liikide leiukohad, mida on arvestatud liigi kaitse-eesmärgi seadmisel; välja on jäetud põhipopulatsioonidest eraldiseisvad üksikleid, samuti need, kus kvantitatiivsed hinnangud liikide arvukusele või populatsiooni seisundile puuduvad (s.o enamasti andmed möödunud sajandist). Loodusdirektiivi II lisa liigi ja ühtlasi II kategooria kaitsealuse liigi emaputke puhul tehakse seiret kõikides teadaolevates kasvukohtades, sest puuduvad andmed ühe või teise kasvukoha eelistamiseks. Tulemusseire käigus registreeritakse liikide arvukus ja populatsiooni seisund kasvukohas, varem punktandmetena kaardistatud leiukohad tuleb kaardistada polügoonidena. Emaputke kaardistamisel saab kasutada ka kaudseid meetodeid – rannaniitude üldpindala ja seisund iseloomustab emaputke levikut alal (vt 2.1.5.1.2).

Riikliku seire allprogrammi „Ohustatud soontaime- ja samblaliikide seire” (vt 4.1.5.2) tulemusi saab Hiiu maakonnas kasutada eesmärgiks olevate madala unilooa, soohiilaka ja rand-soodaheina tulemusseires; Lääne maakonnas rand-soodaheina ja soohiilaka tulemusseires; Saare maakonnas soohiilaka tulemusseires.

Tegevuse prioriteet II, kavandatud aeg 2022. a, korraldaja Keskkonnaamet.

4.1.7. Elupaigatüüpide tulemusseire ja valikuline kordusinventuur

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk; Mõisaküla panga HA, Puiskarjamaa HA, Pullapää panga HA ja Österbi HA

Töö on vajalik väärtustele 2.2 (elupaigad) seatud eesmärkide täitmise kontrolliks.

Hooldatavate poollooduslike koosluste seire toimub jooksvalt kogu kaitsekorraldusliku perioodi vältel. Mittehooldatavate poollooduslike kooslustena kaardistatud alade kordusinventuur toimub kaitsekorraldusliku perioodi eelviimasel aastal (2026). Kordusinventuur ei ole vajalik, kui hooldatavate aladega on tagatud pindalaliselt kaitseeesmärgi täitmine.

Soo-, vee- ja metsaelupaigatüüpide tulemusseireks saab eeldatavalt kasutada kaugseire meetodeid, seiret tehakse kaitsekorraldusperioodi viimasel 2027. aastal.

Tegevuse prioriteet II. Töö korraldaja Keskkonnaamet.

4.1.8. Emaputkele olulisimate kasvualade väljavalimine ja liigile sobiva hooldusrežiimi määramine

Väinamere HA Lääne ja Pärnu mk.

Töö on vajalik väärtusele 2.1.5.1.2 (emaputk) seatud eesmärgi täitmiseks.

Emaputke levik Eestis on koondunud Väinamere piirkonda ja liigi kaitsmine Väinamere HA-l on prioriteetne. Tegemist on liigiga, kelle eelistatud kasvualad on rannaniidud, mis ei ole hooldatud madalmurusaks. Mõneti spetsiifiline elupaigaeelistus tähendab, et emaputkele sobivad niidud ei ole alati head kasvukohad/elupaigad teistele kaitsekorralduslikult olulistele liikidele.

Sellistes tingimustes tuleb emaputke teadaolevatest kasvukohtades Pärnu- ja Läänemaal välja valida need alad, kus hooldust teostatakse nimelt emaputke elupaiganõudeid arvestades. Töö eeldab olemasolevate liigiandmete analüüsi, et vältida hooldamise piiramist kaitsekorralduslikult oluliste ja hooldamist vajavate liikide kasvu/pesitsusaladel. Kasutada saab andmeid, mis laekuvad taimestikku puudutavatest kavaga planeeritud välitöödest (vt 4.1.4, 4.1.5 ja 4.1.7). Väljavalitud aladel peab kasvama esinduslik emaputke populatsioon. Arvatavasti ei sobi liigile alakarjatamine ja karjatamise korral tuleb alasid hooldada roteeruvalt: vara kevadel, sügisel hiljem või jäetakse mõni aasta hooldamine vahele. Võimalik, et liigile sobib elupaiga hooldusmeetmena karjatamise asemel niitmine.

Tegevuse prioriteet III, tegevus on kavandatud 2022. a, korraldaja Keskkonnaamet.

4.1.9. Lindude toidubaasi uuring Väinameres

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1 (linnud) seatud eesmärkide täitmiseks ja vajadusel kaitsemeetmete kavandamiseks.

Muutused lindude toidubaasis on eutrofeerivas Väinameres üheks linnuasurkonna liigilist koosseisu ja arvukust mõjutavaks teguriks. Teguri mõju on aga raske hinnata, sest puuduvad vastavad uuringud. Tähtsamatel veelinnu koondumisaladel (merivart, aul) tuleb läbi viia põhjaelustiku uuringud. Uuringualad valitakse välja välitööle eelneval perioodil, kasutades olemasolevaid Eesti Mereinstituudi ja Eesti Maaülikooli andmeid.

Tegevuse prioriteet III, kuivõrd andmete kvaliteedi parandamine on kaitse tõhustamiseks oluline, kuid ka praeguste andmete põhjal on võimalik kaitset korraldada. Tegevus on kavandatud 2019. a, korraldaja Keskkonnaamet ja huvilised,

4.2. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE

4.2.1. Poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk, Mõisaküla panga HA, Puiskarjamaa HA ja Österbi HA

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2 (poollooduslikud elupaigad) seatud eesmärkide täitmiseks. Tegevuse prioriteet varieerub elupaigatüüpide ja koosluste kaupa. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet, töö läbiviijad on eramaadel maaomanikud ja maahooldajad. Riigimaadel korraldab maade rendileandmise ja/või töid RMK.

Tegevust rahastatakse Maaelu Arengukava poollooduslike koosluste hooldamise toetuse vahenditest vastava määra alusel. Koosluste taastamist rahastatakse loodushoiutoetuste ja vahenditest.

Üldised põhimõtted poollooduslike koosluste hooldamisel

- Rannaniitudel tohib niitmiseks alustada 10. juulil (20. juunil, kui niidetakse käsivikati, trimmeri, hobuniiduki või jalgsi juhitava motoblokiga), mujal võib niita ka varem (ennekõike liigikaitsete piirangute puudumisel).
- Kasutada tuleb servast-serva või keskelt-lahku niitmise meetodit.
- Ala peab olema nõuetekohaselt hooldatud iga aasta 1. oktoobriks.
- Karjatavatel aladel võib vajadusel rakendada ülehekseldamist kooskõlastatult kaitseala valitsejaga, kui piisava karjatamiskoormuse korral ei ole tagatud kogu niiduala nõuetele vastavus.
- Hooldamise käigus tuleb jälgida, et alale ei kasvaks peale võsa ning vajadusel see regulaarselt eemaldada. Võsatöid tuleb teha väljaspool lindude pesitsusaega, soovitatavalt üldjuhul ajavahemikul 15. juuli kuni 15. aprill.
- Hooldatavad poollooduslikud kooslused tuleb eraldada kultuurrohumaadest (soovitatavalt näiteks karjaaiaga; hoiuala valitseja võib eraldamist mitte nõuda, kui kultuurrohumaal ei toimu väetamist ega heinakultuuri uuendamist).

- Kooskõlastatult hoiuala valitsejaga võib koosluste taastamiseks ja hooldamiseks vajadusel rajada truupe ning juurdepääsuteid.

Kaitsekorralduskava osa on hoiualade poollooduslike koosluste MapInfo-põhine hooldamise-taastamise kava, mis käsitleb niiduelupaigatüüpe kogupindalaga ligi 3200 ha. Tabelis 24 ja lisas 11 esitatud kaartidel on toodud elupaigatüüpide levik ja nende hooldamise/taastamise prioriteetsus ning pindalad.

Alusandmed:

- 1) peamiselt 2010 ja 2012 tehtud elupaigatüüpide inventuur ja selle alusel antud soovitusel koosluste taastamiseks ja hooldamiseks;
- 2) *LIFE to Alvars* projekti loopealsete taastamise projekti kaasatud alade andmed (tegevuste kaardikiht). Projektialale jäävate alade taastamise või hooldamise prioriteet on reeglina I;
- 3) 2016. a hooldatud ja taastatud poollooduslike koosluste kaardikihid.

Taastamiste kavandamisel ja prioriteedi seadmisel on lähtutud elupaigatüübist (kas on esmatähtis), ala suurusel, potentsiaalsest tähtsusest rannikulinnustikule, esinduslikkusest, asendist juba hooldatava ala suhtes, ala ligipääsetavusest ning võimalike hooldajate olemasolust.

Tabel 24. Kavandatud poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine (pindala ja prioriteet)

Elupaigatüüp	Hooldatav ala (ha)			Taastatav ala (ha)			Kokku (ha)
	I	II	III	I	II	III	
Väinamere HA							
Rannaniidud (1630*)	858,5		-	580,8	364,9	70	1874,2
Kadastikud (5130)	12,9		-	0,2	156,8	59,4	229,3
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	108,3		-	86,2	5,4		199,9
Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	11,4			55,8	3	8,6	78,8
Lood (6280*)	170,4			351,8	18,2	2	372
Sinihelmikakooslused (6410)	-	-	-	-	4,6	1,2	5,8
Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	3,1	-		-	22,2	7,6	32,9
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	5,5			-	4,3	7,9	17,7
Puisniidud (6530*)	10,9	-	-	32,1	4,1	-	47,1
Puiskarjamaad (9070)	62		-	5	120,4	38,6	226
Liigirikkad madalsood ja soostunud niidud (7230)	11				34,7	32,7	78,4
Mõisaküla panga HA							
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	1,3	-	-	-	0,5	-	1,8
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	1,5		-	-	0,8	-	2,3
Puiskarjamaad (9070)	-	-	-	-	1,9	-	1,9
Puiskarjamaa HA							
Puiskarjamaad (9070)	12,8	-	-	-	1,9	-	14,7
Österbi HA							
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	-		-	0,8	-	-	0,8
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	-	1	-	-	2,2	0,3	2,5
Kokku							3186,1

4.2.1.1. Rannaniitude (1630*) taastamine ja hooldamine Väinamere hoiualal

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.1 (rannaniidud), 2.1.1 (linnud, sh I kaitsekategooria liigid niidurüdi 2.1.1.4.4, tutkas 2.1.1.4.5 ja väike-laukhani 2.1.1.4.6), 2.1.5.1.2 (emaputk), 2.1.5.1.3 (randtarn), 2.1.5.3.3 (harilik muguljuur), 2.1.5.1.4 (rand-soodahein), 2.2.1.2 (püsitaimestikuga kivirannad) ja 2.2.1.4 (soolakulised muda- ja liivarannad) seatud eesmärkide täitmiseks. Rannaniidud moodustavad Väinamere hoiuala poollooduslike koosluste pindalast üle poole. Erineva taastamise ja hooldamise prioriteetsusega rannaniidud on toodud kaardil lisas 11. Rannaniitude taastamisel ja hooldamisel tuleb lähtuda Rannaniitude hoolduskavast, mis on allalaetav

http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_1_Rannaniitude_hoolduskava_2011.pdf

Soovitav karjatamiskoormus rannaniitudel on 0,4–1,3 lü/ha. Rannaniidud on soodsas seisundis, kui on karjatatud madalmurusaks või õigeaegselt niidetud ja nende alalt ära viidud. Väinamere HA-I on rannaniitude suurimaks ohuteguriks roostumine. Roo tõrjumiseks on mitmeid meetodeid: karjatamine, mitmed roo niitmise võimalused, põletamine ja erinevad purustamise ja/või pinnaskihi freesimise võimalused. Samas on roostikud elupaigana olulised roostikuliikidele või olulised teatud kindlas koosluste mustris. Nii võib roostikuriba olla kasulik näiteks põllu ja rannaniidu vahel. Valdav osa rannaniitude lindudest pesitseb ainult neil niitudel, kus veepiiri ja niidu vahel roostikku ei ole. Kuna masinate abil on veepiirilt roo eemaldamine raske või kohati võimatu, tuleb karjatatavate alade puhul soosida loomade pääsemist veepiirini või roo käsitsi niitmist.

4.2.1.1.1. Rannaniitude (1630*) taastamine Väinamere hoiualal

Rannaniitude taastamine on üldjuhu I prioriteet. Linnutähtsate alade, esindulike, ulatuslikumate arvestatava esindulikkusega ja juba hooldatavate niidualadega piirnevate rannaniitude taastamine on kavandatud taastada aastatel 2018–2020: Hiiumaal 133,8 ha, Läänemaal 87,6 ha, Pärnumaal 41 ha, Saaremaal 32,8 ha Kõrge väärtusega kaugemal paiknevad niidualade taastamine on kavandatud 2021–2023: Hiiumaal 124,8 ha, Läänemaal 90,2 ha, Pärnumaal 18,1 ha, Saaremaal 55,3 ha.

II prioriteediga (2024–2026) on kavandatud taastamine kitsamatel rannaaladel, hoolduses olevatest niidualadest kaugemal paiknevatel rannaniitudel, aga ka laidudel, kus niidukoosluste säilimisele aitab kaasa lainetuse, jää ja linnustiku tegevuse mõju. II prioriteedi alad on Hiiumaal 175,6 ha, Läänemaal 165,6 ha, Pärnumaal 2,5 ha, Saaremaal 21,2 ha.

III prioriteediga alade (madala loodusväärtusega, degradeerunud ja eemalpaiknevad) taastamine on kavandatud 2025–2027, vajadus täpsustatakse vahehindamisel: Hiiumaal 3 ha, Läänemaal 44 ha, Pärnumaal 14,1 ha, Saaremaal 8,9 ha.

Elupaigatüüp	Taastamise prioriteet	Aastad	Pindala (ha)	Kavandatud edasine hooldus ja prioriteet
Rannaniidud (1630*)	I	2018–2020	314,9	I
	I	2021–2023	256,9	I
	II	2024–2026	364,9	I
	III	2025–2027	65,6	
	III	2027	4,4	

4.2.1.1.2. Rannaniitude (1630*) hooldamine Väinamere hoiualal

2018. a on kavandatud 858,5 ha rannaniitude hooldamine. Kaitsekorraldusperioodil I ja II prioriteedina taastatud rannaniitude edasine hooldus on I prioriteet, III prioriteedina taastatud rannaniitude edasine hooldus on kavandatud II prioriteet.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha) kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha) kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha) kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad
Rannaniidud (1630*)	I	858,5	571,8	364,9	
	II				70
	III	-			

Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on kavandatud 1795,2 ha rannaniitude hooldamine.

4.2.1.1.2. Loodude (6280*) ja kadastike (5130) taastamine ja hooldamine Väinamere hoiualal

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.2 (kadastikud), 2.2.2.5 (lood), 2.1.1 (linnud), 2.1.5.1.1 (madal unilook), 2.1.5.2.1 (kaunis kuldking), 2.1.5.3.1 (soohiilakas), 2.1.5.3.2 (aasnelk), 2.1.5.3.3 (harilik muguljuur) ja 2.1.5.3.4 (kärbesõis) seatud eesmärkide täitmiseks. Looniidud ja kadastikud on suktessioonireas sageli üleminekulised kooslused, neil on sarnased ohutegurid ja hooldamise/taastamise meetmed. Erineva hooldamise/taastamise prioriteediga lood ja kadastikud on välja toodud kaardil lisas 11. Hooldamisel ja taastamisel tuleb lähtuda loopealsete ja kadastike hoolduskavast, mis on allalaetav

http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_2_Loopealsete_ja_kadastike_hoolduskaava_2011.pdf

Väinamere hoiualal on kadastike ja looniitude suurimaks ohuteguriks põõsarinde tihenemine ja alade metsastumine männi pealekasvu tulemusel. Taastamisjärgselt on looniitudel sobiv põõsarinde üldkatvus ligikaudu 5–10%, kadastikes 30–40%. Alad peaksid olema mosaiiksed, mis tähendab, et hõredate põõsastega piirkonnad vahelduvad lagedate aladega. Kui taastatav looniit on väike (<1 ha) ja enamjaolt ümbritsetud puiskarjamaa või metsaga, tuleb see võimalikult põõsavabaks taastada. Kadastikena inventeeritud loopealsed, nn lookadastikud tuleb säilinud rohurinde olemasolul taastada looniitudena. Puud ja nende järelkasv tuleb nii looniidult kui kadastikust reeglina

eemaldada. Puid tuleb osaliselt säilitada juhul, kui seda näeb ette mõne kaitsealuse liigi vajadus, nt kaunis kuldking. Nii kadastike kui looniitide hooldamine toimub reeglina karjatamise abil, mõlemale kooslusele sobiv karjatamiskoormus jääb vahemikku 0,2–1 lü/ha. Looaladele on iseloomulik väike produktiivsus ja suhteliselt aeglane kinnikasvamine.

4.2.1.2.1. Kadastike (5130) taastamine Väinamere hoiualal

I prioriteedina on kavandatud 0,2 ha kõrge loodusväärtusega kadastike taastamise Hiiumaal (2018–2020).

Kadastike (5130) taastamine on üldjuhul II prioriteet. Esinduslike kadastike taastamine on kavandatud 2021.–2023. a: Hiiumaal 24,7 ha, Läänemaal 24,5 ha, Pärnumaal 23,4 ha, Saaremaal 1,1 ha. Arvestatava esinduslikkuse ja hoolduses olevate aladega piirnevate kadastike taastamine on kavandatud 2023.–2025. a: Hiiumaal 17,4 ha, Läänemaal 50,8 ha, Pärnumaal 14,4 ha.

Hooldatavatest aladest kaugemal paiknevate, väiksema hooldusperspektiiviga ning vähemesindulike kadastike taastamine on III prioriteet. 2025.–2027. a on kavandatud Hiiumaal 9,8 ha, Läänemaal 23,7 ha, Pärnumaal 2,4 ha, Saaremaal 3,9 ha taastamine. 2017. a on kavandatud Hiiumaal 1,4 ha ja Läänemaa 14,4 ha taastamine. Viimatinimetatud kadastike taastamise vajadust ja võimalust täpsustatakse ja hinnatakse vahehindamisel.

Elupaigatüüp	Taastamise prioriteet	Aastad	Pindala (ha)	Kavandatud edasine hooldus ja prioriteet
Kadastikud (5130)	I	2018–2020	0,2	I
	II	2021–2023	73,7	I
	II	2023–2025	82,6	I
	III	2025–2027	39,8	
	III	2027	15,8	

4.2.1.2.2. Kadastike (5130) hooldamine Väinamere hoiualal

2018. a on kavandatud 12,9 ha kadastike hooldamine. II prioriteediga taastatud kadastike edasine hooldus on I prioriteet. Kokku on kavandatud kaitsekorraldusperioodi lõpus 169,4 ha kadastike hooldus.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad
Kadastikud (5130)	I	12,9	0,2	156,3	
	II				55,6
	III				

4.2.1.2.3. Loodude (6280*) taastamine Väinamere hoiualal

Lood (6280*) on esmatähtis elupaigatüüp ja nende taastamine on üldjuhul I prioriteet. 2018. a on kavas lõpetada *Life to Alvars* projektiga 9,6 ha loodude taastamine Hiiumaal. 2018.–2020. a on kavandatud Läänemaal 20,8 ha, Saaremaal 59,9 ha ja Hiiumaal 27,2 ha esinduslike ja väga esinduslike loodude taastamine. Hiiumaal on kavandatud 2019–2021. a 100,1 ha ja Hiiumaa rannikuvetes olevate laidudel 11,6 ha loodude taastamine. 2021.–2023. a on kavandatud Hiiumaal 12,9 ha, Läänemaal 9,7 ha ja Saaremaal 116,9 ha loodude taastamine.

II prioriteediga taastatavad on teistest niidualadest kaugemal paiknevad väiksemad alad, kus hooldaja leidmine on vähem tõenäoline. Nende alade taastamine on kavandatud 2024.–2026. a: Hiiumaal 8,4 ja Läänemaal 9,8 ha. Hiiumaal laidudel on III prioriteedina kavandatud 2 ha loodude taastamine (2025–2027).

Elupaigatüüp	Prioriteet	Aastad	Pindala (ha)
Lood (6280*)	I	2018	9,6
	I	2018–2020	107,9
	I	2019–2021	111,7
	I	2021–2023	139,5
	II	2024–2026	18,2
	III	2025–2027	2

4.2.1.2.4. Loodude (6280*) hooldamine Väinamere hoiualal

2018. a on kavandatud 170,4 ha loodude hooldamine. Kaitsekorraldusperioodil I ja II prioriteedina taastatud loodalade edasine hooldus on I prioriteet, III prioriteedina kavandatud loodalade edasine hooldus on II prioriteet.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala 2018. a (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad	Kokku (ha)
Lood (6280*)	I	170,4	368,7	18,2		557,3
	II				2	2
	III	-				

Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on kavandatud 557 ha loodude hooldamine.

4.2.1.3. Aruniitude (6210*, 6270* ja 6510) taastamine ja hooldamine Väinamere hoiualal

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.3 (kuivad niidud lubjarikkal mullal), 2.2.2.4 (liigirikkad niidud lubjavesel mullal) ja 2.2.2.8 (aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga

niidud seatud eesmärkide täitmiseks. Erineva hooldamise/taastamise prioriteetsusega aruniidud on välja toodud kaardil lisas 11. Hooldamisel tuleb lähtuda Aru- ja soostunud niitude hoolduskavast, mis on allalaetav

http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf

Vastavalt konkreetsele niidule tuleb valida sobiv taastamise ja hooldamise viis. Aruniitudel sobiv karjatamiskoormus jääb vahemikku 0,2–1,2 lü/ha. Niidetavatel aladel on oluline, et nende koristatakse.

4.2.1.3.1. Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*) taastamine Väinamere hoiualal

Lubjarikkal mullal kuivade niitude taastamine on üldjuhul I prioriteet, sest tegemist on esmatähtsa elupaigatüübiga ja kaitstavate liikide kasvukohtadega. Aastatel 2018–2020 on kavandatud Hiiumaal 5,7 ha, Läänemaal 23,7 ha ja Pärnumaal 5,3 ha esinduslike ja väga esindulike niitude taastamine. Saaremaal lõpetatakse 2018. a 8,1 ha niiduala taastamine ning ja 2018–2021 on kavas taastada täiendavalt 24,9 ha niite. 2021.–2023. a on kavandatud Hiiumaal 11,2 ha, Läänemaal 5,7 ha ja Saaremaal 7,3 ha niiduala taastamine.

Hobulaiu ja väiksemapindalaliste eraldipaiknevate niidualade taastamine Väinamere hoiualal Läänemaal on II prioriteet (kokku 3,8 ha, 2023.–2025. a). II prioriteet on ka väiksemate niidualade taastamine Väinamere hoiualal Hiiumaal (1,6 ha, 2024.–2026. a).

Elupaigatüüp	Prioriteet	Aeg	Pindala (ha)
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*)	I	2018	8,1
	I	2018–2020	48,6
	I	2021–2023	23,6
	II	2023–2025	3,8
	II	2024–2026	1,6

4.2.1.3.2. Lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210 ja 6210*) hooldamine Väinamere hoiualal

2018. a on kavas 108,3 ha niidualade hooldamine. Pärast taastamist on kavandatud hooldusse täiendavalt 85,7 ha hooldus. Hoolduses olevate ja taastatud niidualade edasine hooldus on I prioriteet.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad		Kokku (ha)
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210, 6210*)	I	108,3	188,6	5,4		302,3
		-				

Kokku on kavandatud kaitsekorraldusperioodi lõpuks 302 ha lubjarikkal mullal kuivade niitude hooldamine.

4.2.1.3.3. Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*) taastamine Väinamere hoiualal

Üldjuhul on esmatähtsa elupaigatüübi taastamine I prioriteet. I prioriteediga alade taastamine on kavandatud aastatel 2018. ja 2019: Hiiumaal 4,7 ha, Läänemaal 50,6 ha, Pärnumaal 0,16 ha, Saaremaal 0,3 ha.

II prioriteediga alad (väiksemad, eemalasetsevad niidualad) on kavas taastada aastatel 2021. ja 2022: Hiiumaa 4,7 ha, Läänemaa 2,2 ha, Pärnumaa 0,8 ha.

III prioriteediga alad kavandatakse taastada pärast vahehindamist 2023.–2024. aastal, ulatus täpsustatakse vahehindamisel: Hiiumaa 4,5 ha, Läänemaa 1,8 ha, Pärnumaa 2,3 ha.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Aeg	Pindala (ha)	Edasise hooldamise prioriteetsus
Liigirikkad lubjavaesed niidud (6270*)	I	2018–2019	55,7	I
	II	2021–2022	3	I
	III	2023–2024	8,6	II

4.2.1.3.4. Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*) hooldamine Väinamere hoiualal

Hooldatavaid niitusid on Väinamere hoiualal Hiiumaal 7,8 ha, Läänemaal 2,5 ha ja Pärnumaal 1,1 ha, kokku 11,4 ha. I prioriteediga taastatavad alad arvestatakse hooldamisse aastast 2020 (55,7 ha) ja II prioriteediga 2023 (3 ha). III prioriteediga taastatud alade edasine hooldus on kavandatud II prioriteedina pärast vahehindamist, aastast 2025 (8,6 ha).

Kokku on kavandatud kaitsekorraldusperioodi lõpuks 75,7 ha niitude hooldamine.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha) kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad	Kokku
Liigirikkad lubjavaesed niidud (6270*)	I	11,4	55,7	3		
	II				8,6	
	III					

4.2.1.3.5. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine Väinamere hoiualal

II prioriteediga niidualad Saaremaal 0,5 ha ja Hiiumaal 3,8 ha kavandatakse taastada aastal 2021.–2022. a; III prioriteediga alade (D-esinduslikkus) taastamise vajadus

Hiiumaal otsustatakse vahehindamise käigus, taastamine sel juhul kavandatud 2023.–2024. aastal.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Aeg
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	I	-	
	II	4,3	2021; 2022
	III	7,9	2023; 2024

4.2.1.3.6. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) hooldamine Väinamere hoiualal

2016. a on hoolduses 5,5 ha niitusid Hiiumaal (I prioriteet). Taastamise järgselt lisandub Saaremaal 0,5 ha ja Hiiumaal 3,8 ha I prioriteedi hooldusega niidualasid alates 2023. a. III prioriteediga taastatud alad arvestatakse II prioriteediga hooldatavate alade hulka (7,9 ha Hiiumaal) alates 2025. a..

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad	Kokku (ha)
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	I	5,5	4,3		9,8
	II			7,9	7,9
	III				

Kokku on kavandatud kaitsekorraldusperioodi lõpuks 17,7 ha niidualade hooldus.

4.2.1.4. Puisrohumaade (6530* ja 9070) taastamine ja hooldamine Väinamere hoiualal

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.9 (puisniidud), ja 2.2.2.10 (puiskarjamaad) ja 2.1.5.2.1 (kaunis kuldking) seatud eesmärkide täitmiseks. Erineva hooldamise/taastamise prioriteediga puisrohumaad on välja toodud kaardil lisa 11. Puisrohumaade hooldamisel ja taastamisel tuleb lähtuda puisniitude ja –karjamaade hooldamiskavast, mis on allalaetav

http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_3_Puisniitude_puiskarjamaade_hooldus_kava_2011.pdf

Väinamere hoiualal on puisrohumaade suurimateks ohuteguriteks põõsa- ja puurinde tihenemine ning rohukamara kadumine, mis tähendab niidutaimestiku asendumist metsataimestikuga. Puisrohumaadele sobiv puurinde üldkatvus peab jääma vahemikku 0,1 kuni 0,5. Puiskarjamaad kujundatakse enamasti ühtlasema liituvusega, puisniidud (ka niitmise hõlbustamise huvides) tihedamate puudegruppide ja lagedamate alade mosaiigina. Parimal juhul ei ole põõsarinde üldkatvus puisrohumaadel suurem kui 0,1. Puurinde kujundamisel tuleb eelistada vanu ja laiulehiseid liike, põõsarinde kujundamisel seada eesmärgiks võimalikult suur üldine liigirikkus. Puisniite hooldatakse niites. Puisniidul võib pärast niitmist piisava rohukasvu korral lühiajaliselt (mitte üle kuu aja ja

mitte varem kui alates septembrist) ja madala koormusega (mitte üle 0,5 loomühiku/ha) loomi karjatada. Puiskarjamaid hooldatakse karjatades. Puiskarjamaadele sobiv karjatamiskoormus jääb vahemikku 0,3–1 lü/ha.

4.2.1.4.1. Puisniitude (6530*) taastamine Väinamere hoiualal

I prioriteediga alad (Saaremaal 28,4 ha, Hiiumaal 2,1 ja Läänemaal 1,6 ha) kavandatakse taastada aastatel 2018–2020. Üheaastane taastamistöö on kavandatud Läänemaal Hobulaiul, kus puisniit on hiljuti taastatud, aga olnud hoolduseta.

II prioriteediga alad (Hiiumaal 1,7 ha ja Läänemaal 2,4 ha) taastatakse 2020.–2022. aastal.

Elupaigatüüp	Taastamise prioriteet	Aastad	Pindala (ha)	Kavandatud edasine hooldus ja prioriteet
Puisniidud (6530*)	I	2018	1,6	
	I	2018–2020	30,5	I
	II	2020–2022	4,1	I

4.2.1.4.2. Puisniitude (6530*) hooldamine Väinamere hoiualal

Väinamere HA-I on hoolduses 5,7 ha puisniite, taastamata on võimalik alustada 5,2 ha hooldamisega. Juba hoolduses olevate ja taastatavate (36,2 ha) puisniitude hooldus on I prioriteet. Kokku on kavandatud kaitsekorraldusperioodi lõpuks 47 ha puisniitude hooldamine.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad	Kokku (ha)
Puisniidud (6530*)	I	10,9	32,1	4,1		47,1
	II	-				-
	III	-				-

4.2.1.4.3. Puiskarjamaade (9070) taastamine Väinamere hoiualal

I prioriteediga taastatav (2018. a) on juba taastatav 5 ha puiskarjamaa Hiiumaal.

Puiskarjamaade taastamine on üldjuhul II prioriteet. 2019.–2021. a on kavandatud Hiiumaal 11,1 ha puiskarjamaade taastamine. Alad piirnevad juba karjatatavate aladega ja/või on potentsiaalne edasine hooldaja ja maaomanikuga kokkulepe olemas. 2021.–2023. a on kavandatud taastada 26,1 ha Hiiumaal, 1,1 ha Läänemaal ja 36,3 ha Saaremaal. 2023.–2025. a on kavandatud 8,6 ha puiskarjamaade taastamine Saaremaal. 2024.–2026. a on kavandatud 29,5 ha puiskarjamaade taastamine Hiiumaal.

III prioriteedina 2025.–2027. a on kavandatud 0,1 ha taastamine Läänemaal (Hobulaiul) ja 36,9 ha taastamine Saaremaal. Saaremaal on tegemist puisniitudega, mille esinduslikkus on hinnatud D ja mis on kujunemas laiahisteks metsadeks (9020*). Eesmärgi hulka ei ole seda pindala arvestatud. 2017. a on kavandatud 0,4 ha puiskarjamaa taastamine Hiiumaal. III prioriteedi alade taastamise vajadust ja võimalikkust hinnatakse vahehindamise käigus.

Elupaigatüüp	Taastamise prioriteet	Aastad	Pindala (ha)	Kavandatud edasine hooldus ja prioriteet
Puiskarjamaad (9070)	I	2018	5	I
	II	2019–2021	11,1	I
	II	2021–2023	63,5	I
	II	2023–2025	8,6	I
	II	2024–2026	29,5	I
	III	2025–2027	37	
	III	2027	0,4	

4.2.1.4.4. Puiskarjamaade (9070) hooldamine Väinamere hoiualal

2018. a on kavandatud 62 ha puiskarjamaade hooldamine ning taastamise järgselt lisanduvad hooldusse uued alad (I prioriteet). Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on kavandatud ligi 180 ha puiskarjamaade hooldamine.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad	Kokku (ha)
Puis-karjamaad (9070)	I	62		117,7		179,7

Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on kavandatud ligi 180 ha puiskarjamaade hooldamine.

4.2.1.5. Märgade ja soostunud niitude (6410, 6430, 7210* ja 7230) taastamine ja hooldamine Väinamere hoiualal

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.6 (sinihelmikakooslused), 2.2.2.7 (niiskuslembed kõrgrohustud), 2.2.3.3 (lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga), 2.2.3.4 (liigirikkad madalsood), 2.1.1 (linnud) ja 2.1.5.3.1 (soohiilakas) seatud eesmärkide täitmiseks. Väinamere hoiuala märgade ja soostunud niitude kogupindala on üle 150 ha (tabel 20). Erineva hooldamise/taastamise prioriteediga soostunud niidud on välja toodud kaardil lisa 11. Soostunud niitude hooldamisel ja taastamisel tuleb lähtuda aru- ja soostunud niitude hoolduskavast, mis on allalaetav

http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf

Soostunud niite on traditsiooniliselt kasutatud pigem heinamaadena. Ajal, mil niitmine hakkas käsitsi töö asemel toimuma raskete masinatega, jäid ajutiselt liigniisked ja pehme pinnasega alad esimeste seas hooldamisest välja. Sõltuvalt veerežiimist püsivad soostunud niidud hooldamata avatuna võrdlemisi kaua. Tänapäeval hooldatakse soostunud niite pigem karjatades, e sobiv karjatamiskoormus jääb vahemikku 0,2–1 lü/ha. Sageli on soostunud niidud laikudena suuremas niitude kompleksis ja neid tuleb hooldada koos ümbritsevate aladega. Väga ettevaatlikult tuleb suhtuda alale jäävate madalsoode ja mõõkrohusoode karjatamisse. Selliste koosluste järjepidev hooldamine on põhjendatud rikutud veerežiimiga (nt kuivendatud) kooslustes, mis võsastuvad ja roostuvad oluliselt kiiremini. Rikkumata kooslused on sageli ohtrate kaitsealuste taimeliikide kasvukohad ja eriti kergesti lõhutava rohukamaraga. Pigem tuleb selliseid alasid vajadusel hooldada regulaarse võsaraie meetodil.

4.2.1.5.1. Sinihelmikakoosluste (6410) taastamine Väinamere hoiualal

Sinihelmikakoosluste taastamine on üldjuhul II prioriteet. Väinamere hoiualal Läänemaal on II prioriteediga alad kavandatud taastada 2021.–2022. a, III prioriteediga 2023.–2024.

Elupaigatüüp	Taastamise prioriteet	Aastad	Pindala (ha)	Kavandatud edasine hooldus ja prioriteet
Sinihelmikakooslused (6410)	II	2021–2022	4,8	I
	III	2023–2024	1,2	II

4.2.1.5.2. Sinihelmikakoosluste (6410) hooldamine Väinamere hoiualal

II prioriteediga taastatavad alade edasine hooldus on I prioriteet (alates aastast 2023), III prioriteediga taastatavate alade edasine hooldus on II prioriteet (alates 2025. a). Kokku on kavandatud 5 ha sinihelmikakoosluste hooldamine.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad	Summa (eur)
Sinihelmika-kooslused (6410)	I	-		4,8		-
	II	-			1,2	
	III	-				-

4.2.1.5.3. Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) taastamine Väinamere hoiualal

Niiskuslembeste kõrgrohustute taastamine on üldjuhul II prioriteet. Väinamere hoiualal Läänemaal kavandatakse II prioriteediga alad 22,3 ha taastada 2021.–2024. a, III prioriteediga alad 2025.2–026. a.

Elupaigatüüp	Taastamise prioriteet	Aastad	Pindala (ha)	Kavandatud edasine hooldus ja prioriteet
Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	II	2021–2022	7,1	I
	II	2023–2024	15,2	
	III	2025–2026	7,6	II

4.2.1.5.4. Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) hooldamine Väinamere hoiualal

Väinamere hoiualal Läänemaal II prioriteediga taastatavate alade edasine hooldus on I prioriteet (alates 2023 7,1 ha ja 2025 15,2 ha. III prioriteediga taastatavate alade edasine hooldus on alates 2027. a (II prioriteet).

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad	Summa (eur)
Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	I	3,1				
	II	-		22,3		
	III				7,6	

4.2.1.5.5. Liigirikaste madalsoode ja soostunud niitude (7230) taastamine Väinamere hoiualal

Liigirikaste madalsoode (7230) taastamine on üldjuhul II prioriteet. 2023.–2025. a on kavandatud taastada Hiiumaal 11,9 ha, Läänemaal 10,5 ha ja Saaremaal 12,3 ha soostuvaid niitusid. Need niidud on esinduslikumad, suuremal pindalal ja/või paiknevad juba hoolduses olevate niidualadega kompleksid.

III prioriteediga alad kavandatakse taastada 2025.–2027. a: Hiiumaal 7,4 ha, Läänemaal 9,7 ha ja Saaremaal 2,2 ha. Väheesinduslike ja kaugemal paiknevate niidualade taastamine on kavandatud 2027. a: Hiiumaal 2,1 ha, Läänemaal 11,3 ha. III prioriteediga niitude taastamine täpsustatakse vahendamisel.

Elupaigatüüp	Taastamise prioriteet	Aastad	Pindala (ha)	Kavandatud edasine hooldus ja prioriteet
Liigirikad madalsood (7230)	II	2023–2025	34,7	I
	III	2025–2027	19,3	II
	III	2027	13,4	II

4.2.1.5.6. Liigirikaste madalsoode ja soostunud niitude (7230) hooldamine Väinamere hoiualal

II prioriteediga taastatavad alad arvestatakse hooldamisse aastast 2026 (I prioriteet) kokku 34,7 ha.

Elupaigatüüp	Prioriteet	Pindala (ha)	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse I prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse II prioriteediga taastatavad alad	Lisanduv pindala (ha), kui taastatakse III prioriteediga taastatavad alad
Liigirikkad madalsood ja soostunud niidud (7230)	I	-		34,7	
	II				32,7
	III				

4.2.1.6. Poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.3 (kuivad niidud lubjarikkal mullal, olulised orhideede kasvualad), 2.2.2.8 (aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud) ja 2.2.2.10 (puiskarjamaad) seatud eesmärkide täitmiseks. Poollooduslike koosluste kogupindala Mõisaküla panga hoiualal on 6 ha (tabel 10). Erineva hooldamise/taastamise prioriteediga alad on välja toodud kaardil lisas 11.

4.2.1.6.1. Lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210*) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal

Mõisaküla panga hoiualale jääb 1,8 ha lubjarikkal mullal kuivi niite. 2016. aastal oli niitmise teel hoolduses 1,3 ha. Ala võib ka karjatada.

Taastamist vajab 0,5 ha lubjarikkal mullal kuivi niite. Tegevus on kavandatud 2018–2020, I prioriteet. Niitude edasine hooldus alates 2021. a on I prioriteet.

4.2.1.6.2 Aas-rebasesaba ja ürt punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal

Mõisaküla panga hoiualale jääb 2,3 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite, millest 2016. a hooldati niitmsie teel 1,5 ha. Ala edasine hooldus on I prioriteet, ala võib ka karjatada.

0,8 ha niiduala taastamine on kavandatud 2021. a, II prioriteet. Alates 2022. a on kavandatud niidu edasine hooldus, I prioriteet.

4.2.1.6.3. Puiskarjamaade (9070) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal

Mõisaküla panga hoiualale panga jalamile jääb 1,9 ha puiskarjamaid, mis 2016. a on hooldamata ja väga kinnikasvanud.

Niidula taastamine on II prioriteet, kavandatud 2018.–2020 a, edasine hooldamine alates 2021. a on I prioriteet.

4.2.1.7. Puiskarjamaade (9070) taastamine ja hooldamine Puiskarjamaa hoiualal

Tegevus on vajalik väärtusele 2.2.2.10 (puiskarjamaad) seatud eesmärkide täitmiseks.

Puiskarjamaa hoiualal on 12,8 ha karjatatav. Kaitsekorralduslikul perioodil kavandatakse karjatamise jätkamine ja karjatatava ala laiendamine (I prioriteet).

1,9 ha-l on kavandatud puiskarjamaa taastamine 2018.–2020. a, II prioriteet. Taastamise järel jätkatakse hooldamisega, I prioriteet. Kokku on kavandatud 14,7 ha hooldamine.

4.2.1.8. Poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.3 (kuivad niidud lubjarikkal mullal; 6210*) ja 2.2.2.8 (aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud; 6510) seatud eesmärkide täitmiseks.

4.2.1.8.1. Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210*) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal

Österbi HA-le jääb 0,8 ha kuivi lubjarikkaid niite, mida 2016. a seisuga ei hooldatud. Kuna kooslus on suhteliselt hästi säilinud, on kavandatud taastamine üheaastane – 2018, I prioriteet. Niidu hooldamist kavandatakse alates 2019. a, I prioriteet.

4.2.1.8.2. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal

Österbi hoiualale jääb 2,9 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite, mida 2016. a ei hooldatud. Lubjarikkal mullal kuivade niitudega piirneva ja paremini säilinud 2,2 ha niiduala taastamine on kavandatud 2019–2021, II prioriteet. Edasine hooldus on kavandatud alates 2022. a, I prioriteet.

0,3 ha väiksemate eraldiolevate niidualade taastamine on kavandatud 2022–2024, III prioriteet. Taastatud niidu edasine hooldus alates 2025. a on II prioriteet.

4.2.2. Pullapää panga jalami puhastamine võsast

Pullapää panga HA

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.5.1 (lubjakivi paljandid), 2.1.5.2.2 (müür-raunjalg), 2.1.5.2.3 (pruun raunjalg) seatud eesmärkide täitmiseks.

Panga eksponeerimise eesmärgil on panga jalamilt eemaldatud puid, aga nende asemele on kasvanud kohati tihe lehtpuuvõsa, mis tuleb eemaldada (joon. 6). Töö on vajalik ka II kategooria kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade valgustingimuste parandamiseks. Töö on kavandatud kogu lubjakivipaljandi (vt 2.2.5.1) jalami ulatuses ligikaudu 0,25 ha. Raietööde alustamisel tuleb ala looduskaitsebioloogiga üle vaadata, et vältida tööde

käigus teadmatuses II kategooria kaitsealuste taimeliikide pruun ja müür-raunjala kahjustamist. Töid tuleb teha väljaspool lindude pesitsemisaega 15. juuli kuni 15. aprill.

Tegevus on III prioriteet. Tööd tuleb kaitsekorralduslikul perioodil läbi viia vähemalt kaks korda ja on kavandatud 2019. ja 2024. a; korraldaja RMK.

4.2.3. Väikekiskjate ohjamine Viirelaiul, Rukkirahul, Eerikulaiul, Kakralaiul ja linnutähtsatel aladel

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu, Saare mk

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.1 (haudelinnud, sh 2.1.1.4.4 niidurüdi) seatud eesmärkide täitmiseks.

Tegevus on käsitletud ka Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskavas ning kajastub osaliselt nimetatud kaitsekorralduskava eelarves.

„Lindude pesitsemisedukust laidudel ja rannaniitudel pärsib röövlus. Röövlust aitab piirata rebase- ja kährikujaht pärast jääminekut ja enne pesitsushooaja algust. Eelkõige tuleb seda alustada Hellamaa rahul (Pühalepa vald) ja Harilaiul (Vormsi vald).”

Teistest Väinamere väikesaartest on väikekiskjate ohjamine esmatähtis teha Viirelaiul (Saaremaa), mis on väga perspektiivne niidurüdi pesitsemisala. Väikekiskjaid tuleb tõrjuda ka Rukkirahul (Läänemaa), Eerikulaiul ning Kakralaiul (Hiiumaa). Väikekiskjate ohjamine tuleb teha igal aastal vahetult pärast jääminekut. Igati tuleb soodustada väikekiskjate ohjamine ka mandri ja suuremate saarte rannaniitudel, ennekõike hoiuala linnutähtsatel aladel (vt pt 4.2.4).

Tegevus on II prioriteet, korraldaja KeA koostöös jahiseltsidega.

4.2.4. Linnutähtsate alade taastamine ja hooldamine

Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk

Töö on vajalik väärtustele 2.1.1 (linnud), sh eriti 2.1.1.4.4 (niidurüdi) seatud eesmärkide täitmiseks.

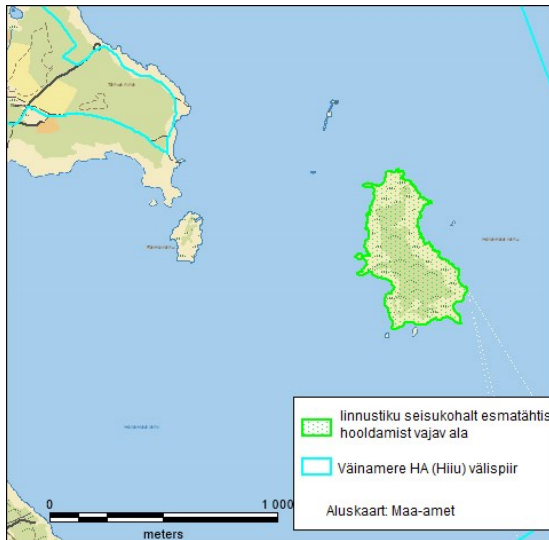
Kava koostamise käigus piiritlesid ornitoloogid Väinamere HA-l kõige olulisemad piirkonnad linnustikule (joon. 5), arvestades eelkõige I kaitsekategooria niidurüdi vajadusi. Samas on need piirkonnad olulised pesitsus-, toitumisalad või rändepeatuspaigad ka teistele liikidele, ennekõike rannakurvitsalistele. Linnutähtsatel aladel on esmatähtis tagada kogu ulatuses roostikuvaba veepiir ja rohustu madalmurusus vähemalt 75% alast.

Piiritletud linnutähtsate alade kogupindala on 500 ha ja need paiknevad kaheksas piirkonnas: Hiiumaal Hellamaa rahu (18 ha), Õunaku (36 ha), Kaevatsi laid (66 ha), Jausa (46 ha) ja Sõru (158 ha); Läänemaal Varni (47 ha); Saaremaal Viirelaid (87 ha) ja Tamse (42 ha). Neist omakorda võib esile tõsta niidurüdile potentsiaalselt väga olulise Viirelaiu.

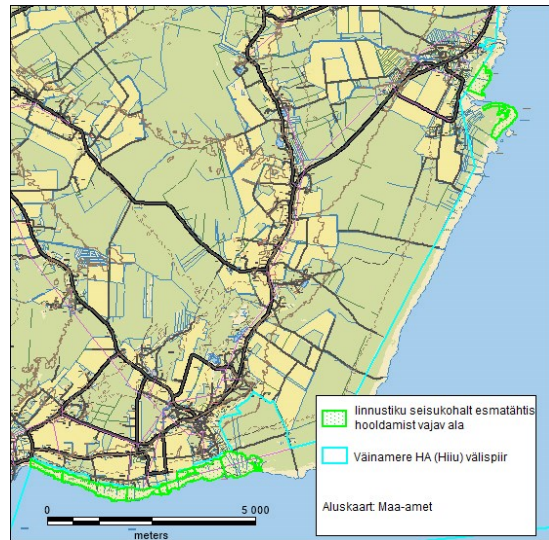
Nimetatud aladele on inventuuride andmetel kaardistatud erinevaid elupaigatüüpe (kadastikud, lood, aru- ja soostuvad niidud), aga valdavalt kattuvad linnutähtsad alad rannaniitudega, mille taastamist ja hooldamist kavandatakse I prioriteedi tegevusena. Linnutähtsate alade taastamist ja hooldamist tuleb pidada eelistatuks võrrelduna teiste I prioriteediga taastatavate/hooldatavate aladega.

Töid viiakse läbi vastavalt poollooduslike koosluste hooldamise-taastamise kavale ning maksumus kajastub elupaigatüüpide kaupa poollooduslike koosluste hooldamise-taastamise kavas (vt 4.2.1). Eelarvetablisse on lisatud võimalik täiendav maksumus, mis lisandub (vahe tavalise rannaniidu ja liigikaitseolulise niidu toetuse maksumuses 82 eurot/ha). Osa niite vajab veel taastamist, mis on kavandatud kaitsekorraldusliku perioodi esimesel poolel.

Linnutähtsatel aladel on hooldamine ja taastamine I prioriteedi tegevus. Tegevuse korraldaja Keskkonnaamet, töö läbiviijad on eramaadel maaomanikud ja maahooldajad, riigimaadel korraldab maade rendileandmist või töid RMK.

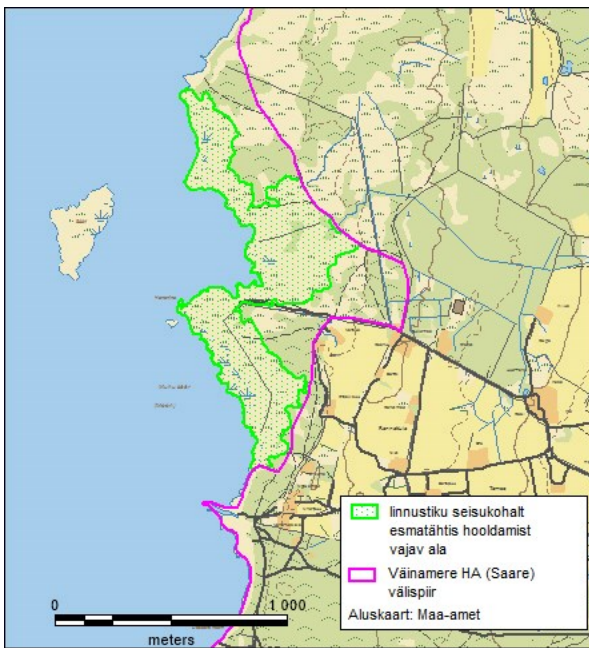
Hellamaa rahu

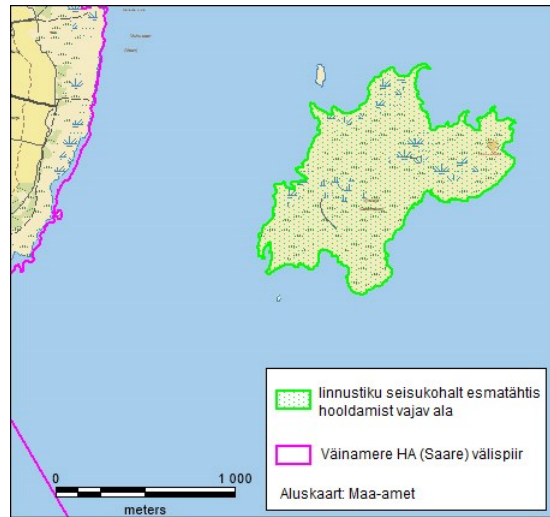
Jausa ja Sõru

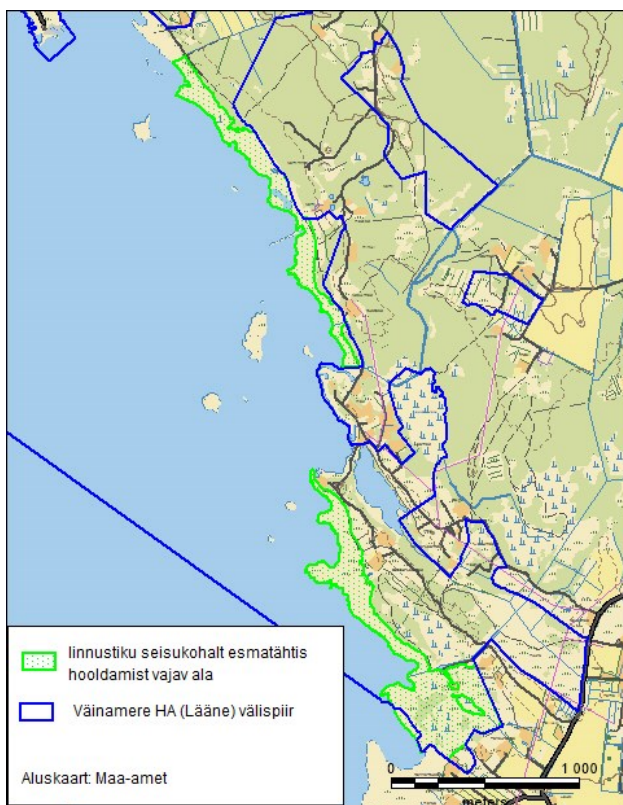
Õunaku ja Kaevatsi

Tamse

Viirelaid

Varni

Joonis 5. Linnutähtsate alade taastamine ja hooldamine.

4.3. TARISTU

4.3.1. Piiride tähistamine

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk, Pullapää panga HA, Mõisaküla panga HA

2017. a seisuga on kavaga hõlmatud väikesed hoiualad tähistatud keskmiste tähistega. Mõisaküla panga hoiualal on 2 piiritähist, vajalik on lisada 1 keskmise suurusega tähis. Puiskarjamaa hoiualal on 2 piiritähist ja see on piisav. Österbi hoiualal on 1 piiritähis ja see on piisav. Pullapää panga hoiualal on 3 piiritähist, vajalik on lisada veel 2 keskmise suurusega tähist.

Väinamere hoiualale on kavandatud kokku 242 keskmise suurusega piiritähist: Hiiumaale 73, Läänemaale 107, Pärnumaale 16 ja Saaremaale 46. Paigaldatud on Läänemaal Virtsu kandis 3 Väinamere hoiuala tähist.

Piiritähiste asukohad on näidatud kaartidel lisa 11 ja joonisel 6.

Ühe piiritähise maksumuseks koos paigaldamisega on arvestatud 150 eurot.

Tegevuse prioriteet II. Töö on kavandatud 2019. a, korraldaja RMK.

4.3.2. Piiritähiste hooldamine

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk, Pullapää panga HA, Mõisaküla panga HA, Österbi HA, Puiskarjamaa HA

Piiritähiseid hooldatakse ning rikutud või kadunud piiritähiseid asendatakse jooksva tegevusena. Piiritähiste asukohad on näidatud kaartidel lisas 11 ja joonisel 6.

Tegevuse prioriteet II, korraldaja RMK.

4.3.3. Väinamere hoiuala tutvustavate infotahvlite hooldamine

Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk

Tegevus on vajalik ala külastuse korraldamiseks (ptk 3).

Tegevus on käsitletud *Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskavas* ja kajastub *Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskava* eelarves (punkt 4.3.1).

„7 Väinamere mereelustikku tutvustavat infotahvlit valmis 2009. a LIFE-projekti „Merekaitsealad Läänemere idaosas” raames ja paigaldatakse Heltermaa, Rohuküla, Virtsu, Kuivastu, Triigi, Sõru ja Sviby sadamatesse. Edaspidi vajalik infotahvlite hooldamine.”

Kõik seitse infotahvlit paiknevad sadamates ja jäävad Väinamere HA territooriumilt välja.

4.3.4. Puhkekoha rajamine Pullapää panga hoiualal

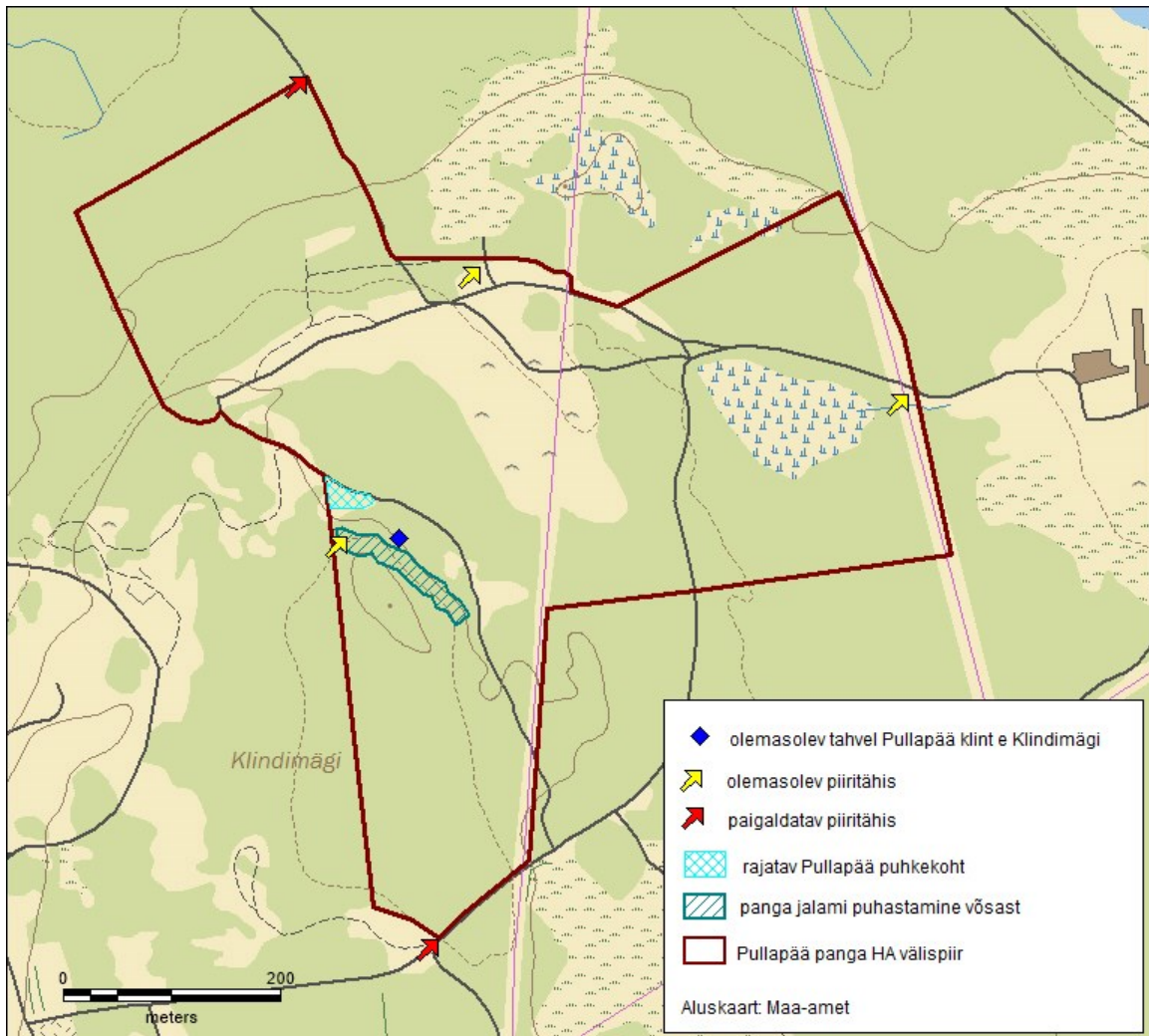
Tegevus on vajalik ala külastuse korraldamiseks (ptk 3).

Pullapää panga hoiualale on kavandatud puhkekoht, kuhu paigaldatakse pink/pingid ning infotahvel (joon. 6). Infotahvil tutvustatakse tekstide ja fotode abil Pullapää panga hoiualale elus- ja eluta loodust ning juhitakse tähelepanu ala militaarajalooga seotud iseärasustele. Infotahvil tuuakse ala skeem koos lähima teedevõrguga. Teave tahvil on eesti keeles, kokkuvõtte inglise keeles. Kavandatav infotahvli suurus on A2.

Lisaks puhkekoha rajamisele suletakse mootorsõidukitega liikluseks Pullapää panga eest läbi viiv tee.

Tegevuse prioriteet III. Tegevus on kavandatud 2019. a, korraldaja RMK. Kavandatud puhkekoht jääb riigi omanduses olevale maale. Infotahvli sisu koostab KeA.

Joonis 6. Puhkekoha rajamine Pullapää panga hoiualal (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

4.3.5. Puhkekoha hooldamine Pullapää panga hoiualal

Tegevus on vajalik ala külastuse korraldamiseks (ptk 3).

Puhkekoha hooldus näeb ette järgmisi tegevusi:

- prügi koristamine;
- vajadusel taristu rikutud osade parandamine või vahetamine.

Puhkekoha hooldamine toimuv lähtuvalt RMK külastuskorralduskavast.

Puhkekohta hooldatakse jooksva tegevusena kaitsekorraldusliku perioodi vältel.

Tegevuse prioriteet I, korraldaja RMK vastavalt RMK külastuskorralduslikavale ning kompleksuse ja korrasoleku korrale.

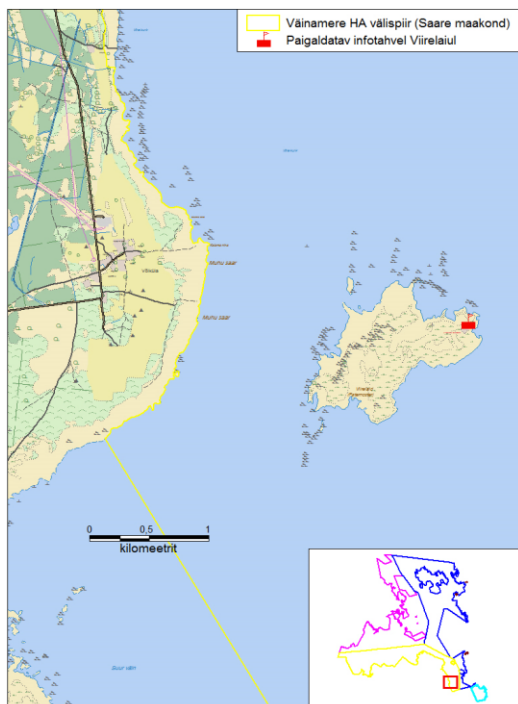
4.3.6. Infotahvli paigaldamine Viirelaiule

Väinamere HA Saare mk

Töö on vajalik väärtustele 2.1.1.4.4 (niidurüdi), 2.1.1.1 (haudelinnud) ja 2.1.1.2 (läbirändavad ja peatuvad linnud) seatud eesmärkide täitmiseks ja külastuse korraldamiseks (ptk 3).

Kuna hoiualal liikumiskiiranguid kehtestada ei saa, paigaldatakse olulise linnusaare Viirelaiu randumiskohta infotahvel (joon. 7), kus palutakse pesitsusajal 1. aprill – 31. juuli saart mitte külastada ja kus selgitatakse liikumiskiirangu vajalikkust. Kavandatava infotahvli mõõt on A2.

Tegevus on II prioriteet, paigaldamine 2019. a; korraldaja RMK, teksti kooskõlastab Keskkonnaamet. Infotahvli hooldus on jooksev tegevus; korraldaja RMK, II prioriteet.

Joonis 7. Infotahvli paigaldamine Viirelaiule (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

4.3.7. Vohilaiu kolme juurdepääsutee rekonstrueerimine

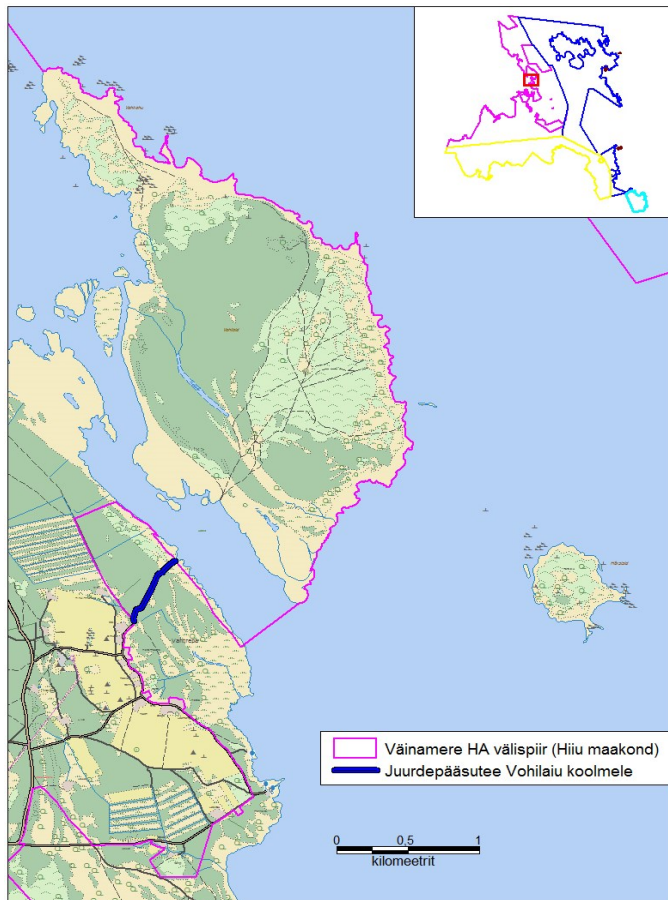
Väinamere HA Hiiu mk

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2 (poollooduslikud elupaigad) seatud eesmärkide täitmiseks.

Tegevus on käsitletud ka Vahtrepa maastikukaitseala kaitsekorralduskavas (punkt 4.3.5.1) ning kajastub selle eelarves.

Hiiumaal Vahtrepa külas valdavalt Väinamere hoiualal kulgeb eramaadel 590 meetri pikkune Vohitee. See on ainuke tee, mis viib kaitseala Hiiumaa osas asuvate rannaniitudeni ja Vohilaiu koolmekohani. Metsatee läbib kolme kinnistut (Niidi, Mardi-Tooma ja Laasi-Mihkli). Pehme pinnas ja rasked traktorid on tee muutnud väiksematele sõidukile läbimatuks. Sügavad roopad on aastaringselt vett täis ja ulatuvad kohati põlvini. Hiiumaa rannaniitudel ja Vohilaiu poollooduslikel koostustel tehtavate taastamis- ja hooldustööde käigus suureneb oluliselt raskema tehnika liikumine Hiiumaa ja Vohilaiu vahel. Selleks, et mootorsõidukid saaksid takistamatult liikuda, tuleb metsade vahel asuv Vohitee 2014. a korda teha. Selleks, et katta metsatee 3 m laiuse ja 60 cm paksuse killustikuga, läheb vaja 708 tonni jämedama fraktsioonilist paekivikillustikku. /.../ Ligipääsu taastamise prioriteetsus on I. Vohitee taastamistööde korraldajateks on RMK ja KA.

Tegemist on pinnasteega (joon. 8), mis kulgeb Vohilaiu poolses osas 100 m ulatuses rannaniitude vahel (1630*; KR_PLK) ja ligi 500 m ulatuses läbi puiskarjamaa („D esinduslikkusega p9070).

Joonis 8. Vohilaiu koolme juurdepääsutee rekonstrueerimine (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

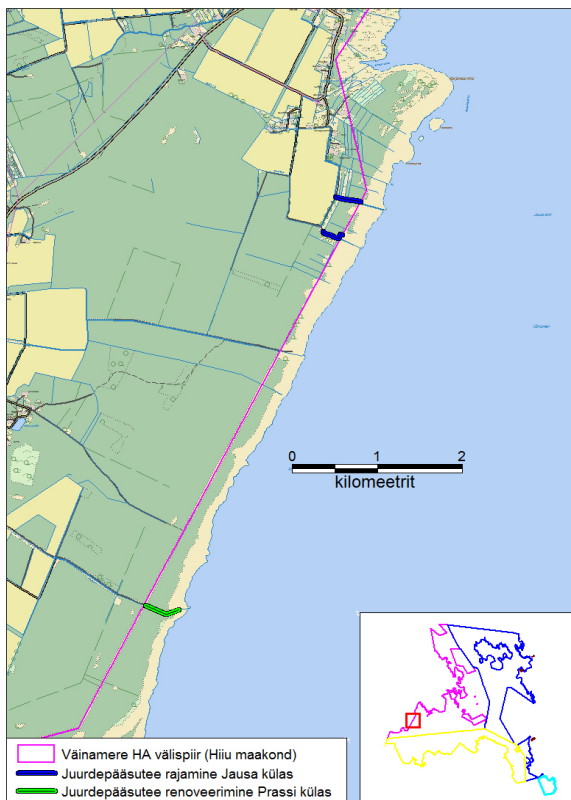
4.3.8. Jausa rannaniidu juurdepääsutee rajamine

Väinamere HA Hiiu maakond

Töö on vajalik väärtustele 2.2.2 (poollooduslikud elupaigad) seatud eesmärkide täitmiseks.

Jausa küla esinduslikele rannaniitudele juurdepääsuks ning niitude taastamiseks ja hooldamiseks tuleb ehitada kaks teetrassi koos truupidega (joon. 9). Neist lõunapoolsema tee (Murru tee) trassi pikkus on ligi 300 m ja sellele tuleb paigaldada 3 truupi. Tee kulgeb osaliselt mööda Eesti vektorpõhikaardil märgitud pinnasteed. Tee jääb suuremas osas riigimaale, osaliselt eramaale tunnusega 17502:001:1292. Põhjapoolse tee (Kajaka tee) trassi pikkus on 300 m ja sellele tuleb paigutada 5 truupi. Rajatav tee kulgeb piki kraavi serva eramaal tunnusega 17502:001:0023.

I prioriteedi tegevus, kavandatud 2019. a; korraldaja on riigimaal RMK, eramaal Keskkonnaamet ja maaomanikud/-hooldajad.

Joonis 9. Jausa rannaniitude juurdepääsutee rajamine ning Prassi rannaniitude juurdepääsutee renoveerimine (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

4.3.9 Prassi rannaniidu juurdepääsutee renoveerimine

Väinamere HA Hiiu maakond

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2 (poollooduslikud elupaigad) seatud eesmärkide täitmiseks.

Prassi külla jäävate rannaniitudele juurdepääsuks ning niitude taastamiseks ja hooldamiseks tuleb renoveerida teetrass koos truupidega (joon. 9). Teetrassi pikkus on ligi 440 m, see kulgeb piki Prassi kraavi ja on Eesti vektorpõhikaardil pinnasteena tähistatud. Lisaks teele tuleb renoveerida ka Prassi kraavist ülekäik, mis on vajalik teisel pool kraavi asuvate rannaniitude hooldamiseks. Tee kaetakse u 20 cm paksuse kruusa kihiga, mis tuuakse Partsi karjäärist. Tee jääb 340 m ulatuses riigimaale ja 100 m ulatuses kahele eraomandis olevale maaüksusele (tunnustega 17501:004:0302 ja 17501:004:0006). Renoveeritav ülekäik Prassi kraavist jääb vähesel määral eramaale (17501:004:0412).

Tegevuse prioriteet I, kavandatud 2019. a; korraldaja riigimaal RMK, eramaadel Keskkonnaamet ja maaomanikud/-hooldajad.

4.3.10 Nuudimetsa truubi paigaldamine Rannakülas

Väinamere HA Hiiu maakond

Töö on vajalik väärtustele 2.2.2 (poollooduslikud elupaigad) ja 2.1.1.4.4 (niidurüdi) seatud eesmärkide täitmiseks.

Rannaküla maadele jäävatele ulatuslikele A- kuni C-esinduslikkusega rannaniitudele juurdepääsuks ja hooldamiseks tuleb hoiuala piiril olevale kraavile paigaldada truup diameetriga 1 m ja pikkusega 4 m (joon. 10). Paigaldatav truup jääb eramaale (17501:004:2892).

Tegevuse prioriteet I, tegevus on kavandatud 2019. a, korraldaja Keskkonnaamet ja maaomanikud/-hooldajad.

Joonis 10. Nuudimetsa truubi paigaldamine Rannakülas (aluskaart Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

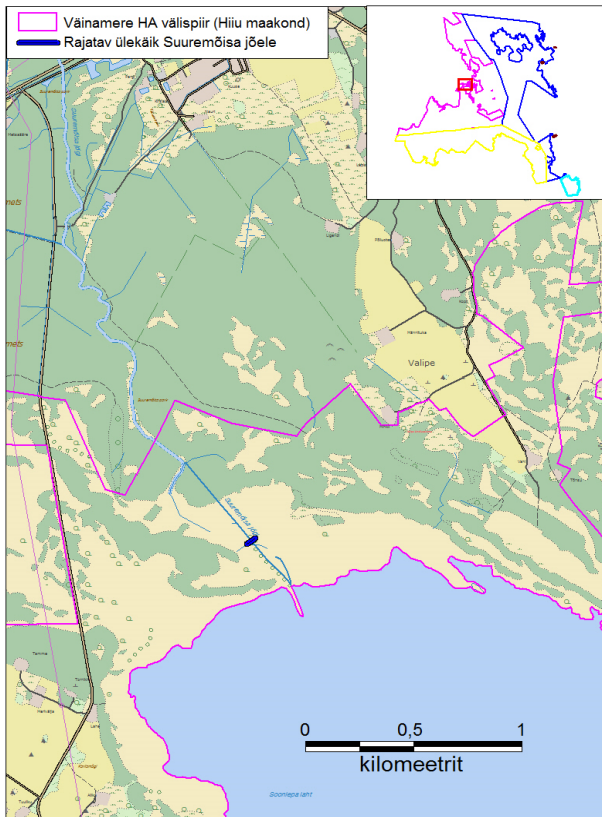
4.3.11. Ülekäigu rajamine Suuremõisa jõe

Väinamere HA Hiiu maakond

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2 (poollooduslikud elupaigad) seatud eesmärkide täitmiseks.

Valipe küla maale jääb Suuremõisa jõgi, mille alamjooks on juba 19. sajandil metsakuivendamise eesmärgil kanalisse suunatud (nn Suuremõisa kanal). Tänapäeval jäävad kahele poole kanalit raskesti ligipääsetavad roostunud rannaniidud. Rannaniitude hooldamiseks rajatakse Suuremõisa jõe, ennekõike kariloomade tarvis, ülekäik (joon. 11). Ülekäik jääb ligikaudu 250 m kaugusele jõe suudmest jätkuvalt riigi omandis olevale maale ja selle pikkus on ligikaudu 15 m.

Tegevuse prioriteet III, tegevus on kavandatud 2022. a, korraldaja Keskkonnaamet ja maaomanikud/-hooldajad.

Joonis. 11. Ülekäigu rajamine Suuremõisa jõele (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

4.3.12. Säärenina vaatetorni renoveerimine

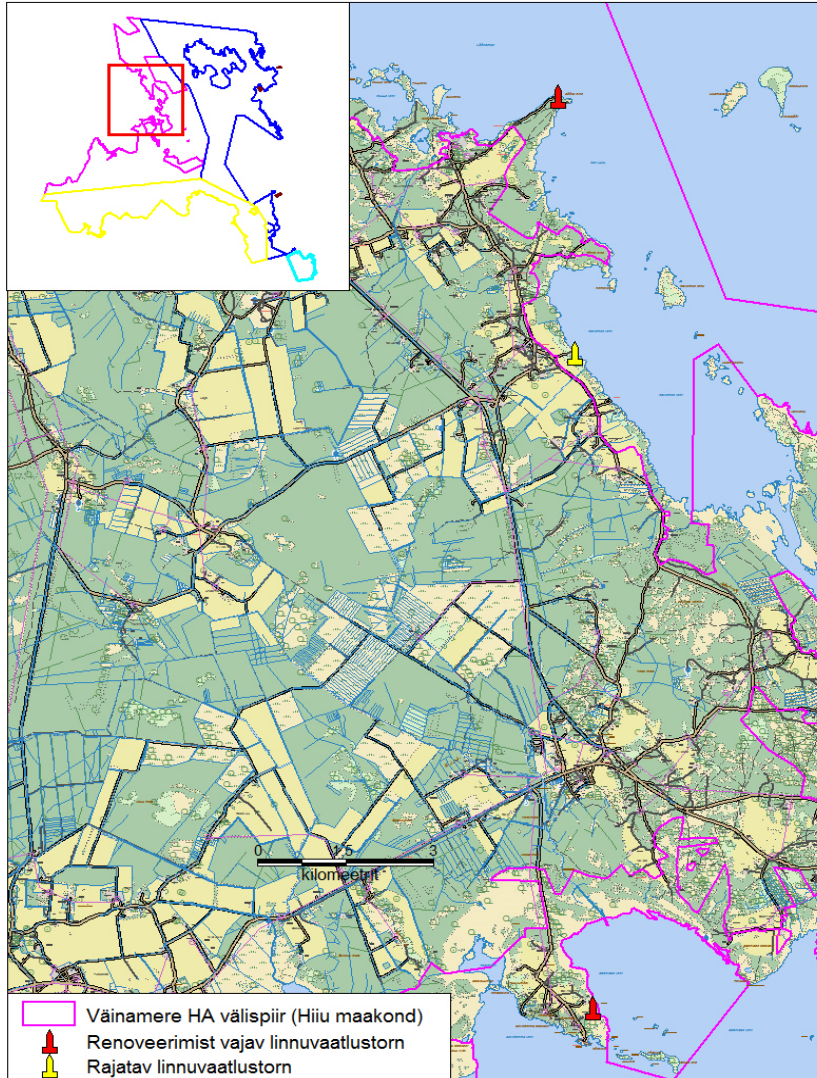
Väinamere HA Hiiu maakond

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.2 (läbirändavad ja peatuvad linnud) seatud eesmärkide täitmise kontrolliks ja pt 3 seatud eesmärkide täitmiseks.

Tegevus on käsitletud ka Väinamere hoiuala mereosa kaitsekorralduskavas ja kajastub selle eelarves (punkt 4.3.3).

„Säärenina vaatlustorn on vajalik sulgivate lindude loenduseks suvel ning rändlindude loenduseks kevadel ja sügisel. Säärenina vaatluskoht, kui see on taas kasutamiskõlblik, tuleb lisada riikliku seire punktide loetellu. Vaatlustorn on vajalik ka viiger- ja hallhüljeste seireks, kuna torn on seireks sobivaim koht, et hüljeid mitte segada. Tegemist on halvas olukorras vana militaartorniga riigimaal, mis vajab korrastamist. Torni kordategemisest on huvitatud Hiiumaa Militaarjaloo Selts.”

Renoveeritav vaatlustorn jääb riigimaale (joon. 12). Korraldaja RMK ja aeg kavandatakse RMK külastuskorralduskavaga.

Joonis 12. Säärenina vaatetorni renoveerimine, Hellamaa randa vaatetorni rajamine ning Salinõmme vaatetorni remont (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

4.3.13 Vaatetorni rajamine Hellamaa randa

Väinamere HA Hiiu mk

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.2 (läbirändavad ja peatuvad linnud) seatud eesmärkide täitmise kontrolliks, riikliku seire läbiviimiseks ja pt 3 seatud eesmärkide täitmiseks.

Hellamaa randa jääb riikliku seire allprogrammi „Haned, luigid ja sookurg” seireala, kus on vaja parandada linnuloenduse tingimusi (Riikliku keskkonnaseire mitmekesisuse ja maastike seire allprogrammi „Haned, luigid ja sookurg”, koondaruanne 2012). Seireeesmärgiliste vaatlusplatvormide orienteeruv kõrgus maapinnast on ligikaudu 3–5 m (sõltub konkreetsest kohast) ja mahutavus kuni 10 inimest. Lisaks riiklikule seiretööle

saavad torni kasutada Keskkonnaamet, RMK, kohalikud omavalitsused ja ettevõtjad loodusturismi edendamisel. Planeeritav rajatis jääb munitsipaalmaale (joon. 12).

Tegevuse prioriteet III, tegevus on kavandatud 2019. a; korraldajad ja läbiviijad on kohalik omavalitsus ja huvilised.

4.3.14. Salinõmme linnuvaatlustorni remont

Väinamere HA Hiiu mk

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.2 (läbirändavad ja peatuvad linnud) seatud eesmärkide täitmise kontrolliks, Soonlepa lahe lindude seire läbiviimiseks ja pt 3 seatud eesmärkide täitmiseks.

Salinõmme linnuvaatlustorn paikneb riigimaal, on avalikus kasutuses. Tegevus on käsitletud ka Hiiumaa laidude maastikukaitseala kaitsekorralduskavas ja kajastub selle eelarves (punkt 2.4). (joon 12).

„Salinõmmes (Salinõmme poolsaarel) on kõige kiirem linnuvaatlustornile uute akende ettetõstmisega, sest pehkinud raamidest allapudenevad aknaklaasid võivad külastajaid vigastada.”

Tegevuse prioriteet II, kavandatud aeg 2018; korraldaja RMK.

4.3.15. Loopealsete taastamiseks vajaliku taristu hooldamine

Väinamere HA Hiiumaa ja Saaremaa

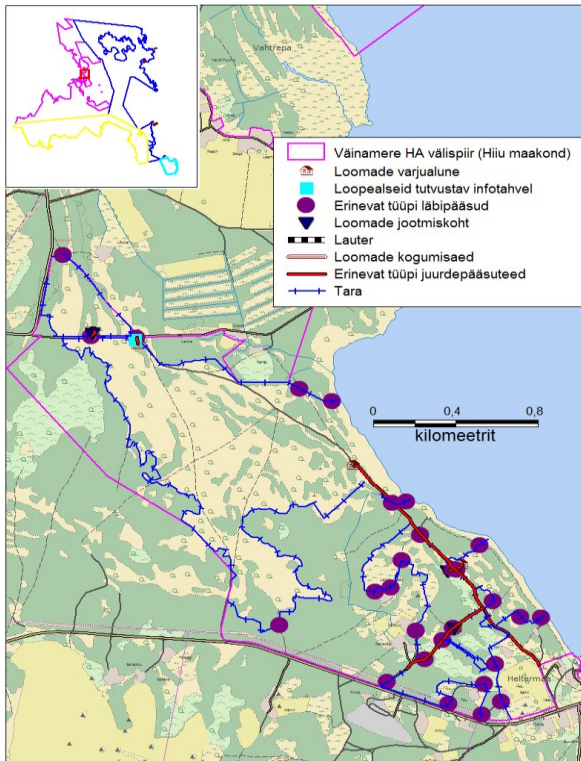
Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.2 (kadastikud) ja 2.2.2.5 (loopealsed) seatud eesmärkide täitmiseks.

Taristu rajamist rahastatakse projekti *LIFE to Alvars* eelarvest.

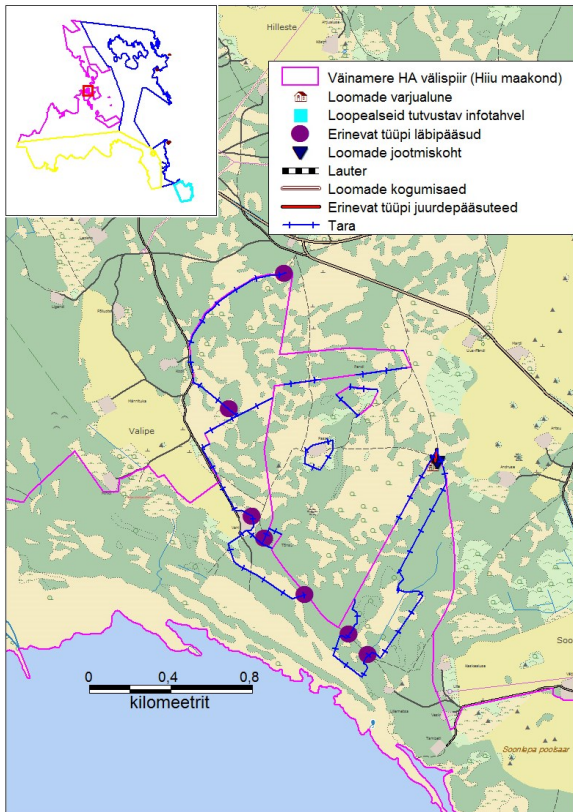
Väinamere HA-le jääb Hiiu maakonnas kolm *LIFE to Alvars* loopealsete taastamise projekti ala: Sarve MKA ja Kaevatsi laid (hoiualal osaliselt), Aruküla (hoiualal osaliselt) ning Heltermaa-Vahtrepa. Projekti tulemusena on ehitatud läbipääsud jalakäijatele, autodele ja traktoritele, juurdepääsuteed, lauter, loomade varjualused, jootmiskohad, lammaste kogumisaiad ning tarad ja püstitatud loopealseid tutvustavad stendid (joon. 13).

Väinamere HA-le jääb Saare maakonnas *LIFE to Alvars* loopealsete taastamise projekti Nõmmküla-Üügu ala (hoiualal osaliselt). Projekti tulemusena on ehitatud erinevat tüüpi väravad (läbitavad kas jalgsi või tehnikaga) ja tarad (joon. 14).

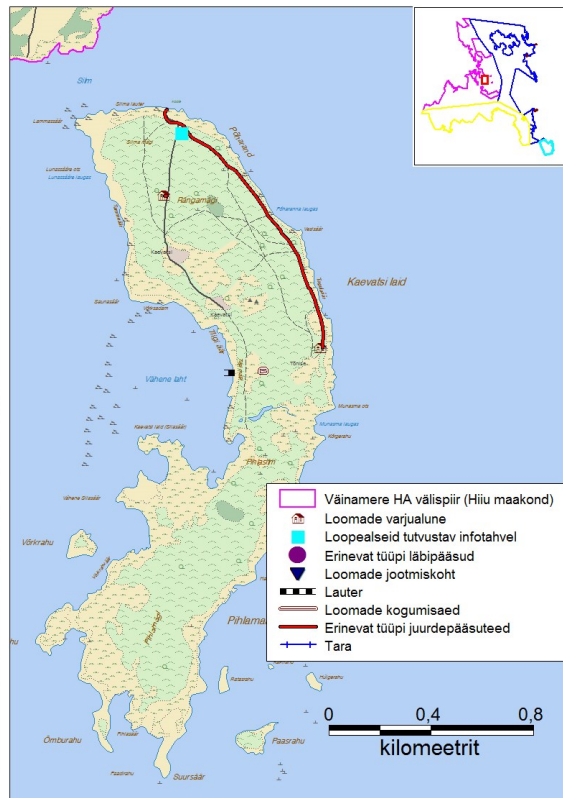
Edaspidi on vajalik taristu jooksev hooldus. Tegevuse prioriteet II, korraldaja Keskkonnaamet koostöös maahooldajatega, riigimaal RMK.

Heltermaa-Vahtrepa projektiala.

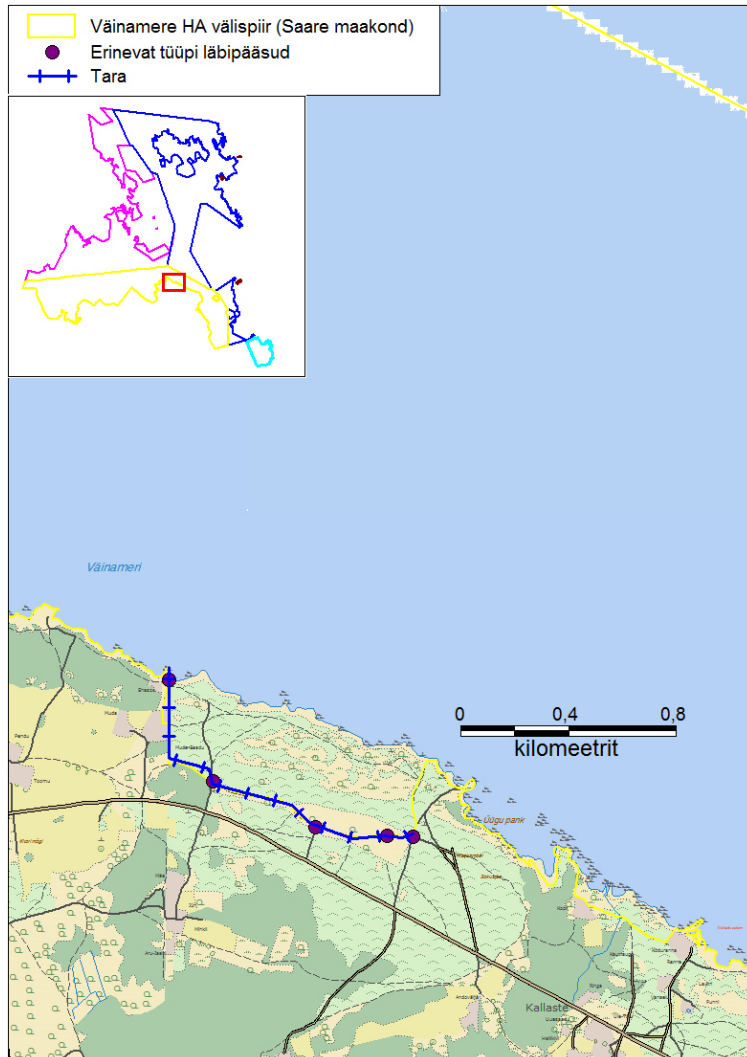

Aruküla projektiala.

Sarve MKA ja Kaevatsi laiu projektiala.

Joonis 13. Loopealsete taastamiseks vajalik taristu Hiiumaal (aluskaart: Maa-ameti Eesti vektorpõhikaart).

Joonis. 14. Loopealsete taastamiseks vajalik taristu Nõmmküla-Üügu projektilal Saaremaal.

4.3.15. Niitude hooldamiseks vajaliku tehnika ostmine

Väinamere HA

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2 (poollooduslikud kooslused), eelkõige puisniitudele seatud eesmärkide täitmiseks.

Poollooduslike koosluste hoolduse parandamiseks on talunikel vaja muretseda rootorniidukeid, kogumisaedu ning puisniitude hoolduseks rootorniiduk, kaaruti ja press.

Tehnika ost on kavandatud perioodil 2018–2020; II prioriteet. Korraldaja: huvilised (poollooduslike koosluste hooldajad).

4.4. KAVAD, EESKIRJAD

4.4.1. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine ja uue kaitsekorralduskava koostamine

Kaitsekorralduskava täitmise vahehindamisel 2022. a antakse hinnang senisele kaitsekorraldusele, viiakse kavasse sisse lisandunud andmed ala väärtuste kohta, tehakse vajadusel muudatusi kavandatud tegevuste osas ja tulemuslikkuse hindamise koondtabelis. Elupaigatüüpide osas tehakse vahekokkuvõtte taastatud ja hooldamisse läinud aladest.

Kaitsekorraldusliku perioodi lõpus 2027. a hinnatakse perioodi 2018–2027 kaitsekorralduse tulemuslikkust (pt 5) ja koostatakse uus kaitsekorralduskava.

Tegevuse prioriteet I, korraldaja Keskkonnaamet.

4.4.2. Hoiualade määruste muutmine

Väinamere HA Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare mk, Pullapää panga HA, Österbi HA

Kavaga tehakse ettepanek muuta Vabariigi Valitsuse hoiualade kaitse alla võtmise määrusi (Lisa 1); ettepanekud on toodud lisas 10.

Kavaga tehakse ettepanek täpsustada hoiualade kaitse-eesmärke. Väärtuse kaitse-eesmärkidest väljaarvamise või lisamise põhjused on toodud väärtuste peatükis (ptk 2). Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1 (linnud) ja 2.2.4 (metsaelupaigatüübid) seatud eesmärkide täitmiseks.

Kavaga tehakse ettepanek muuta Vabariigi Valitsuse määrust „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas” ja muuta Väinamere HA piiri Noarootsis. Väinamere HA-le jääb passiivses olekus Einbi liivamaardla; kogu ala on eraomandis. Noarootsi valla ettepanekul (kaasamiskoosolek Haapsalus 4. aprill 2013) tehakse kavaga ettepanek arvata liivamaardla hoiualast välja. Hoiuala pindala väheneb sellega 10 ha, sellest 9,5 ha on maardlate registris arvel aktiivse reservvaruna, 0,5 ha passiivse reservvaruna (Maa-ameti andmed). Ala väljaarvamine hoiualast ei mõjuta hoiuala kaitse-eesmärkide saavutamist. Väljaarvatava ala lõuna- ja edelaserva on riivamisi kaardistatud 0,6 ha poollooduslik A-C-esinduslikkusega lubjarikas niit (6210) (hooldamise-taastamise kavas II prioriteetsusega ala). Maaomanike soovil võib elupaigatüübina inventeeritud kitsa riba ka hoiualale jätta. Alale ei jää eesmärgiks olevate liikide leiuks.

Kavaga tehakse ettepanek muuta Vabariigi Valitsuse määrust „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas” ja korrigeerida Österbi hoiuala nime vastavalt Noarootsi vallas asuva küla nimele Österby.

Tegevus on I prioriteet ja kavandatud 2020. a, korraldaja Keskkonnaamet.

Kavaga tehakse ettepanek kaaluda pesitsevate lindude kaitseks kahe looduskaitseala moodustamist: 1. Rukkirahule. 2. Paatsalu lahe laidudele (ennekõike Oosäär, Kampsulilaid, Hassalaid ja Saluputk).

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.1 (haudelinnud) ja 2.1.1.2 (läbirändavad ja peatuvad linnud) seatud eesmärkide täitmiseks. Kaitsekord peab võimaldama kehtestada liikumispiirangut lindude pesitsusajal ning linnujahikeeldu.

4.5. KAITSTAVA ALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAAHARIDUS

4.5.1. Väinamere hoiuala tutvustava trükise koostamine

Tegevus on vajalik pt 3 seatud eesmärkide täitmiseks ja loodushariduse edendamiseks

Trükis (kaart-voldik) käsitleb Väinamere HA maismaa- ja mereosa väärtusi ning on suunatud ala külastavatele loodushuvilistele, aga ka kohalikele elanikele. Trükis peab esmajoones olema kättesaadav pdf-kujul, vajadusel võib selle hiljem välja anda ka paber kandjal.

Trükise tekst peab olema eesti, vene ja inglise keeles. Trükise formaat minimaalselt A3 (29,8 x 42, volditult A65); teksti maht ligikaudu 8 500 tähemärki, piltide arv minimaalselt 7; kaart.

Tegevuse prioriteet III. Tegevus on kavandatud 2022. a, korraldaja Keskkonnaamet.

4.5.2. Väinamere hoiuala ja Väinamerd tutvustava keskkonnaharidusliku õppeprogrammi väljatöötamine

Tegevus on vajalik pt 3 seatud eesmärkide täitmiseks ja loodushariduse edendamiseks.

Koostatav õppeprogramm tutvustab hoiuala mõistet ja Väinamere HA maismaa- ning mereosa väärtusi. Enim pööratakse tähelepanu kõige iseloomulikematele kooslustele, rannaniitudele ja laidudele ning elustikurühmale lindudele. Samuti tuuakse välja tähelepanuväärsemad üksikobjektid (nt Uisu ja Pulli pangad), tutvustatakse alaga seotud pärandkultuuri ning ala uurimise ajalugu. Programm tutvustab Väinamerd kui kõrge kaitseväärtusega sisemerd, mille hea käekäik loob eeldused Väinamere-äärsete vanade ja tuntud kaitstavate alade (sh Matsalu RP, Silma LKA, Puhtu-Laelatu LKA) väärtuste pikaajalisele säilimisele.

Õppeprogramm on suunatud II–III kooliastmele.

Tegevuse prioriteet III. Tegevus on kavandatud 2022. a, korraldaja Keskkonnaamet, huvilised (keskkonnaharidusega tegelev MTÜ).

4.6. EELARVE

Eelarve tabelisse 24 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd. Tegevused jaotatud vastavalt olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

I prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;

II prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;

III prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 24. Kaitsekorralduskava eelarve (sadades eurodes). Tähistus: KeA – Keskkonnaamet; KAUR – Keskkonnaagentuur; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus; x – töö teostatakse riigieelarvelistest vahenditest.

ptk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Kokku
4.1 Inventuurid, seire, uuringud															
4.1.1	Valitud piirkondade haudelinnustiku inventuur	Inventuur	KeA	II		50									50
4.1.2	Elupaigatüübi jõed ja ojad inventuur	Inventuur	KeA	II		15									15
4.1.3	Leisi jõe alamjooksu hüdroloogiline uuring	Uuring	KeA	II		40									40
4.1.4	Valitud piirkondade taimeliikide inventuur	Inventuur	KeA	II		50									50
4.1.5.1	Ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.5.2	Ohustatud soontaimede ja sambalaliikide seire	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.5.3	Ööliblikate kooslused	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.5.4	Röövlinnud	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.5.5	Haned, luiged ja sookurg	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.5.6	Kotkad ja must-toonekurg	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.5.7	Meresaarte haudelinnustiku seire	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.5.8	Valitud elupaikade talilinnustik	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.6	Kaitsealuste ja ohustatud taimeliikide tulemusseire	Tulemusseire	KeA	II					X						X
4.1.7	Elupaigatüüpide tulemusseire ja kordusinventuur	Tulemusseire	KeA	II									20	20	40
4.1.8	Emaputkele olulisimate kasvuvalade väljavahetamine ja liigile sobiva hooldusrežiimi määramine (Lääne ja Pärnu	Uuring	KeA	III					10						10

	maakonnad)														
4.1.9	Lindude toidubaasi uuring Väinameres	Uuring	KeA, huvilised	III		250									250
4.2 Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.2.1.1.1	Rannaniitude (1630*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I	670	670	670								2010
4.2.1.1.1	Rannaniitude (1630*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I				593	593	593					1779
4.2.1.1.1	Rannaniitude (1630*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II							843	843	843		2529
4.2.1.1.1	Rannaniitude (1630*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	III								150	150	150	450
4.2.1.1.1	Rannaniitude (1630*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	III										9	9
4.2.1.1.2	Rannaniitude (1630*) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I	1287	1287	1287	1759	1759	1759	2145	2145	2145	2692	18 265
4.2.1.2.1	Kadastike (5130) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad;	I	1	1	1								3

			maaomanikud												
4.2.1.2.1	Kadastike (5130) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaomanikud	II				210	210	210					630
4.2.1.2.1	Kadastike (5130) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaomanikud	II							250	250	250		18285
4.2.1.2.1	Kadastike (5130) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaomanikud	III								120	120	170	410
4.2.1.2.2	Kadastike (5130) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaomanikud	I	32	32	32	45	45	45	217	217	217	425	1076
4.2.1.2.3	Loodude (6280*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaomanikud	I	36										36
4.2.1.2.3	Loodude (6280*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaomanikud	I	404	404	404								1212
4.2.1.2.3	Loodude (6280*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaomanikud	I		448	448	448							1344
4.2.1.2.3	Loodude (6280*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad	I				560	560	560					53

			d;maaom anikud												
4.2.1.2. 3	Loodude (6280*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistö	KeA; RMK;ma aholdaja d;maaom anikud	II							72	72	72		216
4.2.1.2. 3	Loodude (6280*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistö	KeA; RMK;ma aholdaja d;maaom anikud	III								8	8	8	24
4.2.1.2. 4	Loodude (6280*) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK;ma aholdaja d;maaom anikud	I	425	447	447	700	975	975	1325	1325	1325	1370	9314
4.2.1.3. 1	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistö	KeA; RMK;ma aholdaja d;maaom anikud	I	24										24
4.2.1.3. 1	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistö	KeA; RMK;ma aholdaja d;maaom anikud	I	196	196	196								588
4.2.1.3. 1	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistö	KeA; RMK;ma aholdaja d;maaom anikud	I				92	92	92					276
4.2.1.3. 1	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistö	KeA; RMK;ma aholdaja d;maaom anikud	II						16	16	16			48

4.2.1.3.1	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	II							8	8	8		24
4.2.1.3.2	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	I	270	290	290	412	412	412	470	470	480	485	3991
4.2.1.3.3	Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	I	220	220									440
4.2.1.3.3	Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	II				12	12						24
4.2.1.3.3	Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	III						34	34				68
4.2.1.3.4	Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	I	28	28	165	165	165	173	173	173	173	173	1416
4.2.1.3.4	Lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	II								22	22	22	66
4.2.1.3.5	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK;maahooldajad;maaom anikud	II				8	8						16

4.2.1.3.5	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	III							14	14				28
4.2.1.3.6	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I	5	5	5	5	5	8	8	8	8	8		65
4.2.1.3.6	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II									7	7	7	21
4.2.1.4.1	Puisniitude (6530*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I	128	122	122									372
4.2.1.4.1	Puisniitude (6530*) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II			16	16	16							48
4.2.1.4.2	Puisniitude (6530*) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud		196	49	59	59	196	196	214	214	214	214	214	1629
4.2.1.4.3	Puiskarjamaade (9070) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I	15											15
4.2.1.4.3	Puiskarjamaade (9070) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II			33	33	225	192	216	140	140	116		1095

4.2.1.4.3	Puiskarjamaade (9070) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	III								111	111	112	334
4.2.1.4.4	Puiskarjamaade (9070) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I	155	168	168	168	195	195	355	355	375	448	2582
4.2.1.5.1	Sinihelmikakoosluste (6410) taastamine (Väinamere hoiuala)	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II				11	11						22
4.2.1.5.1	Sinihelmikakoosluste (6410) taastamine (Väinamere hoiuala)	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	III						3	3				6
4.2.1.5.2	Sinihelmikakoosluste (6410) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I						7	7	7	7	7	35
4.2.1.5.2	Sinihelmikakoosluste (6410) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II								2	2	2	6
4.2.1.5.3	Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II				16	16	35	35				102
4.2.1.5.3	Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	III				1				18	18		37

4.2.1.5.4	Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I	5	5	5	5	5	15	15	38	38	38	169
4.2.1.5.4	Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II										11	11
4.2.1.5.5	Liigirikka madalsoo või soostunud niidu (7230) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	II						80	80	80			240
4.2.1.5.5	Liigirikka madalsoo või soostunud niidu (7230) taastamine Väinamere hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	III								45	45	73	163
4.2.1.5.6	Liigirikka madalsoo või soostunud niidu (7230) hooldamine Väinamere hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; RMK; maahooldajad; maaomanikud	I									52	52	104
4.2.1.6.1	Lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210*) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I	4	4	4	6	6	6	6	6	6	6	54

4.2.1.6.1	Lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210*) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I	2	2	2								6
4.2.1.6.2	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	16
4.2.1.6.2	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	II				1							1
4.2.1.6.3	Puiskarjamaade (9070) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	II	6	6	6								18
4.2.1.6.3	Puiskarjamaade (9070) taastamine ja hooldamine Mõisaküla panga hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I				5	5	5	5	5	5	5	35
4.2.1.7	Puiskarjamaade (9070) taastamine ja hooldamine Puiskarjamaa hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I	32	32	32	37	37	37	37	37	37	37	355
4.2.1.7	Puiskarjamaade (9070) taastamine ja hooldamine Puiskarjamaa hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	II	6	6	6								18

4.2.1.8.1	Kuivade niitude lubjarikkal mulla (6210*) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I	3										3
4.2.1.8.1	Kuivade niitude lubjarikkal mulla (6210*) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I		2	2	2	2	2	2	2	2	2	18
4.2.1.8.2	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	II		4	4	4							12
4.2.1.8.2	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal	Koosluse taastamistöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	III					1	1	1				3
4.2.1.8.2	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	I					2	2	2	2	2	2	12
4.2.1.8.2	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine ja hooldamine Österbi hoiualal	Koosluse hooldustöö	KeA; maahooldajad; maaomanikud	II								1	1	1	3
4.2.2	Pullapää panga jalami võsast puhastamine	Maastiku hooldamistöö	RMK	III		5					5				10

4.2.3	Väikekiskjate ohjamine Viirelaiul, Rukkirahul, Eerikulaiul, Kakralaiul ja linnutähtsatel aladel (Väinamere HA)	Probleemliigi tõrje	RMK. jahiseltsid	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.2.4	Linnutähtsate alade taastamine ja hooldamine (Väinamere HA Hiiu, Lääne ja Saare mk)	Liigi elupaiga hooldustöö	KeA; RMK; maahoolajad; maaomanikud	I	200	200	200	200	200	425	425	425	425	425	3125
4.3 Taristu, tehnika ja loomad															
4.3.1	Piiride tähistamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II		360									360
4.3.2	Piiritähististe hooldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.3.4	Puhkekoha rajamine Pullapää panga hoiualal	Radade, külustuskeskuste ja puhkekohtade rajamine	RMK	III		20									20
4.3.5	Puhkekoha hooldamine Pullapää panga hoiualal	Radade, külustuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	I			X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.3.6	Infotahvli paigaldamine Viirelaiule (Saaremaa)	Infotahvlite rajamine	KeA; RMK	II		6									6
4.3.6	Infotahvli hooldamine Viirelaiul (Saaremaa)	Infotahvlite hooldamine	RMK	II			X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.3.8	Jausa rannaniidu juurdepääsutee rajamine (Hiiumaa)	Muu taristu rajamine	KeA; RMK	I		150									150
4.3.9	Prassi rannaniidu juurdepääsutee renoveerimine (Hiiumaa)	Muu taristu rajamine	KeA; RMK	I		157									157
4.3.10	Nuudimetsa truubi paigaldamine Rannakülas (Hiiumaa)	Muu taristu rajamine	KeA; RMK	I		19									19

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Tabelis 25 on toodud eesmärgiks seatud väärtused ning nende kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise indikaatorid ja oodatav tulemus. Lähtutud on kaitsekorraldusliku perioodi alguses teadaolevatest kvantitatiivselt mõõdetavatest indikaatoritest, mida on võimalik korduvhinnata.

Linnuliikide kaitse korralduse tulemuslikkuse hindamiseks annab sisendi riiklik seire (vt 4.1.5) ja alale kavandatud haudelindude inventuur (vt 4.1.1). Eraldi tulemusseiret lindude osas kavaga planeeritud ei ole. I kaitsekategooria liikide väike-laukhane ja tutka kaitsekorralduse võib lugeda tulemuslikuks kui nõuetele vastavalt on hooldatud Väinamere hoiuala linnutähtsad alad.

Taimeliikide kaitse korralduse tulemuslikkuse hindamiseks annab sisendi taimeliikide tulemusseire (vt 4.1.6), riiklik seire (vt 4.1.5) ja Hiiumaal läbiviidav valitud piirkondade taimeliikide inventuur (vt 4.1.4). Taimeliikidel, mille arvukus on teada, ei tohi see kaitsekorralduslikul perioodil väheneda.

Elupaigatüüpide kaitse korralduse tulemuslikkust hinnatakse elupaigatüüpide pindala ja esinduslikkuse kaudu, läbi kaitsekorraldusliku perioodi peab elupaigatüübi esinduslikkus püsima vähemalt samal tasemel ja pindala ei tohi väheneda. Elupaigatüüpide seisundi hindamiseks annavad sisendi kaugseire, jooksvad hinnangud hooldatavatele poollooduslikele kooslustele ja kordusinventuur (vt 4.1.7). Riikliku seire allprogramm "Ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire" annab sisendi Hiiu maakonnas eesmärgiks olevate elupaigatüüpide 1310, 1630*, 5130 ja 6530* seisundi hindamiseks; Lääne maakonnas elupaigatüüpide 1630* ja 6280* seisundi hindamiseks; Saare maakonnas elupaigatüüpide 6280* ja 6530* seisundi hindamiseks (4.1.5).

Tabel 25. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

KKK pt	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.1.4.1	kalakotkas	ala sobivus läbirändealana	Väinamere piirkond on liigile sobiv läbirändeala	Väinamere piirkond on liigile sobiv läbirändeala	Info riiklik seire
2.1.1.4.2	kassikakk	ala sobivus toitumisalana	levivad liigile toitumisaladena sobivad hooldatud avatud maastikud 37 ha ulatuses Väinamere HA Pärnumaal	pesitusala on kindlaks tehtud; levivad kassikakule toitumisaladena sobivad avatud maastikud vähemalt 50 ha ulatuses Väinamere HA Pärnumaal	Info: hooldatavatel aladel jooksev hoolduse kontroll, hooldamata aladel valitud alade kordusinventuur
2.1.1.4.3	merikotkas	asustatud pesade arv	- 2 asustatud pesa Väinamere HA Hiiumaal; - 2 asustatud pesa Väinamere HA Läänemaal; - 3 asustatud pesa Väinamere HA Saaremaal; - 1 asustatud pesa Kadakalau merikotka PEP; - 1 asustatud pesa Suuremõisa merikotka PEP - 1 asustatud pesa Heinlaiu merikotka PEP	- vähemalt 7 asustatud pesa Väinamere HA; - 1 asustatud pesa Kadakalau merikotka PEP; - 1 asustatud pesa Suuremõisa merikotka PEP; - 1 asustatud pesa Heinlaiu merikotka PEP	Info riiklikust seirest
2.1.1.4.4	niidurüdi	pesitsevate paaride arv, pesitsemiseks sobiva rannaniidu pindala	- 4 paari Väinamere HA Hiiumaa; 1 paar Väinamere HA Pärnumaa; 1 paar Väinamere HA Saaremaa - levib niidurüdile pesitsemiseks sobivaid rannaniite Väinamere HA Läänemaal	- vähemalt 4 pesitsevat paari Väinamere HA Hiiumaa; vähemalt 1 paar Väinamere HA Pärnumaa; vähemalt 1 paar Väinamere HA Saaremaa; - levib niidurüdile pesitsemiseks sobivaid rannaniite vähemalt 47 ha ulatuses (s.o Varni rannaniit) Väinamere HA Läänemaal	Info riiklikust seirest ja kavandatud haudelindude loendus.
2.1.1.4.5	tutkas	pesitsevate paaride arv; rändepeatuspaikeks sobivate hooldatud rannaniitude pindala	hooldatud ha taastatavate rannaniitude kogupindala Väinamere HA-l on 900 ha	levivad tutkale rändepeatuspaikeks sobivad hooldatud rannaniidud vähemalt 500 ha (s.o linnutähtsate alad)	Info: hooldatavatel aladel jooksev hoolduse kontroll, hooldamata aladel valitud alade kordusinventuur;

					haudelinnustiku loendus.
2.1.1.4.6	väike-laukhani	alal peatuvate ja läbirändavate lindude arv; rändepeatuspaikeadeks sobivate hooldatud rannaniitude pindala	hooldatud ha taastatavate rannaniitude kogupindala Väinamere HA-l on 900 ha	levivad väike-laukhanele rändepeatuspaikeadena sobivad hooldatud rannaniidud vähemalt 500 ha (s.o linnutähtsad alad)	Info: hooldatavatel aladel jooksev hoolduse kontroll, hooldamata aladel valitud alade kordusinventuur; rändeloendused.
2.1.1.5.1	hüüp	pesitsevate paaride arv	Väinamere HA-l hinnanguliselt 1-5 paari	pesitsusalad on kindlaks tehtud; Väinamere HA-l pesitseb vähemalt 3 paari	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.2	kivirullija	pesitsevate paaride arv; pesitsemiseks sobivate hooldatud rannaniitude pindala	Väinamere HA 7 paari	Väinamere HA-l pesitseb vähemalt 7 paari; Tamse niit (42 ha) ja Viirelaid (87 ha) on hooldatud	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.3	naaskelnokk	pesitsevate paaride arv, pesitsemiseks sobivate hooldatud rannaniitude pindala	Väinamere HA 5 paari	Väinamere HA-l Hiiumaal vähemalt 1 paar, Läänemaal 4 paari; Tamse niit (42 ha) ja Viirelaid (87 ha) on hooldatud	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.4	soopart	pesitsevate paaride arv; peatuvate ja rändel olevate isendite arv	- Väinamere HA-l pesitseb 1 paar; - rannikumeres peatub rändel 29 000 isendit.	- Väinamere HA-l pesitseb vähemalt 1 paar; - rannikumeres peatub rändel vähemalt 29 000 isendit	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.5	räusktiir	pesitsevate paaride arv	Väinamere HA-l regulaarselt 100 paari	Väinamere HA-l pesitseb regulaarselt vähemalt 100 paari	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.6	sooräts	pesitsevate paaride arv	Väinamere HA-l pesitseb 1 paar	vähemalt 1 pesitsev paar	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.7	tutt-tiir	pesitsevate kolooniate arv	Väinamere HA-l regulaarselt 1 koloonia	Väinamere HA-l pesitseb regulaarselt vähemalt 1 koloonia	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.8	tõmmukajakas	pesitsevate paaride arv	Väinamere HA-l 1 paar	Väinamere HA-l pesitseb vähemalt 1 paar	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.9	valgeselg-kirjurähn	pesitsevate paaride arv	Väinamere HA-l 1 paar	vähemalt 1 pesitsev paar Väinamere HA-l Läänemaal	Info: riiklik seire.

2.1.1.5.10	merivart	pesitsevate paaride arv; rändel peatuvate isendite arv	- Väinamere HA-l pesitseb 1 paar; - Väinamere HA-l peatub rändel 100 000 isendit	Väinamere HA-l pesitseb vähemalt 1 paar	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.1.5.11	rohunepp	peatuvate ja rändel olevate isendite arv; peatuspaigaks sobiva niiduala pindala	hooldatud ja taastatavate rannaniitude kogupindala Väinamere HA-l 900 ha	Väinamere HA-l levivad rändepeatuspaikadena sobivad hooldatud rannaniidud vähemalt 500 ha (s.o linnutähtsad alad)	Info: hooldatavatel aladel jooksev hoolduse kontroll, hooldamata aladel valitud alade kordusinventuur; haudelinnustiku loendus
2.1.1.5.12	mustsaba-vigle	pesitsevate paaride arv	Väinamere HA-l 1 paar	Väinamere HA-l pesitseb vähemalt 3 paari	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur
2.1.1.5.13	väikekajakas	rannikumere sobivus rändepeatuspaigana	Väinamere HA-l on rannikumeri liigile sobiv rändepeatuspaik	Väinamere HA-l on rannikumeri liigile sobiv rändepeatuspaik	Info: riiklik seire.
2.1.1.6	III kaitsekategooria ja teised kaitse-eesmärgiks olevad linnuliigid	pesitsevate paaride arv; rändel peatuvate isendite arv	Vt tabel 5	arvukus säilinud või suurenenud (vt tabel 7)	Info: riiklik seire ja haudelindude inventuur.
2.1.2.2	saarmas	liigi esinemine alal	elutseb Väinamere HA Hiiu- ja Läänemaal	elutseb Väinamere HA Hiiu- ja Läänemaal	Info: seire
2.1.5.1.1	madal unilook	- leiukohtade arv; - isendite arv; - kasvuala kogupindala	- 1 leiukoht Väinamere HA Hiiumaa; - 1 leiukoht Väinamere HA Läänemaal; - 100 isendit, pindala 40 m ² Pullapää panga HA-l	- vähemalt 1 leiukoht Väinamere HA Hiiumaa; - vähemalt 1 leiukoht Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 100 isendit, pindala vähemalt 40 m ² Pullapää panga HA-l	Info: tulemusseire, riiklik seire (Ohustatud soontaimede ja sammalde seire) ja taimeliikide inventuur
2.1.5.1.2	emaputk	- liigi sagedushinnang elupaikades; - kasvuala kogupindala	- 'tavaline' või 'sage', kasvuala kogupindala on 238 ha Väinamere HA Läänemaal; - 'tavaline' või 'sage', kasvuala kogupindala 49 ha Väinamere HA Pärnumaal	- 'tavaline' või 'sage', kasvuala kogupindala vähemalt 238 ha Väinamere HA Läänemaal; - 'tavaline' või 'sage', kasvuala kogupindala vähemalt 49 ha Väinamere HA Pärnumaal	Info: tulemusseire
2.1.5.1.3	randtarn	- leiukohtade arv; - isendite arv;	- 8 leiukohta, 'ohtralt', pindala 21 ha Väinamere	- vähemalt 8 leiukohta, arvukus hajusalt kuni ohtralt, pindala 20 ha	Info: tulemusseire ja kaitstavate taimeliikide

		- kasvuala kogupindala	HA Hiiumaal; - 18 leiukohta, 400 isendit Väinamere HA Läänemaal	Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 18 leiukohta, 400 isendit Väinamere HA Läänemaal	inventuur
2.1.5.1.4	rand-soodahein	- leiukohtade arv; - isendite arv; - kasvukohtade kogupindala	- 7 leiukohta, 2000 isendit, pindala 10 ha Väinamere HA Hiiu maal; - 14 leiukohta, 2000 isendit, pindala 0,3 ha Väinamere HA Läänemaal	- vähemalt 7 leiukohta, 2000 isendit, pindala 10 ha Väinamere HA Hiiu maal; - vähemalt 14 leiukohta, 2000 isendit, pindala 0,3 ha Väinamere HA Läänemaal	Info: tulemusseire, riiklik seire (Ohustatud soontaimede ja sammalde seire) ja taimeliikide inventuur
2.1.5.2.1	kaunis-kuldking	- leiukohtade arv; - isendite arv; - kasvuala kogupindala	- 3 leiukohta, 57 isendit ja 159 võsu, pindala 0,47 ha Väinamere HA Hiiumaal; - 1 populatsioon, 6 isendit Väinamere HA Läänemaal; - 2 leiukohta, 100 isendit, pindala 0,7 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 3 kasvukohta, 100 võsu (50 isendit), pindala 0,4 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 1 populatsioon, 6 isendit Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 2 leiukohta, 100 isendit, pindala 0,7 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: tulemusseire ja kaitstavate taimeliikide inventuur
2.1.5.2.2	müür-raunjalg	- leiukohtade arv; - ohtruse hinnang; - isendite arv	pangal ohtralt, väljaspool panka 70 m ² 30 isendit Pullapää panga HA-l	pangal ohtralt, väljaspool panka vähemalt 70 m ² 30 isendit Pullapää panga HA-l	Info: tulemusseire.
2.1.5.2.3	pruun raunjalg	- leiukohtade arv; - isendite ohtrushinnang	- 1 leiukoht (Pullapää pank), ohtralt isendeid Pullapää panga HA-l; - 1 leiukoht (Mõisaküla pank), ohtralt isendeid Mõisaküla panga HA-l	- 1 leiukoht (Pullapää pank), ohtralt isendeid Pullapää panga HA-l; - 1 leiukoht (Mõisaküla pank), ohtralt isendeid Mõisaküla panga HA-l	Info: tulemusseire.
2.1.5.3.1	soohiilakas	- leiukohtade arv - isendite arv - kasvuala kogupindala	- 5 leiukohta, 100 isendit, pindala 1,4 ha Väinamere HA Läänemaal; - 7 leiukohta, 50 isendi, pindala 8,1 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 5 leiukohta, 100 isendit, pindala 1,4 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 7 leiukohta, 50 isendi, pindala 8,1 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: tulemusseire ja riiklik seire (Ohustatud soontaimede ja sammalde seire).
2.1.5.3.2	aasnelk	- leiukohtade arv; - isendite arvukuse hinnang; - kasvuala	1 populatsioon Hellamaa rahul, tuhanded isendid, pindala 8,6 ha Väinamere HA Hiiumaal	vähemalt 1 populatsioon Hellamaa rahul, tuhanded isendid, pindala 8,6 ha Väinamere HA Hiiumaal	Info: tulemusseire ja valitud piirkondade kaitstavate taimeliikide inventuur.

		kogupindala			
2.1.5.3.3	harilik muguljuur	- isendite arv - isendite arvukuse hinnang; - kasvukohtade arv; - kasvuuala kogupindala	- 2000 isendit, 5 kasvukohta, pindala 67 ha Väinamere HA Hiiumaal; - isendite arvukus sadades, 29 kasvukohta, pindala 15 ha Väinamere HA Läänemaal; - 170 isendit, 3 kasvukohta, pindala 13 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 2000 isendit, 5 kasvukohta, pindala 67 ha Väinamere HA Hiiumaal; - isendite arvukus vähemalt sadades, vähemalt 29 kasvukohta, pindala 15 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 170 isendit, 3 kasvukohta, pindala 13 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: tulemusseire ja valitud piirkondade kaitstavate taimeliikide inventuur.
2.1.5.3.4	kärbesõis	- isendite arv; - kasvukohtade arv; - kasvukohtade kogupindala	- 470 isendit, 3 kasvukohta, pindala 32,4 ha Väinamere HA Hiiumaal; - 400 isendit, 10 kasvukohta, pindala 25 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 400 isendit, 3 piirkonda, pindala 30 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 400 isendit, 10 kasvukohta, pindala 25 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: tulemusseire ja valitud piirkondade kaitstavate taimeliikide inventuur.
2.2.1.1	esmased rannavallid (1210)	pindala, esinduslikkus, rannajoone ulatus, kus levib	- B-esinduslikkusega 1,1 ha, C 0,04 ha, D-0,6 ha Väinamere HA Hiiumaal; - B-esinduslikkusega 1,7 ha, D-1,0 ha Väinamere HA Läänemaal; - B-esinduslikkusega 0,6 ha, C 0,1 ha, D-0,4 ha Väinamere HA Saaremaal	- kokku vähemalt 1,7 ha, kusjuures B-esinduslikkusega vähemalt 1,1 ha Väinamere HA Hiiumaal; - kokku vähemalt 2,7 ha, kusjuures B-esinduslikkusega vähemalt 1,7 ha Väinamere HA Läänemaal; - kokku vähemalt 1,1 ha, kusjuures B-esinduslikkusega vähemalt 0,6 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: paikvaatlus, ortofotod
2.2.1.2	püsitaimestikuga kivirannad (1220)	pindala, esinduslikkus	- B-esinduslikkusega 4,5 ha, C 0,4 ha, D-4,1 ha Väinamere HA Hiiumaal; - B-esinduslikkusega 2,6 ha, D-13,8 ha Väinamere HA Läänemaal; - B-esinduslikkusega 5,0 ha, C 0,9 ha, D-10,2 ha Väinamere HA Saaremaa	- kokku vähemalt 9 ha, kusjuures B-esinduslikkusega vähemalt 4,5 ha Väinamere HA Hiiumaal; - kokku vähemalt 16,4 ha, kusjuures B-esinduslikkusega vähemalt 2,6 ha Väinamere HA Läänemaal; - kokku vähemalt 16,1 ha, kusjuures B-esinduslikkusega vähemalt 5 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: paikvaatlus, ortofotod

2.2.1.3	merele avatud pankrannad (1230)	pindala, esinduslikkus, rannajoone ulatus, kus levib	- A-esinduslikkusega 400 m rannajoonel Väinamere HA Saaremaal	A-esinduslikkusega 0,8 ha (400 m rannajoonel) Väinamere HA Saaremaal	Info: tulemusseire, ortofotod
2.2.1.4	soolakulised muda- ja liivarannad (1310)	pindala, esinduslikkus, soolakualade arv	- 0,7 ha A-esinduslikkusega ja 0,7 ha B Väinamere HA Hiiumaal; - levib hajusalt kaasnevana rannaniitudel Väinamere HA Läänemaal	- vähemalt 1,4 ha, kusjuures 0,7 ha A-esinduslikkusega, ülejäänud esinduslikkus B Väinamere HA Hiiumaal; - levib hajusalt kaasnevana rannaniitudel Väinamere HA Läänemaal	Info: tulemusseire, ortofotod
2.2.1.5	väikesaared ja laiud (1620)	pindala, esinduslikkus	- 28,9 ha Väinamere HA Hiiumaal; - 34,9 ha Väinamere HA Läänemaal; - 5,7 ha Väinamere HA Pärnumaal; - 6,4 ha Väinamere HA Saaremaal	- 29 ha Väinamere HA Hiiumaal; - 35 ha Väinamere HA Läänemaal; - 6 ha Väinamere HA Pärnumaal; - 6 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: paikvaatlus, ortofotod
2.2.1.6	püsitaimestikuga liivarannad (1640)	pindala, esinduslikkus, rannajoone ulatus, kus levib	- D-esinduslikkusega 7 ha Väinamere HA Läänemaal; - D-esinduslikkusega 0,03 ha Väinamere HA-l Saaremaal	- vähemalt 7 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 0,03 ha Väinamere HA-l Saaremaal	Info: paikvaatlus, ortofotod
2.2.2.1	rannaniidud (1630*)	pindala, esinduslikkus	- A-esinduslikkusega 341,3 ha, B 206,6 ha, C 223,8 ha, D 145,3, määramata 118,6 ha Väinamere HA Hiiumaal; - A-esinduslikkusega 24,2 ha, B 91,8 ha, C 99,3 ha, D 201,9 ha Väinamere HA Läänemaal; - B-esinduslikkusega 51,8 ha, C 14,8 ha, D 14,2 ha Väinamere HA Pärnumaal; - A-esinduslikkusega 64,6	- vähemalt 756 ha A-esinduslikkusega, B 96 ha ja C 175 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 120 ha A-esinduslikkusega, B 95 ha, C 202 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt B-esinduslikkusega 61 ha, C 10 ha Väinamere HA Pärnumaal; - vähemalt 296 ha A-esinduslikkusega, B 30 ha, C 20 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod, riiklik seire

			ha, B 187,4 ha, C 59,6 ha, D 35,5 ha Väinamere HA Saaremaa		
2.2.2.2	kadastikud (5130)	pindala, esinduslikkus	- A-esinduslikkusega 2,9 ha, B 23,4 ha, C 24,7 ha, D 0,5 ha, määramata 9,6 ha Väinamere HA Hiiumaal; - A-esinduslikkusega 7,2 ha, B 21,4 ha, C 60,4 ha, D 27,8 ha Väinamere HA Läänemaal; - A-esinduslikkus 3,3 ha, B 20,4 ha, C 19,3 ha, D 6 ha Väinamere HA Pärnumaal; - C-esinduslikkus 1,7 ha, D 3 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 32 ha A-esinduslikkusega, B 13 ha, C 16 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 10 ha A-esinduslikkusega, B 65 ha, C 25 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 27 ha A-esinduslikkusega, B 14 ha, C 3 ha Väinamere HA Pärnumaal; - vähemalt 1 ha B-esinduslikkusega, C 4 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod
2.2.2.3	kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*)	pindala, esinduslikkus	- A-esinduslikkusega 1,5 ha, B 10,9 ha, C 14,2 ha, D 0,4 ha Väinamere HA Hiiumaal; - A- esinduslikkusega 4,8 ha, B 27,9 ha, C 17,3 ha, D 3,2 ha Väinamere HA Läänemaal; - A-esinduslikkusega 100,4 ha, C 15,8 ha, D 2,1 ha Väinamere HA Saaremaal - A-esinduslikkusega 0,2 ha, B 4,7 ha, C 0,6 ha Väinamere HA Pärnumaal; - B-esinduslikkusega 0,8 ha Österbi HA-l; - B-esinduslikkusega 1,8 ha Mõisaküla panga HA-l	- vähemalt 2 ha A-esinduslikkusega, B 13 ha ja C 12 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 5 ha A-esinduslikkusega, B 22, C 22 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 111 ha A-esinduslikkusega, 7 ha B Väinamere HA Saaremaal; - vähemalt 1 ha A-esinduslikkusega, B 4 ha Väinamere HA Pärnumaal - vähemalt 0,8 ha B-esinduslikkusega B Österbi HA-l; - vähemalt 1,8 ha B-esinduslikkusega Mõisaküla panga HA-l	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod
2.2.2.4	liigirikkad niidud lubjavesel mullal	pindala, esinduslikkus	- B-esinduslikkusega 3,9 ha, C 8,8 ha, D 3,9 ha	- vähemalt 12 ha B- esinduslikkusega Väinamere HA Hiiumaal;	Info: hooldatavatel aladel hindamine

	(6270*)		Väinamere HA Hiiumaal; - A-esinduslikkusega 21,4 ha, B 25,5 ha, C 8,4 ha, D 1,8 ha Väinamere HA Läänemaal; - B-esinduslikkusega 0,3 ha Väinamere HA Saaremaal; - B-esinduslikkusega 1,5 ha, C 1 ha, D 1,9 ha Väinamere HA-l Pärnumaal	- vähemalt 21 ha A-esinduslikkusega, B 26 ha, C 8 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 0,3 ha B-esinduslikkusega Väinamere HA Saaremaal; - vähemalt 1 ha B-esinduslikkusega, C 1 ha Väinamere HA Pärnumaal	jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod
2.2.2.5	loopealsed (alvarid; 6280*)	pindala, esinduslikkus	- A-esinduslikkusega 28,8 ha, B 37,8 ha, C 129,9 ha, D 9,8 ha, hindamata 110,6 ha Väinamere HA Hiiumaal; - A-esinduslikkusega 9,7 ha, B 16,5 ha, C 9,8 ha, D 9,8 ha Väinamere HA Läänemaal; - A-esinduslikkusega 13,1 ha, B 56,5 ha, C 137,7 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 30 ha A-esinduslikkusega, B 256 ha, C 8 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 10 ha A-esinduslikkusega, 26 ha B ja 10 ha C Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 13 ha A-esinduslikkusega, B 197 ha Väinamere HA Saaremaal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod, riiklik seire
2.2.2.6	sinihelmikakooslused (6410)	pindala, esinduslikkus	- A-esinduslikkusega 2,7 ha, B 1,0 ha, C 0,9 ha, D 1,2 ha Väinamere HA Läänemaal; - 0,2 ha Väinamere HA-l Hiiumaal; - kaasnev 1630* ja 6210*-ga Väinamere HA-l Saaremaal	- vähemalt 2,7 ha A-esinduslikkusega, B 1,9 ha Väinamere HA Läänemaal; - on säilinud Väinamere HA Saaremaal; - säilinud vähemalt 0,2 ha Väinamere HA Hiiumal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod
2.2.2.7	niiskuslembed kõrgrohustud (6430)	pindala, esinduslikkus	- A-esinduslikkusega 5,2 ha, B 1,9 ha, C 17,9 ha, D 8,4 ha Väinamere HA Läänemaal	- vähemalt 5 ha A-esinduslikkusega, 8 ha B, 12 ha C Väinamere HA Läänemaal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus;

					hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod
2.2.2.8	aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	pindala, esinduslikkus	- C-esinduslikkusega 4,9 ha, 12,5 ha D Väinamere HA Hiiumaal; - 0,5 ha C-esinduslikkusega Väinamere HA Saaremaal; - 0,7 ha C-esinduslikkusega ja 1,6 ha D Mõisaküla panga HA-l; - C-esinduslikkusega 1,8 ha, D 0,6 ha Österbi HA-l	- vähemalt 9,3 ha C-esinduslikkusega Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 0,5 ha C-esinduslikkusega Väinamere HA Saaremaal; - vähemalt 1,8 ha B- esinduslikkusega Österbi HA-l - vähemalt 1,5 ha B- esinduslikkusega Puiskarjamaa HA-l	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod
2.2.2.9	puisniidud (6530*)	pindala, esinduslikkus	- B-esinduslikkusega 2,2 ha, C 1,6 ha Väinamere HA Hiiumaal; - B-esinduslikkusega 1,6 ha, C 2,4 ha Väinamere HA Läänemaal; - B-esinduslikkusega 11 ha, C 28,4 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 2 ha A-esinduslikkusega, B 2 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 4 ha B-esinduslikkusega Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 11 ha A-esinduslikkusega, 28 ha B Väinamere HA Saaremaal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod, riiklik seire
2.2.2.10	puiskarjamaad (9070)	pindala, esinduslikkus	- B-esinduslikkusega 25,9 ha, C 38,3 ha, D 25,5 ha, hindamata 21,6 ha Väinamere HA Hiiumaal; - A-esinduslikkusega 15,3 ha, C 0,4 ha, D 0,7 ha Väinamere HA Läänemaal; - C-esinduslikkusega C 7,7 ha, D 1,2 ha Väinamere HA Pärnumaal; - A-esinduslikkusega 5,8 ha, B 26,1 ha, C 60,4 ha, D 7,1 ha Väinamere HA Saaremaal; - A-esinduslikkusega 7,8 ha,	- vähemalt 46 ha B-esinduslikkusega, C 55 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 15 ha A-esinduslikkusega, B 1 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 8 ha A-esinduslikkusega, 6 ha B Väinamere HA Pärnumaal; - vähemalt 6 ha A-esinduslikkusega, B 48 ha, C 9 ha Väinamere HA Saaremaal; - vähemalt 8 ha A-esinduslikkusega, B 7 ha Puiskarjamaa HA-l	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel paikvaatlus; ortofotod

			B 6,1 ha, C 1,2 ha Puiskarjamaa HA-l		
2.2.3.1	jõesed ja ojad (3260)	veekogu seisund, esinduslikkus, pindala	- Leisi jõe seisund rahuldav e keskmine, Võlupe jõe ning Oitme ja Randküla oja seisund hea	- Leisi jõe seisund on vähemalt rahuldav e keskmine, Võlupe jõe ning Oitme ja Randküla oja seisund on vähemalt hea	Info: läänesaarte alamvesikonna veemajanduskavast, kavandatud Leisi jõe hüdroloogilisest uuringust
2.2.3.2	allikad ja allikasood (7160)	pindala, esinduslikkus, koosluste olemasolu	- A-esinduslikkusega 0,2 ha Väinamere HA Saaremaal; - allikaid ja allikasoid levib teiste elupaigatüüpide sees ja need on kasvukohaks soohiilakale Väinamere HA Läänemaal	- vähemalt 0,2 ha A-esinduslikkusega Väinamere HA Saaremaal; - allikaid ja allikasoid levib teiste elupaigatüüpide sees ja need on kasvukohaks soohiilakale Väinamere HA Läänemaal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; tulemusseire; ortofotod
2.2.3.3	lubjarikkad madalsood läänemõökrohuga (7210*)	pindala, esinduslikkus	- B-esinduslikkusega 35 ha Väinamere HA Läänemaal	vähemalt 35 ha B esinduslikkusega Väinamere HA Läänemaal	Info: taastatavatel aladel koosluste taastamistööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel tulemusseire; ortofotod
2.2.3.4	liigirikkad madalsood ja soostunud niidud (7230)	pindala, esinduslikkus	- A-esinduslikkusega 1,1 ha, B 9,6 ha, C 7,5 ha, D 3,2 ha Väinamere HA Hiiumaal; - A-esinduslikkusega 9 ha, B 4,6 ha, C 7,6 ha, D 11,3 ha Väinamere HA Läänemaal; - B-esinduslikkusega 23,6 ha, D 2,2 ha Väinamere HA Saaremaal	- vähemalt 1 ha A-esinduslikkusega, B 11 ha, C 7 ha Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 10 ha A-esinduslikkusega, B 6 ha, C 5 ha Väinamere HA Läänemaal; - vähemalt 23 ha B-esinduslikkusega Väinamere HA Saaremaal	Info: hooldatavatel aladel hindamine jooksvalt poollooduslike koosluste hooldustööde kooskõlastuse ja kontrolli käigus; hooldamata aladel tulemusseire; ortofotod
2.2.4.1	vanad loodusemetsad (9010*)	pindala, esinduslikkus	- p esinduslikkus 32,7 ha Väinamere HA Hiiumaal; - D/p-esinduslikkusega 95,4 ha Väinamere HA	- vähemalt 32 ha C-esinduslikkusega Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 95 ha C-esinduslikkusega Väinamere HA Läänemaal;	Info: kaugseire, ortofotod

			Läänemaal; - B-esinduslikkusega 43,4 ha Väinamere HA Saaremaal; - B-esinduslikkusega 6,5 ha, C 5 ha, p 4.6 ha Pullapää panga HA-l	- vähemalt 43 ha B- esinduslikkusega Väinamere HA Saaremaal; - vähemalt 6,6 ha B-esinduslikkusega, C 5 ha Pullapää panga HA-l	
2.2.4.2	vanad laialehised metsad (9020*)	pindala, esinduslikkus	- C-esinduslikkusega 1,3 ha, pot 3,6 ha Väinamere HA Hiiumaal; - B-esinduslikkusega 1,7 ha Pullapää panga HA-l	- vähemalt 5 ha C-esinduslikkusega Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 1,7 ha B-esinduslikkusega Pullapää panga HA-l	Info: kaugseire, ortofotod, metsateatised
2.2.4.4	soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	pindala, esinduslikkus	- B-esinduslikkusega 3 ha, C 30,7 ha, p 82 ha Väinamere HA Hiiumaal; - B-esinduslikkusega 1,8 ha, C 6,3 ha, D 2,4 ha Väinamere HA Läänemaal; - B-esinduslikkusega 1,4 ha Pullapää panga HA-l	- vähemalt 5 ha C-esinduslikkusega Väinamere HA Hiiumaal; - vähemalt 1,7 ha B-esinduslikkusega Pullapää panga HA-l	Info: kaugseire, ortofotod, metsateatised
2.2.5.1	lubjakivipaljandid (8210)	pindala, esinduslikkus, ulatus	- paljandi ulatus 130 m (0,01 ha) Mõisaküla panga HA-l; - A-esinduslikkusega 140 m (0,25 ha) Pullapää panga HA	- paljandi ulatus 130 m (0,01 ha) Mõisaküla panga HA-l; - A-esinduslikkusega 0,25 ha (140 m) Pullapää panga HA-l	Info: ortofotod, hooldustööde kooskõlastus ja kontroll

VIITED

- Arold, I. 2005. Eesti Maastikud. TÜ Geograafia Instituut. Tartu ülikooli kirjastus.
- Elts, J., Leito, A., Leivits, A., Luigujõe, L., Mägi, E., Nellis, R., Nellis, R., Ots, M., Pehlak, H. 2013. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008-2012. *Hirundo* 26: 80-112.
- Elts, J., Kuresoo, A., Leibak, E., Leito, A., Leivits, A., Lilleleht, V., Luigujõe, L., Mägi, E., Nellis, R., Nellis, R., Ots, M. 2009. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2003-2008. - *Hirundo* 22: 3-31.
- Hawke, C. J., José, P. V. 1996. Reedbed Management for Commercial and Wildlife Interests (RSPB Management Guides).
- Heredia, B., L. Rose, L., Painter, M. (eds). 1996. Globally threatened birds in Europe. Council of Europe Publishing. Birdlife International.
- Järvekülg, R., Kesler, M., Lauringson, G. 2012. Eesti meriforelli kudejõgede taastootmispotentsiaali hindamine ning võimalikud rehabilitatsioonimeetmed. Eesti mereinstituut.
- Kana, S. 2008. Väinamere hoiuala kaitstavate linnu- ja taimeliikide inventuur. Taimeliikide aruanne. Eesti looduseuurijate selts. Tartu. (käsikiri).
- Kumari, E. 1954. Eesti NSV linnud. Eesti NSV teaduste akadeemia. Zooloogia ja botaanika instituut. Eesti riiklik kirjastus, Tallinn.
- Kuresoo, A., Kuus, A., Luigujõe, L. 2009. Väinamere linnustiku ülevaade (haudelinnud). Eesti ornitoloogiaühing.
- Kuresoo, A., Luigujõe, L. 2008. Väinamere linnustiku ülevaade. Eesti maaülikool. (käsikiri).
- Kuris, M. 2012. Väinamere hoiuala mereosa, Kadakalau viigerhülge, Pujuderahu hallhülge ja Selgrahu hallhülje püsielupaikade (osa Väinamere linnu- ja loodusala) kaitsekorralduskava 2013-2022. MTÜ Balti keskkonnafoorum.
- Kuus, A., Kalamees, A. 2003. Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis. Eesti ornitoloogiaühing. Tartu.
- Leibak, E., Lilleleht, V., Veromann, H. 1994. Birds of Estonia, status, distribution and numbers. Estonian Academy Publishers.
- Leito, A., Leito, T. 2011. Hiiumaa linnustik. Kärkla.

- Meister, H. 2013. Teelehe-mosaiikliblika (*Euphydryas aurinia*) toidutaime-eelistuse varieeruvus ja looduskaitse Eestis. Tartu ülikooli magistritöö.
- Metsaorg, L. 2014. Paatsalu 40 linnukevadet. Tallinna linnuklubi.
- Mänd, R. 1996. Saaremaa linnud - *Hirundo Supplementum*.
- Paal, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.
- Paal, J. 1997. Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsioon. Tartu Ülikooli Botaanika ja ökoloogia instituut. Tallinn.
- Palo, A., Linder, M., Absalon, E. 2010. Läänemaal (k.a Vormsi saarel) ja Pärnumaal paikneva Väinamere hoiuala loodusdirektiivi elupaikade inventeerimise ja kaitsekorralduslike soovitusete andmise aruanne. Tartu. (käsikiri)
- Piersma, T. 1987. Hink, stap of sprong? Reisbeperkingen van arctische steltlopers doorvoedselzoeken, vetopbouw en vliegsnelhaeid. - *Limosa* 60: 185-194.
- Randlane, T., Saag A. 2004. Eesti pisisamblikud. Tartu.
- Rattiste, K., 2012. Kormorani levik ja arvukus Eestis 2012. Eesti Ornitoloogiaühing: 34 pp.
- Renno, O. 1993. Eesti linnuatlas. Valgus.
- Roostike strateegia Väinamere piirkonnas 2008-2018. 2008. Tallinna Tehnikaülikool. Riiklik looduskaitsekeskus. Tartu Ülikool.
http://www.pilliroog.ee/Roostike_strateegia.pdf
- Saar, K. 2012. Muhu valitud hoiualade (Nõmmküla (Nõmmküla loodusala), Oina (Simiste-Oina loodusala), Ranna-Põitse (Ranna-Põitse loodusala), Madise (Ranna-Põitse loodusala)) ja Väinamere hoiuala (osa Väinamere loodus- ja linnualast) Saaremaa osa elupaigatüüpide ja kaitstavate taimeliikide inventuuri aruanne. OÜ Consultare. (käsikiri)
- Tali, K. 2013. Soohiilaka kasvukohtade inventuur – nende hooldusvajaduse hindamine ja keskkonnaregistri korrastamine. Eesti maaülikool. (aruanne)
- Talvis, M. 2010. Väinamere hoiuala Hiiumaa osa Natura 2000 maismaaelupaikade inventuur. Kaitsekorralduslikud soovitused. Taastamis- ja hooldamiskava. OÜ Metsaruum. (aruanne).
- Timm, H. 2007. Paks jõekarp (*Unio crassus*). - Eesti loodus 12.
- Vellak, K., Kannuke, L., Ingerpuu, N., Leis, M. 2001. Additions to the list of the Estonian bryophytes, 1997-2001. - *Folia Cryptogamica Estonica* 38: 71-78.

LISAD

(lisatud eraldi dokumendiga „LISAD_Väinamere HA_KKK”)